

Studierende in Deutschland schreiben über Rumänien

România în viziunea studentilor din Germania

Universität Regensburg 2010/11

Universitatea Regensburg 2010/11

TANDEMBUCH

EUROPAEUM.

OST-WEST-ZENTRUM
DER UNIVERSITÄT REGENSBURG

TANDEMBUCH

România
în viziunea
studentilor
din Germania

Studierende
in Deutschland
schreiben
über Rumänien

Inhalt

Conținut

<i>Rudolf Gräf</i> Vorwort	Prefață	8	<i>Patricia Erkenberg</i> Filmfestivals in Cluj-Napoca	Festivaluri de film în Cluj-Napoca	114
<i>Walter Koschmal</i> Das Tandembuch Regensburg-Cluj	Cartea-tandem: Regensburg-Cluj	12	<i>Almut Karl</i> Die Kunstszene in Cluj	Scena artistică a Clujului	120
<i>Lisa Unger-Fischer</i> <i>Dr. Gabriella-Nóra Tar</i> Gemeinsam auf Tour	Împreună pe drum	28	<i>Lisa Kitter</i> Die Situation der Roma-Community in Cluj	Situația comunității rrome din Cluj	140
<i>Christian Curac</i> Cluj als Wirtschaftsstandort für deutsche Unternehmen	Clujul ca sediu pentru firme germane	34	<i>Julia Kling</i> Erinnerungsorte in Cluj-Napoca	Locuri comemorative în Cluj-Napoca	148
<i>Stefanie Dolwig</i> Das rumänische Gesundheitssystem	Sistemul sanitar românesc	42	<i>Johanna Mekker</i> Die Zukunftsperspektiven der Studierenden der Universität Cluj-Napoca	Perspectivile de viitor ale studenților de la Universitatea din Cluj-Napoca	162
<i>Martina Friedsmann</i> Die Siebenbürger Sachsen aus Sicht der heutigen Bevölkerung Siebenbürgens	Sășii din Transilvania din perspectiva populației actuale a Transilvaniei	50	<i>Tamara Raykbert</i> Rumänien nach dem Beitritt in die EU	România după aderarea la UE	170
<i>Elisa Hanganu</i> Der rumänische Arbeitsmarkt	Piața de muncă din România	62	<i>Susanne Stoll</i> Cluj als Wirtschaftsstandort	Clujul ca centru de afaceri	176
<i>Sonja Plank</i> Sportorganisationen und Sportförderung in Rumänien	Organizații și promovarea activităților sportive în România	76	<i>Dzhamila Tovbaeva</i> Die Veränderungen des Bildungssystems in Rumänien nach dem Beitritt in die EU	Schimbările din sistemul educațional din România după aderarea la UE	186
<i>Oliver Repaszky</i> Die Entwicklung und der Wandel der Stadt Cluj	Dezvoltarea și transformarea orașului Cluj	84	<i>Annik Trauzettel</i> Cluj-Napoca sechs Jahre nach Gheorghe Funar	Cluj-Napoca – șase ani după Gheorghe Funar	194
<i>Veronika Zettl</i> Die Einwohnerstruktur der Stadt Cluj-Napoca	Structura populației orașului Cluj-Napoca	96	<i>Simon Trenkle</i> Alltagsleben ungarischsprachiger Einwohner in Cluj-Napoca	Viața cotidiană a populației maghiare din Cluj-Napoca	204
			Impressum	Impressum	214
			Bildnachweis	Photo credit	216

Rudolf Gräf

Vorwort

Als sich vor etwa zweieinhalb Jahren die Herausgeber dieses Tandembuchs gemeinsam vorgenommen haben, in den beiden Universitätsstädten Klausenburg und Regensburg ein so genanntes deutsch-rumänisches landeskundliches Tandemprojekt durchzuführen, hätte sich wahrscheinlich keiner der Beteiligten gedacht, durch ihr Vorhaben zur Etablierung einer neuen oder mindestens „anderen“ Reisekultur und gleichzeitig auch Reiseliteratur in Europa beizutragen.

Was zeichnet diese neue, da „andere“ Reisekultur aus? Zuallererst wird *mit* und *im Tandem* gefahren. Ein Tandem ist als Verkehrsmittel sicher eines der umweltfreundlichsten, aber seinerseits ein wenig aufwendiger zu fahren als ein Einzelfahrrad. Ein Tandem setzt in erster Linie die intensive und aufeinander abgestimmte Zusammenarbeit zweier oft sehr unterschiedlicher Individuen voraus, um überhaupt vorankommen zu können. Vorausgesetzt wird dabei mindestens noch etwas: Reise- oder Abenteuerlust (nennen wir es Welt- oder Herzensoffenheit), womit im eigenen Tempo und mit eigener Schwerpunktsetzung gefahren wird.

In einem Zeitalter der Luftgeschwindigkeit und des Individualismus sind daher Tandemfahrten alles andere als selbstverständlich.

Über die erwähnte Weltoffenheit als Voraussetzung für eine Tandemfahrt kommt man zu einem nächsten Merkmal dieser neuen

Reisekultur und das sind die Reisenden, *die Tandemfahrer selbst*. Über ihre mindestens zeitweilige Symbiose und Neugierde wurde bereits gesprochen; die Flexibilität der Tandempartner kommt als drittes Element dazu.

Und dazu sind insbesondere junge Menschen fähig: Innovativ, denkbereit, kritisch und gleichzeitig empathisch – dies sind keine selbstverständlichen Eigenschaften in einer Welt, die oft ihre Jugendlichen uniformiert und zum lediglich passiven Zuhören verurteilt.

Schließlich gilt *das Reiseziel* als Novum dieser neuen und anderen europäischen Reisekultur. Es verwirklicht sich als West-Ost-Bewegung und danach als Ost-West-Bewegung der Tandemfahrer und kann am besten als Spiegelprinzip der Fahrt verstanden werden. Im aktuellen Europa, in dem laut Statistiken leider noch immer Mobilitäten von Ost nach West bevorzugt werden, liegt ein solches Doppelreiseziel auch nicht unbedingt auf der Hand.

Das vorliegende Buch – eigentlich ein Reiseführer, in dem viele Stimmen zu Wort kommen – enthält 32 Kurztexte junger Rumänen und Deutscher, deren Essays nicht nur durch ihre Informationsdichte auffallen, sondern auch durch ihren subjektiven Ton und leserfreundlichen Stil, der manchmal provokativ, aber jedenfalls konstruktiv zum Denken und Weiterdenken anregt.

Prefață

Acum doi ani și jumătate, când editorii acestei cărți-tandem au propus realizarea unui așa numit proiect în tandem germano-român de studii regionale în orașele universitare Cluj-Napoca și Regensburg, probabil că nici unul dintre participanți nu s-a gândit că va contribui la crearea unei noi, sau cel puțin a unei „altfel“ de culturi a călătoriei în Europa și, în același timp a unei „altfel“ de literatură de călătorie.

Ce anume particularizează această nouă, respectiv „altfel“ de cultură a călătoriei? În primul rând, faptul că se călătorește *cu* tandem-ul și *în* tandem. Tandem-ul este, cu siguranță, unul dintre cele mai ecologice mijloace de transport, dar este puțin mai greu de condus decât o bicicletă simplă. Tandem-ul presupune în primul rând o colaborare intensivă și reciproc asumată între două persoane adesea foarte diferite, îndeosebi cu scopul de a putea merge înainte. Se presupune prin aceasta cel puțin încă un lucru: plăcerea de a călători, plăcerea aventurii (putem să o numim deschidere față de lume, deschiderea inimii), cu care se pleacă în călătorie în propriul ritm și cu stabilirea propriilor obiective. Într-o epocă a vitezei și a individualismului, călătoriile în tandem nu sunt un lucru de la sine înțeles.

Prin intermediul mai sus menționatei deschideri către lume drept premisă a unei călătorii în tandem se ajunge la următoarea caracteristică a acestei noi culturi a călătoriei, și aceasta este reprezentată chiar de *călători*, de înșiși cei care călătoresc în

tandem. Despre simbioza lor, cel puțin temporară, și despre curiozitatea lor s-a vorbit deja; un al treilea element îl constituie flexibilitatea partenerilor de tandem.

Și pentru aceasta, cei mai potriviți sunt tinerii: a fi inovativ, înclinat spre a gândi, a fi critic și, în același timp, empatic – nu sunt caracteristici de la sine înțelese într-o lume care adesea îi uniformizează pe tineri și îi condamnă să fie doar ascultători pasivi.

Nu în ultimul rând, *destinația călătoriei* constituie noutatea acestei noi și diferite culturi europene a călătoriei. Ea se realizează ca o mișcare a călătorilor în tandem de la vest spre est și apoi de la est spre vest și poate fi cel mai bine înțeleasă sub forma unui principiu de oglindire a călătoriei. În Europa contemporană, unde, conform statisticilor, sunt preferate încă, din păcate, mobilitățile de la est spre vest, o asemenea dublă destinație a călătoriei nu ne stă neapărat la îndemână.

Cartea de față – în realitate un ghid de călătorie în care se exprimă multe voci – cuprinde 32 de texte de mici dimensiuni ale unor tineri din România și Germania, ale căror eseuri se evidențiază nu doar prin consistența informațiilor, ci și prin tonul lor subiectiv și stilul plăcut, uneori provocativ, dar întotdeauna constructiv, îndemnându-ne mereu să gândim și să reflectăm mai departe.

Ceea ce face foarte interesantă această multitudine de voci ale cărții este nu doar

Spannenderweise ergeben sich diese vielen Stimmen nicht nur durch die Vielzahl der Autoren, sondern auch durch die Vielfalt ihrer ethnischen Zugehörigkeit. Denn auch wenn die Verfasser einerseits den rumänischen Blick auf Deutschland und andererseits den deutschen auf Rumänien vertreten, sind es genauer betrachtet - neben Rumänen und Deutschen - Rumänienungarn, Sathmarer und Banater Schwaben, Kroaten oder eben Ukrainer, die hier zu Wort kommen und das östliche bzw. westliche Europa kritisch-konstruktiv unter die Lupe nehmen.

Ein Sinnbild für die Einheit der Vielfalt in einem grenzenlosen Europa, was künftig - so hoffen wir - zu weiteren spannenden Reisekult-Touren führen wird.

Prof. Dr. Rudolf Gräf

Prorektor

Leiter des Instituts für deutschsprachige Lehre und Forschung,
Babeş-Bolyai-Universität Cluj-Napoca

numărul mare al autorilor, ci și diversitatea apartenenței lor etnice. De fapt, chiar și atunci când autorii prezintă pe de o parte viziunea românească asupra Germaniei, pe de altă parte viziunea germană asupra României, privind mai îndeaproape, observăm că – pe lângă români și germani – își expun părerea aici și maghiari din România, șvabi din Satu-Mare sau din Banat, croați sau chiar ucrainieni, analizând atent și cu spirit critic-constructiv Europa de Est, respectiv, Europa de Vest.

Un simbol al unității în diversitate, într-o Europă fără granițe, care – sperăm – va duce în viitor la organizarea altor „cult-tururi“ atrăgătoare.

Prof. dr. Rudolf Gräf

Prorektor

Directorul Institutului de Studii Germane,
Universitatea Babeş-Bolyai Cluj-Napoca

Walter Koschmal

Das Tandembuch Regensburg-Cluj

Ein Tandembuch ist eine ganz neue Buchgattung. „Tandem heißt – gemeinsam vorankommen!“ (Tamara Raykhert). Das Tandembuch hat es bislang nicht gegeben. Im Tandembuch werden zwei Standpunkte und zwei Sichtweisen (zwei Subjekte) zu zwei Objekten so miteinander verbunden, dass sich Subjekte und Objekte wechselseitig neu zu sehen vermögen bzw. neu gesehen werden können. Unsere ‚Subjekte‘ sind Studierende der Universitäten von Regensburg und Cluj-Napoca (Klausenburg) in Rumänien. Unsere ‚Objekte‘ sind Gesellschaften und Kulturen in Rumänien bzw. Cluj-Napoca und in Deutschland bzw. Regensburg.

Was bringt das Tandembuch der Leserin und dem Leser an Mehrwert? Was zeichnet das Tandembuch gegenüber Ländermonografien oder Reiseführern aus? Vor allem die Vielfalt der Blicke: Hier erzählt nicht nur jemand monologisch von seinen subjektiven Erfahrungen mit einem fremden Land. Ganz unterschiedliche, in der Auswahl mitunter überraschende Aspekte von Gesellschaft und Kultur in Cluj und Regensburg werden hingegen durchgehend von mehreren Personen und Seiten beleuchtet. Wesentlich dabei ist, dass einmal die Innenperspektive, das andere Mal die Außenperspektive vorherrscht. Jeder Verfasser aus dem Ausland wird von einem Partner aus dem Inland schon bei der Recherche an die Hand genommen. Es kommt zum ersten Dialog, noch vor der Entstehung der Texte. Man lernt also das eine wie das andere Land in einer sich

gegenseitig relativierenden Doppelperspektive kennen. Hinter jeder Perspektive ist ein konkreter junger Mensch spürbar. Gemeinsam gehen zwei den Weg des Dialogs.

Das Tandembuch ist aber – anders als der gewöhnliche Reiseführer – auch ein zweiseitiges. Man lernt nicht nur das fremde, sondern auch das eigene Land neu kennen, sehen und verstehen, durch die Augen des Partners. Die andere Perspektive, die rumänische auf Deutschland, entautomatisiert die Wahrnehmung unserer eigenen Gesellschaft. Sie richtet plötzlich den Blick auf Menschen, die bislang womöglich für weniger ‚wert‘ befunden wurden, als Interviewpartner befragt zu werden: z. B. Ungarn, Banater Schwaben, Ukrainer und Rumänen, die aus ihrer Heimat Rumänien nach Regensburg ausgewandert sind. Schon die – freie – Wahl der Themen durch die Autoren ist vielsagend. Wir lernen mit dem Tandembuch das Eigene durch die fremde Perspektive neu zu sehen und gewinnen dabei – vor allem Erkenntnisse. Und es ergibt sich auch so manche neue Information über die eigene Stadt, z. B. über „Religionsgemeinschaften in Regensburg“ (Hunor Enöd Kovács) oder über die allzu selbstverständlich vorhandenen und deshalb leicht übersehenen Grünanlagen der Stadt (Petra Pilbák).

Das Tandembuch ist schließlich ein Buch des Vergleichs. Der Vergleich relativiert, er weist auf Ähnlichkeiten und Unterschiede hin und erlaubt von Beginn an eine vertiefte und schnellere Erkenntnis.

Cartea-tandem: Regensburg-Cluj

O carte-tandem este un gen cu totul nou. Tandem înseamnă a progresa împreună (Tamara Raykhert). Până nu demult, cartea-tandem nici nu a existat. Într-o carte-tandem două perspective și două atitudini (doi subiecți) sunt puse în legătură cu două obiecte, o legătură atât de strânsă, încât subiecții și obiectele încep să se privească reciproc, respectiv pot să fie privite dintr-o nouă ipostază. „Subiecții“ noștri sunt studenți ai Universității din Regensburg și ai celei din Cluj-Napoca (Klausenburg), România. „Obiectele“ noastre sunt societatea și cultura din România și din Germania, respectiv din Cluj-Napoca și din Regensburg.

Ce aduce în plus cititorilor o carte-tandem? Prin ce se distinge o carte-tandem față de monografiile despre o țară sau față de ghidurile de călătorie? În primul rând, prin multitudinea de perspective: în acest caz nu este vorba de monologul cuiva care își prezintă experiențele subiective dintr-o țară străină. Dimpotrivă, aici sunt puse în lumină de către diferite persoane și din mai multe perspective aspecte sociale și culturale ale vieții din Cluj și din Regensburg, foarte variate, uneori chiar surprinzătoare ca alegere. Esențială este alternarea perspectivei interioare și a celei exterioare. Fiecare autor de articole din străinătate a fost călăuzit încă din perioada de cercetare a subiectului de un coleg din țară. Un prim dialog s-a legat încă înainte de redactarea textelor. Astfel, cele două țări au ajuns să se cunoască prin intermediul a două perspec-

tive care se relativizează reciproc. În spatele fiecărei perspective se află un tânăr. Cei doi merg mână în mână pe calea dialogului.

Cartea-tandem ne conduce însă, spre deosebire de un ghid de călătorie, în două sensuri. Facem cunoștință nu doar cu o țară străină, ci, prin ochii partenerului, ne cunoaștem, ne privim și ne înțelegem altfel propria țară. Cealaltă perspectivă, cea românească asupra Germaniei ne scoate din automatismul percepției proprii societăți. Ea orientează brusc privirea spre oameni care până acum erau considerați mai puțin „valoroși“ pentru a fi intervievați – spre exemplu, maghiari, șvabi bănățeni, ucrainieni și români care au emigrat din patria lor, România, în Regensburg. Deja alegerea – liberă – a temelor de către autorii articolelor este grăitoare. Datorită cărții-tandem învățăm să regândim propria perspectivă din perspectiva celuilalt și câștigăm prin acest fapt, în primul rând, cunoștințe. De asemenea, rezultă de aici extrem de multe informații noi despre propriul oraș, de exemplu despre „comunitățile religioase în Regensburg“ (Hunor Elöd Kovács) sau despre zonele verzi ale orașului, pe care ne-am obișnuit atât de mult să le avem la dispoziție ca ceva de la sine înțeles, încât le trecem cu ușurință cu vederea (Petra Pilbák).

Cartea-tandem mai înseamnă, în cele din urmă, o carte pentru comparație. Comparația relativizează, indică asemănările și deosebirile și facilitează de la bun început o cunoaștere profundă și rapidă. În tandem

Auf einem Tandem fährt man schneller, in einem kontrastiv angelegten Tandembuch lernt man mehr – durch den Vergleich und durch die Relativierung des Eigenen.

Das Tandembuch ist ein Grenzgänger: Dem Tandembuch liegt immer das Eigene und das Fremde zugrunde, doch wird das Eigene aus der fremden und das Fremde aus der eigenen Perspektive betrachtet: In dieser Kreuzung der Perspektiven manifestiert sich die dialogische Logik und Dynamik dieses jedem verabsolutierenden Monologismus und jeder vereinheitlichenden Statik entgegengesetzten Prinzips. Wir brauchen Tandembücher! Wir brauchen viel mehr Tandembücher! Das Tandembuch ist die Buchgattung der Gegenwart und Zukunft.

Das Tandembuch ist eine junge, zeitgemäße Gattung, in der – in unserem Fall – nur junge Menschen zweier Länder ihre wechselseitigen Erfahrungen austauschen. Diese betreffen – anders als in Reiseführern – nicht die historisch fernen Monumente oder die Gourmet-Restaurants. Vielmehr sind es aktuelle, zeitlich nahe Berichte von persönlich Betroffenen, von hoch engagierten jungen Menschen, die ein tiefes Interesse am anderen umtreibt. Das heißt aber nicht, dass die Küche nicht vorkommt: Roxana Kodra nimmt sich gerade deshalb der traditionellen bayerischen Küche an, weil Essen und Trinken Teil der Kultur sind und ihre „Geheimnisse“ verstanden werden müssen: „Die Speisen anderer Länder sind wie Geheimnisse.“ Alle Autorinnen und Autoren versuchen zu zeigen, was sie aktuell bewegt und wie die Menschen im Land z. B. neue, allzu nationale Denkmäler wahrnehmen. Nicht die zeitlosen touristischen Aktionen lernt man hier in erster Linie kennen, sondern man lernt ein Land „über die touristischen Attraktionen hinaus zu erleben“. Das ist „ein Privileg“ (Veronika Zettl). Durch die Aktualität ist das Tan-

dembuch auch an Problemen orientiert: Die Beiträge führen uns direkt in den rumänischen und deutschen Alltag hinein und setzen bevorzugt bei den neuralgischen Punkten an, bei dem, was die Menschen aktuell bewegt, und sei es die so unterschiedliche Bewältigung der weltweiten Wirtschaftskrise von 2009 in Rumänien und Deutschland (Manuela Manecan). Das fördert die Kommunikation und das Verstehen unheimlich.

Das Tandembuch ist ein Buch der ganz persönlichen Wahrnehmungen, der Menschen in Rumänien und Deutschland, der deutschen und rumänischen Autorinnen und Autoren. Deshalb ist auch der Kenntnisstand der Erfahrungsberichte unterschiedlich. Das Mosaik der Meinungen darf dabei auch widersprüchlich werden. Dies dürfte in etwa die Kenntnisse möglicher Leserinnen und Leser angemessen abbilden. Immer handelt es sich um Momentaufnahmen, um Schlaglichter, nicht um enzyklopädische Darstellungen. Das wirkt aber dann sehr belebend, wenn es um Beispiele der Integration ausländischer Studierender (Emese Biró) oder um bunte Momentaufnahmen aus der jugendlichen, „alternativen“ Kulturszene Regensburgs geht (Örs Székely). Als persönliche Erfahrungsberichte sind die Beiträge mit Emotion, vielfach mit explizit betonter Freude (Tamara Raykhert) geschrieben. Die Leser und Leserinnen dürfen an der Erfahrung und an der Freude, am Erkenntnisgewinn der Verfasserinnen und Verfasser teilhaben.

Das Tandembuch ist ein Modellbuch. Es bildet den grenzüberschreitenden Dialog modellhaft ab. Das Modell bildet das Städtetandem, etwa den Städtepartnerschaften vergleichbar, hier jenes zwischen Regensburg und Klausenburg. Je mehr Modelle es gibt, umso erfreulicher, da die Erkenntnis mit jedem Modell, mit jedem Tandembuch wächst.

călătorim cu o viteză mai mare, dintr-o carte-tandem creată prin contraste, învățăm mai mult – prin mijlocirea comparației și a relativizării propriei perspective.

Cartea-tandem reprezintă un teritoriu de frontieră. Cartea-tandem se fundamentează pe ceea ce îi este propriu și pe ceea ce îi este străin, însă ceea ce îi este propriu este judecat din perspectiva a ceea ce îi este străin, iar ceea ce îi este străin este judecat din perspectivă proprie. În această intersectare a perspectivelor se manifestă logica și dinamica dialogică a principiului care se opune oricărui monologism cu pretenții totalizatoare și oricărei statice unificatoare. Avem nevoie de cărți-tandem! Avem nevoie de mult mai multe cărți-tandem! Cartea-tandem este genul prezentului și al viitorului.

Cartea-tandem este un gen tânăr, actual, prin intermediul căruia – în cazul nostru – fac schimb de experiență doar tinerii din cele două țări. Experiențele lor – spre deosebire de cele dintr-un ghid de călătorie – nu vizează monumente din îndepărtatul trecut istoric, și nici restaurante-gourmet. De cele mai multe ori este vorba despre relatări actuale, apropiate în timp ale celor personal interesați, ale unor tineri foarte angajați, călăuziți de un profund interes față de Celălalt. Nu înseamnă însă că bucătăria nu apare ca subiect: Roxana Kodra se ocupă de specialitățile culinare bavareze tradiționale tocmai pentru că mâncarea și băutura sunt elemente culturale și este necesar ca „misterul“ lor să fie înțeles. „Delicatesele altei țări sunt precum un mister“. Toți autorii încearcă să arate ce anume îi impresionează în prezent și cum percep oamenii din țară, de exemplu, noile monumente cu un puternic caracter național. Scopul principal nu este cunoașterea eternelor atracții turistice, ci se învață cum poate fi văzută „o țară dincolo de atracțiile turistice“. Acesta este „un

privilegiu“ (Veronika Zettl). Prin caracterul său actual, cartea-tandem este orientată și spre anumite probleme. Relatările ne conduc direct în cotidianul românesc sau german și au în vizor cu predilecție punctele nevralgice, și anume ceea ce îi preocupă momentan pe oameni, ca de exemplu modalitățile atât de diferite din România și din Germania de depășire a crizei economice din 2009 (Manuela Manecan). Acest lucru reclamă o comunicare și o înțelegere ieșită din comun.

Cartea-tandem este o carte a percepțiilor personale, o carte a oamenilor din România și din Germania, o carte a autorilor germani și români. Din acest motiv, și nivelul de informații furnizate în relatările experiențelor trăite este diferit. Astfel, mozaicul de opinii poate să fie chiar contradictoriu, adaptând oarecum cunoștințele posibilelor cititori. Relatarea are mereu în vedere instantaneul, reperul și nu prezentarea enciclopedică. Acest lucru face ca ea să pară mai plină de viață, ca în cazul exemplelor despre integrarea studenților străini (Emese Biró) sau al variatelor instantanee luate scenei culturale alternative a tinerilor din Regensburg (Örs Székely). În calitate de relatări ale experiențelor personale, articolele lasă să răzbată multe emoții, adesea ele sunt scrise cu o bucurie explicit pronunțată (Tamara Raykhert). Cititorii pot lua parte la experiențele și bucuriile autorilor articolelor și pot să obțină informații împreună cu ei.

Cartea-tandem este o carte-model. Ea prezintă în mod exemplar un dialog capabil să depășească orice granițe. Modelul îl constituie tandemul orașelor, comparabil oarecum parteneriatelor încheiate între orașe, în acest caz, între Regensburg și Cluj. Cu cât există mai multe modele, cu atât mai bine, deoarece nivelul de cunoaștere crește cu fiecare model, cu fiecare carte-tandem în parte.

Betrachtet man schließlich Tandembücher, die mit Teilnehmern verschiedener Länder entstanden sind, zusammen, so findet sich das eigene Land, die eigene Stadt in einem zunehmend relativierenden internationalen Netzwerk der Innen- und Außenperspektiven wieder. Das Tandembuch ist der europäische Länder- und Reisebegleiter der Zukunft.

Cluj – Klausenburg – Kolozsvár

Man mag es kaum glauben – in einer Stadt mit drei Namen, einem rumänischen, einem deutschen und einem ungarischen, mit einer Universität, die vollständige Studiengänge in diesen drei koexistierenden Sprachen anbietet, herrscht bis vor nur sieben Jahren dunkler Nationalismus. Aber eben das sollten wir uns vergegenwärtigen, wollen wir die Qualität, nämlich die Radikalität des Wandels nachvollziehen können. Bürgermeister Funar lässt Parkbänke, Bordsteine, ja selbst Mülleimer und Kinderspielplätze bis 2004 blau-gelb-rot streichen (Dzhamila Tovbaeva). Zu diesem Zeitpunkt sieht der lokale Volkswitz den Nationalismus zusammen mit den rumänischen Nationalfarben schon ‚im (Müll-) Eimer‘. Funar kultiviert die nationale Erinnerung immerhin zwölf Jahre lang auch durch zahlreiche Denkmäler. Davor, einen ungarischen König wie Matthias Corvinus zu rumänisieren, schreckt er ebenso wenig zurück wie davor, jede Erinnerung an den Kommunismus zu tilgen. Verdrängte Erinnerung aber wirkt weiter, oft verdeckt, in Cluj aber auch sichtbar: Die einheitliche Gebäudehöhe ganzer Straßenzüge von Cluj hat ihre Wurzeln in einer gleichmacherischen kommunistischen Ideologie (Julia Kling; Oliver Repaszky). Diese Spuren bleiben. Die Jahre Funars sind Jahre auch wirtschaftlicher Stagnation, da (übertriebener) Nationalismus – so Christian Curac – wirtschaftliche Entwicklungen behindert.

Ein ‚Standortvorteil‘ von Cluj, nicht nur wirtschaftlich, ist vor allem aber die Vielfalt der Ethnien. Die Banater Schwaben und Siebenbürger Sachsen, also die in Stadt und Region selten gewordenen Deutschen spielten und spielen dabei eine wichtige Rolle. Die Aufgaben zwischen ihnen und den Rumänen waren verteilt. Regionale Unterschiede zwischen ihnen bedeuteten noch lange keine Konflikte. Diese entbrannten häufiger zwischen Rumänen und der weit größeren ungarischen Minderheit. In diesen Konflikten fehlen die ausgewanderten Deutschen in Rumänien heute als Mittler (Martina Friedsmann). Ist man aus einer deutschen Sicht geneigt, die Gewinne der Zuwanderung (aus Rumänien) zu begrüßen, so gehört zu einer ehrlichen europäischen denkenden Tandembilanz neben dem deutschen ‚Haben‘ auch dieses rumänische ‚Soll‘, das eine lange bestehende Balance im Land aus dem Gleichgewicht gebracht hat, zum Schaden des heutigen Rumänien.

Einen weiteren Verlust gilt es festzuhalten – jenen der deutschen Kultur in Rumänien. Und dies liegt nicht daran, dass sich die rumänische Seite nicht ausreichend um deren Pflege bemühen würde: Natürliche Prozesse wie interethnische Mischehen sind heute üblich. Der Zusammenhalt der Deutschen untereinander schrumpft deshalb. Die Identität der Deutschen in und aus Rumänien erlebt hingegen unter jungen Deutschen aus Rumänien eine Wiedergeburt (Martina Friedsmann) und findet in Facebook eine neue ‚weltweite‘ Heimat.

Fakten und präzise Analysen am konkreten Material beugen Klischees und Vorurteilen vor – im Falle der Deutschen in Rumänien ebenso in jenem einer anderen Minderheit, der weitaus zahlreicheren Roma in diesem Land. Cluj und Rumänien vereinen viele große Minderheiten, von denen in diesem Tandembuch die Rede ist: Ungarn, Roma,

În cele din urmă, luând în considerare toate cărțile-tandem care au fost publicate datorită participanților din diverse țări, ne dăm seama că propria țară, propriul oraș se regăsește într-o rețea internațională tot mai mult relativizată prin perspectivele interioare și exterioare. Cartea-tandem va fi ghidul european al viitorului.

Cluj – Klausenburg – Kolozsvár

Este greu de crezut că un oraș care poartă trei nume – unul românesc, unul german și unul maghiar, care are o Universitate ce oferă programe de studiu complete în aceste trei limbi, a fost până acum șapte ani stăpânit de un sumbru naționalism. Dar până și acest aspect trebuie evocat, dacă dorim să înțelegem pe deplin calitatea, respectiv caracterul radical al transformării. Din ordinul primarului Funar au fost vopsite în roșu, galben și albastru, până în 2004, băncile din parcuri, bordurile, inclusiv coșurile de gunoi și spațiile de joacă pentru copii. (Dzhamila Tovbaeva). În această perioadă – după o glumă locală – naționalismul stătea deja în același coș (de gunoi) cu culorile naționale. Totuși, Funar a constituit memoria națională timp de doisprezece ani și prin numeroase monumente. Dar nu s-a dat deloc înapoi de la românizarea unui rege maghiar ca Mathias Corvinus, la fel cum nu s-a dat înapoi de la ștergerea oricărei amintiri legate de comunism. Amintirile suprimate trăiesc însă mai departe, de cele mai multe ori ascunse, în Cluj însă, la vedere: blocurile monotone de pe toate străzile Clujului își au originea în ideologia comunistă egalizatoare (Julia Kling; Oliver Repaszky). Aceste urme rămân. Anii mandatului lui Funar sunt, de asemenea, ani de stagnare economică, fiindcă naționalismul (exacerbat) împiedică dezvoltarea economică.

Avantajul cel mai puternic al Clujului, nu doar din punct de vedere economic, este înainte de toate diversitatea etniilor. Șvabii bănățeni și sașii transilvăneni, adică germanii care au devenit tot mai puțin numeroși în oraș și în regiune, au jucat și mai joacă încă un rol important. Între ei și români atribuțiile erau clar împărțite. Timp îndelungat, deosebiri regionale dintre ei nu au fost sursă de conflict. Conflicte s-au iscat mai des între români și maghiari, de departe cea mai numeroasă minoritate. În aceste conflicte se simte și astăzi lipsa germanilor care au emigrat din România și care au funcționat ca mediatori (Martina Friedsmann). Dacă, din perspectivă germană, înclinăm să ne bucurăm de câștigul pe care l-a adus imigrația (din România), suntem dator să recunoaștem, în urma bilanțului-tandem făcut în spiritul unei corecte gândiri europene, că, pe lângă „câștigul“ german, și „nevoia“ românească ce a contribuit la un echilibru de lungă durată, a fost în dezavantajul României de astăzi.

Merită, de asemenea, să menționăm o altă pierdere importantă – cea a culturii germane din România. Și aceasta nu se datorează faptului că nu s-ar fi depus suficient efort din partea României pentru a susține cultura germană: procese naturale, de tipul căsătoriilor interetnice reprezintă astăzi un lucru obișnuit. De aceea coeziunea germanilor este tot mai slabă. Dimpotrivă, identitatea germanilor în și din România trăiește astăzi printre tinerii germani din România o perioadă de renaștere (Martina Friedsmann) și își găsește pe Facebook o nouă patrie „universală“.

Faptele și analizele exacte aplicate unui material concret previn clișeele și prejudecățile – față de germanii din România, dar și față de orice altă minoritate, în care se reunesc, alături de numeroșii rromi din județul Cluj și din România, multe alte

Deutsche, Ukrainer u. a. Interkulturalität ist in Cluj und Umgebung ein Merkmal der Regionalität. Doch deren konfliktfreie Funktionieren voraussetzen wäre eine idyllisierende Überhöhung. Sie ist nicht weniger ausschließend als es Vorurteile sind. Zu diesen gehört auch die Vorstellung von der Homogenität der Roma-Gruppe, die sich aber kulturell, soziologisch und sprachlich in mehrere Untergruppen unterteilt (Lisa Kitter). Sachliche Analyse ist die beste Antwort auf Vorurteile. Konkrete Maßnahmen zur Unterstützung und Repräsentanz der Roma in der heutigen rumänischen Gesellschaft, etwa die Einrichtung eines „Roma-Botschafters“ in Cluj und anderen Städten, weisen in eine hoffentlich chancenreichere Zukunft für diese Volksgruppe.

Cluj ist eine Modellstadt multikulturellen Zusammenlebens. Die Universität mit den Studiengängen in drei Sprachen spiegelt dies wieder. Die aus der deutschen Monolingualität heraus so beeindruckende Vielsprachigkeit ist ein Hoffnung weckendes Charakteristikum vor allem der jungen Rumänen (Johanna Mekker). Dabei ist es nur begrüßenswert, dass und wie sehr dies für Cluj zum wirtschaftlichen Standortvorteil wird (Christian Curac). Damit sind insgesamt wesentliche Grundlagen dafür geschaffen, dass Cluj in der Zukunft in noch höherem Maße als in der Vergangenheit ein Ort der Begegnung (Veronika Zettl) und des Austauschs sein wird, vielleicht ein Modell der Europa so sehr kennzeichnenden Vielsprachigkeit und Multikulturalität. Dabei spiegelt diese gegenwärtige Vielfalt auf einer synchronen Ebene die auch nationalen Wechsel der Geschichte wider, vor allem jene des 20. Jh. besonders zwischen Ungarn und Rumänien. Diese Widerspiegelung hat zwei Dimensionen. Zum einen wird Vielsprachigkeit und Multikulturalität im heutigen Cluj gelebt, ist sie unverzichtbarer Teil des Alltags. Zum

anderen wird sie aber – etwa in Ausstellungen und Theateraufführungen – auch reflektiert. Ihre reale und geistige Präsenz ist ungewöhnlich, gerade aus einer deutschen Perspektive, aber auch auf dem gleichmacherischen Hintergrund eines vergangenen Kommunismus.

Cluj ist reiner Prozess. Rumänien ist Ort eines aus deutscher Sicht in seiner Intensität wohl kaum vorstellbaren Wandels auf allen nur denkbaren Ebenen (Johanna Mekker), in allen Institutionen. Die vielfältigen Prozesse des Wandels vollziehen sich aber nicht nur mit unterschiedlichen Geschwindigkeiten, da und dort langsamer, vielleicht zu langsam, da und dort schneller. Die Erwartung mancher, dass der EU-Beitritt viele Wunden heilen könnte, hat sich nicht erfüllt (Dzhamila Tovbaeva). Sie werden auch aus unterschiedlicher Perspektive verschieden, ja widersprüchlich wahrgenommen und bewertet. Da mag der Sprecher der Stadt schon einmal Fortschritte durch den EU-Beitritt konstatieren, etwa beim Rückgang der Korruption, die die Frau und der Mann auf der Straße überhaupt nicht wahrnehmen können (Tamara Raykhert). So mancher erwartete Wandel wurde hier enttäuscht, was mitunter zu einer passiven Haltung des Abwartens führt. Eine Normalisierung (Annik Trauzettel) für die Bürger, etwa durch die Einrichtung von Bürgerbüros, aber auch durch eine zunehmend ausbalancierte Erinnerungskultur, zeichnet sich aber deutlich ab.

Andererseits wird den Menschen eine Flexibilität, eine Wandlungsfähigkeit abverlangt, die gerade jungen Menschen in Rumänien zahlreiche Vorteile gegenüber jungen Menschen in anderen Ländern verschaffen kann, indem sie z. B. eine hohe Bereitschaft zeigen, ins Ausland zu gehen. Die Intensität des Wandels ist vielleicht in kaum einer anderen Stadt ähnlich zu erleben, schlägt sich doch die so wechsel- und wandelhaft Geschichte der

minoritäten numeroase, despre care este vorba în această carte-tandem: maghiari, rromi, germani, ucrainieni, etc. Interkulturalitatea reprezintă în Cluj și în împrejurimile sale un însemn al caracterului zonal. Totuși, a presupune că aceste culturi funcționează fără a se ajunge la conflict ar fi o exagerare idilică. Ea limitează la fel de mult ca prejudecățile. Ei îi aparține și presupusa omogenitate a rromilor, care se diferențiază însă din punct de vedere cultural, sociologic și lingvistic în mai multe grupuri (Lisa Kitter). Cea mai bună contracarare a prejudecăților o constituie analiza obiectivă. Măsuri concrete pentru susținerea și reprezentarea rromilor în societatea românească actuală, cum ar fi înființarea în Cluj și în alte orașe a postului de „ambasado rrom“, crește șansa unor șanse mai mari în viitor pentru această etnie.

Clujul este un oraș-model pentru conviețuirea multiculturală. Liniile de studiu în trei limbi oferite de Universitatea Babeș-Bolyai reflectă acest lucru. Privit din perspectiva monolingvismului german, atât de impresionantul multilingvism este însemnul speranței care se trezește în primul rând în tinerii români (Johanna Mekker). În această privință este de lăudat faptul că în atât de multe situații, multilingvismul a constituit un avantaj pentru alegerea orașului ca sediu economic (Christian Curac). Prin acest fapt, s-au pus temeliiile pentru transformarea Clujului pe viitor, în măsură mai mare decât în prezent, într-un loc de stabilire de contacte (Veronika Zettl) și de schimburi, poate într-un model al multilingvismului și al multiculturalității atât de definitorii pentru Europa. Această diversitate contemporană reflectă în plan sincron schimbările din cadrul istoriei naționale, mai ales pe cele din secolul al XX-lea, care au vizat îndeosebi Ungaria și România. Aceste reflexii au două dimensiuni. Pe de o parte, multilingvismul și multiculturalitatea este în Clujul de astăzi un

fenomen viu, parte din cotidian. Pe de altă parte, ele sunt și niște fenomene reflectate – de exemplu în expoziții și spectacole de teatru. Prezența lor în același timp reală și spirituală este neobișnuită, mai exact dintr-o perspectivă germană, dar și prin contextul uniformizant al fostei perioade comuniste.

Clujul reprezintă un proces în plină desfășurare. România este, din perspectivă germană, locul unei schimbări a cărei intensitate e greu de imaginat, indiferent în ce domenii (Johanna Mekker) sau în ce instituții. Varietate procese de schimbare se desfășoară însă cu viteze diferite, uneori mai încet, poate prea încet, altele mai rapid. Așteptările unora ca intrarea în UE să vindece multe răni nu s-au împlinit (Dzhamila Tovbaeva). La rândul lor, ele au fost percepute și apreciate din perspective diferite, chiar contradictorii. De aceea, purtătorul de cuvânt al Primăriei poate să constate anumite progrese realizate în urma intrării în UE, ca de exemplu reducerea corupției, pe care omul de pe stradă să nu le sesizeze deloc (Tamara Raykhert). Astfel, schimbarea mult așteptată i-a dezamăgit pe unii, ceea ce a dus la o atitudine pasivă, aceea de a rămâne în expectativă. Se conturează însă treptat o normalizare (Annik Trauzettel) a vieții cetățenilor, de exemplu prin înființarea birourilor pentru cetățeni, dar și printr-o tot mai echilibrată cultură a memorialului.

Pe de altă parte, li se pretinde oamenilor o flexibilitate, o capacitate de schimbare care poate aduce tinerilor numeroase avantaje față de tinerii din alte țări, pentru că ei au, de exemplu, o disponibilitate mult mai mare de a merge în străinătate. Probabil că intensitatea schimbării nu poate fi atât de puternic trăită într-un alt oraș, totuși, istoria orașului supusă atât de frecvent schimbărilor și transformărilor se manifestă în prezentul mai apropiat în transformarea

Stadt in der jüngeren Gegenwart im Wandel der Erinnerungsorte und Denkmäler nieder. Die Synagoge ist zum architektonischen Ausdruck dieses Wandels geworden. Dieses „Tranzithaus“ (sic! Oliver Repaszky) hat sich vom rituellen Ort der nach der Deportation weitgehend verschwundenen Juden zum Erinnerungsort gewandelt, zu einem Künstlerhaus, an dem Erinnerungstafeln an die Deportation der Juden gemahnen (Julia Kling).

Teil des aktuellen Prozesses in Rumänien ist die für das Land so wichtige wirtschaftliche Entwicklung. Mag Rumänien auch aktuell ein problematischer Wirtschaftsstandort bleiben (Susanne Stoll), nicht zuletzt wegen einer mangelhaften Infrastruktur, so wird auch deutlich, wie einseitig hier die mit der Verlagerung eines Nokia-Werks 2008 von Bochum in die Gegend von Cluj entstandenen Vorurteile sind. Denn gerade die punktuelle, eilfertige Verlagerung von Werken westlicher Firmen, die oft ebenso schnell wieder geschlossen wurden (Susanne Stoll), hat zu Wechselbädern der Beschaffung und des Verlusts von Arbeitsplätzen für die einheimische Bevölkerung geführt. Westlicher Neid scheint nicht nur deshalb als unangebracht. Auch Rumänien wird immer wieder zur Spielwiese internationaler Konzerne. Hinzu kommt eine immer intensivere An- bzw. Abwerbungsstrategie, die dem einen, dem westlichen Land, zwar Fachkräfte bringt, dem anderen, in diesem Fall Rumänien, aber auf schmerzvolle und folgenreiche Weise entzieht (Johanna Mekker). Auch dadurch bleibt Rumänien vorerst ein ‚problematischer Wirtschaftsstandort‘. Das aber ist schon nicht mehr nur eine ökonomische Frage, sondern auch eine Frage der Ethik.

Angesichts solcher existenzieller Verluste, schließlich verlassen viele junge Menschen auf der Suche nach Arbeit Land und Familie, ist das Bedürfnis dies zu reflektieren und zu

verarbeiten, besonders hoch. Dies geschieht vielfach ästhetisch. Wirtschaft und Kunst gehen im heutigen Rumänien eine erstaunliche Symbiose ein. Die Kunst, zumal die bildende Kunst, die Literatur wurde leider in keinem Beitrag berücksichtigt, spielt eine erstaunliche Rolle bei der Verarbeitung aktueller gesellschaftlicher Wandlungsprozesse. Diese betreffen viele Bereiche des gesellschaftlichen Lebens. Kunst ist heute in Rumänien für viele vor allem in der aktuellen Gesellschaft verankert, mit deren Problemen befasst und für sie da. Auch der konkrete Wandel vom Wirtschaftsgebäude, einer Pinselfabrik, zum Kunstforum von Cluj, mag zu der verbreiteten Überzeugung beitragen, dass Kunst auch das wirtschaftliche Leben mitgestalten soll (Almut Karl). Hier mutet manches paradox an, so etwa, dass die Kunst nach mancher Künstlerüberzeugung gerade der Entschleunigung zu dienen hat. Und dennoch – oder gerade deshalb – sehen Künstler die Kunst im heutigen Rumänien wesentlich in der Pflicht, gesamtgesellschaftliche Werte zu schaffen – und sei es um der axiologischen Balance wegen. Dazu sehen sich die Künstler gemeinsam und in gegenseitiger Zusammenarbeit aufgerufen. Mag sein, dass diese völlig überraschende Symbiose mit der so sehr auf die Gegenwart bezogenen Funktion der Kunst in diesem rumänischen Kunstzentrum Cluj, in der Offenheit von Kunst und Wirtschaft ihren gemeinsamen Nenner und ihre verbindende Ursache findet. Der Klausenburger Künstler Raul Ciosescu hat für eine „Klausenburger Schule“ in der Kunst jedenfalls nur Spott übrig, denn der Kunst seien alle Grenzen fremd, Kunst sei offen (Almut Karl), Grenzen überschreitend – eben wie die Wirtschaft. Man möchte fast eine gewisse Logik darin sehen, dass Künstler und Ökonomen hier tatsächlich Tatendrang und optimistische Lebensphilosophie teilen und man hofft, dass diese Gemeinsamkeit auch für das Problembewusstsein gilt.

locurilor comemorative și a monumentelor. Sinagoga a devenit expresia acestei transformări. „Casa Tranzit“ (sic! Oliver Repaszky) s-a transformat dintr-un spațiu ritualic al evreilor care au continuat să se împuțineze tot mai mult după deportare într-un loc comemorativ, într-un atelier al artiștilor care, pe tăblița comemorativă reamintește de deportarea evreilor (Julia Kling).

O parte a procesului actual de transformare a României este dezvoltarea economică, atât de importantă pentru țară. Chiar dacă România rămâne în prezent un sediu economic problematic (Susanne Stoll), nu în ultimul rând din cauza infrastructurii deficitare, este totuși evident cât de obtuze sunt prejudecățile de aici cauzate de mutarea uzinelor Nokia, în 2008, de la Bochum în zona Clujului. Căci tocmai mutarea punctuală, pripită a uzinelor firmelor străine, care au fost la fel de repede închise (Susanne Stoll), a dus la trecerea rapidă de la crearea de locuri de muncă pentru populația autohtonă la pierderea acestora. Invidia cu care este privit Occidentul nu este numai din acest motiv improprie. Adesea, România este transformată în terenul de joacă al concurențelor internaționale. La acestea se adaugă o strategie de recrutare, respectiv de head-hunting tot mai intensă, care pe de o parte, aduce specialiști în Occident, pe de altă parte însă, privează România de acești specialiști, având consecințe drastice pentru țară (Johanna Mekker). Inclusiv din acest motiv, România rămâne un „sediul economic problematic“. Aceasta constituie însă nu doar o problemă economică, ci și o problemă de etică.

Din perspectiva unor asemenea lipsuri existențiale – în definitiv, mulți tineri își părăsesc țara și familia, în căutarea unui loc de muncă – este extrem de necesar să reflectăm și să prelucrăm aceste probleme.

Acest lucru se întâmplă de multe ori sub o formă estetică. Economia și arta trăiesc în România de azi într-o simbioză uimitoare. Arta, mai cu seamă artele plastice – din păcate literatura nu este abordată în niciun articol – joacă un rol esențial în prelucrarea actualelor schimbări sociale. Acestea vizează multe aspecte ale vieții sociale. Pentru mulți, arta din România de astăzi este ancorată în primul rând în societatea contemporană, preocupându-se de problemele ei și sprijinind-o. Până și transformarea concretă a unei clădiri cu rol economic, o fabrică de pensule, în forumul artistic clujean susține convingerea largă că și arta trebuie să contribuie la modelarea vieții economice (Almut Karl). Opinia unor artiști, conform căroră arta are tocmai rolul de a decelera, poate părea paradoxală. Și totuși – sau tocmai de aceea – artiștii consideră că în România de astăzi arta are în mod esențial datoria de a crea valorile sociale comune – fie și numai de dragul echilibrului axiologic. În acest scop, artiștii se simt chemați să conlucreze în cadrul unei cooperări reciproce. Este posibil ca în acest centru artistic românesc din Cluj, simbioza întru totul surprinzătoare cu funcția artei atât de frecvent orientată spre contemporaneitate să-și descopere în deschiderea artei și a economiei una față de cealaltă numitorul comun și cauzele care le unește. Artistului clujean Raul Ciosescu nu poate decât să ironizeze ideea unei „școli clujene“ în artă, de vreme ce arta este străină de orice limitare, arta depășește adesea orice limitare (Almut Karl) – chiar și pe cea economică. Se dorește chiar să se ia în considerare existența unei anumite logici pentru faptul că în acest spațiu artiștii și oamenii de afaceri împart cu adevărat aceeași vervă și aceeași filosofie de viață optimistă și se speră că această comuniune este valabilă și în cazul conștientizării problemelor.

Regensburg emotional

Ein ergebnisorientierter optimistischer Zugang verbindet die Autorinnen und Autoren beider Länder. Unter Berücksichtigung beider nationaler Perspektiven zeigen sie sich bemüht, für jede Seite beste Wege und Lösungen aufzuzeigen, ein Grenzen überschreitender Altruismus, der jedem nationalen Konkurrenzdenken diametral entgegengesetzt ist. Die rumänischen Beiträge zeichnet aber gegenüber den vorsichtig-sensibel beobachteten, zurückhaltend urteilenden und klar analysierenden Berichten vieler Regensburger Tandempartner immer wieder – zusätzlich – eine sympathische, offene Emotionalität aus. Offenheit – so Oana Tanțău – sei für jede Art von Kultur unverzichtbar. Doch der emotionale Zugang zur Stadt lässt Éva Gerlinde Döringer Sätze formulieren wie jene, dass sich die Klausenburger Gruppe in Regensburg „ganz verzaubert“ fühlte. Oana Maria Hodîrnău macht das unschätzbare Kompliment, Regensburg sei „eine der schönsten Städte der Welt“ und Örs Székely ergänzt, „wo man seit der Römerzeit die Schönheit der Donau bewundert.“ Das könnte manchen Einheimischen darüber nachdenken lassen, dass es ein Privileg sein könnte, in dieser Stadt zu leben...

Die Beiträge der Studierenden aus Cluj vollziehen den expliziten bzw. impliziten Vergleich mit der eigenen Gesellschaft zum einen, indem sie ähnliche, beide Länder verbindende Phänomene thematisieren, zum anderen, indem sie unterschiedliche Aspekte thematisieren.

Die Klausenburger Erfahrungen mit der ehemaligen Synagoge, dem heutigen Tranzithaus, und der früheren Pinselfabrik, dem heutigen Kunstforum, lassen Szilamér Török auf eine sehr spezifische Spurensuche in Regensburg gehen. Er beschreibt jene „Umnutzungen“ von Gebäuden, in denen

auch in Regensburg durch die neue Nutzung, durch die Funktionalisierung in der Gegenwart die Geschichte und Geschichtlichkeit dieser Gebäude erhalten und damit spürbar und erlebbar bleibt, ja Geschichtliches, Vergangenes damit am Leben erhalten wird. So vermutet er, dass bereits die Regensburger Schnupftabakfabrik dank der Umwandlung der ursprünglichen Wohnpalais in eine Fabrik deren Erhalt garantiert habe und dass die jüngste ‚Umnutzung‘ von 2007 diese, wie auch die Fabrik selbst, Geschichte weiterhin erfahrbar mache. Das architektonische Ensemble spiegle so die Geschichte der Stadt lebendig wider. Die Schnupftabakfabrik wird zum Regensburger Tranzithaus.

Diese Ambivalenz von Geschichte und Gegenwart bleibt – zumindest den Regensburgern – eher verborgen, wenn es Izabella Veibel um die Rekonstruktion der Lebensgeschichten von rumänischen Auswanderern geht, die heute in Regensburg leben. Dabei nimmt sie die Heterogenität in den Blick. Vertreter verschiedener Generationen und Ethnien, also auch Ungarn, Deutsche und Ukrainer aus Rumänien. Geschichte ist in ihren „bewegenden“ Lebensgeschichten ganz individuell verborgen. Sie alle, egal welche Generation, egal welche Ethnie, leben in zwei Heimaten, d.h. aber auch immer mit dem Gefühl des Heimwehs nach der einen Heimat, nach der Kindheit, den Akazien, den Mohnblumen, nach „unserem Dialekt“ in der rumänischen Heimat. Dieses ambivalente Heimatempfinden gilt – leicht abgeschwächt – auch für die in Regensburg Geborenen und Aufgewachsenen. Zugleich aber sehen sie die Heimat in ihrer Familie, die hier, also in Regensburg lebt. Bewegende Lebensgeschichten machen in diesem Beitrag Geschichte in der Gegenwart spürbar und erfahrbar.

Unterschiede, potenzielle Felder des eigenen Lernens entdecken die rumänischen Studierenden auf mehreren Feldern. Die

Regensburg emoțional

O abordare optimistă, pragmatică este ceea ce unește autorii articolelor din cele două țări. Tratată cu atenție ambele perspective naționale, ei se arată preocupăți să indice cele mai bune metode și soluții, un altruism care depășește granițele și care este diametral opus oricărei gândiri concurențiale naționale. Relatările multor parteneri și partenere de tandem din Regensburg fac observații cu o sensibilă precauție, evită să judece și analizează clar faptele. Spre deosebire de aceste relatări, articolele celor din România dau dovadă, în plus, de emoții care au un deschis caracter empatic. Deschiderea – după Oana Tanțău – este indispensabilă oricărei culturi. Dar contactul cu orașul este descris de Éva Gerlinde Döringer în propoziții ca aceea că grupul din Cluj „a fost pe deplin încântat“ de Regensburg. Oana Maria Hodîrnău face un compliment prețios, și anume că Regensburg ar fi „unul dintre cele mai frumoase orașe din lume“, iar Örs Székely vorbește de locul „unde încă din epoca romană s-a admirat frumusețea Dunării“. Aceste aprecieri îi fac pe locuitorii de aici să creadă că ar putea fi un privilegiu să locuiești în acest oraș...

Articolele studenților din Cluj fac o comparație explicită, respectiv implicită cu propria societate, pe de o parte, prin faptul că abordează ca teme fenomene similare, care unesc cele două țări, pe de altă parte, prin faptul că aleg ca subiecte aspecte diferite.

Experiențele clujenilor legate de fosta Sinagogă, astăzi Casa Tranzit, și de fosta Fabrică de Pensule, astăzi un forum artistic, îl determină pe Szilamér Török să pornească în Regensburg în căutarea unor urme foarte specifice. El descrie fiecare „reutilizare“ a clădirilor, în care istoria și istoricul acestor clădiri sunt, datorită noii utilizări și funcționalizării prezente, conservate și în Regensburg, și astfel, ele rămân vizibile și

pot fi transpuse în experiență, iar caracterul lor istoric, amintind de trecut este în acest fel păstrat în viață. De aceea, el presupune că Fabrica de Tutun din Regensburg a garantat transmiterea trecutului istoric tocmai datorită transformării vechiului palat într-o fabrică și că ultima „reutilizare“ din 2007 face posibilă pe mai departe trăirea acestei istorii, precum și a fabricii înseși. Ansamblul arhitectonic reflectă astfel istoria într-o manieră plină de viață. Fabrica de Tutun devine Casa Tranzit din Regensburg.

Această ambivalență a istoriei și a prezentului rămâne – cel puțin pentru locuitorii din Regensburg – mai degrabă în uitare, atunci când este vorba, pentru Izabella Veibel, de refacerea istoriei vieții emigranților români care trăiesc astăzi în Regensburg. Pentru acest scop, ea are în vedere heterogenitatea: reprezentanți ai diverselor generații și etnii, așadar și maghiari, și germani, și ucrainieni din România. Istoria a rămas ascunsă, în mod cu totul diferit de la un individ la altul, în istoria „impresionantă“ a vieții lor. Toți aceștia, indiferent de generație sau etnie, trăiesc în două patrii, ceea ce înseamnă însă că au și nostalgia unei singure patrii, a copilăriei, a salcâmlor, a florilor de mac, a „dialectului pe care-l folosim“ din patria românească. Acest sentiment ambivalent al patriei îl trăiesc – ușor atenuat – și cei care s-au născut și au crescut în Regensburg. În același timp însă, ei consideră că patria lor este familia, care trăiește aici, adică în Regensburg. Istorii impresionante de viață fac ca în acest articol istoria să devină vizibilă în prezent și să fie transpusă în experiență.

Studenții români descoperă diferite, posibile domenii din care pot să învețe pe cont propriu. Posibilitățile de integrare a studenților străini în Regensburg sunt prezentate pe toate fațetele (Emese Biró). Strânsa legătură dintre practică și cursurile universitare, chiar și într-un domeniu cum

Möglichkeiten der Integration ausländischer Studierender in Regensburg werden dabei als vielfältig aufgezeigt (Emese Biró). Der starke Praxisbezug von universitärer Lehre, auch in einem Studienfach wie der Germanistik (Oana Tanțău), kehrt immer wieder. Dazu gehört auch die in Regensburg festgestellte Fülle und Vielfalt studentischer Theatergruppen und Theaterarbeit (Éva Gerlinde Döringer). Wie eine vergleichbare Vielfalt die Bunttheit der Stadt erhöht und damit via Tourismus zu einem Wirtschaftsfaktor wird (Oana Maria Hodîrnău), wird ähnlich erstaunt konstatiert wie die Tatsache, dass die gezielte Regensburger Förderung kleiner Wirtschaftsprojekte vor allem zwei Dinge benötige, nämlich die originelle Idee und Mut (Carla Șuta).

Die rumänischen Studierenden stellen aber auch dank ihrer Außenperspektive auf die deutsche Gesellschaft kritische Fragen, die Antworten einfordern. Es geht dabei um zwei ganz verschiedene Bereiche deutscher Identität, um die nicht immer befriedigende Integration von Ausländern (Emese Biró), um die deutsche Sprache und die Geschichte. Eszter Király stellt auf der Grundlage ihrer Analyse der stark von Anglizismen geprägten Sprache der Regensburger Jugendpresse mit dem deutschen Dichter Friedrich Schiller die Frage an deutsche Jugendliche, ob sie nicht ihr eigenes „treffliches Bild“, d. h. ihre Identität verlieren. Eine Rumänin hält der Regensburger Jugend mit Goethe- und Schillerzitaten einen kritischen Sprachspiegel vor Augen... nach acht Tagen Aufenthalt im Land. Dabei schwingt eine weitere, nicht weniger kritische Frage mit, nämlich jene, ob nicht die überbordenden Anglizismen der Jugendpresse Teil einer primär ökonomisch orientierten Werbestrategie sind, deren bereitwilliges Opfer man durch die Übernahme und Kultivierung dieser Sprache wird.

Tünde Barabás findet ihre eigenen Befragungs- und Rechercheergebnisse zu „Fünf Tage im jüdischen Regensburg“ „bemerkenswert“. Denn zum einen – so stellt sie fest – sei der Holocaust noch heute ein wichtiger Bestandteil des deutschen Alltagslebens. Zum anderen aber erstaunt sie die Haltung der Jugendlichen, die entweder sehr wenig über den Holocaust wissen oder damit nichts (mehr) zu tun haben wollen. Natürlich sind dies Momentaufnahmen, doch Aufnahmen kritischer Momente.

Gemeinsame Konsequenzen

Ein letztes Merkmal des Tandembuchs blieb bislang ausgespart, seine praktische Bedeutung. Das Tandembuch entwickelt konkrete Handlungsoptionen, legt diese nahe, ja fordert sie ein. Mag auch der Befund der jugendlichen Ignoranz gegenüber dem Holocaust nicht repräsentativ sein, er ist jedenfalls mehr als ein höflich-zurückhalten-des „bemerkenswert“. Er bedarf der Nachfrage. Wenn die Unterschiede zwischen dem Studententheater in Regensburg und Cluj so groß sind, das Studententheater aber zugleich einen wesentlichen Faktor studentischen und gesellschaftlichen kulturellen Lebens darstellt, dann impliziert dies gleich einen mehrfachen Appell: An die rumänische Seite, daraus nach Möglichkeit Konsequenzen zu ziehen, an die deutsche, das Feld internationaler Kooperation auszuweiten und an mögliche Geldgeber, solche Grenzen überschreitende Aktivitäten verstärkt zu unterstützen.

Die möglichen Konsequenzen und Handlungsoptionen sind zahlreich, auch für die rumänische Seite. Zum einen sind sie ganz konkret, zum Beispiel bei der Bewältigung wirtschaftlicher Krisen (Manuela Manecan), zum anderen liegen sie auf einer abstrakteren,

este germanistica (Oana Tanțău), reprezentată o temă recurentă. Aici se înscrie și mulțimea și diversitatea trupelor de teatru studentesc și a lucrărilor de teatru realizate în Regensburg (Éva Gerlinde Döringer). Se constată cu uimire, în ce măsură o diversitate similară sporește varietatea orașului și se transformă astfel, prin intermediul turismului, într-un factor economic (Oana Maria Hodîrnău), și tot cu uimire se constată faptul că sponsorizarea cu precădere a proiectelor economice de mici dimensiuni e condiționată doar de două lucruri, anume de o idee originală și de curaj (Carla Șuta).

Grație perspectivei lor exterioare, studenții și studentele din România adresează întrebări critice societății germane, care au nevoie de un răspuns. Este vorba despre două zone foarte diferite ale identității germane, despre integrarea străinilor, nu întotdeauna reușită (Emese Biró), despre limba și istoria germană. La baza analizei limbii presei pentru tineret din Regensburg, puternic impregnată de anglicisme, Eszter Király îi întreabă pe adolescenții germani, împreună cu poetul Friedrich Schiller, dacă nu cumva își pierd „admirabila imagine“, adică propria lor identitate. O studentă din România pune în fața tineretului din Regensburg o oglindă însoțită de citate din Schiller și Goethe... după un sejur de opt zile în țară. La aceasta se adaugă o altă întrebare răsunătoare, nu mai puțin critică, anume dacă folosirea în exces a anglicismelor în presa pentru tineret nu face parte dintr-o strategie publicitară orientată în primul rând spre economie, căreia tinerii îi cad de bună-voie victime prin preluarea și cultivarea acestui limbaj.

Tünde Barabás consideră rezultatele anchetei și cercetărilor făcute de ea în „Cinci zile în Regensburg-ul evreiesc“, „remarcabile“. Pe de o parte, pentru că – după afirmațiile ei

– Holocaustul mai este și astăzi o parte componentă a vieții cotidiene în Germania. Pe de altă parte însă, este șocată de atitudinea tinerilor, care fie știu foarte puțin despre Holocaust, fie nu vor deloc să aibă de-a face cu el. Desigur, aceste considerații sunt niște instanțanee, care immortalizează anumite momente, însă ele immortalizează momente critice.

Consecințe comune

O ultimă caracteristică a cărții-tandem a fost omisă până acum, semnificația sa practică. Cartea-tandem dezvoltă opțiuni concrete pentru a acționa, le sugerează, ba chiar le impune. Chiar dacă descoperirea ignoranței tinerilor în privința Holocaustului nu este neapărat reprezentativă, ea este, în orice caz, cu mai mult decât „remarcabilă“, un atribut folosit cu o politicoasă rețineră. Această descoperire trebuie să ceară mai mult. Dacă deosebiriile dintre teatrul studentesc din Regensburg și cel din Cluj sunt atât de mari, iar teatrul studentesc reprezintă un factor esențial al vieții culturale studențești și, în egală măsură, sociale, atunci el impune un apel multiplu: de partea românească, să se tragă de aici concluzii, după posibilități, de partea germană, să extindă aria cooperărilor internaționale, iar de partea sponsorilor, să susțină mai puternic asemenea activități care transgresează granițele.

Posibilele consecințe și opțiuni pentru acționa sunt numeroase, și pentru partea românească. Pe de o parte, ele sunt foarte concrete, de exemplu, mijloacele de depășire a crizei economice (Manuela Manecan), pe de altă parte, ele se află la un nivel mai abstract, la un nivel mental și etic. Sfaturi foarte concrete pot fi date în cazul stabilirii de contacte cu asociațiile sportive din România, și anume că este foarte important

einer mentalen und ethischen Ebene. Sehr konkrete Empfehlungen lassen sich etwa bei der Aufnahme von Kontakten mit rumänischen Sportvereinen geben, nämlich dass es sinnvoll ist, hier sogleich mit den Sportdirektionen in Kontakt zu treten (Sonja Plank). Vorsichtiger und zurückhaltender mag man beim Sprechen und Handeln im Rahmen von Abwerbestrategien werden. Die ethische Dimension dieses ökonomisch-politischen Handelns darf nicht ausgeklammert werden. Mit Erkenntnissen und Handlungsoptionen wie diesen, die uns dringend veranlassen, bei unserem Handeln doch die Wertungen der anderen Seite verantwortlich zu berücksichtigen, sind wir aber auf dem guten Weg einer dauerhaften Kommunikation und Kooperation. Als anregendes Beispiel mag uns hier – ganz und gar überraschend – ausgerechnet die deutsche Schrebergartenkultur in ihrer Regensburger Ausprägung dienen: Diese Kleingärten werden von Petra Pilbák,

der das Phänomen „Kleingarten“ bis dahin unbekannt war, als „interkultureller Ort“ entdeckt. Denn dort sind Menschen aus zehn Nationen versammelt, sprechen miteinander und feiern gemeinsam: Christian Curac bringt die Fülle bestehender und existierender bi- und multinationaler Gemeinsamkeiten auf einen ganz einfachen Punkt: Die Chancen für den Ausbau der Kontakte mit Cluj stünden schon deshalb gut, weil sich Projekte wie die „Tandems“ dafür einsetzen...

Prof. Dr. Walter Koschmal

Leiter des Europaeum –
Ost-West-Zentrum
der Universität Regensburg

Lehrstuhl für Slavische Philologie,
Universität Regensburg

Im Oktober 2011

să se ia contact cu direcțiile sportive (Sonia Plank). Mai precaut și mai rezervat trebuie să se vorbească și să se acționeze în cazul strategiilor de head-hunting. Nu trebuie să se omită dimensiunea etică a acestei acțiuni economico-politice. Cu acele informații și opțiuni de acțiune cum sunt cele care ne obligă să ținem cont cu responsabilitate în acțiunile noastre de valorile celuilalt, ne aflăm însă pe drumul cel bun pentru o comunicare și o cooperare de durată. Ca exemplu sugestiv ne poate servi aici – cu totul surprinzător – chiar cultura micilor parcele de grădină, în expresia lor de Regensburg: aceste grădini în miniatură au fost catalogate de Petra Pilbák, căreia fenomenul „grădinilor mici“ nu îi era până acum cunoscut, drept „un spațiu intercultural“. Căci acolo se adună

oameni din zece națiuni diferite, vorbesc unii cu alții și sărbătoresc împreună: Christian Curac reduce mulțimea comunităților bi- și multinaționale existente la o singură și simplă chestiune: șansele înmulțirii contactelor cu Clujul sunt deja foarte mari, tocmai pentru că în acest scop se organizează proiecte cum sunt cele „în tandem“.

Prof. dr. Walter Koschmal

Director al Europaeum –
Centrul Est-Vest
al Universității Regensburg

Catedra de Filologie Slavă,
Universitatea Regensburg

Octombrie, 2011

Lisa Unger-Fischer
Dr. Gabriella-Nóra Tar

Gemeinsam auf Tour

Wie verläuft ein landeskundliches Tandem?

Zunächst zur Entstehung des Austauschprojektes „landeskundliches Tandem“: Sowohl die Idee als auch die Bezeichnung für dieses Projekt ist vor ca. zehn Jahren am Europa-eum, dem Ost-West-Zentrum der Universität Regensburg entstanden.

Ein landeskundliches Tandem findet immer zwischen Studierenden zweier Universitäten aus unterschiedlichen Ländern statt und umfasst zwei Teile: den Besuch und den Gegenbesuch.

Konkret beim landeskundlichen Tandem mit unserer rumänischen Partneruniversität reisen die Regensburger Studierenden im Frühjahr nach Cluj-Napoca und recherchieren dort mit Hilfe der rumänischen Studierenden der Babeş-Bolyai-Universität eine Woche lang zu selbst gewählten Themen. Der Gegenbesuch der rumänischen Tandempartner findet etwa drei Monate später in Regensburg statt und beinhaltet eine einwöchige Themenrecherche der rumänischen Studierenden mit Hilfe ihrer Regensburger Tandempartner.

Vorbereitungsphase

Zu Beginn der Vorbereitungen für ein landeskundliches Tandem werden die teilnehmenden Studierenden an ihren Universitäten in landeskundlichen Seminaren jeweils inhaltlich auf den Aufenthalt im Gastland vorbereitet.

Der erste konkrete organisatorische Schritt der kooperierenden Universitäten findet etwa drei Monate vor Beginn des Treffens mit den Tandempartnern statt. Er besteht in der Ermittlung der Themen, welche die teilnehmenden Studierenden in beiden Ländern bearbeiten möchten. Auf dieser Grundlage werden jeweils zwei Studierende mit kompatiblen Themenvorstellungen zu deutsch-rumänischen Tandempaaren zusammengeführt. Diese Tandempartner nehmen dann per E-Mail Kontakt auf und besprechen die Art und Weise der Themenrecherche.

Bereits in der Vorbereitungsphase übernehmen die Tandempartner unterschiedliche Rollen: Derjenige, der in das Land seines Partners fährt, bittet diesen im Vorfeld um die Vereinbarung von Gesprächs-, Besichtigungs- und/oder Interviewterminen vor Ort oder lässt sich grundsätzlich von ihm beraten, welche Einrichtungen und Personen für die Themenbearbeitung konsultiert werden sollten. Der Partner im Gastland macht die notwendigen Anlaufstellen für die Themenrecherche ausfindig und stellt erste Kontakte her. Diese Vorabsprachen ziehen sich nicht selten bis zur Reise ins Land des Tandempartners hin.

Durchführungsphase

Vor Ort, in Cluj-Napoca oder Regensburg, haben die Tandempartner nun die Aufgabe, eine Woche lang Informationen zu ihren

Împreună pe drum

Cum se desfășoară un tandem de studii regionale?

Mai întâi de toate, ceva despre proiectul de schimb de experiență „Tandem de studii regionale“: atât ideea, cât și denumirea acestui proiect au apărut acum circa zece ani, în cadrul Europa-eum, Centrul Est-Vest al Universității Regensburg.

Un tandem de studii regionale se desfășoară întotdeauna între studenții a două universități din țări diferite și este alcătuit din două părți: vizita și întoarcerea vizitei.

Mai concret, în cadrul tandem-ului de studii regionale cu universitatea noastră parteneră din România, studenții din Regensburg au călătorit în primăvară spre Cluj-Napoca și s-au documentat acolo asupra unor subiecte alese de ei înșiși timp de o săptămână, ajutați fiind de studenți români de la Universitatea Babeş-Bolyai. Vizita partenerului român de tandem în Regensburg a avut loc aproximativ trei luni mai târziu și a inclus o cercetare tematică de o săptămână făcută de către studenții români cu ajutorul partenerului de tandem din Regensburg.

Etapa de pregătire

La începutul pregătirilor pentru tandem-ul de studii regionale, studenții participanți sunt pregătiți la universitățile lor în cadrul unor seminarii de studii regionale al căror conținut se referă la vizita în cealaltă țară. Primul pas organizatoric concret al celor două universități care cooperează a avut loc cu aproximativ

trei luni înainte de întâlnirea propriu-zisă cu partenerii de tandem. Acesta a constat în identificarea subiectelor asupra cărora doreau să cerceteze studenții participanți din ambele țări. Pe baza acestora, au fost create perechi de tandem germano-române din câte doi studenți cu teme compatibile.

Deja din etapa de pregătire partenerii de tandem și-au asumat diferite roluri: cel care călătorește în țara partenerului său, îl roagă pe acesta în avans să obțină acordul pentru stabilirea unor conversații, vizite și/sau interviuri, sau se lasă în principiu sfătuit de acesta asupra instituțiilor și persoanelor care ar trebui consultate în legătură cu tema aleasă. Partenerul din țara gazdă localizează punctele de interes în cercetarea tematică și stabilește primele contacte. Aceste aranjamente pregătitoare se întind uneori până înainte de efectuarea vizitei în țara partenerului de tandem.

Etapa de implementare

La fața locului, în Cluj-Napoca sau în Regensburg, partenerii de tandem au acum sarcina de a aduna informații despre tema lor pe parcursul unei săptămâni. Este important ca studiul pe care îl fac să aibă caracterul unei cercetări pe teren: toate informațiile despre instituții, inițiative sau personalități trebuie deci obținute întotdeauna în mod direct, la fața locului, prin interviuri, sondaje, vizite și stagii. În acest mod sunt studiate teme la

Themen zu sammeln. Wichtig dabei ist, dass die Recherchen den Charakter einer Feldforschung haben: Alle Informationen über Einrichtungen, Initiativen und Persönlichkeiten werden also immer direkt an Ort und Stelle durch Interviews, Umfragen, Besichtigungen und Hospitationen eingeholt. Auf diese Weise werden Inhalte recherchiert, die tatsächlich nur durch den Aufenthalt vor Ort und durch das persönliche Gespräch erhältlich sind.

Während der Recherche arbeiten die Tandempartner selbstverständlich immer zu zweit, denn ein weiterer wichtiger Aspekt des landeskundlichen Tandems ist das Kennenlernen des Landes mit Hilfe des Tandempartners, der sozusagen der „Türöffner“ zur bislang fremden Kultur ist. Abgesehen davon muss die Themenrecherche schon aufgrund etwaiger sprachlicher Barrieren im Zweierteam stattfinden, denn die Teilnahme an einem landeskundlichen Tandem ist nicht unbedingt an die Voraussetzung geknüpft, dass die Teilnehmer die Sprache des Gastlandes, in diesem Fall Rumänisch beherrschen. Aus diesem Grund kommunizieren die Tandempartner nicht selten auf Englisch bzw. bei Interviews, Umfragen etc. erweist sich der Tandempartner als Dolmetscher.

In der Regel gehört zum einwöchigen Aufenthalt im Gastland, konkret in der Gaststadt Cluj-Napoca, immer auch ein Begleitprogramm, das gemeinsam von den Organisatoren des landeskundlichen Tandems zusammengestellt wird. Bei den Programmpunkten handelt es sich in der Regel um eine Stadtführung, die gemeinsame Besichtigung von repräsentativen Einrichtungen bzw. Firmen der Stadt, eine Exkursion in die Region, Theater- und Konzertbesuche und gegebenenfalls um den Besuch von Fachvorträgen. Für letzteres, aber auch für tägliche Absprachen stellt die Gastuniversität einen eigenen Raum zur Verfügung.

Nachbereitungsphase

Nach Beendigung des Aufenthalts im Gastland werden die Studierenden gebeten, einen Bericht über die Ergebnisse ihrer Themenrecherchen zu verfassen.

Die in diesem Band enthaltenen Berichte der Studierenden des landeskundlichen Tandems Regensburg – Cluj-Napoca geben die Recherchen von zwei Tandem-Einheiten wieder:

1. Besuch der Regensburger Studierenden im März 2010 in Cluj-Napoca und Gegenbesuch der Studierenden aus Cluj-Napoca im Juli 2010.

2. Besuch der Regensburger Studierenden im März 2011 in Cluj-Napoca und Gegenbesuch der Studierenden aus Cluj-Napoca im Juli 2011.

Wir freuen uns sehr über das anhaltend große Interesse von Studierenden sowohl an unserer Universität als auch an unseren Partneruniversitäten im Ausland, an landeskundlichen Tandems teilnehmen zu wollen.

Lisa Unger-Fischer

Geschäftsführung des Europaeum der Universität Regensburg

Dr. Gabriella-Nóra Tar

Koordination Forschungsabteilung, Institut für deutschsprachige Lehre und Forschung, Babeş-Bolyai-Universität

care se poate avea acces în realitate doar prin vizitarea locului și prin interviuri personale.

Pe parcursul cercetării, partenerii de tandem lucrează desigur întotdeauna în pereche, deoarece un alt aspect important al tandem-ului de studii regionale este de a cunoaște țara cu ajutorul partenerului de tandem, ca să spunem așa un „deschizător de uși“ către o cultură până atunci străină. Pe lângă acest lucru, cercetarea trebuie să se desfășoare în grupe de câte doi și datorită posibilelor bariere lingvistice deoarece participarea într-un tandem de studii regionale nu este în mod necesar legată de cerința ca participanții să vorbească limba țării-gazde, în cazul de față să stăpânească limba română.

În general, în timpul vizitei de o săptămână în țara-gazdă, și anume în orașul-gazdă Cluj-Napoca, este inclus întotdeauna și un program de activități sociale, stabilit de comun acord de către organizatorii tandem-ului de studii regionale. Printre punctele din program se numără de obicei turul orașului, vizita comună a instituțiilor reprezentative sau a firmelor din oraș, o excursie în regiune, piese de teatru și concerte și eventual asistarea la prelegeri ale unor specialiști. Pentru acestea din urmă, dar și pentru discuțiile de zi cu zi, universitatea-gazdă pune la dispoziție un spațiu de desfășurare.

Etapa post-desfășurare

După încheierea vizitei în țara-gazdă studenții sunt rugați să scrie un raport despre rezultatele obținute în legătură cu temele lor de cercetare.

Articolele cuprinse în prezentul volum, redactate de către studenții tandem-ului de studii regionale Regensburg – Cluj-Napoca, reflectă cercetarea a două serii ale tandem-ului:

Vizita studenților din Regensburg în Cluj-Napoca din martie 2010 și vizita studenților din Cluj-Napoca în Regensburg din iulie 2010.

Vizita studenților din Regensburg în Cluj-Napoca din martie 2011 și vizita studenților din Cluj-Napoca în Regensburg din iulie 2011.

Ne bucurăm nespus de interesul ridicat arătat în mod continuu de către studenți, atât în cadrul universității noastre, cât și a universităților noastre partenere din străinătate de a participa la tandem-ul de studii regionale.

Lisa Unger-Fischer

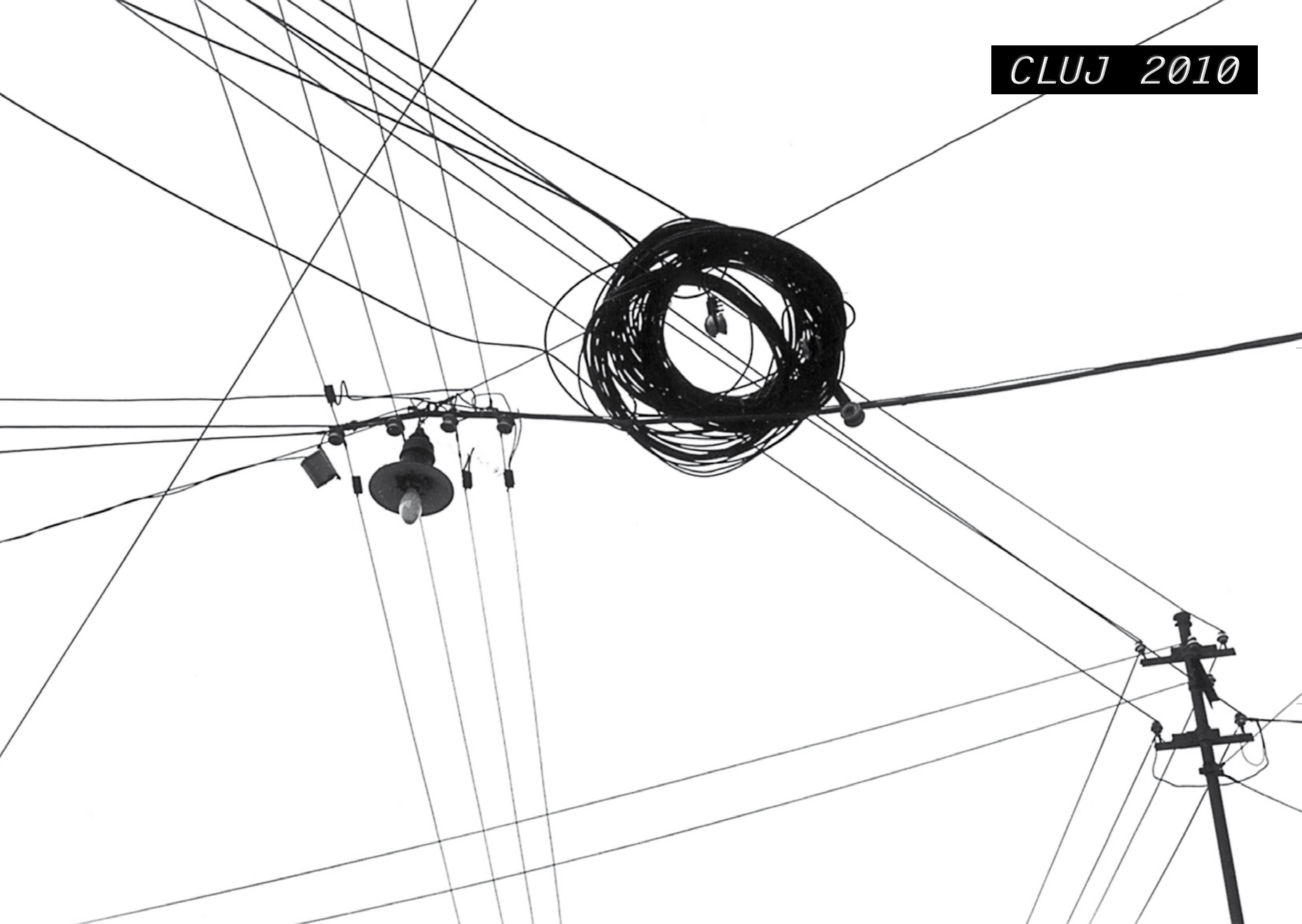
Director executiv, Europaeum, Universitatea Regensburg

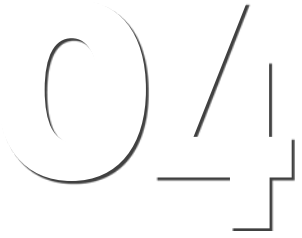
Dr. Gabriella-Nóra Tar

Coordinator,
Departamentul de Cercetare al
Institutul de Studii Germane,
Universitatea Babeş-Bolyai Cluj-Napoca

CLUJ 2010

Christian Curac

Cluj als Wirtschaftsstandort für deutsche Unternehmen

Dieser Bericht entstand während eines acht-tägigen Tandemprojekts, welches von der Universität Regensburg in enger Zusammenarbeit mit der Babeş-Bolyai-Universität in Cluj organisiert und durchgeführt wurde. Bei der Recherche und Kontaktaufnahme der Interviewpartner unterstützte mich meine rumänische Tandempartnerin Oana Hodîrnău. Zielsetzung der Tandemrecherche war es, über Cluj als Wirtschaftsstandort für deutsche Unternehmen zu forschen. Insbesondere sollte dabei auf die Vorzüge, Kehrseiten sowie kulturspezifischen Eigenheiten eingegangen werden, denen sich deutsche Unternehmen aussetzen, wenn sie in Cluj investieren. Zu diesem Zweck wurden Interviews mit Personen aus Wirtschaft und Hochschulwesen geführt.

Rumänien als Wirtschaftsstandort

Nach dem Sturz der kommunistischen Diktatur in Rumänien 1989 wurde ein Transformationsprozess vom bis dahin herrschenden wirtschaftlichen System der zentralen Planwirtschaft zu einer marktwirtschaftlichen Wirtschaftsordnung nach westlichem Vorbild in die Wege geleitet. Dieser Prozess beinhaltet zugleich auch den Aufbau eines demokratischen Gesellschaftssystems sowie die Schaffung einer freiheitlichen Staats- und Regierungsform, was für den für Rumänien sehr wichtigen Beitritt zur Europäischen Union am 1. Januar 2007 ausschlaggebend

war. Damit konnten unter anderem die juristischen Rahmenbedingungen für enge wirtschaftliche Beziehungen mit Deutschland und den übrigen EU-Ländern geschaffen werden. In diesem Zusammenhang hat die EU-Erweiterung wesentlich zur Steigerung der Attraktivität Rumäniens für ausländische Investoren beigetragen und die internationalen Direktinvestitionen 2008 um 60% gegenüber 2007 ansteigen lassen. Krisenbedingt hat sich das Investitionsklima jedoch deutlich abgekühlt. Des Weiteren belegte Rumänien in einer Studie der Weltbank von 2009, die die Attraktivität von 178 Ländern als Wirtschaftsstandorte untersuchte, den 45. Platz und konnte sich damit im Vergleich zum Vorjahr um drei Plätze verbessern. Die wesentlichen Vorteile für ausländische Investoren sind dabei die geringen Steuerabgaben sowie zahlreiche Abkommen zur Vermeidung der Doppelbesteuerung, technisch gut qualifiziertes Personal mit einer hohen Fremdsprachenkompetenz, ein großer Binnenmarkt, viele natürliche Ressourcen und politische Vorteile wie die NATO- und EU-Mitgliedschaft. Darüber hinaus strebt Rumänien für 2015 die Einführung des Euro an, „was von vielen Beobachtern als optimistisch angesehen wird“, wie das Auswärtige Amt in Berlin unterstreicht. Trotz der insgesamt positiven volkswirtschaftlichen Gesamtentwicklung Rumäniens in den letzten Jahren besteht in der Wirtschaft dennoch weiterhin ein großer Reformbedarf. Die schlechte Infrastruktur, aufgeblähte Bürokratie, die nicht ausreichende Rechtssicherheit sowie Korruption bilden die Hauptprobleme

Clujul ca sediu pentru firme germane

Acest raport a fost făcut în perioada de 8 zile, în care s-a desfășurat proiectul tandem organizat de Universitatea Regensburg în strânsă colaborare cu Universitatea Babeş-Bolyai, în Cluj. În cadrul cercetării și a contactării persoanelor intervievate am fost ajutat de colega mea, Oana Hodîrnău. Scopul acestei cercetări în parteneriat a fost un studiu despre Cluj ca sediu pentru firmele germane. Au fost vizate în special avantajele și dezavantajele, precum și specificul cultural, de care firmele germane trebuie să țină cont atunci când investesc în Cluj. În acest scop au fost intervievate persoane din domeniul economic și cel universitar.

România ca sediu economic

În 1989, după căderea dictaturii comuniste a început un proces de trecere de la sistemul economic dominant până atunci de economie planificată centralizat la o economie de piață, după modelul occidental. Acest proces presupune, de asemenea, construirea unui sistem social democratic, precum și crearea unui stat și a unui guvern liber, ceea ce a fost hotărâtor pentru intrarea României în Uniunea Europeană la 1 ianuarie 2007. Acest lucru a permis crearea cadrului legislativ pentru relațiile economice cu Germania și cu restul statelor UE. Prin această cooperare, lărgirea zonei UE a atras după sine o creștere semnificativă a capacității României de a atrage investitori străini și a făcut ca în 2008 investiția directă internațională să crească cu

un procent de 60% față de 2007. Totuși, sub presiunea crizei, nivelul de investiții a scăzut semnificativ. Dar într-un studiu din 2009 al Băncii Mondiale, care analizează capacitatea de atracție a țării ca sediu economic, România a ocupat poziția a 45-a din 178 de țări și a urcat cu trei locuri în clasament față de anul anterior. Avantajele majore pentru investitorii străini sunt impozitele mici și numeroasele acorduri încheiate în vederea evitării dublei impozitări, personalul tehnic bine calificat, cu un înalt nivel de competență în ceea ce privește limbile străine, o piață internă mare, numeroase resurse naturale și avantaje politice ca apartenența la NATO și UE. Pe lângă acestea, România vizează pentru anul 2015 introducerea monedei euro, „ceea ce este perceput de mulți observatori ca o decizie optimistă“, după cum subliniază Ministerul de Externe din Berlin. În ciuda bunei dezvoltări a economiei naționale a României din ultimii ani, în economie se face totuși simțită pe mai departe nevoia unei reforme. Infrastructura proastă, birocrația exagerată, insuficiența siguranță legislativă, precum și corupția constituie problemele esențiale ale economiei românești. În această privință concordă toate persoanele intervievate în cadrul acestui studiu tandem.

Clujul ca sediu economic

Clujul îndeplinește toate premisele pentru a deveni un sediu economic modern și multicultural în România. Specificul multicultur

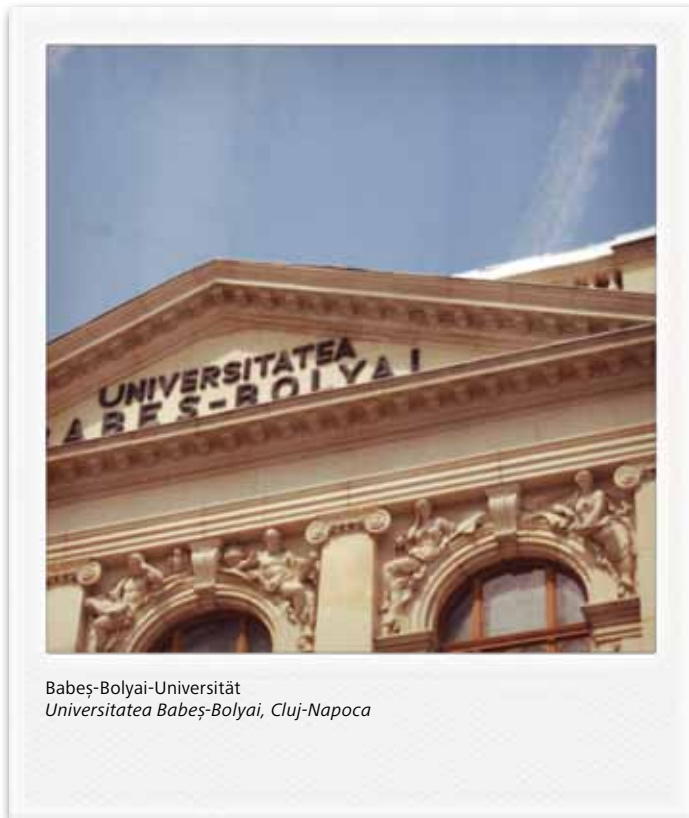
der rumänischen Wirtschaft. Diesbezüglich sind sich alle im Rahmen dieser Tandemrecherche befragten Personen einig.

Cluj als Wirtschaftsstandort

Cluj hat alle Voraussetzungen dazu, ein moderner und multikultureller Wirtschaftsstandort in Rumänien zu werden. Der multikulturelle Charakter der Universitätsstadt Cluj hat eine lange Tradition und ist vor allem von der ungarischen, rumänischen und deutschen Geschichte geprägt. Diese spiegelt sich vor allem an der renommierten Babeş-Bolyai-Universität wider: In ihrer Charta ist ein multikulturelles Profil verankert, das es den Studenten ermöglicht, in rumänischer, ungarischer und deutscher Sprache zu studieren, womit sie sich fundamental von anderen rumänischen Universitäten unterscheidet. Damit sollen im Bereich der akademischen Ausbildung die drei Völker zusammengeführt werden, die im letzten Jahrtausend die Geschichte von Cluj erheblich geprägt haben und zu einer Festigung der Beziehungen der rumänischen Kultur und Wirtschaft zu Mittel- und Westeuropa beigetragen haben. Derzeit gibt es 16 deutschsprachige Studiengänge an elf Fakultäten an der Universität.

Das Vorhandensein einer starken deutschen Komponente in der kulturellen Landschaft

Siebenbürgens mit einem hohen deutschsprachigen Bevölkerungsanteil macht es für deutsche Investoren besonders interessant, in Cluj zu investieren. Frau Dr. Dragan, Prodekanin der wirtschaftswissenschaftlichen Fakultät, sieht darin die Chance für rumänische Absolventen der deutschsprachigen Studienlinie, eine Anstellung in einem deutschen Unternehmen zu erhalten. Durch die hohe Nachfrage nach deutschsprachigem

Babeş-Bolyai-Universität
Universitatea Babeş-Bolyai, Cluj-Napoca

Personal sieht sich Frau Dr. Dragan in ihren Bemühungen, den Studenten eine exzellente deutschsprachige Ausbildung zu gewährleisten, bestätigt. Das hohe Angebot an hochqualifizierten deutschsprachigen Mitarbeitern

tural al oraşului universitar Cluj are o lungă tradiţie şi este impregnat mai ales cu istoria maghiară, română şi germană. Acest lucru se reflectă îndeosebi în renumita Universitate Babeş-Bolyai: în Charta ei este ancorat un profil multicultural, care permite studenţilor să studieze în limbile română, maghiară şi germană, ceea ce o deosebeşte în mod fundamental de alte universităţi din România. În cadrul pregătirii academice sunt astfel reunite cele trei popoare care, din mileniul anterior, şi-au pus în mod substanţial amprenta asupra istoriei Clujului şi care au contribuit la consolidarea relaţiilor dintre cultura şi economia românească şi Europa Centrală şi de Vest. În prezent există 16 oferte de studiu pe linia germană la 11 facultăţi din cadrul Universităţii. Faptul că în peisajul cultural al Transilvaniei cu o numeroasă populaţie vorbitoare de limba germană există o pronunţată componentă germană transformă Clujul într-un loc de investiţii foarte interesant pentru investitorii germani. Doamna Dr. Drăgan, prodecan al Facultăţii de Studii Economice consideră acest lucru drept o şansă pentru absolvenţii liniei de studiu germane de a obţine un loc de muncă în firmele germane. Doamna Dr. Drăgan vede în cererea ridicată de personal vorbitor de limba germană confirmarea eforturilor sale de a oferi studenţilor o pregătire excelentă în limba germană. Oferta ridicată pentru colaboratorii cu înaltă calificare vorbitori de limbă germană face foarte atractivă decizia firmelor germane de a-şi face intrarea pe piaţă în Cluj. La acestea se adaugă încă o înlesnire pentru firmele germane, după cum afirmă Ludger Thol, preşedintele Clubului Oamenilor de Afaceri de Limbă Germană din Ardealul de Nord (DWN), şi anume faptul că, cel puţin parţial, comunicarea cu autorităţile române se poate face şi în limba germană. În plus, mentalitatea în Cluj este foarte occidentală, iar mediul de afaceri este demn de încredere.

Clujul s-a deschis pentru firmele din întreaga lume, în realitate, de-abia din 2004, când primarul Gheorghe Funar de la partidul naţionalist „România Mare“, cunoscut drept reacţionar, a fost înlocuit de Emil Boc, de la PDL (Partidul Democrat Liberal) şi a pus bazele unei dezvoltări economice deosebite în Cluj. Günter Wotsch, fostul preşedinte al DWN, consideră răspunzător pentru lipsa investitorilor străini înainte de 2004 în principal naţionalismul care domnea în Cluj datorită lui Funar.

Cel mai cunoscut investitor străin este producătorul finlandez de telefoane mobile Nokia, care a mutat producţia de mobile din Bochum în Cluj şi a provocat datorită acestui fapt mari nemulţumiri în Germania. Cei mai mari investitori străini provin din ţara vecină, Ungaria, urmată de Luxemburg şi Italia şi, pe locul al patrulea, de Germania. Conform Camerei de Comerţ şi Industrie, există în Cluj aproape 600 de firme româno-germane. Cel mai mare investitor german direct este vânzătorul de automobile Eckerle din Baden-Württemberg, care avea înainte de criza economică 500 de angajaţi. Alţi renumiţi investitori germani sunt producătorul de energie E.ON, precum şi magazinele Metro, Kaufland şi Fegro/Selgros.

Criza economică a pus capăt în mod radical boom-ului economic din Cluj şi a condus, în general, la stagnare. Totuşi, domnul Wotsch vede şi câteva aspecte pozitive ale crizei. Spre exemplu, în perioada de boom economic, preţurile imobiliarelor şi ale terenurilor au atins limite utopice şi au dus la retragerea investitorilor. Domnul Dumitru Nick, care deţine în Cluj un depozit de unelte agricole, a fost martor al acestei creşteri absurde a preţurilor, în momentul în care a vrut să cumpere un teren, iar preţul lui s-a triplat peste noapte după ce s-a aflat de venirea firmei Nokia la Cluj. În plus, în special zona Clujului a fost afectată de lipsa

macht es besonders attraktiv für deutsche Unternehmen, sich bei ihrem Markteintritt für Cluj zu entscheiden. Erleichternd für deutsche Unternehmen kommt noch hinzu, wie Ludger Thol, Vorstand des Deutschsprachigen Wirtschaftsclubs Nordsiebenbürgen (DWN), bestätigt, dass die Kommunikation mit rumänischen Behörden zumindest zum Teil auf Deutsch stattfinden kann. Des Weiteren sei die Mentalität in Cluj sehr westlich und der geschäftliche Umgang miteinander sehr vertrauensvoll.

Cluj öffnete sich für Unternehmen aus aller Welt erst wirklich ab 2004, als der als rückschrittlich bekannte Oberbürgermeister Gheorghe Funar von der nationalistischen Partei „Romania Mare“ von Emil Boc aus der PDL-Partei (Demokratisch Liberale Partei) abgelöst wurde und den Grundstein für einen großen wirtschaftlichen Aufschwung in Cluj legte. Günther Wotsch, der ehemalige Vorsitzende des DWN, führt den Mangel an ausländischen Investitionen vor 2004 sogar größtenteils auf den in Cluj vorherrschenden Nationalismus Funars zurück.

Der bekannteste ausländische Investor ist der finnische Mobilfunkhersteller Nokia, der seine Handy-Produktion von Bochum nach Cluj verlegte und damit für große Entrüstung in Deutschland sorgte. Die größten ausländischen Investitionen kommen aus dem Nachbarland Ungarn, gefolgt von Luxemburg, Italien und an vierter Stelle Deutschland. Laut der Industrie- und Handelskammer in Cluj gibt es fast 600 deutsch-rumänische Joint Ventures in Cluj. Der größte deutsche Direktinvestor ist der baden-württembergische Automobilzulieferer Eckerle, der vor der Wirtschaftskrise rund 500 Mitarbeiter beschäftigte. Weitere namhafte deutsche Investoren sind das Energieunternehmen E.ON sowie die Handelsunternehmen Metro, Kaufland und Fegro/Selgros.

Die Wirtschaftskrise hat die Boomphase in Cluj radikal gestoppt und allgemein zu einer Ernüchterung beigetragen. Herr Wotsch kann der Krise jedoch auch einige gute Seiten abgewinnen. So haben während der Boomphase die Preise für Immobilien und Baugrundstücke utopische Höhen erreicht und zu einem Rückgang der Investitionen geführt. Herr Dumitru Nick, der einen Großhandel für Agrarzubehör in Cluj betreibt, wurde Zeuge dieser absurden Preisentwicklung, als er ein Grundstück kaufen wollte und sich nach der Bekanntgabe des Umzugs von Nokia nach Cluj der Preis für das Grundstück über Nacht um das Dreifache erhöhte. Des Weiteren litt die Region Cluj ganz besonders unter einem Arbeitskräftemangel. Viele Stellen konnten nicht durch qualifizierte Arbeitskräfte besetzt werden beziehungsweise nur zu Gehältern, die bei einem Vielfachen des Landesdurchschnitts lagen. Dies führte dazu, dass viele Arbeitnehmer Jobhopping als Karriere- und Gehaltsbeschleuniger nutzten und sich ihren Arbeitgebern gegenüber sehr illoyal verhielten. Seit der Wirtschaftskrise haben sich die Immobilienpreise wieder abgekühlt und die Loyalität gegenüber den Arbeitgebern hat wieder deutlich zugenommen.

Von erheblicher Bedeutung für die weitere Entwicklung von Cluj sind Investitionen in Infrastrukturprojekte. Extrem wichtig für den Straßenverkehr ist dabei der geplante Ausbau der Europastraße 60 zu einer Autobahn bis 2013, die dann von Ungarn kommend den Norden Siebenbürgens mit Bukarest verbinden soll. Herr Wotsch geht davon aus, dass die mangelhafte Infrastruktur im Raum Cluj der ausschlaggebende Faktor dafür war, wieso sich Daimler 2008 gegen eine Ansiedlung in dem Industriepark Tetarom in der Nähe von Cluj entschieden hat. Anders als der Straßenverkehr wurde der Ausbau des Luftverkehrs sehr gut vorangetrieben. Der internationale Flughafen im Osten der Stadt wurde modernisiert und der Frachtbereich

forței de muncă. Multe posturi nu au putut fi ocupate de personal calificat, doar în ceea ce privește salariile, care depășesc cu mult venitul mediu național. Acest lucru a condus la faptul că mulți angajați au folosit schimbarea jobului ca un mijloc de a face carieră și de a-și spori veniturile și s-au comportat cu foarte mare lipsă de loialitate față de angajatori.

Dr. Angela Merkel wird von Prof. univ. dr. Andrei Marga, Rektor der Babeș-Bolyai-Universität, die Ehrendoktorwürde überreicht
Prof. univ. dr. Andrei Marga, rectorul Universității Babeș-Bolyai, inmanandu-i dr. Angela Merkel diploma de Doctor Honoris Causa

De la criza economică, prețurile imobiliarelor au scăzut din nou, iar loialitatea față de angajatori a crescut în mod semnificativ.

De importanță majoră pentru continuarea dezvoltării Clujului sunt investitorii în proiectele de infrastructură. În această

situație, extrem de important pentru trafic este transformarea drumului european 60 în autostradă, care să lege nordul Transilvaniei dinspre Ungaria de București, proiect planificat pentru anul 2013. Domnul Wotsch vede în infrastructura deficitară din zona Clujului factorul decisiv al hotărârii firmei Daimler în 2008 de a nu își deschide un sediu în parcul industrial Tetarom din apropierea Clujului.

Spre deosebire de dezvoltarea traficului terestru, traficul aerian a cunoscut o dezvoltare foarte puternică. Aeroportul internațional din estul orașului a fost modernizat și s-a dezvoltat mult domeniul transportului de marfă. Pe viitor se prevede construirea unui nou terminal pentru avioanele-cargo, precum și prelungirea pistei de aterizare. În prezent, pe lângă cursele interne, există legături direct cu München, Nürnberg, Dortmund, Frankfurt, Köln, Viena și Budapesta, precum și cu diverse destinații din Spania și Italia.

Viitorul orașului Cluj nu este acela al unui oraș industrial pentru marile concerne. Dr. Burger, de la DWN, este, totuși, convins de faptul că Clujul

va deveni un centru de servicii, un centru de educație și un centru cultural, al cărui potențial se regăsește mai ales în domeniul IT, în cel financiar și în medicină. Acest lucru e confirmat și de domnul Vlad Botoș. El este doctorand la Facultatea de Studii Economice și vede viitorul Clujului tocmai

ausgebaut. In naher Zukunft sind ein neues Cargoterminal sowie die Verlängerung der Landebahn geplant. Derzeit gibt es neben inländischen Flügen auch Direktverbindungen nach München, Nürnberg, Dortmund, Frankfurt, Köln, Wien und Budapest sowie verschiedene Ziele in Spanien und Italien.

Die Zukunft Cluj ist nicht als Industriestandort für große internationale Konzerne zu sehen. Dr. Burger vom DWN ist jedoch davon überzeugt, dass Cluj ein Dienstleistungs-, Bildungs- und Kulturzentrum wird, dessen Potenzial vor allem in den Bereichen IT, Finanzen und Medizin liegt. Dies bestätigt auch Vlad Botoș. Er ist Doktorand an der wirtschaftswissenschaftlichen Fakultät und sieht die Zukunft von Cluj aufgrund der Verfügbarkeit von gut qualifizierten, mehrsprachigen Hochschulabsolventen ebenfalls im IT-Bereich. Bei der Diskussion über die Zukunft Cluj ist „Nearshoring“ ein häufig verwendetes Schlagwort. Damit ist die Verlagerung von betrieblichen Tätigkeiten in osteuropäische Länder gemeint und bezieht sich hauptsächlich auf die Verlagerung teurer Arbeitsplätze aus Mitteleuropa in sogenannte Niedriglohnländer nach Osteuropa. Die klaren Vorteile Cluj sind dabei die räumliche und kulturelle Nähe zu Deutschland bei nahezu gleicher Zeitzone. Der rumänische nearshore IT-Service Anbieter EBS ist im Jahre 2000 auf diesen Trend aufgesprungen und bedient mittlerweile eine Reihe von deutschen Kunden. Um den stetigen Bedarf an hoch qualifizierten Arbeitskräften mit Deutschkenntnissen abzudecken, kooperiert EBS mit der Babeș-Bolyai-Universität und war eines der ersten Unternehmen in Cluj, das Studierenden die Möglichkeit bot, ein betriebliches Praktikum nach deutschem Vorbild zu absolvieren. Das sehr modern geführte Unternehmen steht mitteleuropäischen IT-Unternehmen in nichts nach und ist eines der begehrtesten Unternehmen für Hochschulabsolventen in Cluj. Die leitende

Geschäftsführerin Frau Diana Stanese hat uns im Rahmen unserer Recherche in einem persönlichen Gespräch die Möglichkeit gegeben, uns persönlich von dem breiten Leistungsspektrum von EBS zu überzeugen und (uns) den Einblick in ein innovatives rumänisches Unternehmen ermöglicht.

Fazit

Mit dem Beitritt Rumäniens in die Europäische Union eröffnen sich für Rumänien, aber auch für Deutschland neue Chancen und Perspektiven zur weiteren Vertiefung der schon jetzt ausgezeichneten und vielfältigen wirtschaftlichen Beziehungen. Das Potenzial ist hierfür ganz besonders für Cluj noch nicht ausgeschöpft. Das zeigt sich vor allem an dem stetigen Ausbau der deutschsprachigen Studiengänge an der Babeș-Bolyai-Universität, dem deutschsprachigen Wirtschaftsclub in Cluj und den Reformbemühungen des rumänischen Staats. Trotz der Wirtschaftskrise, die zu einer allgemeinen Abkühlung des Investitionsverhaltens in Cluj führte, stehen die Zeichen für eine fruchtbare und vertrauliche Zusammenarbeit zwischen rumänischen und deutschen Investoren in der Zukunft sehr gut. Nicht zuletzt deswegen, weil sich dieses Tandemprojekt und viele weitere Projekte zwischen den Universitäten und den ansässigen Unternehmen genau für dieses Ziel einsetzen.

Verfasser: *Christian Curac*,
Universität Regensburg

Tandempartnerin: *Oana Hodîrnău*,
Babeș-Bolyai-Universität, Cluj-Napoca

in den IT-Bereich, davor Absolventen der Fakultät für Wirtschaftswissenschaften und Sprecher der Fakultät für Wirtschaftswissenschaften. In der Diskussion über die Zukunft Cluj ist „Nearshoring“ ein häufig verwendetes Schlagwort. Damit ist die Verlagerung von betrieblichen Tätigkeiten in osteuropäische Länder gemeint und bezieht sich hauptsächlich auf die Verlagerung teurer Arbeitsplätze aus Mitteleuropa in sogenannte Niedriglohnländer nach Osteuropa. Die klaren Vorteile Cluj sind dabei die räumliche und kulturelle Nähe zu Deutschland bei nahezu gleicher Zeitzone. Der rumänische nearshore IT-Service Anbieter EBS ist im Jahre 2000 auf diesen Trend aufgesprungen und bedient mittlerweile eine Reihe von deutschen Kunden. Um den stetigen Bedarf an hoch qualifizierten Arbeitskräften mit Deutschkenntnissen abzudecken, kooperiert EBS mit der Babeș-Bolyai-Universität und war eines der ersten Unternehmen in Cluj, das Studierenden die Möglichkeit bot, ein betriebliches Praktikum nach deutschem Vorbild zu absolvieren. Das sehr modern geführte Unternehmen steht mitteleuropäischen IT-Unternehmen in nichts nach und ist eines der begehrtesten Unternehmen für Hochschulabsolventen in Cluj. Die leitende

Avantajele evidente ale Clujului le constituie apropierea geografică și culturală de Germania și aproximativ același fus orar. Operatorul român nearshore de servicii IT, EBS, a îmbrățișat acest trend începând cu anul 2000 și are de atunci un număr mare de clienți germani. Pentru a acoperi cererea sporită de forță de muncă cu înaltă calificare și cunoștințe de limbă germană, EBS cooperează cu Universitatea Babeș-Bolyai și a fost una dintre primele firme din Cluj care a oferit studenților posibilitatea să facă un stagiu de practică în cadrul firmei, după modelul german. Cu o abordare foarte modernă, această firmă nu este cu nimic mai prejos decât firmele IT central-europene și este una dintre cele mai căutate firme de către absolvenții facultăților din Cluj. Managerul general al firmei, doamna Diana Stanese, într-o discuție privată de pe parcursul studiului nostru, ne-a dat posibilitatea să ne convingem personal de spectrul larg al randamentului firmei EBS și să aruncăm o privire într-o firmă românească inovativă.

Concluzii

Odată cu intrarea României în Uniunea Europeană, s-au deschis pentru România, dar și pentru Germania, noi șanse și perspective pentru aprofundarea relațiilor economice foarte bune și diversificate deja la momentul respectiv. Astfel, potențialul nu este încă epuizat, îndeosebi pentru Cluj. Acest lucru e

demonstrat de extinderea continuă a programelor de studiu în limba germană la Universitatea Babeș-Bolyai, de Clubul Oamenilor de Afaceri de Limbă Germană din Ardealul de Nord și de firmele cu sediul în Cluj, care au venit aici tocmai cu acest scop.

Autor: *Christian Curac*,
Universitatea Regensburg

Parteneră de tandem: *Oana Maria Hodîrnău*,
Universitatea Babeș-Bolyai, Cluj-Napoca

Stefanie Dolwig

Das rumänische Gesundheitssystem

Auch ein Pförtner hat manchmal Lust auf eine Tafel Schokolade

Jemandem einen Krankenbesuch in Rumänien abzustatten, ist gar nicht so einfach. Ein Krankenhaus zu betreten, ohne Namen und Zimmernummer des Patienten zu kennen, ist beinahe unmöglich. Die erste zu überwindende Instanz ist der Pförtner. Besuche sind prinzipiell nur während der Besuchszeit möglich, manchmal auch nur, wenn dem Pförtner ein kleines Geschenk, wie z. B. Schokolade, überreicht wird.

Viele Krankenhäuser scheinen in einem desolaten Zustand zu sein. Der Putz blättert von der Fassade, die Fenster schließen nicht und schaut man durch die Fenster, sieht man 4-6 Patienten, die sich ein Zimmer teilen und in Betten liegen, die die beste Zeit schon lange hinter sich haben. Schnell stellt sich die Frage, ob genesen in solch einer Umgebung möglich ist.

Allgemeine Daten

Rumänien hat eine Einwohnerzahl von 21 Millionen Menschen. Jährlich werden circa 120 Euro pro Einwohner für deren Gesundheit ausgegeben. Das diesjährige Budget für das Gesundheitssystem beträgt 4,1 Milliarden Lei (ca. 1 Milliarde Euro). Dies sind circa 4% des Bruttoinlandsprodukts. Rumänien liegt damit deutlich unter dem Prozentsatz anderer EU-Mitgliedsstaaten.

Die Versorgung der Patienten findet in ambulanten Einrichtungen wie Praxen, Gesundheitszentren und privaten Poliklini-

ken statt. Stationäre Behandlungen werden in Allgemeinkrankenhäusern und Universitätskliniken ermöglicht. In Rumänien gibt es 413 staatliche Krankenhäuser, nur drei davon entsprechen dem europäischen Standard.

Die Krankenversicherung

Im Jahre 1997 wurde das Gesetz zur Einführung einer Krankenversicherung erlassen. Bei der Krankenversicherung handelt es sich um eine Bürgerversicherung mit Pflichtmitgliedschaft. Das Gesundheitswesen wird über Krankenkassenbeiträge finanziert. Der Beitragssatz beträgt 12% des Bruttolohns. Dieser wird von Arbeitgebern und Arbeitnehmern entrichtet. Behinderte, Veteranen, Arbeitslose sowie Kinder und Jugendliche müssen keinen Beitrag zahlen.

Um eine Garantie der Leistungen zu erreichen, werden durch die regionalen Krankenkassen Verträge mit medizinischen Dienstleistungsanbietern abgeschlossen. Bei Verhandlungen mit dem Gesundheitsministerium erstellt die Nationale Krankenkasse einen Leistungskatalog. Dieser wird jährlich überarbeitet. Momentan deckt der Versicherungsschutz die Versorgung mit Arzneimitteln zur Behandlung chronischer Erkrankungen, die Akutversorgung und einen Teil der zahnmedizinischen Behandlung ab. Planungen, einzelne Verträge mit jedem Versicherten abzuschließen, um die unentgeltlichen Basisleistungen genau zu definieren, laufen. Dadurch soll ein Angebot an ärztlichen Mindestleistungen geschaffen

Sistemul sanitar românesc

Și un portar pofteste câteodată o ciocolată

Să vizitezi un bolnav în România nu este un lucru ușor de făcut. Să intri într-un spital, fără să știi numele și numărul camerei unui pacient este aproape imposibil. Prima instanță de care trebuie să treci este portarul. În principiu, vizitele sunt permise numai în timpul programului de vizită, ba chiar uneori doar atunci când oferi portarului un mic cadou, ca de exemplu o ciocolată.

Multe spitale par să se aple într-o situație dezolantă. Tencuiala se dezlipește de pe fațadă, ferestrele nu se închid și, dacă te uiți pe fereastră, vezi 4-6 pacienți care împart o cameră și zac în paturi, care au arătat noi acum foarte multă vreme. Se conturează rapid întrebarea dacă în asemenea condiții mai este posibilă vreo evoluție.

Date generale

România are un număr de 21 milioane de locuitori. În fiecare an se cheltuiesc aproximativ 120 de euro pe cap de locuitor pentru sănătate. Bugetul de anul acesta (2010)

O targă veche, ruginită pentru transportul pacienților, aflată în fața unui spital din Cluj
Eine alte, verrostete Liege zum Transport der Patienten vor einem Krankenhaus in Cluj

pentru sistemul sanitar este de 4,1 miliarde lei (aproximativ 1 miliard de euro). Această sumă reprezintă aproximativ 4 procente din produsul intern brut. România se află în această privință mult sub procentajul altor state membre UE.

Tratamentul pacienților se face în ambulatoriu – în cabinete private, în centre de sănătate și în policlinici private. Internarea este posibilă în spitale și în clinici universitare. În România există 413 spitale de stat, dintre care doar trei corespund standardului european.

werden. Der Anteil der Selbstbeteiligung macht 30 % der Gesamtausgaben für Gesundheit aus. Auch Schwarzzahlungen sind darin enthalten. Seit 2004 besteht die Möglichkeit, eine private Zusatzversicherung abzuschließen.

Geplante Maßnahmen des Gesundheitsministeriums

Um die Lage des Gesundheitssystems zu verbessern, zieht Attila Cseke, der rumänische Gesundheitsminister¹, die folgenden Maßnahmen in Betracht: Die finanzielle Lage soll durch die Einführung des „Clawback“-Systems verbessert werden. Alle Pharma-Unternehmen, die ihre Medikamente in Rumänien absetzen, müssen zwischen 5 und 11 % ihrer Umsätze als Beiträge zum öffentlichen Gesundheitssystem beisteuern.

Die Übertragung der öffentlichen Kliniken an die Kommunalbehörden soll bis zum 1. Juli 2010 abgeschlossen werden.

Ein großes Problem stellt die Bürokratie des Systems dar. Die Einführung der Krankenkarte ab 2011 soll als Mittel zur Bekämpfung der Bürokratie dienen.

Situation in Krankenhäusern und Praxen

Eine vom Euro Health Consumer Index 2009 veröffentlichte Studie besagt, dass die Qualität der medizinischen Dienste in Rumänien unter den europäischen Standards liegt. Die Patienten beklagen sich über die schlechte Behandlung, das zusätzliche Zahlen von Bestechungsgeldern und die Notwendigkeit, Geschenke zu machen. Die Schilderung eines rumänischen Studenten bestätigt diese Aussage. Bei einer Standardoperation mussten sowohl der Operateur als auch der Anästhesist bestochen werden. Auch die

1] zurückgetreten im Sommer 2011

Stationsschwester erwartet eine Aufmerksamkeit, damit der Aufenthalt nicht frühzeitig beendet wird. Das unnötige Blockieren von Betten wird häufig nicht gerne gesehen.

Das Einhalten der Hygienevorschriften ist für das medizinische Personal nicht einfach. Es mangelt an Handschuhen und Desinfektionsmitteln, aber auch an der persönlichen Hygiene der Mitarbeiter. Im Jahre 2008 haben sich fast 10.000 Patienten während eines Krankenhausaufenthaltes mit Keimen infiziert. Die Infektion mit Krankenhauskeimen stellt aber auch in Deutschland ein Problem dar.

Wird in neue Technologie investiert, ist das Anschaffen der Grundversorgungsartikel nicht mehr möglich. Die Unterfinanzierung führt zu Schwierigkeiten bei der Versorgung mit notwendigen Medikamenten und Sanitärmaterialien in den Notaufnahmen und den Blutspendezentren. Auch die fehlenden Investitionen in die medizinische Forschung werden bemängelt.

Das Gehalt eines Arztes beträgt zwischen 300 und 1500 Euro. Die Erhöhung der Gehälter kommt in naher Zukunft nicht in Frage. Viele Ärzte entscheiden sich deshalb, Rumänien zu verlassen. Im Jahr 2008 sind 4000 Ärzte nach Westeuropa ausgewandert. Um dem Fachkräftemangel entgegen zu wirken, wird über Maßnahmen nachgedacht, die die Berufe im medizinischen Bereich attraktiver machen. Den Ärzten sollen kostenlose Wohnungen zur Verfügung gestellt werden und in ländlichen Gegenden soll den Ärzten zusätzliche Unterstützung entgegengebracht werden. In diesen Gebieten ist die ärztliche Versorgung ohnehin defizitär.

Die Pharma-Industrie und die Apotheken

Die schwierige wirtschaftliche Situation Rumäniens macht auch vor der Pharma-Industrie keinen Halt. Der Umsatzrückgang wird wohl zu einer Schließung vieler Apotheken

Asigurarea medicală

În 1997 a fost promulgată legea care prevedea introducerea unei asigurări medicale. În cazul acestei asigurări medicale este vorba de o asigurare obligatorie a cetățenilor. Sistemul sanitar este finanțat prin cotizațiile la Casa de Asigurări de Sănătate. Rata contribuției este de 12 % din venitul brut. Aceasta este achitată de angajator și angajat. Persoanele cu dizabilități, veteranii, șomerii, precum și copiii și tinerii sunt scutiți de la plata cotizației.

Pentru a garanta cotizația, Casele de Asigurări de Sănătate zonale încheie contracte cu furnizorii de servicii medicale. În cazul negocierilor cu Ministerul Sănătății, Casa Națională de Asigurări de Sănătate pune la dispoziție un catalog al contribuțiilor. Acesta este refăcut în fiecare an. În prezent, asigurarea de sănătate acoperă tratamentul cu medicamente pentru bolile cronice, tratamentul acut și o parte din tratamentul stomatologic. Se dorește încheierea de contracte individuale cu fiecare asigurat, pentru a defini exact contribuția de bază gratuită. Astfel trebuie să se facă o ofertă pentru limita minimă a contribuției medicale. Procentul contribuției personale pentru sănătate este de 30 % din cheltuielile totale. Aici sunt cuprinse și taxele inoficiale. Din anul 2004 există posibilitatea de a încheia o asigurare suplimentară privată.

Măsurile planificate de Ministerul Sănătății

Pentru a îmbunătăți situația sistemului sanitar, Attila Cseke, ministrul român al sănătății¹, are în vedere următoarele măsuri: situația financiară trebuie îmbunătățită prin implementarea sistemului „Clawback“. Toate firmele farmaceutice care vând medicamente în România trebuie să contribuie la sistemul public de sănătate cu o cotizație între 5 și 11 procente din cifra lor de afaceri.

1] demisionat în vara anului 2011 (observația redacției)

Transferul clinicilor de stat spre autoritățile locale trebuie să se încheie până la 1 iulie 2010.

O problemă majoră o constituie birocrăția sistemului. Introducerea cardului de sănătate începând cu 2011 trebuie să servească drept mijloc de combatere a birocrăției.

Situația spitalelor și a cabinetelor private

Un studiu publicat de Euro Health Consumer Index 2009 arată că în România calitatea serviciilor medicale este sub standardul european. Pacienții se plâng de tratamentul prost, de mita pe care trebuie să o plătească și de obligația de a face cadouri. Descrierea pe care a făcut-o un student român confirmă aceste afirmații. Pentru o operație standard a trebuit să fie mituit atât chirurgul, cât și anestezistul. Și asistentele din secțiile de spital așteaptă o atenție, pentru ca pacientul să nu fie externat mai repede. Ocuparea inutilă a paturilor nu este văzută cu ochi buni.

Păstrarea regulilor de igienă nu este un lucru simplu pentru personalul medical. Se duce lipsă de mănuși, de dezinfectant, dar și de igienă personală a angajaților. În anul 2008 aproape 10 000 de pacienți au suferit infecții bacteriene în perioada spitalizării. Infecțiile bacteriene din spital constituie însă o problemă și în Germania.

Dacă se investește în tehnologie, nu mai este posibilă aprovizionarea cu produsele de bază. Subfinanțarea duce la dificultăți în aprovizionarea cu medicamentele necesare și cu produsele sanitare în centrele de urgență și de donare de sânge. Lipsesc, de asemenea, investițiile în cercetarea medicală.

Salariul unui medic este între 300 și 1500 de euro. O mărire a salariului nu intră pe viitor în discuție. Din acest motiv, mulți medici au

führen. Die hohe Anzahl der Apotheken prägt das Stadtbild Cluj. Anders als in Deutschland muss kein Mindestabstand zwischen den einzelnen Apotheken eingehalten werden. Die Konkurrenz ist ohnehin schon sehr hoch.

Im Durchschnitt geben Rumänen jährlich pro Kopf nur etwa 100 Euro für Medikamente aus. Eine Präferenz, die in Rumänien produzierten Medikamente zu kaufen, ist erkennbar. Dies hängt auch mit dem günstigeren Preis zusammen.

Die schwache Kaufkraft führt zu Entlassungen in der Vertriebsindustrie, zu temporären Produktionsstopps und zu Preiserhöhungen der rezeptfreien Medikamente. Langfristig kann es zu Maßnahmen wie Personalabbau und Lagerschließungen kommen. Medikamente, welche keinen großen Gewinn abwerfen, müssen wieder vom Markt genommen werden. Dies wiederum führt zu einem Medikamentenmangel in Apotheken.

Das private Gesundheitssystem

Die private medizinische Versorgung existiert in Rumänien seit 1993. Am Anfang wurden private medizinische Labors und Zahnarztpraxen gegründet. Bereits 1995 wurden die ersten privaten Kliniken eröffnet. Im Laufe der Jahre haben sich diese Kliniken weiterentwickelt und vergrößert. Die technische Ausstattung und die Qualität der erbrachten Leistungen sind sehr hoch. Dennoch decken die privaten Kliniken nicht das gesamte medizinische Spektrum ab. Müssen komplizierte Eingriffe durchgeführt werden, ist die Behandlung nur in staatlichen Kliniken möglich. Für die private medizinische Versorgung muss die rumänische Bevölkerung einen hohen Preis zahlen. Vergleicht man die Preise jedoch mit denen anderer europäischer Länder, gehören sie zu den niedrigsten.

Neben der staatlichen Krankenversicherung besteht die Möglichkeit, eine private Krankenversicherung oder ein Abonnement mit einer Privatlinik abzuschließen. Die Abonnements umfassen vorgegebene Dienste, vor allem vorklinische, allgemeine und prophylaktische. Tritt eine Erkrankung akut auf, ist die Behandlung nicht in dem Paketangebot integriert. Die Behandlungen sind auch nur in der jeweiligen Privatlinik möglich und der Patient ist somit lokal gebunden. Die private Krankenversicherung deckt die Kosten aller medizinischen Behandlungen. Die Versicherten haben freie Wahlmöglichkeiten, in welchen Kliniken bzw. Praxen sie behandelt werden möchten.

Sowohl Abonnements als auch private Krankenversicherungen werden von Arbeitgebern für ihre Arbeitnehmer abgeschlossen. Privatpersonen nutzen beide Varianten eher selten. Insgesamt ist die Anzahl der abgeschlossenen Abonnements höher als die der privaten Krankenversicherung. Die Abonnements mit privaten Kliniken gibt es seit Ende der 90er Jahre und die privaten Krankenversicherungen seit 2005.

Der Medizin-Tourismus

Mehr als 100.000 Ausländer nehmen jährlich medizinische Dienstleistungen in Rumänien in Anspruch. Am meisten Anklang finden zahnärztliche Behandlungen, Schönheitsoperationen und Reha-Kuren. Die Kosten für die Behandlungen sind viel geringer und die Qualität der Arbeit ist vergleichbar mit dem westeuropäischen Standard. So kann eine Schönheitsoperation in Rumänien bis zu 5000 Euro weniger kosten als in Westeuropa. Die Versorgung der Patienten ist sehr gut. In vielen Kliniken sind Patientengespräche auch in der jeweiligen Muttersprache möglich. Die meisten Patienten verbinden ihren medizinischen Aufenthalt auch mit einem Urlaub in Rumä-

nen. Die Entscheidung, die Heimat zu verlassen, ist oft eine bewusste Wahl. In den Jahren 2007 und 2008 emigrierten über 4000 rumänische Ärzte nach Europa. Die meisten von ihnen sind in Deutschland, Frankreich und Italien tätig. Die Gründe für den Auswanderungsentscheidungen sind vielfältig. Ein wichtiger Faktor ist die mangelnde Vergütung in Rumänien. Die Gehälter sind oft sehr niedrig und werden nicht regelmäßig ausbezahlt. Ein weiterer Grund ist die schlechte Arbeitsbedingungen in den öffentlichen Krankenhäusern. Die Ärzte suchen nach besseren Möglichkeiten, ihre Fähigkeiten einzusetzen und eine angemessene Vergütung zu erhalten.

Industria farmaceutică și farmaciile

Situația economică grea din România afectează, de asemenea, și industria farmaceutică. Scăderea cifrei de afaceri va conduce fără îndoială la închiderea multor farmacii. Numărul ridicat al farmaciilor caracterizează imaginea orașului Cluj. Spre deosebire de Germania, aici nu trebuie să existe o distanță minimă între farmacii. Oricum, concurența este foarte ridicată.

Românii cheltuiesc anual pentru medicamente, în medie, doar 100 de euro pe cap de locuitor. Se poate observa o preferință pentru cumpărarea medicamentelor produse în România. Acest lucru este determinat de prețurile mai mici.

Puterea scăzută de cumpărare a dus la concedieri în industria de distribuție, la oprirea temporară a producției și la creșterea prețurilor pentru medicamentele fără rețetă. Pe termen lung se poate ajunge la măsuri ca reducerea personalului și închiderea depozitelor. Medicamentele care nu aduc un profit mare trebuie să fie retrase de pe piață. Aceasta va duce din nou la o lipsă a medicamentelor din farmacii.

Sistemul privat de sănătate

Serviciile medicale private există în România din 1993. La început au fost înființate labo-

ratoare medicale și cabinete de stomatologie private. Deja în 1995 au fost deschise primele clinici particulare. Acestea s-au dezvoltat și extins pe parcursul anilor. Dotarea tehnică și calitatea serviciilor sunt foarte bune. Cu toate acestea, clinicile private nu acoperă întreg spectrul medical. În cazul unor intervenții mai complicate, tratamentul e posibil numai în clinicile de stat. Pentru serviciile medicale private, românii trebuie să plătească un preț ridicat. Comparând prețurile cu cele din alte țări europene, ele se regăsesc printre cele mai joase.

Există posibilitatea ca, pe lângă asigurarea medicală de stat, să fie încheiată o asigurare medicală privată sau un abonament la o clinică particulară. Abonamentele includ servicii prestabilite, îndeosebi pe cele preclinice, generale și profilactice. În cazul unei boli acute, tratamentul nu este inclus în pachetul de oferte. Tratamentul se poate face, de asemenea, doar în clinica privată respectivă iar pacientul este astfel legat de ea. Asigurarea medicală privată acoperă costurile tuturor tratamentelor medicale. Asigurații au libertatea de a alege clinica sau cabinetul privat în care vor să facă tratamentul.

Atât abonamentele, cât și asigurările medicale private sunt încheiate de angajatori pentru angajații lor. Persoanele private utilizează mai rar cele două variante. În total, numărul abonamentelor este mai mare decât cel al asigurărilor medicale private. Abonamentele la clinicile private există din anii '90, iar asigurările medicale private din 2005.

Turismul medical

Mai mult de 100 000 de străini folosesc anual serviciile medicale din România. De cel mai mare succes se bucură tratamentele stomatologice, operațiile estetice și curele de reabilitare. Costurile tratamentelor sunt mult mai scăzute iar calitatea muncii este

nien. Der Medizin-Tourismus wirkt sich positiv auf die rumänische Tourismusbranche aus.

Auch Rumänen betreiben Medizin-Tourismus. Sehr beliebt ist das Nachbarland Ungarn. Die Kliniken weisen eine gute Ausstattung und eine gute Behandlung auf. Bestechungsgelder und Geschenke werden dort nicht erwartet. Viele werdende Mütter entschließen sich dazu, ihre Kinder in Ungarn auf die Welt zu bringen. Der Klinikaufenthalt für eine Geburt kostet ca. 500 Euro, in Rumänien ist der Preis dafür höher. Insgesamt 50.000 Rumänen haben sich 2008 in einem anderen Land behandeln lassen, davon 10.000 in Ungarn.

Unterstützung der Hilfsbedürftigen

In Rumänien sind mehr als 30.000 soziale Zivilorganisationen registriert. Die Organisationen haben verschiedene Träger, wie z. B. die Kirche. Auch staatliche Institutionen zur Unterstützung der Hilfsbedürftigen existieren, doch ihre Hilfe allein reicht nicht aus. Im Folgenden werden zwei dieser Organisationen vorgestellt.

The Care and Assistance Center Cluj ist die einzige vom Staat finanzierte Einrichtung in Cluj, die sich der Betreuung von älteren Menschen widmet. Es handelt sich um ein Pflegeheim für Senioren mit gesundheitlichen und sozialen Problemen und für Menschen mit Behinderungen. Die Einrichtung richtet sich vor allem an Obdachlose und Pflegebedürftige, deren finanzielle Mittel sehr knapp sind. Die Heimbewohner werden kostenlos von Ärzten versorgt und erhalten notwendige Therapien. Auch gemeinsame Freizeitaktivitäten werden durchgeführt. Neben der staatlichen Finanzierung steuern die Bewohner nach Möglichkeit einen monatlichen Beitrag von 50 Euro bei. Die Heimplätze sind sehr begehrt und die Warteliste ist sehr lang. Für

viele Menschen ist es die einzige Alternative, da sie sich eine Unterkunft in einem privaten Pflegeheim nicht leisten können.

Auch Caritas ist in Rumänien sehr aktiv. Im Bereich der medizinischen Pflege und der sozialen Betreuung widmet sich Caritas den alten und kranken Menschen. Die Dienstleistungen umfassen folgende Bereiche: mobile medizinische Pflege und Grundpflege, Hilfe in der Haushaltsführung und der Rehabilitation und Eingliederung, Anpassung der Lebensumgebung an den gesundheitlichen Zustand der Betreuten, Zusammenarbeit mit anderen Organisationen zwecks besserer Hilfe sowie Integration und materielle Hilfe entsprechend eigener Möglichkeiten und Ressourcen. Außerdem verfügt Caritas über Altenheime und Tageszentren. Auch andere nichtmedizinische Programme werden von Caritas angeboten. So gibt es z. B. Programme für Kinder und Jugendliche, Bildungsprogramme und Integrationsprogramme für Roma.

Schlussbemerkung

Um das rumänische Gesundheitssystem zu verbessern, wird dringend eine bessere finanzielle Grundlage benötigt. Versuche, dies zu verändern, lassen sich schon erkennen. Ihre Auswirkungen werden vermutlich erst nach einer gewissen Zeit sichtbar.

Die Bestechlichkeit des medizinischen Personals in Rumänien ist eine Tatsache. Eine Tatsache, die jedoch lange nicht für alle gilt. Viele Ärzte denken in erster Linie an das Wohl ihrer Patienten und behandeln diese auch ohne Bezahlung.

Verfasserin: *Stefanie Dolwig*,
Universität Regensburg

Tandempartnerin: *Izabella Veibel*,
Babeş-Bolyai-Universität, Cluj-Napoca

asemănătoare cu standardele occidentale. De exemplu, o operație estetică poate să coste in România cu până la 5000 de euro mai puțin decât in Europa de Vest. Pacienții sunt foarte bine îngrijiiți. In multe clinici, pacienții pot folosi in discuția cu medicii chiar limba lor maternă. Majoritatea pacienților își leagă sejurul medical de un concediu in România. Turismul medical are un efect pozitiv asupra furnizorilor români de servicii turistice.

Și românii practică turismul medical. Foarte îndrăgită este țara-vecină, Ungaria. Clinicile par să fie bine dotate și să aibă servicii de bună calitate. Nu se așteaptă mită și cadouri. Multe viitoare mame se hotărăsc să își aducă pe lume copiii in Ungaria. Internarea pentru o naștere costă aproximativ 500 de euro, in România prețul este mai mare. In total 50 000 de români au făcut tratament in 2008 într-o altă țară; dintre aceștia, 10 000 in Ungaria.

Ajutorarea celor nevoiași

In România există mai mult de 30 000 de organizații sociale civile. Organizațiile au diverși susținători, de exemplu Biserica. Există și instituții de stat pentru susținerea celor nevoiași, însă doar ajutorul oferit de ele nu este suficient. In cele ce urmează vor fi prezentate două asemenea organizații.

The Care and Assistance Center Cluj este singura instituție din Cluj finanțată de către stat, care e dedicată îngrijirii oamenilor in vârstă. Este vorba de un azil pentru bătrânii care au probleme medicale și sociale și pentru oamenii cu dizabilități. Instituția se ocupă in primul rând de cei fără adăpost și de cei care au nevoie de îngrijire, a căror posibilități financiare sunt foarte reduse. Cei care locuiesc in azil sunt consultați gratuit de medici și primesc tratamentul necesar. Sunt organizate chiar și activități de recreere in grup. Pe lângă finanțarea din partea statului, cei care locuiesc

la azil plătesc suplimentar, după posibilități, o cotizație lunară de 50 de euro. Locurile la azil sunt foarte căutate și lista de așteptare e foarte lungă. Pentru mulți oameni reprezintă singura alternativă, deoarece nu își permit costurile de întreținere la un azil privat.

Organizația „Caritas“ este, de asemenea, foarte activă in România. In domeniul îngrijirii medicale și sociale, Caritas se orientează spre oamenii bătrâni și bolnavi. Serviciile lor includ următoarele domenii: îngrijire medicală mobilă și întreținere, ajutor in menaj, in reabilitare și integrare, adaptarea mediului de viață la starea de sănătate a celor îngrijiiți, cooperarea cu alte organizații in scopul unei mai bune întraajutorări și integrări și ajutor material in funcție de propriile posibilități și resurse. In plus, Caritas coordonează azilurile de bătrâni și centrele de zi. Caritas oferă și alte programe care nu au legătură cu serviciile medicale. De exemplu, există programe pentru copii și tineri, programe de formare și de integrare pentru rromi.

Concluzii

Pentru a îmbunătăți sistemul sanitar românesc, este de urgență necesară o bază financiară. Se încearcă deja schimbarea sistemului. Efectele se vor vedea, probabil, doar după o anumită perioadă de timp.

Corupția personalului medical din România este o realitate. O realitate care nu e valabilă pentru toată lumea. Mulți medici se gândesc in primul rând la binele pacienților lor și îi tratează chiar și fără să fie plătiți.

Autoare: *Stefanie Dolwig*,
Universität Regensburg

Parteneră de tandem: *Izabella Veibel*,
Universität Babeş-Bolyai, Cluj-Napoca

Martina Friedsmann

Die Siebenbürger Sachsen aus Sicht der heutigen Bevölkerung Siebenbürgens

Die Siebenbürger Sachsen in der Geschichte

Die Siebenbürger Sächsische Minderheit hat eine 850-jährige Verbindung zum „Land hinter den Wäldern“. Die ersten Siedler kamen im 12. Jahrhundert auf Geheiß des ungarischen Königs aus der Rheingegend nach Transsilvanien, um das Land wirtschaftlich zu erschließen und gegen Nomadenvölker abzusichern. Es handelt sich bei der deutschen Minderheit aber um keine homogene Gruppe. Bis ins 20. Jahrhundert kamen immer wieder Siedler aus verschiedenen Teilen des heute als Deutschland bekannten Gebietes. Ab Ende des 19. Jahrhunderts ließ die Immigration jedoch nach und eine Abwanderung, vor allem in wirtschaftlich florierende Länder in Übersee wie die USA und Kanada, fand statt. Die beiden Weltkriege und ihre Folgen dezimierten die Zahl der Deutschen in Rumänien drastisch von 630.000 (1930) auf 385.000 (1956). Und auch die Minderheitenpolitik im Kommunismus trug dazu bei, diese Minderheit weiter zu verkleinern. Ab 1977 war die Situation in Rumänien so unerträglich für die Deutschen, dass sie alles versuchten, um ins „Mutterland“ auszureisen. Die BRD unterstützte Ausreisewillige und zahlte teilweise bis zu 10.000 D-Mark pro Person an die rumänische Regierung. Das verstärkte den Ausreisendrang nochmals, so dass bei der Wende 1989 nur noch 256.000 Deutsche in Rumänien übrig waren. Als die Grenzen geöffnet wurden, gab es kein Halten mehr. Das führte

dazu, dass die deutsche Minderheit in Rumänien heute nur noch ca. 0,2% der Bevölkerung darstellt im Gegensatz zu 1,5% im Jahre 1977.

Soweit die historischen Tatsachen, doch wenn man sich diesen Exodus näher ansieht, stellen sich einem viele Fragen: Was machte die Siebenbürger Sachsen aus? Wie war ihr Ansehen unter den anderen Teilen der Bevölkerung? Als was verstanden sie sich? Was waren die Beweggründe für die Ausreise? Was hat sich durch ihren Exodus in Rumänien verändert? Und was kann gegen das Ausklingen der deutschen Kultur in der Region getan werden?

Diese und ähnliche Fragen habe ich meinen Interviewpartnern in Cluj-Napoca gestellt, um nach und nach ein differenzierteres Bild von der Volksgruppe zu bekommen, zu der auch ich mich zugehörig fühle.

Das Ansehen der Siebenbürger Sachsen

Als relativ bevölkerungsreiche und aktive Minderheit können die Deutschen in Rumänien auf eine lange Tradition zurückblicken. Viele Dörfer und Städte waren teilweise oder ganz deutsch. Die Ausübung ihrer Bräuche, Religion und die Benutzung ihrer Sprache war ihnen erlaubt und sie genossen ein hohes Ansehen bei den anderen Teilen der Bevölkerung (vornehmlich Rumänen und Ungarn). Sie wurden für ihre „deutschen Tugenden“ wie

Sașii din Transilvania din perspectiva populației actuale a Transilvaniei

Istoria sașilor din Transilvania

Minoritatea sașilor din Transilvania se află de 850 de ani în strânsă legătură cu „ținutul de dincolo de pădure“. Primii coloniști au venit în Transilvania din regiunea Renaniei, în secolul al XII-lea, la ordinul regelui maghiar, cu scopul de a deschide noi oportunități comerciale în zonă și de a securiza această regiune în fața popoarelor migratoare. În cazul minorității germane însă, nu a fost vorba de un grup omogen. Coloniști din diverse regiuni ale zonei cunoscute astăzi sub numele de Germania au continuat să vină până în secolul XX. Totuși, la sfârșitul secolului al XIX-lea valul imigranților a scăzut, îndreptându-se cu precădere spre țările de peste Ocean, puternic dezvoltate din punct de vedere economic, cum ar fi SUA sau Canada. Cele două războaie mondiale și urmările acestora au făcut ca numărul germanilor din România să scadă drastic de la 630.000 (1930) la 385.000 (1956). În plus, politica față de minorități din perioada comunismului a contribuit de asemenea la scăderea numărului minorității germane. Începând cu 1977 situația din România a devenit atât de insuportabilă pentru germani, încât fiecare a încercat să plece înapoi în „patria-mamă“. Republica Federală Germană i-a sprijinit pe cei care doreau să se întoarcă, plătind statului român până la 10.000 de mărci pe persoană. Acest lucru a făcut să crească cererea de emigrare în așa măsură, încât în preajma revoluției din 1989 mai rămăseseră în România doar 256.000 de

germani. După deschiderea granițelor, exodul nu a mai putut fi oprit. În consecință, astăzi minoritatea germană mai reprezintă doar 0,2% din populația României, în comparație cu procentul de 1,5% înregistrat în anul 1977.

Aceasta este realitatea istorică. Totuși, privit îndeaproape, acest exod ridică unele întrebări: Ce anume îi caracteriza pe sașii din Transilvania? Cum erau ei priviți de către restul populației? Cum se percepeau ei înșiși? Care au fost motivele care i-au determinat să emigreze? Ce schimbări a adus în România plecarea lor? Și ce se poate face împotriva stingerii culturii germane în Transilvania?

Am adresat aceste întrebări și altele similare conlocutorilor mei din Cluj-Napoca, pentru a-mi putea face treptat o imagine diferențiată a acestei etnii căreia simt că îi aparțin și eu.

Modul de percepere a sașilor din Transilvania

Germanii din România – o minoritate activă, cu o populație relativ numeroasă – au în spate o lungă tradiție. Multe sate și orașe erau parțial sau în totalitate germane. Obiceiurile, religia și limba lor aveau libertate de expresie și se bucurau de o înaltă considerație în rândul celorlalți etnii (îndeosebi printre români și maghiari). Ei erau apreciați pentru „calitățile lor germane“, cum ar fi hărnicia, priceperea, ordinea și seriozitatea. Spre exemplu, în timpul Monarhiei Habsburgice,

Fleiß, Fachwissen, Ordnung und Zuverlässigkeit geschätzt. Beispielsweise besuchten die Kinder der rumänischen Grenzregimentsoldaten während der Habsburger Monarchie deutsche Schulen. Die Rumänen hatten nämlich erkannt, dass dadurch ein sozialer Aufstieg im Reich wahrscheinlicher wurde. Das Privileg durften die Siebenbürgen-Deutschen auch während des Kommunismus behalten und somit ihre Kinder in deutsche Kindergärten und Schulen schicken, sonntags ihren evangelischen Gottesdienst feiern, ihre Bräuche fortführen und deutsche Theater betreiben. Das führte dazu, dass die Deutschen in Rumänien ihre Sprache und Kultur sehr gut bewahren konnten. (Andere Deutschstämmige in „Bruderstaaten“ wie Ungarn oder Kasachstan hatten diese Rechte nicht. Besonders in Ungarn fand eine massive Magyarisierung statt.) Man vermutet, Nicolae Ceaușescu wollte damit seinen Humanismus unter Beweis stellen, sein Image im Ausland verbessern und das Bild eines offenen, demokratischen Landes präsentieren, in dem die Minderheiten dieselben Rechte besitzen wie die Mehrheitsbevölkerung.

Das Zusammenleben in Siebenbürgen

Wenn man sich die Frage stellt, wie sich das Zusammenleben in dem multiethnischen Gebiet Siebenbürgen gestaltete, merkt man schnell, dass es nicht wie in anderen Teilen des Balkans zu schwerwiegenden Konflikten kam. Die Voraussetzungen wären vorhanden gewesen: verschiedene Sprachen, Religionen und Mentalitäten. Doch es kam zu keinen größeren Auseinandersetzungen. Diese Tatsache erklärte Prof. Dr. Rudolf Gräf, Vizerektor der Babeș-Bolyai Universität, mit der langjährigen Tradition des Zusammenlebens. Die Nischen und Rollen seien verteilt gewesen und die Bevölkerung habe die Aufteilung akzeptiert. Auch habe man

schnell gemerkt, dass gute Beziehungen zu seinen Nachbarn Vorteile bringen, beispielsweise für wirtschaftliche Beziehungen. Wenn überhaupt, gab es eher Streitigkeiten um Landbesitz als um nationale Fragen.

Natürlich war Siebenbürgen schon immer ein Zankapfel und gehörte im Laufe der Zeit verschiedenen Reichen an, doch lebten auf einem kleinen Gebiet sehr viele verschiedene Minderheiten, so dass es schwierig war, secessionistische Bestrebungen durchzusetzen. Das war auch im Sinne der rumänischen Regierung, die immer wieder versuchte, mit der „Einheitsgeschichte“ Rumäniens eine Grundlage für ihre Politik zu bilden. Da sich die dominante Minderheit von Dorf zu Dorf änderte, waren die Machtverhältnisse ausgewogen. Diese Parallelidentitäten führten dazu, dass sich eher Regionalismen statt Nationalismen bildeten, d.h. dass sich Rumänen, Deutsche und Ungarn einer gewissen Region als Siebenbürger oder Banater fühlten und sich von anderen Teilen Rumäniens abgrenzten. Zudem hat es schon seit jeher eine mehr oder weniger strikte Trennung zwischen den Bevölkerungen gegeben, was nicht zuletzt an den Dorfstrukturen erkennbar ist. So kamen „Mischehen“ zwar vor, waren aber besonders von deutscher Seite aus nicht gern gesehen. Demnach kann man das Zusammenleben in Siebenbürgen eher als ein Nebeneinander statt als ein Miteinander bezeichnen. Laut Frau Ursula Wittstock, Germanistik-Professorin der Babeș-Bolyai Universität, spielte auch die evangelische Religion mit ihrem Toleranzedikt eine große Rolle für das relative Einvernehmen in Siebenbürgen. Diese prägte auch den Satz: „Siebenbürgen - Miteinander in Toleranz“.

Der Exodus und seine Folgen

Was waren nun die Beweggründe für die massive Ausreise der Siebenbürger

copiii soldaților români din regimentele de graniță mergeau la școlile germane. Români recunoșteau că prin acest lucru era facilitată în imperiu ascensiunea socială. Germanii din Transilvania au putut să își păstreze acest privilegiu și în perioada comunistă; astfel, ei au putut să își trimită copiii la grădinițele și școlile în limba germană, să ia parte duminica la slujba evanghelică, să își perpetueze obiceiurile și să mențină în funcțiune teatrul german. Ca urmare, germanii din România au putut să își conserve foarte bine limba și cultura. (Alte etnii germane din statele „înfrățite“, ca Ungaria sau Kazakstan nu au avut acest drept. Cu precădere în Ungaria a avut loc o puternică maghiarizare). Se presupune că Nicolae Ceaușescu a dorit să își demonstreze astfel umanismul, să își îmbunătățească imaginea în străinătate și să prezinte imaginea unei țări receptive, democratice, în care minoritățile au aceleași drepturi ca populația majoritară.

Conviețuirea în Transilvania

Dacă ne întrebăm sub ce formă conviețuiau numeroasele etnii din Transilvania, constatăm că aici, spre deosebire de alte regiuni din Balcani, nu s-a ajuns la conflicte majore. Premise însă au existat: diversitatea limbilor, religiilor și mentalităților. Cu toate acestea nu s-a ajuns la divergențe majore. Prof. dr. Rudolf Gräf, vice-rector al Universității Babeș-Bolyai a explicat acest lucru prin tradiția conviețuirii îndelungate. Fiecare etnie își avea propria sa nișă și propriul său rol iar populația a acceptat această împărțire. De asemenea, s-a constatat cu repeziune că relațiile bune cu vecinii aduc avantaje, ca de exemplu, relațiile comerciale. Neînțelegerile, dacă au existat, s-au iscat mai degrabă din motive de proprietate funciară decât din chestiuni naționale.

Desigur, Transilvania a fost mereu un „măr al Discordiei“ și a aparținut de-a lungul timpului diferitelor imperii, dar faptul că într-o

regiune restrânsă au trăit atât de multe și felurite minorități a îngreunat impunerea unor pretenții secesioniste. Aceasta a fost și intenția guvernului român, care a încercat mereu să-și fundamenteze politica prin intermediul „istoriei unității“ României. Dar fiindcă minoritatea dominantă se schimba de la un sat la altul, și raporturile de forță erau echilibrate. Aceste identități paralele au avut drept consecință formarea unui sentiment regionalist mai degrabă decât naționalist, în sensul că românii, germanii și maghiarii dintr-o anumită regiune se defineau drept transilvăneni sau bănățeni și se delimitau de celelalte regiuni din România. În plus, a existat dintotdeauna o delimitare mai mult sau mai puțin strictă între etnii, ceea ce poate fi văzut și în organizarea satului. Spre exemplu, deși aveau loc și căsătorii mixte, ele nu erau bine primite îndeosebi de către germani. Prin urmare, viața în Transilvania se desfășura mai degrabă alături de ceilalți decât împreună cu ceilalți.

După afirmațiile doamnei Ursula Wittstock, asistent universitar în cadrul secției de germanistică a Universității Babeș-Bolyai, un rol important pentru relativa armonie din Transilvania a jucat și religia evanghelică, prin edictul său de toleranță. Aceasta și-a pus amprenta și asupra proclamației: „Transilvania – Împreună, cu toleranță“.

Exodul și consecințele sale

Care au fost motivele care au determinat emigrarea sașilor transilvăneni, de vreme ce situația lor în România era una relativ bună?

Pentru a găsi un răspuns la această întrebare, am stat de vorbă atât cu sași care au emigrat, cât și cu unii care au rămas în țară. Ambii au numit aceleași motive. În primul rând, este necesară clarificarea evenimentelor de după 1945, deoarece acestea constituie punctul de plecare: Germanii din România

Sachsen, wenn ihre Stellung in Rumänien doch eine relativ gute war?

Für die Beantwortung dieser Frage habe ich sowohl mit Ausgereisten als auch mit vor Ort Gebliebenen gesprochen. Von beiden Seiten wurden ähnliche Gründe genannt. Zunächst muss die Entwicklung nach 1945 beleuchtet werden, da diese die Grundlage bildete: Die Rumäniendeutschen hatten im Krieg gedient und für ihr „Mutterland“ gekämpft. Als der Krieg verloren war, wurden sie plötzlich als Staatsfeinde angesehen (wobei Rumänien selbst die Seiten erst kurz vor Kriegsschluss wechselte). Viele Männer waren im Krieg gefallen oder in Deutschland oder Österreich geblieben. Die arbeitsfähigen deutschen Männer und Frauen in Rumänien wurden in Arbeitslager nach Russland deportiert und kamen, wenn überhaupt, erst nach 1955 zurück, doch bis dahin war die Familienstruktur schon gänzlich zerstört. Auch wurden sie enteignet und Rumänen bezogen ihre Häuser. Die restlichen Besitztümer wurden verstaatlicht und die Posten, die sie bekleideten, wurden an Regimetreue vergeben. Im Zuge dieser Aktionen verloren viele ihre Stelle als Lehrer oder Ingenieure, wie mir Frau Pop, Deutschlehrerin an der deutschen Schule, dem Colegiul Național „George Coșbuc“ in Cluj, erklärte. Langsam begann sich die Idee zu regen, in das Land auszuwandern, für dessen Zugehörigkeit sie so bestraft wurden. Doch es sollte bis Mitte der 70er Jahre dauern, bis die Situation im kommunistischen Rumänien so unerträglich wurde, dass viele mit Hilfe der BRD ausreisten. Als sich 1989 die Grenzen öffneten, hatten diese Angehörigen aus Deutschland einen Sogeffekt auf die Zurückgebliebenen. Jeder wollte nun ausreisen und reichte seine Papiere ein. Prof. Wilfried Schreiber, Leiter des Deutschen Demokratischen Forums Klausenburg, nannte es den „Herdentrieb“, keiner wollte zurückbleiben, alle wollten in das „Konsum-Paradies“ auswandern, von dem sie schon so

viel Wunderbares gehört hatten. Das ist auch der Kern des Problems: die Unwissenheit bezüglich der realen Bedingungen der Ausiedler in Deutschland. Die früher Ausgereisten priesen nur die Schokoladenseite der BRD und beeindruckten die Verwandten in Rumänien mit ihren Konsumgütern und ihrer Reisefreiheit. Die negativen Seiten, wie der Verlust von Freundschaften durch die Zersplitterung und die voranschreitende Individualisierung der Gesellschaft, die Schwierigkeit, sich wirklich dazugehörig zu fühlen und zu integrieren und die schwierige Arbeitsmarktsituation ließen sie häufig außer Acht.

Es schwang viel Bitterkeit bei der Aufzählung der Gründe für die Ausreise bei meinen Gesprächspartnern mit, sowohl auf Seite der Ausgereisten als auch auf Seite der Dagebliebenen. Denn die Situation im Land hat sich mit dem Exodus der Siebenbürgen-Deutschen grundlegend verändert. Zum einen ist Rumänien ein erhebliches wirtschaftliches Potential verloren gegangen, zum anderen ist das Gleichgewicht in der Region gestört. Da die Deutschen nicht mehr die Aufgabe des ausgleichenden Mittlers übernehmen, treten die Konflikte zwischen der ungarischen Minderheit und der rumänischen Mehrheitsbevölkerung immer mehr zu Tage. Ein Beispiel aus der Woche des landeskundlichen Tandems in Cluj unterstreicht dies deutlich: Wir konnten der Demonstration zum ungarischen Nationalfeiertag beiwohnen, bei dem öffentlich die ungarische Fahne geschwungen und die ungarische Nationalhymne gesungen wurde.

Gehen oder bleiben?

Auf die Frage hin, warum einige sich nicht dem allgemeinen Aufbruch angeschlossen haben, erklärte mir Frau Pop, dass die persönliche Familiensituation auch viel dazu beigetragen habe, ob jemand ausreiste oder nicht. In ihrem Fall sei die ganze Verwandt-

s-au înrolat în război și au luptat pentru „patria-mamă“. Immediat după pierderea războiului, au fost considerați inamici ai statului (în situația în care chiar România s-a alăturat părții victorioase cu puțin înainte de încheierea războiului). Mulți bărbați fie au murit în război, fie au rămas în Germania sau Austria. Bărbații și femeile din România cu capacitate de muncă au fost deportați în Rusia și s-au întors, dacă a mai fost cazul, de-abia după 1955, numai că până la acea dată structura familiei a fost în întregime distrusă. Mai mult decât atât, germanii au fost desproprietăriți iar românii au primit casele lor. Restul proprietăților au fost naționalizate iar în posturile pe care ei le ocupaseră au fost numiți acoliții regimului. Ca urmare a acestor acțiuni, mulți și-au pierdut postul de profesor sau inginer, după cum mi-a explicat doamna Pop, profesor de limba germană la Colegiul Național „George Coșbuc“, o școală germană din Cluj. Treptat, a început să se contureze ideea de a emigra în țara căreia îi aparțineau ca naționalitate și din cauza căreia erau atât de aspru sancționați. Totuși, a fost nevoie să se aștepte până la jumătatea anilor '70, când situația din România comunistă a devenit atât de insuportabilă, încât mulți au emigrat cu sprijinul Republicii Federale Germană. Când în 1989 s-au deschis granițele, rudele din Germania au avut asupra celor rămași un efect de magnetizare. Fiecare dorea să emigreze și să obțină actele necesare. Profesorul Wilfried Schreiber, directorul Forumului Democratic German din Cluj-Napoca, a numit această dorință un „instinct de turmă“; nimeni nu vroia să rămână, toți doreau să emigreze în „Paradisul Consumului“, despre care auziseră deja atâtea minunății.

Acesta este de fapt miezul problemei: necunoașterea condiției reale a emigranților în Germania. Primii emigranți în Germania au ridicat în slăvi partea frumoasă a Republicii Federale Germane și și-au impresionat rudele din România cu bunurile de consum și cu

libertatea de a călători. Dar adesea au omis latura negativă, respectiv lipsa prietenilor datorată fărâmițării și prematurii individualizării a societății, dificultatea de a se simți într-adevăr parte din această societate și de a se integra, precum și situația dificilă a pieței de muncă. În înșirarea motivelor pentru emigrare s-a făcut simțită în cuvintele interlocutorilor mei o mare tristețe, atât de partea celor care au emigrat, cât și de partea celor care au rămas. Căci, odată cu exodul germanilor transilvăneni, situația din țară s-a schimbat drastic. Pe de o parte, România a pierdut un extraordinar potențial economic, pe de altă parte, a fost afectat echilibrul acestei regiuni. În măsura în care germanii nu mai preiau rolul de mijlocitori, apar tot mai des conflicte între minoritatea maghiară și majoritatea română.

A pleca sau a rămâne?

La întrebarea din ce cauză unii nu s-au alăturat tendinței generale de emigrare doamna Pop a răspuns prin faptul că situația familială personală a contribuit mult la decizia de a emigra sau nu. În cazul ei, toate rudele au rămas în țară, fiindcă era vorba de o familie multi-etnică și nu era așteptată în Germania de nici o rudă. În plus, începând din 1993 a fost tot mai greu să emigrezi, deoarece Germania a înăspriț condițiile de intrare în țară și trebuia să faci dovada că ai fost discriminat.

Cei care au rămas au încercat să păstreze tradițiile și, de exemplu, să celebreze slujba evanghelică în limba germană și să mențină în funcțiune școlile germane. În România au fost înființate forum-uri (politice și culturale), precum „Forum-urile Democratice Germane“, sau catedre de germanistică în cadrul universităților. Universitatea Babeș-Bolyai sprijină mai multe linii de studiu în limba germană și acestea se bucură de mare succes. Limba germană contează în continuare drept o oportunitate-cheie de a promova pe

schaft geblieben, da es sich hierbei um eine multiethnische Familie handelte und keine Verwandten in Deutschland auf sie warteten. Zudem wurde es ab 1993 immer schwieriger auszureisen, da Deutschland die Einreisebedingungen verschärft hatte und man nun nachweisen musste, dass man unter Diskriminierungen zu leiden hatte.

Die Dagebliebenen versuchten die Traditionen beizubehalten und beispielsweise weiterhin den evangelischen Gottesdienst auf Deutsch zu feiern und die deutschen Schulen zu betreiben. Es wurden auch deutsche Kulturforen sowie die „Demokratischen Foren der Deutschen“ in Rumänien oder Germanistik-Lehrstühle an den Universitäten gegründet. Die Babeş-Bolyai Universität unterhält mehrere Studiengänge auf Deutsch und diese erfreuen sich großer Beliebtheit. Denn immer noch gilt Deutsch als Schlüssel zum internationalen Aufstieg und ist besonders in Wirtschaftsbeziehungen mit der EU und mit Investoren gefragt.

Doch die Deutschen sterben in Siebenbürgen aus. Es gibt wenig Nachwuchs, der die Traditionen weiterführen könnte und die Leiter der jetzigen Kulturinstitute überaltern. „Mischehen“ sind an der Tagesordnung und es fehlt an Zusammenhalt unter den verstreut lebenden Zurückgebliebenen. Das führt laut Frau Pop dazu, dass sie sich immer weniger als Deutsche wahrnehmen, da sie keine deutschen Freunde haben und nur noch

wenig mit der deutschen Kultur in Berührung kommen. Zudem fühlen sich viele auch nicht von den Kulturinstituten angesprochen, da diese teilweise sehr in Nostalgie verhaftet sind und nur schwer zu Reformen und der nötigen Neuorientierung bereit sind.

Aber auch die Ausgereisten preisen das ehemalige Paradies nicht mehr, sie sind längst auf dem Boden der Realität angekommen. Viele sind ernüchtert oder sogar

Kinder im siebenbürgischen Dorf Richiş/Reichsdorf
Copii din satul transilvănean Richiş

enttäuscht von ihrer Situation. Zwar nicht in Bezug auf ihre materielle Situation, da die meisten es durch ihren bekannten Fleiß und ihre Sparsamkeit zu Häusern und gut gefüllten Sparkonten gebracht haben und

plan international și este căutată îndeosebi în relațiile economice cu EU și cu investitorii.

Cu toate acestea, germanii din Transilvania sunt pe cale de dispariție. Există puțini tineri care ar putea să ducă mai departe tradiția iar conducerea actualelor institute culturale este îmbătrânită. Căsătoriile mixte sunt în ordinea de zi și lipsește spiritul de unitate, fără de care cei care au rămas în țară și mai sunt în viață se dispersează. Acest lucru are drept

fiindcă acestea sunt blocate în nostalgie și sunt foarte puțin dispuse spre reforme și spre o nouă orientare atât de necesară.

Dar nici cei care au emigrat nu mai ridică în slăvi Paradisul de altădată; de multă vreme au căzut cu picioarele pe pământ. Mulți sunt treziți la realitate și chiar dezamăgiți de situația lor. Nu de situația materială, fiindcă majoritatea, prin renumita lor hărnicie și spiritul econom, au ajuns să dețină case și conturi grase și, de asemenea, să ocupe posturi relativ bine plătite. Însă din punct de vedere emoțional, mulți nu au reușit să se integreze 100% în societatea germană.

Unii încearcă să depășească această problemă prin faptul că se lasă asimilați și devin „mai germani decât germanii“. Această atitudine merge atât de departe, încât preiau dialectele locale, renunță și ei, și copiii lor la dialectul sașilor transilvăneni și uneori chiar își neagă originile. Dar chiar și cei care nu își ascund caracteristicul „R“ rulant și vorba târăgănată specific transilvăneană acuză schimbarea relațiilor sociale. Căci între Transilvania și Germania există o diferență de mentalitate. Poate că ea nu este vizibilă la primul contact, dar devine evidentă atunci când este vorba de sărbători, invitații și maniere. Prietenii

Institutul de Studii Germane al Universității Babeş-Bolyai Cluj-Napoca
Institut für deutschsprachige Lehre und Forschung der Babeş-Bolyai-Universität

consecință faptul că ei înșiși se percep tot mai puțin ca fiind germani, de vreme ce nu mai au deloc prieteni germani și vin foarte rar în contact cu cultura germană. În plus, mulți nu simt că institutele culturale li se adresează,

germani sunt acuzați uneori de răceală emoțională, fiindcă, spre exemplu, ei au nevoie, în ceea ce privește ospitalitatea și relațiile interumane, de o perioadă mai lungă de acomodare.

auch teilweise gut bezahlte Posten bekleiden. Doch auf emotionaler Ebene schaffen es viele nicht, sich hundertprozentig in die deutsche Gesellschaft zu integrieren.

Einige versuchen diesem Problem beizukommen, indem sie sich assimilieren und „deutscher als die Deutschen“ sind. Dieses Verhalten reicht teilweise so weit, dass sie lokale Mundarten annehmen, sie sich und ihren Kindern den Siebenbürger Sächsischen Dialekt verbieten und manchmal ihre Herkunft ganz leugnen. Doch auch diejenigen, die ihr charakteristisches rollendes „R“ und ihren siebenbürgischen „Singsang“ nicht verstecken, beklagen eine Veränderung ihrer Sozialbeziehungen. Denn es besteht ein Mentalitätsunterschied zwischen den Siebenbürgern und den Deutschen. Dieser ist vielleicht nicht auf den ersten Blick erkennbar, aber er wird offensichtlich, wenn es um Feste, Einladungen und Umgangsformen geht. Den deutschen Freunden wird manchmal emotionale Kälte vorgeworfen, da diese beispielsweise in Bezug auf Gastfreundschaft und zwischenmenschliche Beziehungen eine längere Vorlaufzeit brauchen.

In Rumänien waren die Siebenbürger Sachsen immer die „Deutschen“, doch in Deutschland müssen sie feststellen, dass sie als „Rumäniendeutsche“ nicht ganz dazugehören. Ausdruck dieses Schocks ist die Rückbesinnung auf Traditionen aus der „Heimat“. Es entstehen in letzter Zeit immer mehr Landsmannschaften und Verbände und auch die Jugend beginnt sich für ihre Wurzeln zu interessieren. Sie beteiligt sich aktiv an Heimattagen in Form von Theater-, Tanz- und Faschingsgruppen, vernetzt sich über soziale Netzwerke wie Facebook und versucht ihren Migrationshintergrund als kulturellen Mehrwert zu begreifen und zu betonen.

Reisen in die „Siebenbürgische Heimat“ nehmen besonders bei der älteren Genera-

tion zu, die teilweise den ganzen Sommer in ihren nach der Wende zurückerstatteten Wohnungen und Häusern verbringt. Aber auch die jungen Familien haben Rumänien als Urlaubsziel für sich entdeckt. Nach nunmehr 20 Jahren häufen sich auch die Rückkehrer, die einen Neuanfang in der Heimat wagen. Darunter befinden sich auch Unternehmer, die das wirtschaftliche Potential der Region erkennen und nutzen wollen.

Maßnahmen für den Erhalt der deutschen Kultur

Um den Begriff (Minderheiten-)Kultur etwas näher zu beleuchten, stellte mir Prof. András Balogh, Germanistik-Professor der Babeş-Bolyai Universität, freundlicherweise eine Unterrichtsstunde zur Verfügung, in der ich mit Studierenden über das Thema sprechen konnte. Sie stellten sich mir als „Ungarn aus Siebenbürgen“ vor und legten Wert auf diese Unterscheidung zu den Rumänen. Im Laufe des Gesprächs definierten sie Faktoren, die zur Bildung einer gemeinsamen Identität und Kultur wichtig sind. Darunter befinden sich unter anderem die Sprache, die Bräuche, die Religion und die geografische Nähe. Das eigentliche Problem der Siebenbürger Sächsischen Kultur, so die Studierenden, sei, dass sie sich in einer Diaspora befinden. Die ungarische Kultur hingegen sei intakt, da sie auch alle (Alters-)Schichten abdecke. Die Siebenbürger Sachsen müssten wie die Ungarn aktiv Kulturpolitik betreiben, Wissenschaftler beschäftigen und ihre Interessen in der Politik vertreten. Kultur müsse sich entwickeln und modern sein, da sonst eine Abwanderung in andere Kulturen stattfände.

Das „Demokratische Forum der Deutschen in Hermannstadt (DFDH)“ macht es vor: auch kleine Strukturen können Großes hervorbringen. Seine größte Leistung ist nicht zuletzt die Wahl des Deutschen Klaus

În România, saşii transilvăneni erau consideraţi „germani“, dar în Germania, sunt nevoiţi să constate că, în calitate de „germani din România“, ei nu aparţin în întregime acestei categorii. Expresia acestui şoc o constituie întoarcerea la tradiţiile de „acasă“.

Klaus Johannis, primarul Sibiului
Klaus Johannis, Bürgermeister von Hermannstadt

În ultima vreme s-au înfiinţat multe asociaţii şi cluburi ale saşilor şi, până şi tineretul începe să se intereseze de originile sale. Se implică activ în sărbătorile locale, sub forma trupelor de teatru, dans şi carnaval, păstrează legătura prin reţelele virtuale de socializare precum Facebook şi se străduiesc să perceapă şi să scoată în evidenţă substratul lor de emigranţi ca pe o plusvaloare culturală.

Excursiile spre „căminul transilvan“ se înmulţesc, îndeosebi în cazul generaţiei mai în vârstă, care îşi petrece aproape întreaga vară în locuinţele şi casele recâştigate după revoluţie. Dar şi familiile mai tinere au descoperit România ca o destinaţie de vacanţă. După mai bine de 20 de ani, creşte şi numărul celor care se întorc acasă, riscând un nou început. Printre ei se regăesc, de asemenea, oameni de afaceri care recunosc potenţialul economic al zonei şi doresc să îl întrebuiţeze.

Măsurile pentru păstrarea culturii germane

Pentru a clarifica mai în aproape conceptul de cultură (a minorităţilor), Prof. András Balogh de la Catedra de Limbă şi Literatură Germană a Universităţii Babeş-Bolyai, mi-a pus la dispoziţie o oră de curs, în care am putut discuta pe această temă cu studenţii. Ei s-au prezentat drept „maghiari din Transilvania“ şi au pus accent pe diferenţa faţă de români. Pe parcursul discuţiei, studenţii au definit factorii importanţi pentru

construirea unei identităţi şi a unei culturi comune. Printre aceştia au inclus limba, obiceiurile, religia şi proximitatea geografică. Problema de fond a culturii săseşti din Transilvania este aceea că ea se află în diasporă. În schimb, cultura maghiară este intactă, pentru că ea acoperă toate categoriile (de vârstă). Saşii din Transilvania ar trebui, asemenea maghiarilor, să ducă o politică culturală activă, să dea

Johannis zum Bürgermeister der Stadt. Unter seiner Führung hat es Sibiu (dt. Hermannstadt) auch zu internationalem Ansehen als europäische Kulturhauptstadt 2007 gebracht. Die Bürger sind so zufrieden mit seiner Arbeit, dass sie ihn bereits zum dritten Mal in seinem Amt bestätigt haben.

Laut Dr. Hans Klein, Vorstand des DFDH, haben die Forummitglieder zu resignieren begonnen, nachdem die Aufgabe als politische Mittlerinstanz nach 1993 geringer wurde. Doch der erfolgreiche Wahlkampf habe der deutschen Kultur Aufwind gegeben und das Vereinsleben wieder aufblühen lassen. Es sei noch lange nicht alles rosig, da immer noch die Überalterung der (Führungs-) Mitglieder den Fortbestand der Struktur bedrohe, doch besonders mit Angeboten wie Tanz- und Theatergruppen werden Jugendliche angesprochen, in die Struktur integriert und könnten die Nachfolge antreten. Dafür müssten sie aber finanziell unterstützt und eingebunden werden. Leider sei dies in einer begrenzten Gruppe nicht zur Zufriedenheit zu gewährleisten, da die Mittel knapp und die Mitglieder mit mehreren Parallelämtern sehr eingespannt seien.

Auch die Bundesregierung hat dieses Problem erkannt und schickt Kulturmanager in die Region, um die örtlichen Verbände in ihrer Arbeit zu unterstützen. Einer davon ist Fabien Stephan, heute Leiter des deutschen Kulturzentrums in Cluj-Napoca. Zuerst arbeitete er zwei Jahre als Kulturmanager in Braşov (dt. Kronstadt) und legte seinen Schwerpunkt auf die Jugendarbeit. Zusammen mit den Jugendlichen gestaltete er beispielsweise eine Internetseite, eine Schülerzeitung und leitete die Theatergruppe. Einfach sei es nicht gewesen, frischen Wind in den deutschen Kulturbetrieb zu bringen, besonders da man es ihm als „Ausländer“ verwehrte, ein vollwertiges Mitglied des deutschen Vereines zu werden.

Die Rechte eines Sympathisanten seien jedoch für viele Projekte nicht ausreichend gewesen. Darin sieht er auch das Problem, das die deutsche Gemeinde heute in Rumänien hat: Sie benutzt immer noch die gleiche Taktik, die sie 850 Jahre lang Widrigkeiten hat überstehen lassen, denn sie ist Fremdem gegenüber sehr skeptisch und möchte nicht, dass sich Unbeteiligte in ihre Angelegenheiten einmischen. Doch laut Herrn Stephan sei eben diese Öffnung überlebenswichtig. Denn schon lange machen die Kinder aus der deutschen Minderheit nur noch einen kleinen Teil der Schüler an den deutschen Schulen und Fakultäten des Landes aus. All diejenigen besuchen diese Schulen, die sich auch im entferntesten Sinne mit der deutschen Kultur identifizieren und gegen ihr Verschwinden in Rumänien ankämpfen wollen. Diesen Personen müsste man sich öffnen, um seinen Weg in der heutigen globalisierten Welt zu finden, in der alles zur Vermischung und Vernetzung tendiert. 850 Jahre lautete die Devise: Abschotten! Doch wenn diese Kultur überleben soll, muss sie in einen europäischen Kontext gebettet werden und einerseits im Austausch mit den Siebenbürger Sachsen in Europa und Amerika stehen, aber auch neue Mitglieder in der Region zulassen. Die deutsche Kultur kann nur überleben, wenn sie sich Neuem gegenüber öffnet, ohne jedoch ihre Traditionen aufzugeben.

Verfasserin: *Martina Friedsmann*,
Universität Regensburg

Tandempartnerin: *Oana Tanţău*,
Babeş-Bolyai-Universität, Cluj-Napoca

de lucru oamenilor de știință și să le reprezine interesele în politică. Cultura trebuie să se dezvolte și să fie modernă, pentru că altfel va avea loc o reorientare spre alte culturi.

„Forumul Democratic German din Sibiu“ (FDGS) dă un exemplu în acest sens: chiar și micile structuri pot realiza lucruri mărețe. Cea mai mare realizare a sa este alegerea în funcția de primar a germanului Klaus Johannis. Sub conducerea sa, Sibiu (în germană, Hermannstadt) a câștigat un renume internațional, în calitate de oraș cultural european, în anul 2007. Locuitorii orașului sunt atât de mulțumiți de munca lui, încât l-au reales în funcție deja pentru a treia oară.

După afirmațiile Dr. Hans Klein, președinte al FDGS, membrii Forumului au început să se resemneze, după ce rolul lor de mijlocitori în politică a devenit mai puțin important după 1993. Dar succesul în alegeri a dat un nou impuls culturii germane și a făcut ca organizația să înflorească din nou. Nu se vede însă totul în roz, pentru că vârsta foarte înaintată a membrilor (și a conducătorii) amenință menținerea organizației; însă tocmai prin ofertele de tipul trupelor de dans și teatru tinerii sunt atrași, sunt integrați în organizație și vor putea să o ducă mai departe. Pentru acest lucru ar fi nevoie de sprijin financiar și de coeziune. Din păcate, într-un grup restrâns, aceste lucruri nu garantează satisfacția, deoarece mijloacele avute la dispoziție sunt restrânse iar membrii cu mai multe funcții în paralel sunt tensionați.

Chiar și guvernul federal a recunoscut această problemă și trimite în zonă manageri culturali care să sprijine activitatea asociațiilor locale. Unul dintre aceștia este Fabien Stephan, în prezent (2010) directorul Centru-lui Cultural German din Cluj-Napoca. Pentru început a lucrat doi ani ca manager cultural în Braşov (în germană, Kronstadt) și a pus accentul pe munca cu tinerii. Împreună cu ei

a realizat, de exemplu, un site de internet, o revistă școlară și a condus trupa de teatru. Nu a fost simplu – spune el – să aduci aer proaspăt în mecanismul culturii germane, îndeosebi fiindcă i s-a interzis, ca străin, să devină un membru cu drepturi depline al Clubului german. Dar pentru numeroase proiecte nu au fost suficiente drepturile de simpatizant. În acest punct vede el problema pe care comunitatea germană din România o are astăzi: Aplică în continuare aceeași tactică ce le-a permis să îndure ostilități timp de 850 de ani, fiind foarte sceptică față de străini și nedorind ca cei neutri să se amestece în treburile lor. Dar tocmai această deschidere este necesară pentru supraviețuire. Căci deja de multă vreme, copiii care aparțin minorității germane constituie doar o mică parte din elevii și studenții școlilor și facultăților germane din țară. În general, aceste școli sunt urmate de cei care se identifică chiar și foarte puțin cu cultura germană, dar vor să lupte împotriva dispariției acesteia din România. E necesar să existe o deschidere în fața acestor persoane, pentru a-și găsi propria cale în lumea contemporană globalizată, în care totul tinde să se amestece și să se întrepătrundă. 850 de ani a funcționat doar o mică feriți-vă! Dar dacă această cultură trebuie să supraviețuiască, atunci e necesar ca ea să se integreze într-un context european și pe de o parte să rămână în contact cu sașii transilvăneni din Europa și America, dar pe de altă parte să permită accesul în zonă și noilor membrii. Cultura germană poate supraviețui doar dacă se deschide în fața noului, fără însă a renunța la tradițiile ei.

Autoare: *Martina Friedsmann*,
Universitatea Regensburg

Parteneră de tandem: *Oana Tanţău*,
Universitatea Babeş-Bolyai, Cluj-Napoca

Elisa Hanganu

Der rumänische Arbeitsmarkt

Erfahrungen von Arbeitgebern und Arbeitnehmern im Kreis Cluj

Sektorale und regionale Beschäftigung

Wie in allen neuen EU-Mitgliedsländern hat auch in Rumänien die Landwirtschaft noch immer eine große volkswirtschaftliche Bedeutung. Darauf folgt der Dienstleistungssektor, in dem mehr Menschen beschäftigt sind als in der Industrie.

In Rumänien sind teilweise extreme Unterschiede in der regionalen wirtschaftlichen Entwicklung zu bemerken. Westlich der Karpaten entwickelt sich die Wirtschaft auf zunehmend hohem Niveau. Dagegen geht in manchen südlichen und östlichen Gebieten die Entwicklung nur sehr zögerlich voran.

Viele westliche Unternehmen bevorzugen bei der Standortwahl Gebiete, in denen früher deutsche Minderheiten wie die Banater Schwaben oder die Siebenbürger Sachsen lebten. Viele Städte wie beispielsweise Timișoara, Sibiu und Cluj-Napoca verfügen über stabile Rahmenbedingungen, eine gute, bisher nicht ausgelastete Infrastruktur, wirtschaftsfreundliche Verwaltungen und Wachstumspotential im Dienstleistungs- und Industriesektor. Neben den Gebieten westlich der Karpaten profitiert auch die Hauptstadt Bukarest von ausländischen Investitionen. Dies hat direkte Auswirkungen auf die Beschäftigungssituation in diesen Regionen sowie die damit unmittelbar verbundenen Lohn-

strukturen. In Wirtschaftszentren wie Bukarest, Timișoara, Cluj-Napoca, Sibiu oder anderen aufstrebenden Regionen sind die Durchschnittslöhne deutlich höher als im restlichen Rumänien. In diesen Regionen existiert kaum Arbeitslosigkeit, stattdessen besteht aufgrund der zahlreichen westlichen Investitionen eine große Nachfrage nach gut ausgebildeten Fachkräften besonders im kaufmännischen Bereich.

Löhne und Gehälter

Seit dem 1. Januar 2009 beträgt der gesetzliche monatliche Bruttomindestlohn 600 Lei (ca. 145 Euro).¹ Ursprünglich plante die rumänische Regierung, dass ab dem 1. Juli 2009 eine weitere Anpassung an die tatsächliche Entwicklung der durchschnittlichen Bruttogehälter erfolgen soll, falls diese mehr als 5% von der Jahresprognose für 2009 (=1.820 Lei) abweichen. Zu dieser Anpassung ist es bisher nicht gekommen.²

Die durchschnittlichen Bruttolöhne sind in den letzten Jahren stark gestiegen. Allgemein werden in Städten höhere Löhne

1] Die Autorin bezieht sich bei dieser Angabe auf den Privatsektor, der gesetzliche monatliche Bruttomindestlohn für den staatlichen Sektor beträgt im Jahre 2010 705 RON (Anmerkung der Redaktion).

2] Der vorliegende Bericht wurde im Mai 2010 zur Veröffentlichung eingereicht, durch eine neue Reglementierung beträgt der Bruttomindestlohn 2011 670 RON (Anmerkung der Redaktion).

Piața de muncă din România

Experiența angajatorilor și angajaților din județul Cluj

Ocupații pe domenii, ocupații regionale

Ca in toate noile țări membre ale UE, și in România agricultura ocupă încă un loc important in economia națională. Ea este urmată de sectorul de prestări de servicii, in care lucrează mai mulți oameni decât in industrie.

In România pot fi parțial observate diferențe extreme in dezvoltarea economiei regionale. La vest de Carpați economia se dezvoltă la un nivel tot mai ridicat. Dimpotrivă, in unele zone din sud și din est dezvoltarea este foarte lentă.

Multe firme germane au preferat ca sediu regiunile in care au locuit mai înainte minoritățile germane ca șvabii din Banat sau sașii din Transilvania. Multe orașe, ca de exemplu Timișoara, Sibiu și Cluj-Napoca dispun de condiții generale stabile, de o infrastructură bună, încă neepuizată, de o administrație deschisă mediului de afaceri și de un potențial de dezvoltare in domeniul prestării de servicii și al industriei. In afara regiunilor din vestul Carpaților și capitala, București, profită de

investitori străini. Acest lucru are un impact direct asupra pieței de muncă in această regiune și, de asemenea, asupra situației salariale, aflate in strânsă legătură cu aceasta. In centre economice precum București, Timișoara, Cluj-Napoca, Sibiu sau in alte regiuni aflate in plină dezvoltare, salariul mediu este semnificativ mai mare decât in restul României.

bezahlt als auf dem Land. Ebenfalls sind die Löhne in Bukarest sowie im Westen Rumäniens höher als in anderen Teilen des Landes. In den Wachstumszentren Bukarest, Sibiu, Timisoara und Cluj-Napoca, wo (qualifizierte) Arbeitskräfte inzwischen knapp geworden sind, schlägt sich dies unmittelbar auf die Lohnhöhe nieder. Schon 2008 war der Netto-Durchschnittslohn von 410 Euro im Kreis Cluj der zweithöchste (nach Bukarest mit 520 Euro) in Rumänien.

Betrachtet man die einzelnen Berufsgruppen, ergibt sich folgende Zusammenfassung: Arbeiter verdienen durchschnittlich 200 Euro monatlich netto, Bürokräfte 300 Euro, Ingenieure 400-500 Euro und Geschäftsführer 1500-2000 Euro, wobei sowohl hochqualifizierte Ingenieure mit Berufserfahrung als auch Geschäftsführer großer Betriebe auf westlichem Niveau bezahlt werden.

Entwicklung der Arbeitslosenquote

Die positive wirtschaftliche Entwicklung Rumäniens bis zur Wirtschaftskrise wirkte sich auch auf den Arbeitsmarkt aus. Nach Angaben des Nationalen rumänischen Instituts für Statistik (NIS) sanken die Arbeitslosenzahlen kontinuierlich, bis Ende Dezember 2007 eine Arbeitslosenquote von 4,1% erreicht wurde. Parallel zu der unterschiedlichen wirtschaftlichen Entwicklung in den Kreisen schwankten auch die Arbeitslosenzahlen regional sehr stark. Die Skala reichte von 2,1% im Kreis Timiș über 2,4% in Bukarest, 2,9% im Kreis Cluj und bis zu 11,2% im Kreis Vaslui (Zahlen von 2006).

Die derzeit aktuellsten Daten zeigen, dass die Arbeitslosenrate mit der Finanz- und Wirtschaftskrise auch in Rumänien stark anstieg und im Januar 2010 laut Angaben der

Nationalen Agentur für Arbeit (ANOFM) einen Wert von 8,1% erreichte. Das waren 0,3 Prozentpunkte mehr als im Vormonat und 3,2 Prozentpunkte mehr als im Januar 2009. Die 8%-Grenze wurde im laufenden Jahr erstmals wieder seit 2003 erreicht, als landesweit die Arbeitslosigkeit noch 8,6% betrug und 781.388 Arbeitslose registriert waren. Im Januar 2010 waren nun offiziell 740.982 Arbeitslose eingetragen, um 31.599 mehr als im Dezember 2009. Zum Vergleich: Der Kreis Cluj umfasst eine Gesamtbevölkerung von 689.523 Personen.

Ca. die Hälfte der Arbeitslosen ist langzeitarbeitslos. Die höchste Arbeitslosigkeit wird in der Altersklasse der 15 bis 24-Jährigen registriert. All diejenigen ohne Berufserfahrung, aber auch die über 50-Jährigen, die ihren Job verlieren, haben extreme Schwierigkeiten, einen neuen Arbeitsplatz zu finden. Neun Monate lang wird ihnen Arbeitslosengeld gezahlt. Die Arbeitslosenquote liegt bei Männern ca. 1,5 Prozentpunkte höher als bei Frauen.

Schattenwirtschaft

Nach Einschätzung internationaler Experten nimmt die Schattenwirtschaft in Rumänien immer noch einen beträchtlichen Umfang ein. Seit Einführung der Flat-Tax ist der Anteil zwar kontinuierlich gesunken, bleibt aber dennoch hoch. Nachdem sie in den Jahren zwischen 1990 und 1998 jährlich 35-40% des Bruttoinlandsprodukts ausmachte, ist in den letzten Perioden ein stetiges Absinken der Quote erfolgt. Nach Mitteilung der ehemaligen Regierung betrug der Anteil der Schattenwirtschaft am BIP im Juli 2004 etwa 25%. Im europäischen Durchschnitt liegt die Größe zwischen 8-15%.

Șomajul este aproape inexistent în aceste regiuni. În schimb, datorită numeroaselor investiții occidentale, există o cerere imensă de specialiști bine pregătiți, îndeosebi în domeniul comercial.

Salarii și venituri

Începând cu 1 ianuarie 2009, salariul minim brut este stabilit prin lege la 600 de lei (aproximativ 145€).¹ Inițial, guvernul României a plănit ca de la 1 iulie 2009 să fie făcută o reajustare conform cu evoluția reală a venitului brut mediu, în cazul în care acesta deviază cu mai mult de 5% față de prognosticul pentru anul 2009 (=1820 lei). Până în prezent această ajustare nu a fost făcută.²

Anul trecut salariul mediu brut a crescut semnificativ. În general, în orașe există salarii mai mari decât la țară. De asemenea, salariile din București și cele din vestul României sunt mai mari decât în alte regiuni ale țării. În centrele de dezvoltare București, Sibiu, Timișoara și Cluj-Napoca, unde forța (calificată) de muncă a devenit între timp greu de găsit, acesta s-a constituit nemijlocit din nivelul salarial. Deja în 2008 salariul mediu net era de 410 euro în județul Cluj, aflat pe locul doi în România, (după București, cu 520 euro).

Dacă se ia în considerare fiecare ocupație în parte, se ajunge la următoarea concluzie: Muncitorii câștigă lunar o medie de 200 euro net, personalul administrativ 300 euro, inginerii 400-500 euro și managerii 1500-2000 euro, însă atât inginerii cu experiență de muncă și calificare supe-

1) Autorul se referă la salariul minim brut pentru mediul privat, cel din sectorul bugetar fiind în anul 2010 de 705 lei (observația redacției).

2) Articolul prezent a fost înaintat spre publicare în mai 2010, printr-o reglementare nouă salariul minim brut pe economie a fost stabilit în anul 2011 la valoarea de 670 lei (observația redacției).

rioară, cât și managerii întreprinderilor mari sunt plătiți la nivel occidental.

Evoluția ratei de șomaj

Evoluția pozitivă a economiei românești până în momentul crizei economice a influențat și piața muncii. Conform datelor Institutului Național de Statistică (INS), numărul șomerilor a scăzut continuu, ajungându-se până în decembrie 2007 la o rată a șomajului de 4,1%. În paralel cu dezvoltarea economică diferențiată în funcție de județ, variază și numărul șomerilor, în funcție de regiune: de la 2,1% în județul Timiș, 2,4% în București, 2,9% în județul Cluj, până la 11,2% în județul Vaslui (după datele din 2006).

Cele mai actuale date din prezent arată că, odată cu criza financiară și economică, rata șomajului a crescut puternic și în România și a atins, conform datelor Agenției Naționale pentru Ocuparea Forței de Muncă (ANOFM) o valoare de 8,1%. Aceasta reprezintă un 0,3 puncte procentuale mai mult decât în luna precedentă și 3,2 puncte procentuale mai mult decât în ianuarie 2009. Limita de 8% a fost atinsă în anul în curs pentru prima oară după 2003, când pe întreg teritoriul țării rata șomajului a înregistrat 8,6% și au fost înregistrați 781.388 de șomeri. În ianuarie 2010 fuseseră înregistrați oficial 740.982 de șomeri, cu 31.599 mai mulți decât în decembrie 2009. Pentru a face o comparație, județul Cluj are o populație de 689.523 de persoane.

Circa o jumătate din șomeri o reprezintă șomerii pe timp îndelungat. Cea mai mare rată a șomajului se înregistrează pentru sectorul de vârstă de 15-24 ani. Toți cei care nu au experiență de muncă, dar și cei peste 50 de ani care și-au pierdut slujbele întâmpină foarte mari dificultăți de a-și găsi un nou loc de muncă. Alocația de șomaj se plătește pentru o perioadă de nouă luni. Rata

Ausbildung und Arbeitschancen

Rumänien verfügt über gut ausgebildete Fachleute und Arbeitskräfte und über einen vergleichsweise hohen Ausbildungsstand, der – unter theoretischen Aspekten – den Ansprüchen der westlichen Wirtschaft genügt. In einigen Regionen existiert allerdings ein massiver Mangel an gut ausgebildeten Fachkräften. Ausländische Bildungseinrichtungen sowie Großinvestoren etablieren hier eigene Angebote. Universitätsabsolventen sind in der Regel sehr gut ausgebildet, allerdings wird auf studienbegleitende Praktika zu wenig Wert gelegt. Die Zukunft Rumäniens als Investitionsstandort hängt von den weiterhin attraktiven Lohnkosten und einer baldigen Ausweitung und Verbesserung der Berufsausbildung ab. Defizite bestehen zurzeit vor allem in der praktischen Ausbildung.

Die Anzahl der für die Wirtschaft interessantesten Absolventen, welche im Jahr 2008 ihr Studium an der Babeş-Bolyai-Universität Cluj-Napoca, der Landwirtschaftlichen und Veterinärmedizinischen Universität oder der Technischen Universität in Cluj-Napoca beendeten, gliedert sich wie folgt auf: Informatik (500 Absolventen), Landwirtschaft (280), Bauwesen (270), Maschinenbau (160), Elektrotechnik (100), Elektronik (130). In allen Bereichen belegt Cluj-Napoca einen der drei vordersten Plätze in Rumänien (nur die Unis in Bukarest und Iaşi entlassen in manche dieser Berufsfelder noch mehr Absolventen). In all diesen Branchen gibt es gute Chancen, nach dem Studium eine Anstellung sowohl in der Umgebung als auch im Ausland zu finden, in anderen Branchen sind dagegen die Perspektiven auch für Hochschulabsolventen wesentlich schlechter. Teilweise herrscht sogar ein Überangebot an Hochschulabsolventen in Rumänien. Die Finanzleiterin eines mittelständischen Unternehmens berichtete mir, die noch vor einigen Jahren politisch geförderte Erwartung, dass möglichst jeder

Schulabgänger auch einen Hochschulabschluss erlangen sollte, habe dazu beigetragen, dass die praktischen Ausbildungen vernachlässigt wurden und Fachhochschulen sowie Lehren im Handwerksbereich immer weniger gefragt waren. Diese Angestellten fehlen nun, während Hochschulabsolventen immer häufiger arbeitslos werden bzw. junge Leute ohne Abschluss im Niedrigstlohnsektor, beispielsweise in Call- und Servicecentern, eingestellt werden.

Bewerbung und Recruiting

Wie in Deutschland sind Anzeigen in lokalen Tageszeitungen oder Fachzeitschriften gut geeignet für die Personalsuche. Auf den Stellenmärkten der großen Tageszeitungen, wie z. B. Ziarul de Iaşi (www.ziaruldeiasi.ro), România Liberă (romanialibera.com), Adevărul (adevarul.ro), Courier des Balkans (www.balkans.eu.org) werden regelmäßig Stellenangebote veröffentlicht.

Für Betriebe, die junge Fachkräfte direkt von der Universität einstellen möchten, sind auch Aushänge in der jeweiligen Fakultät der Universität ein preisgünstiges und effektives Mittel. Größere Unternehmen nutzen auch Recruitment-Veranstaltungen an der Universität und präsentieren sich selbst mit aufwendigem Hochschulmarketing. Dies geschieht aber bisher nur sehr vereinzelt, Jobmessen an Universitäten sind sogar äußerst selten. Das liegt zurzeit wohl auch an dem Überangebot an Hochschulabsolventen in vielen Berufsfeldern und den 2009 generell gesunkenen Einstellungszahlen.

Das Einschalten von Headhuntern oder spezialisierten Personalbüros kann bei der Suche von erfahrenen Führungskräften sinnvoll sein. Zusätzlich wird das Online-Angebot der rumänischen Arbeitsverwaltung unter www.anofm.ro genutzt. Eine Vielzahl

şomajului este mai mare în cazul bărbaţilor cu 1,5 puncte procentuale faţă de femei.

Economia neagră

După estimările experţilor internaţionali, economia neagră se extinde în continuare considerabil în România. După introducerea cotei unice de impozitare, ponderea ei a scăzut continuu, totuşi rămâne însă destul de ridicată. În vreme ce între anii 1990 şi 1998, ea reprezenta 35-40% din produsul intern brut anual, s-a ajuns în ultima perioadă la o scădere continuă a acestei cote. Conform raportului guvernului anterior, ponderea economiei negre în PIB reprezenta în iulie 2004 aproximativ 25%. Media europeană este situată între 8-15%.

Educaţia şi şansele de angajare

România dispune de specialişti şi de personal bine pregătit, precum şi de un nivel relativ înalt de educaţie care – sub aspect teoretic – se ridică la exigenţele economiei occidentale. Desigur, în anumite regiuni lipsesc specialiştii bine pregătiţi. Instituţiile formatoare din străinătate, precum şi marii investitori vin aici cu anumite oferte. Absolvenţii universităţilor sunt, de regulă, foarte bine pregătiţi, deşi se pune foarte puţin accent pe practica studentască. Viitorul României ca sediu al investiţiilor depinde pe mai departe de costurile salariale atractive şi de extinderea şi optimizarea formării profesionale. În prezent, deficitul constă în primul rând în formarea practică. Numărul absolvenţilor foarte valoroşi pentru domeniul economic, care şi-au finalizat studiile la Universitatea Babeş-Bolyai, la Universitatea de Ştiinţe Agricole şi Veterinare sau la Universitatea Tehnică din Cluj-Napoca, se prezintă după cum urmează: informatică (500 absolvenţi), ştiinţe agricole (280), construcţii (270), construcţii de maşini (160), electrotehnică (100), electronică (130).

Cluj-Napoca ocupă în toate domeniile unul din primele trei locuri în România (doar Universităţile din Bucureşti şi Iaşi au mai mulţi absolvenţi în aceste domenii). În toate aceste sectoare există mari şanse de a găsi un loc de muncă după absolvirea studiilor, atât în regiune, cât şi în străinătate; în schimb, în alte sectoare perspectiva în România este mult mai sumbră, chiar şi pentru absolvenţii de facultate. Directorul financiar al unei firme de dimensiuni medii mi-a relatat că dorinţa politică promovată deja de câţiva ani ca fiecărui absolvent de liceu să i se pretindă şi absolvirea unei facultăţi a avut drept consecinţă faptul că formarea practică a fost neglijată şi că a existat o cerinţă tot mai scăzută pentru şcolile tehnice superioare şi pentru şcolile de meserii. Acest tip de angajaţi lipseşte în prezent, în timp ce tot mai mulţi absolvenţi de facultate devin şomeri, respectiv tineri fără studii sunt angajaţi în domenii cu venituri mici, ca de exemplu în Call- şi Service-center.

Cererea de angajare şi recrutarea

La fel ca în Germania, anunţurile din ziarele locale sau din cele specializate sunt adecvate cererilor de angajare. În anunţurile de angajare ale marilor cotidiane, ca de exemplu Ziarul de Iaşi (www.ziaruldeiasi.ro), România Liberă (romanialibera.com), Adevărul (adevarul.ro), Courier de Balkans (www.balkans.eu.org) sunt publicate cu regularitate oferte de angajare.

Pentru firmele care doresc să angajeze specialiştii direct din Universitate, afişele din fiecare facultate a Universităţii reprezintă un mijloc eficace, la un preţ avantajos. Firmele mai mari utilizează de asemenea prezentări ale ofertei de angajare în Universitate şi îşi fac o intrare de anvergură pe piaţa studiilor universitare. Acest lucru se întâmplă însă în prezent foarte rar, de altfel există extrem de

von Stellenangeboten bieten auch rumänische Online-Jobbörsen (z. B. romania.mousemagnet.com, www.escapeartist.com). Studenten nutzen vor allem Webseiten wie ejob.ro und myjob.ro, wo sie ihr individuelles Profil einstellen und auf Angebote hoffen.

Das Dienstleistungsangebot der lokalen Agenturen der rumänischen Arbeitsverwaltung und der privaten Arbeitsvermittlungsagenturen ist ebenfalls zum Teil im Internet abrufbar (www.isg.org.ro, www.jobbank.ro/jobseekers, www.globalconsulting.ro, www.ijob.ro). Obwohl jedes Unternehmen gesetzlich verpflichtet ist, offene Stellen an das Arbeitsamt zu melden, werden durch die dortigen Stellenangebote hauptsächlich Geringqualifizierte fündig.

Für diese hat das Arbeitsamt auch Computerkurse und Umschulungsprogramme aufgestellt. Diese Programme haben aber in der freien Wirtschaft kein gutes Image, sie gelten als nicht vergleichbar mit der dringend geforderten Arbeitserfahrung. Zusätzlich wird die Wiedereinstellung von Arbeitslosen mit verschiedenen Maßnahmen gefördert, z. B. durch staatliche Lohnzuschüsse sowie die einjährige Befreiung von Sozialabgaben bei der festen Einstellung eines Umschulungsprogramm-Teilnehmers.

Für ausländische Investoren und rumänische Arbeitgeber erfreulich ist das steigende Ausbildungsniveau der jüngeren Akademikergeneration. Neben der Amtssprache Rumänisch verfügen viele Absolventen über fundierte Fremdsprachenkenntnisse. Die gängigen Fremdsprachen wie Englisch, Italienisch, Französisch oder auch Deutsch werden gut beherrscht. In Regionen, die früher durch deutsche Minderheiten bevölkert waren, ist besonders die deutsche Sprache noch weit verbreitet. Vereinzelt existieren dort noch deutsche Schulen, die ein weiteres Bestehen der deutschen Sprache in Rumänien

gewährleisten. Vertreter des „Deutschsprachigen Wirtschaftsclubs“ bestätigten mir, dass die vielen deutschen Unternehmen, die im Kreis Cluj angesiedelt sind, ein großes Interesse an Deutsch sprechenden Arbeitnehmern haben. Dieser Nachfrage begegnet die Babeş-Bolyai Universität mit der Etablierung eines deutschsprachigen Studiengangs, wobei die Studiengänge Betriebswirtschaftslehre, Internationale Wirtschaftsbeziehungen sowie Internationales Management komplett in deutscher Sprache angeboten werden.

Die von mir befragte Finanzleiterin einer niederländischen Firma in Cluj-Napoca betonte, dass eigentlich nur in solchen Fällen, wo nach speziellen Qualifizierungen wie z. B. Deutschkenntnissen gesucht wird, Stellenangebote direkt an Universitätsabsolventen vermittelt werden. Ansonsten werden überwiegend Angestellte mit Berufserfahrung gesucht.

Ein Betriebspraktikum ist zwar in den technischen, ingenieur- und wirtschaftswissenschaftlichen Studiengängen obligatorisch, aber nur in seltenen Fällen dient es zur Arbeitsplatzvermittlung. Während des studienbegleitenden Praktikums werden meist mehrere (bis zu 15) Studierende an ein Unternehmen vermittelt, dessen Mitarbeiter dann in Vorträgen und Seminaren sowohl sich persönlich als auch ihren Aufgabenbereich vorstellen. Dabei bekommen die Praktikanten zwar einen Einblick in die Firma, aber nahezu keine eigenen praktischen Erfahrungen. Somit können sie also auch nicht ihre Qualifikation unter Beweis stellen und sich für eine spätere Einstellung anbieten. Dies geschieht höchstens in den seltenen Praktika, die in Eigeninitiative während der vorlesungsfreien Zeit geleistet werden können.

Deutsche Unternehmen nutzen, wie schon bei der Ansiedlung und dem Ausbau ihrer Standorte, auch bei der Personalauswahl

puține târguri de locuri de muncă la Universitate. Acest lucru se datorează în prezent excedentului de oferte pentru absolvenții de studii universitare în multe domenii și numărului scăzut de angajări în 2009.

Contactarea headhunter-ilor sau a oficiilor specializate în angajarea personalului poate fi o soluție foarte bună pentru căutarea unor directori cu experiență. Pe lângă acestea, este utilizată și oferta online a Agenției Naționale de Ocupare a Forței de Muncă din România, pe situl: www.anofm.ro. O multitudine de oferte de locuri de muncă se regăsesc pe bursa românească online de locuri de muncă (spre exemplu, romania.mousemagnet.com, www.escapeartist.com). Studenții apelează mai ales la situri ca ejob.ro și myjob.ro, unde își editează profilul și așteaptă ofertele.

Oferta de servicii a agențiilor locale ale Agenției Naționale de Ocupare a Forței de Muncă din România și a agențiilor private de ocupare a forței de muncă este de asemenea disponibilă în internet (www.isg.org.ro, www.jobbank.ro/jobseekers, www.globalconsulting.ro, www.ijob.ro). Deși fiecare firmă are obligația de a anunța posturile disponibile la Oficiul Forțelor de Muncă, în aceste oferte se găsesc de regulă posturi pentru cei cu nivel scăzut de calificare.

Pentru aceștia, Oficiul Forțelor de Muncă pune la dispoziție cursuri de utilizare a calculatorului și programe de recalificare. Aceste programe nu au însă o imagine bună în economia liberă, ele nefiind corespunzătoare experienței de muncă cerute obligatoriu de angajator. În mod suplimentar, se cere reangajarea acestora în anumite condiții, de exemplu, în cazul angajării unui participant la programul de recalificare, prin subvenții salariale de la stat sau scutirea pentru un an de la impozitul social.

Pentru investitorii străini și angajatorii români este îmbucurătoare creșterea nivelului de formare a tinerei generații de absolvenți de facultate. Mulți absolvenți au, pe lângă limba oficială, română, temeinice cunoștințe de limbi străine. Ei stăpânesc bine limbile uzuale ca engleza, italiana, franceza sau chiar și germana. În regiunile populate anterior de minorități germane, îndeosebi limba germană este foarte răspândită. Izolat mai există acolo școli germane care garantează supraviețuirea pe mai departe a limbii germane în România. Membrii Clubului Oamenilor de Afaceri de Limbă Germană din Ardealul de Nord (DWN) mi-au relatat că multe firme germane care își au sediul în județul Cluj sunt foarte interesate de angajații care vorbesc limba germană. Această cerere vine în întâmpinarea ofertei Universității Babeş-Bolyai de a înființa o linie de studii în limba germană, în cadrul căreia studiile de Administrarea Afacerilor, cele de Relații Internaționale și cele de Management Internațional se fac compet în limba germană.

Directoarea financiară a unei firme olandeze din Cluj-Napoca a accentuat într-un interviu realizat de mine faptul că, în realitate, ofertele de muncă sunt prezentate direct absolvenților de universitate numai în situația în care se caută o calificare specială, cum ar fi cunoașterea limbii germane. Altfel, se caută cu preponderență angajați cu experiență de muncă.

Deși practica la o firmă este obligatorie la facultățile tehnice, la cele de ingineri și la cele de studii economice, acest lucru servește doar în puține cazuri la facilitarea obținerii unui loc de muncă. Pe perioada practicii din timpul studiilor sunt trimiși de obicei mai mulți studenți (până la 15) la o firmă, a cărei angajați se prezintă pe ei și domeniul lor de activitate în cadrul unor discuții și seminarii. Cu această ocazie practicanții își fac o

lokale Netzwerke. Vertreter des Deutschsprachigen Wirtschaftsclub (bei dem ca. 60 der 576 deutschen und österreichischen Firmen und Investoren der Region um Cluj angemeldet sind) berichteten, wie sie sich gegenseitig über Erfahrungen und Möglichkeiten austauschen, um geeignete Zulieferfirmen sowie Fachkräfte der gewünschten Qualität und Qualifizierung zu finden. Oft ziehen sie auch einen lokalen Fachmann hinzu, der die Mentalität der Bewerber besser einschätzen kann. Mittlerweile stellen viele westliche Unternehmen für die Leitungs- und Verwaltungsebenen bevorzugt Rumänen jüngerer Generation ein, während die Geschäftsführungs- und Werksleiterpositionen noch mit den eigenen Landsleuten besetzt werden.

Mobilität

Die Erfahrungen zum Thema „Mobilität“ sind im Kreis Cluj sehr facettenreich. Ein Mitarbeiter der wirtschaftswissenschaftlichen Fakultät, der nebenberuflich in einem Software-Unternehmen angestellt ist, berichtete mir, dass das „Jobwechsell“ vor der Wirtschaftskrise beinahe als Volkssport galt. In der wachsenden Volkswirtschaft wurden bei steigenden Löhnen immer lukrativere Arbeitsplätze angestrebt und oft nur wenige Monate behalten. Seitdem aber das Jobangebot stark zurückgegangen ist und die Arbeitnehmer außerdem einerseits die negativen Auswirkungen des sogenannten Jobhopping auf ihren eigenen Lebenslauf, andererseits die Notwendigkeit von intensiver Einarbeitungszeit und langfristiger Berufsperspektive erkannt haben, ist wesentlich mehr Beständigkeit an den Arbeitsplätzen zu beobachten.

Auch die Mobilität über Ländergrenzen hinweg lässt sich nicht einheitlich abbilden. Einerseits galten Arbeitsbedingungen und

Löhne im Ausland schon lange als attraktiv, sodass viele rumänische Arbeitnehmer nach Süd- und Westeuropa zogen. Auch aus Cluj-Napoca gingen viele Absolventen bisher oft lieber ins Ausland als beispielsweise nach Bukarest, wo es auch ein vergleichsweise großes Arbeitsangebot gibt. Das bestätigten die von mir befragten Studenten und Hochschulabsolventen. Gleichzeitig betonten sie aber, dass sich niemand solch eine Entscheidung leicht macht. Sind die fremdländischen Arbeitsbedingungen auch noch so attraktiv, sprechen doch auch viele Gründe für die Jobsuche in der Region Cluj: die Nähe zu Heimat und Familie (viele der Clujer Studenten kommen direkt aus dem Landkreis oder angrenzenden Regionen), die vertraute Kultur und Sprache oder die Wohnverhältnisse (95% der Wohnungen in Cluj-Napoca sind Eigentumswohnungen und somit ein Mobilitätshemmnis). Hinzu kommt, dass auch die Hochschulabsolventen befürchten müssen, im Ausland nicht in den Branchen eine Anstellung zu finden, für die sie studiert haben und in denen sie also auch gern arbeiten wollen. Dazu gehören beispielsweise Branchen wie Architektur, verschiedene Industriezweige, Einzelhandel und Tourismus – wo auch das Angebot an deutschen Bewerbern schon groß ist.

Offiziell arbeiten derzeit ca. drei Millionen Rumänen im Ausland, vorwiegend im Niedriglohnsektor, die nicht statistisch erfasste Zahl scheint aber weitaus höher zu sein. Mit der Wirtschaftskrise, die in Italien und Spanien eher einsetzte als in Rumänien, und dem überall sinkenden Arbeitsangebot kehrten einige Rumänen in ihre Heimat zurück. Andere dagegen nutzten noch die über längere Zeiträume gewährten Arbeitslosengeldzahlungen beispielsweise in Italien oder die Möglichkeiten der Kurzarbeit in anderen westeuropäischen Ländern.

primä imagine despre firmă, dar nu câștigă deloc experiență practică. Astfel, ei nu pot să facă dovada calificării și să se folosească de aceasta pentru o viitoare angajare. Acest lucru se întâmplă cel mai probabil în rarele perioade de practică realizate din proprie inițiativă, în afara perioadei de cursuri.

Firmele germane utilizează rețelele locale atât pentru stabilirea și dezvoltarea sediilor economice, cât și pentru selectarea personalului. Membrii Clubului Oamenilor de Afaceri de Limbă Germană din Ardealul de Nord (în care sunt înscrși circa 60 din cele 576 de firme și investitori germani și austrieci din zona Clujului) au relatat modul în care au făcut schimb de experiență, pentru a găsi furnizorii și specialiștii la calitatea și cu calificările dorite. Ei consultă deseori și un specialist din zonă, care poate aprecia mai bine mentalitatea celor care doresc să se angajeze. În timp, multe firme occidentale preferă să angajeze români din tânăra generație în posturile de conducere și de administrație, în timp ce posturile de managing director și de director general sunt ocupate de proprii lor conaționali.

Mobilitate

În județul Cluj experiența „mobilității“ este foarte nuanțată. Un colaborator al Facultății de Studii Economice, care este de asemenea angajat într-o firmă de software, mi-a relatat că înainte de criză schimbarea job-ului era aproape un sport național. În economia națională tot mai dezvoltată se caută, datorită creșterilor salariale, locuri de muncă profitabile care sunt păstrate doar câteva luni. Însă de când oferta de locuri de muncă a înregistrat un regres considerabil și angajații au recunoscut, pe lângă efectele negative ale așa-numitului Jobhopping asupra propriului CV, și necesitatea unei perioade

de angajare mai îndelungate, precum și o perspectivă pe termen mai lung asupra carierei profesionale, se observă o stabilitate mai mare în ceea ce privește locurile de muncă.

Nici asupra mobilității dincolo de granițele țării nu se poate face o descriere uniformă. Pe de o parte, condițiile de muncă și salariile din străinătate par de multă vreme să fie atractive, astfel încât mulți angajați români s-au orientat spre Sudul și Vestul Europei. Și din Cluj-Napoca mulți absolvenți au preferat să plece până acum mai degrabă în străinătate decât la București, unde există de asemenea o ofertă mare de locuri de muncă, în comparație cu Clujul. Acest lucru e confirmat de studenții și absolvenții de facultate pe care i-am chestionat. În același timp, însă, ei atrag atenția asupra faptului că o asemenea decizie nu este ușor de luat. Oricât de atractive ar fi condițiile de muncă din străinătate, există o multitudine de motive care pledează pentru căutarea unui job în zona Clujului: apropierea de casă și de familie (mulți dintre studenții clujeni sunt din județ sau din zonele limitrofe), cultura și limba care le este familiară, sau situația imobiliară (95% din locuințele din Cluj sunt proprietate privată și prin urmare, un impediment pentru mobilitate). La acestea se adaugă și faptul că absolvenții de facultate se tem că în străinătate nu vor găsi un loc de muncă în domeniul în care au studiat și în care vor să lucreze. Aici intră în discuție domeniul precum arhitectura, diverse ramuri ale industriei, comerțul cu amănuntul și turismul – domeniul în care și oferta pentru candidații germani este deja mare.

Aproximativ trei milioane de români lucrează în prezent oficial în străinătate, îndeosebi în sectorul cu venituri joase, însă numărul inoficial pare să fie mult mai mare. Odată cu criza economică, ce s-a instaurat în Italia și în Spania mai devreme decât în

Gewerkschaften

Die wichtigsten Gewerkschaften mit jeweils ca. einer Million Mitgliedern sind: BNS (Blocul Național Sindical), CNSLR/Fratia (Confederația Națională a Sindicatelor Libere din România), CS Cartel Alfa (Confederația Sindicatelor), CSDR (Confederația Sindicatelor Democrate din România).

Die Gewerkschaften spielen in Rumänien nur eine untergeordnete Rolle. Der Großteil der Arbeitskonflikte findet im staatlichen Sektor statt, während der Privatsektor wenig betroffen und hier auch die Stellung der Gewerkschaften eher schwach ist. Solange der Arbeitgeber die Löhne rechtzeitig bezahlt und keine massiven Entlassungen vornimmt, kann er in Rumänien davon ausgehen, dass sein Unternehmen streikfrei bleibt.

Eine am 16./17. März 2010 durchgeführte Studie der rumänischen Tageszeitung Gândul ergab, dass 85 % der Befragten mit ihrem Arbeitsplatz zufrieden sind, 78 % mit dem Arbeitspensum und 59 % mit dem Gehalt. Mit ihren Kollegen sind 91 % und mit ihrem Chef sind 82 % der Befragten zufrieden. Bei der täglichen Arbeitszeit belegt Rumänien im europäischen Vergleich einen der obersten Ränge. 23 % der rumänischen Angestellten arbeiten 10-12 Stunden pro Tag, 60 % sind täglich 8-9 Stunden beschäftigt, wobei zwei Drittel aller auch Überstunden leisten.

EU-Förderprogramm zur „Entwicklung von Human Resources“

Neben verschiedenen Projekten der Strukturförderung und wirtschaftlichen Beihilfen hat die Europäische Union auch ein Förderprogramm zur „Entwicklung von Human Resources“ entworfen. Ziel dieses

Programms ist sowohl die Förderung von Initiativen für aktive lebenslange Lernprozesse als auch die Stimulierung der Investitionen in die Entwicklung von Humankapital. Insbesondere gefördert werden Beihilfen für Neuanstellungen (vor allem auch Beschäftigung von Personen aus bisher benachteiligten Klassen), für professionelle Schulungen sowie Zuschüsse zur Unterstützung der Gesundheit und Sicherheit am Arbeitsplatz. Nur Unternehmen, bei denen keine finanziellen Schwierigkeiten vorliegen und deren Projekte sich auf eine Laufzeit von maximal zwei Jahren beschränken, können gefördert werden. Keine Beihilfen werden für die Neueinstellung von Mitarbeitern als Ersatz für gerade gestrichene Arbeitsplätze vergeben. Die maximal ausgezahlte Förderung beträgt zwei Millionen Euro für die Beihilferegulungen, die Beschäftigung und Ausbildung betreffen, und 200.000 Euro für Investitionen in die Gesundheit und Sicherheit am Arbeitsplatz. Die Antragsteller können klein-, mittelgroße und Großunternehmen (jeweils gegründet in Rumänien) sein. Die Förderung ist grundsätzlich unabhängig vom Tätigkeitsbereich, wobei die Verarbeitung landwirtschaftlicher Produkte eine Ausnahme darstellt, welche durch andere Fördermaßnahmen abgedeckt ist.

Arbeitsrechtliche Bestimmungen in Rumänien

Arbeitszeit: Die wöchentliche Normalarbeitszeit liegt bei 40 Stunden verteilt auf fünf Tage. Die maximale Arbeitszeit pro Monat inklusive Überstunden beträgt 192 Stunden. Gleitzeit und Teilzeitarbeit sind nach Gesetz möglich. Bei mindestens drei Stunden Nachtarbeitszeit muss die tägliche Arbeitszeit mit einer Stunde verkürzt oder ein Zuschlag von mindestens 15 % des Grundlohns für jede Stunde Nachtarbeitszeit gezahlt werden.

România, și cu oferta tot mai scăzută de locuri de muncă de pretutindeni, unii români s-au întors în patrie. Alții, dimpotrivă, au profitat de banii de șomaj acordați încă pe o perioadă mai îndelungată, de exemplu în Italia, sau de posibilitatea scurtării timpului de lucru în alte țări vest-europene.

Sindicate

Cele mai importante sindicate cu aproximativ un milion de membri fiecare sunt: BNS (Blocul Național Sindical), CNSLR/Frăția (Confederația Națională a Sindicatelor Libere din România), CS Cartel Alfa (Confederația Sindicatelor), CSDR (Confederația Sindicatelor Democrate din România).

Sindicatul joacă în România doar un rol secundar. Majoritatea conflictelor de muncă au loc în sectorul de stat, în timp ce sectorul privat este mai puțin vizat iar aici poziția sindicatelor este mai degrabă nesemnificativă. Atâta vreme cât angajatorul plătește la timp salariile și nu are în vedere concedieri masive, el poate să pornească în România de la premisa că în firma sa nu vor avea loc greve.

Un studiu din 16/17 martie 2010 realizat de cotidianul „Gândul“ a arătat că 85 % dintre cei chestionați sunt mulțumiți de locul lor de muncă, 78 % de volumul de muncă și 59 % de venituri. De colegii lor sunt mulțumiți 91 % iar de șef 82 % dintre cei chestionați. În ceea ce privește durata zilnică de muncă, România ocupă, în comparație cu restul Europei, unul din locurile de frunte. 23 % dintre angajații români lucrează 10-12 ore pe zi. 60 % lucrează 8-9 ore, iar două treimi din numărul total fac ore suplimentare.

Programul european de subvenționare pentru „Dezvoltarea resurselor umane“

Pe lângă diversele proiecte de susținere structurală și cele de ajutor economic, Uniunea Europeană a propus și un program de subvenționare pentru „Dezvoltarea resurselor umane“. Scopul acestui program este atât susținerea inițiativelor pentru o învățare continuă activă, cât și stimularea investițiilor în dezvoltarea capitalului uman. În mod special este susținut ajutorul pentru reangajare (în deosebi găsirea unei ocupații pentru persoanele din categoriile până acum defavorizate), cel pentru școlarizare, precum și subvenții pentru menținerea sănătății și a siguranței la locul de muncă. Pot fi susținute doar firmele care nu au dificultăți financiare și cele ale căror proiecte se limitează la o durată de maxim doi ani. Nu vor fi acordate ajutoare pentru reangajarea unor colaboratori ca substitut pentru locurile de muncă proaspăt anulate. Subvenția acordată se ridică maximum la două milioane de euro pentru programele de asistență care vizează găsirea unei ocupații și formarea profesională, și la 200.000 de euro pentru investițiile în domeniul sănătății și al siguranței la locul de muncă. Solicitanții pot fi firmele mici, mijlocii și mari (înființate în România). Subvenționarea nu este în principiu condiționată de domeniul de activitate, cu excepția prelucrării produselor agricole, pentru subvenționarea căreia există alte măsuri de susținere.

Hotărâri privind dreptul muncii în România

Timpul de muncă: Timpul de muncă săptămânal este reglementat la 40 de ore împărțite pe cinci zile. Timpul de muncă

Probezeit: Die Probezeit beträgt maximal 30 Tage bei ausführenden Positionen, 90 Tage in Führungspositionen, fünf Arbeitstage für ungelernte Arbeitnehmer und maximal 3-6 Monate bei Erststellungen von Hochschulabsolventen.

Kündigungsfrist: Die Personen, denen gekündigt wird, weil sie physisch unfähig sind, beruflich nicht den Anforderungen entsprechen oder aus anderen Gründen, die unabhängig vom Arbeitnehmer sind, haben das Recht auf eine Kündigungsfrist, die nicht kürzer als 20 Arbeitstage sein darf. Falls die Kündigung durch den Arbeitgeber nicht durch ein Fehlverhalten des Arbeitnehmers begründet ist, erhält der Arbeitnehmer eine tariflich vereinbarte Abfindung. Die Mindestabfindung, die bei der Kündigung des Arbeitsvertrages durch den Arbeitgeber zu bezahlen ist, beträgt einen Monatslohn. Betriebsbedingte Kündigungen können sowohl als Individual- oder, bei der Erfüllung gewisser Voraussetzungen, auch als Kollektivkündigungen ausgesprochen werden. Sie sind zulässig, wenn der Betrieb aus finanziellen Gründen seinen Tätigkeitsumfang reduzieren muss.

Befristete Arbeitsverträge können mit einer Befristung von maximal 24 Monaten vereinbart werden. Nach Ablauf eines befristeten Einzelarbeitsvertrages muss für die betreffende Position ein Arbeitnehmer mit unbefristetem Einzelarbeitsvertrag angestellt werden.

Urlaub: Der gesetzliche Mindestanspruch für bezahlten Urlaub beträgt 20 Arbeitstage. Behinderte und Jugendliche haben einen zusätzlichen Anspruch von mindestens drei Tagen. Es besteht ein gesetzlicher Anspruch auf Lohnfortzahlungen im Krankheitsfall (12 Tage). Der gesetzliche Mutterschutz beträgt 120 Kalendertage. Während dieser Zeit erhält die Arbeitnehmerin 75% des

Durchschnittslohns der letzten 10 Monate. Ein zusätzlicher unbezahlter Erziehungsurlaub ist für maximal zwei Jahre möglich.

Rentenalter: Das gesetzliche Renteneintrittsalter beträgt bei Männern 62 Jahre, bei Frauen 57 Jahre und soll demnächst auf 65 bzw. 60 Jahre angehoben werden. Frauen müssen 30 und Männer 35 Arbeitsjahre nachweisen.

Quellen

Private Interviews mit Arbeitgebern und Arbeitnehmern, Studenten und Absolventen in Cluj; Ausgabe der Zeitung „Gândul“ vom 22. März 2010; Institutul Național de Statistică, www.insse.ro

Ministry of Labor, Family and Social Protection, www.mmuncii.ro

Agenția Națională pentru Ocuparea Forței de Muncă, www.anofm.ro

Deutsch-Rumänische Außenhandelskammer Bukarest

Industrie- und Handelskammer Pfalz, Abteilung Rumänien

Rumänisches Arbeitsgesetzbuch, Art. 109 und Art. 123

Verfasserin: *Elisa Hanganu*, Universität Regensburg

Tandempartnerin: *Carla Șuta*, Babeș-Bolyai-Universität, Cluj-Napoca

lunar, inklusiv orele suplimentare, este de 192 de ore. Normele de lucru flex time și part time sunt posibile prin lege. La cel puțin trei ore de lucru de noapte este obligatoriu ca timpul de muncă zilnic să fie scurtat cu o oră sau să fie plătit un spor de 15% din salariul brut pentru fiecare oră de noapte.

Perioada de probă: Perioada de probă este reglementată la maximum 30 de zile pentru posturile executive, la 90 de zile pentru posturile de conducere, la 5 zile lucrătoare pentru angajații fără studii și la maximum 3-6 luni în cazul angajării absolvenților de facultate.

Preavizul: Persoanele care sunt concediate datorită incapacității fizice de a îndeplini sarcinile de lucru sau din alte motive care sunt independente de angajator au dreptul la un preaviz de minim 20 de zile lucrătoare. În cazul în care concedierea este decisă de angajator, fără ca ea să se datoreze vreunei abateri a angajatului, angajatul primește o despăgubire convenită în raport cu salariul. Despăgubirea minimă care trebuie plătită în cazul rezilierii contractului de muncă de către angajator este reglementată la un salariu lunar. Concedierile din motive operaționale pot fi făcute la nivel individual sau, în anumite condiții, la nivel colectiv. Ele sunt permise atunci când firma trebuie să își reducă activitatea din motive financiare.

Contractele de muncă pe perioadă limitată pot fi încheiate pe o perioadă de maximum 24 de luni. La expirarea unui contract individual de muncă pe perioadă limitată, pe poziția respectivă trebuie obligatoriu să fie angajată o persoană cu contract individual de muncă pe perioadă nelimitată.

Concediul: Dreptul legal pentru concediu plătit este reglementat la minimum 20 de zile lucrătoare. Cei cu dizabilități și tinerii au dreptul la cel puțin trei zile suplimentare. În caz de boală, există dreptul legal la plata

salariului (12 zile). Concediul legal de îngrijire a copilului este reglementat la 120 de zile calendaristice. Pe această perioadă angajata primește 75% din media salarială a ultimelor 10 luni. Suplimentar, concediul de maternitate neplătit poate fi de maximum doi ani.

Vârsta de pensionare: Vârsta de pensionare este reglementată prin lege la 62 de ani pentru bărbați și 57 de ani pentru femei, și va crește pe viitor la 65, respectiv 60 de ani. Femeile trebuie să înregistreze 30, iar bărbații 35 de ani de muncă.

Surse de informare

Interviuri luate angajatorilor și angajaților, studenților și absolvenților din Cluj; Ediția ziarului *Gândul* din 22 martie 2010; Institutul Național de Statistică, www.insse.ro

Ministerul Muncii, Familiei și Protecției Sociale, www.mmuncii.ro

Agenția Națională pentru Ocuparea Forței de Muncă, www.anofm.ro

Camera Germano-Română de Comerț Exterior București

Camera de Industrie și Comerț Pfalz, Departamentul România

Codul Muncii din România, Art. 109 și Art. 123.

Autoare: *Elisa Hanganu*, Universitatea Regensburg

Parteneră de tandem: *Carla Șuta*, Universitatea Babeș-Bolyai, Cluj-Napoca

Sportorganisationen und Sportförderung in Rumänien

Sportvereine und Sportclubs

Die Unterscheidung von Sportclub und Sportverein ist in Deutschland lediglich eine Sache der Namensgebung. In Rumänien hingegen liegen die Dinge anders. Vereine (*Asociații*) und Clubs (*Cluburi*) sind zwei verschiedene Arten Sport zu organisieren. Und nicht nur das: Diese Art von Sportorganisationen haben auch unterschiedliche Rechtsformen, was sich z. B. auch auf die finanzielle Ausstattung und die Fördermöglichkeiten auswirkt.

Das wohl wichtigste Unterscheidungsmerkmal zwischen Vereinen und Clubs ist die Ebene, auf welcher die Wettkämpfe organisiert werden. Während Vereine lediglich an Wettkämpfen auf Kreisebene teilnehmen können, stellen sich Clubs nur nationalen bzw. internationalen Wettbewerben. Dementsprechend hat sich durch diese Unterscheidung eine Aufteilung zwischen „organisiertem Freizeitsport“ in Vereinen und Leistungssport in Clubs etabliert. Folglich sind auf Seiten des Staats, dem die Organisation von Wettbewerben obliegt, auch verschiedene Stellen zuständig. Für die Vereine sind auf Kreisebene die Kreis-sportverwaltungen (*Direcția Județeană pentru Sport*) zuständig. Sie organisieren z. B. Turniere für Basketball oder Turnstunden mit Kindern. Zwar gibt es für die verschiedenen Sportarten innerhalb eines Kreises verschiedene Leistungsklassen, dennoch werden für

Vereine keine kreisübergreifenden Wettkämpfe / Turniere oder ähnliches organisiert.

Will man sich auf nationaler oder gar internationaler Ebene mit anderen Sportlern messen, kann man dies nur, indem man einem Club beiträgt. Allerdings ist der Einstieg auf dieser Ebene nicht ohne Weiteres zu machen. Im Normalfall beginnt die Talentförderung bereits in jungen Jahren, d. h. die Entscheidung, leistungsbezogen Sport zu treiben, muss bereits sehr früh fallen, denn die jungen Athleten arbeiten oft von Kindesbeinen an auf eine Sportkarriere hin. Die Wettkämpfe der Clubs werden dementsprechend nicht mehr auf Kreisebene, sondern zentral von Bukarest aus koordiniert.

Ein weiteres Unterscheidungsmerkmal, das bereits erwähnt wurde, ist die Rechtsform. Zwar müssen sich sowohl Club als auch Verein im Sportregister des Heimatkreises anmelden und bestimmte Akkreditierungsverfahren durchlaufen, aber sie sind, was die materielle und ideelle Förderung angeht, nicht gleichgestellt.

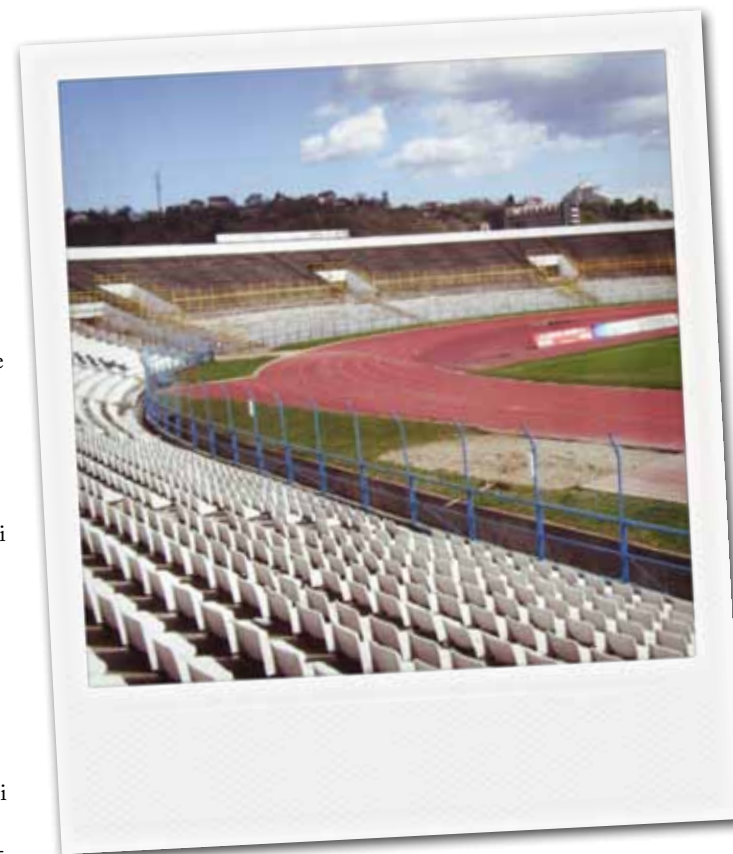
Vor allem, was die finanzielle Ausstattung – und damit die wirtschaftliche Grundlage – angeht, unterscheiden sie sich sehr stark zu Ungunsten der Vereine. Während Clubs beispielsweise jederzeit ein Bankkonto eröffnen können, können Vereine lediglich eine Kasse nebst Kassenbuch führen. Das heißt der Zahlungsverkehr z. B. für Hallenmiete gestaltet sich für Vereine schwieriger.

Organizații și promovarea activităților sportive în România

Asociații și cluburi sportive

Între cluburile sportive și asociațiile sportive există în Germania doar o diferență de denumire. În România însă, lucrurile stau altfel. Asociațiile și cluburile reprezintă două modalități diferite de organizare a activităților sportive. Și nu doar atât: aceste tipuri de organizații sportive au, de asemenea, diferite reglementări juridice, care determină, spre exemplu, situația financiară și posibilitățile de promovare.

Cea mai importantă diferență dintre asociații și cluburi este nivelul la care sunt organizate competițiile. În vreme ce asociațiile pot participa doar la competițiile regionale, cluburile iau parte la competițiile naționale și internaționale. În virtutea acestei diferențieri, există o împărțire în „activități sportive organizate pentru amatori“, în cazul asociațiilor, și sport de performanță, în cazul cluburilor. Prin urmare, ele sunt subordonate diverselor oficii de stat, căci statului îi revine organizarea competițiilor. Responsabilă pentru asociațiile

sportive este, la nivelul județului, Direcția Județeană pentru Sport. Ea organizează, de exemplu, turnee de baschet sau antrenamente de gimnastică pentru copii. Cu toate că pentru diverse sporturi există la nivel județean diferite clase de nivel, nu se organizează competiții / turnee sau întreceri similare interjudețene.

Cine dorește să se întrecă la nivel național sau internațional cu alți sportivi poate să

Das Sportgesetz (*Legea educației fizice și a sportului* Nr.69/2000) legt noch eine Reihe weiterer Regelungen zu Einkünften für Clubs und Vereine fest. Letztere finanzieren sich ausschließlich aus Mitgliedsbeiträgen und Spenden von Privatpersonen, die nicht steuerlich absetzbar sind, während den Clubs mehrere Geldquellen offenstehen.

Zum einen wäre die staatliche Förderung zu nennen, die gesetzlich festgelegt und geregelt ist. Demnach erhalten Clubs finanzielle Mittel vom Staat, während die Vereine lediglich organisatorisch, also durch die Organisation von Wettkämpfen oder Sportveranstaltungen, unterstützt werden. Vereine erhalten dementsprechend keine finanzielle Unterstützung von staatlicher Seite.

Auch was das Sponsoring (*Legea sponsorizării* vom 2. November 2006) angeht, verhält es sich ähnlich. Lediglich Clubs dürfen ihre Finanzen mithilfe von Unternehmensspenden aufbessern. Vereine sind dazu nicht berechtigt.

Sportorganisationen auf nationaler und Kreisebene

In Rumänien gibt es zwei Ebenen, die für die Organisation des Sports zuständig sind: die nationale und die Kreisebene.

Auf nationaler Ebene ist der Sport immer einem bestimmten Ministerium zugeordnet, was sich aber von Regierung zu Regierung verändert. Im Moment ist das MECTS (*Ministerul Educației, Cercetării, Tineretului și Sportului*; www.edu.ro/index.php) verantwortlich. Ihm untersteht die *Agenția Națională de Sport*. Auf nationaler Ebene sind die Clubs und damit auch die Profi-Ligen angesiedelt.

Die nächstkleinere Verwaltungseinheit sind die 40 Kreise und die Stadt Bukarest, die jeweils über eine eigene Sportdirektion (*Direcția Județeană pentru Sport*) verfügen. Dort werden die Vereine betreut.

Parallel zu dieser staatlichen Struktur gibt es noch die Strukturen des *Comitetul Olimpic și Sportiv Român* (Nationales Olympisches Komitee Rumäniens; www.cor.ro), das ebenfalls Niederlassungen in jedem der 40 Kreise und Bukarest hat.

Für die einzelnen Sportarten gibt es – wie in Deutschland – je eine Art Fachverband (*Federation*), die ebenfalls auf nationaler und Kreisebene zu finden sind.

Möchte man als ausländischer Verein eine Partnerschaft aufbauen, wäre die beste Anlaufstelle in jedem Fall die jeweilige Sportdirektion auf Kreisebene.

Probleme des Sports und der Sportförderung in Rumänien

Wie in vielen anderen Ländern gibt es auch in der rumänischen Sportlandschaft eine Reihe kleinerer und größerer Probleme. Manche davon sind struktureller Art, andere sind temporär.

Das dringlichste Problem von Clubs und Vereinen ist das finanzielle Überleben. Durch die Wirtschaftskrise sind sowohl Unternehmen weniger geneigt, große Sponsoringverträge mit Clubs abzuschließen, als auch ist die Regierung gezwungen, Einschnitte bei der Mittelvergabe zu machen. Daraus resultieren vor allem für die Clubs finanzielle Einbußen, während den Sportdirektionen in den Kreisen das Geld für die Veranstaltung von Wettkämpfen fehlt. Daher bekommen auch die Vereine, obwohl sie nicht

facă acest lucru doar dacă se înscrie într-un club. Altfel nu poate ajunge la acest nivel. În mod obișnuit, modelarea talentului începe deja de la o vârstă fragedă, adică decizia de a face sport de performanță trebuie luată de foarte timpuriu, fiindcă tinerii atleți se antrenează încă din copilărie pentru a face carieră sportivă. Prin urmare, competițiile dintre cluburi nu mai sunt coordonate de la nivel județean, ci de la București.

O altă diferență, care a fost menționată mai sus, o constituie reglementările juridice. Deși atât cluburile, cât și asociațiile trebuie să se înregistreze la Direcția Județeană pentru Sport de care aparțin și să urmeze anumite proceduri de acreditare, ele nu au un statut similar în ceea ce privește susținerea din punct de vedere material și al ideilor. Îndeosebi în privința situației financiare – și, prin urmare, a bazei economice – cele două tipuri de organizații se deosebesc foarte mult, în defavoarea asociațiilor. În vreme ce cluburile pot să își deschidă oricând un cont bancar, asociațiile pot doar să aibă o caserie împreună cu un registru de casă. Acest lucru face ca circulația banilor, de exemplu pentru închirierea unei săli de sport, să fie mai dificilă în cazul asociațiilor.

Legea educației fizice și a sportului Nr. 69/2000 merge și mai departe cu stabilirea reglementărilor privitoare la veniturile cluburilor și asociațiilor. Acestea din urmă se finanțează exclusiv din cotizațiile membrilor și sponsorizările din partea persoanelor private, care nu sunt deductibile de la impozit, în timp ce cluburilor le stau la dispoziție mai multe surse de finanțare.

Pe de o parte, este vorba de susținerea din partea statului, care este stabilită și reglementată prin lege. Pe de altă parte, cluburile primesc finanțare din partea statului, pe când asociațiile sunt susținute doar din punct de vedere organizatoric, adică în cazul organizării de competiții sau întruniri cu caracter

sportiv. Prin urmare, asociațiile nu primesc nici un ajutor financiar din partea statului.

Și în ceea ce privește sponsorizarea (cf. *Legea sponsorizării* din 2 noiembrie 2006), se constată aceeași situație. Doar cluburile pot să își sporească veniturile financiare cu ajutorul sponsorizărilor din partea firmelor. Asociațiile nu au acest drept.

Organizații sportive la nivel național și județean

În România există două nivele responsabile pentru organizarea activității sportive: cel național și cel județean.

La nivel național, sportul este subordonat unui anumit minister, care însă se schimbă de la un guvern la altul. În momentul de față, responsabil este MECTS (*Ministerul Educației, Cercetării, Tineretului și Sportului*; www.edu.ro/index.php). Lui îi este subordonată *Agenția Națională de Sport*. La nivel național îi sunt arondate cluburile și, odată cu ele, Ligile profesioniștilor.

Următoarea unitate administrativă o constituie cele 40 de județe și municipiul București, în cadrul cărora deciziile sunt luate de propria direcție de sport (*Direcția Județeană pentru Sport*). De aici sunt coordonate asociațiile. În paralel cu această structură de stat, mai există *Comitetul Olimpic și Sportiv Român* (www.cor.ro), care are, de asemenea, filiale în fiecare din cele 40 de județe și în municipiul București.

Pentru fiecare sport există – ca și în Germania – câte o federație, care se regăsește, de asemenea, la nivel național și la nivel județean.

Dacă o asociație din străinătate dorește să încheie un parteneriat, cea mai bună opțiune pentru demararea lui ar fi Direcția Județeană pentru Sport.

direkt Fördermittel vom Staat beziehen, die Folgen der Wirtschaftskrise zu spüren.

Neben der Finanzschwäche gibt es auch große strukturelle Probleme. Eines davon, das auch in Deutschland wohl bekannt ist, ist der demographische Wandel. Wenn immer weniger Kinder geboren werden und immer mehr Menschen auch im Alter fit und gesund bleiben wollen, muss sich ein Sportverein (nicht unbedingt die Clubs!) auf diesen Wandel einstellen, um konkurrenz- und überlebensfähig zu sein. Zum einen ist es empfehlenswert, sich auf den wachsenden Markt für Sport für Ältere zu konzentrieren, zum anderen werden sich viele Sportvereine immer weniger Kinder „teilen“ müssen. Daher ist eine Spezialisierung auf die Förderung bei Kindern und Jugendlichen in den nächsten Jahren wichtig, um sich vom Angebot anderer Vereine abzuheben.

Die folgenden Probleme sind sozusagen „hausgemacht“, da sie im Wesentlichen darauf gründen, wie der Sport durch die gesetzlichen Regelungen und die Praxis gestaltet wird.

Durch die rechtlichen Bestimmungen sind vor allem die Vereine in ihren Gestaltungsmöglichkeiten eingeschränkt. Im Sport geht es schließlich nicht nur um die Teilnahme an Trainingseinheiten und Wettkämpfen, sondern auch um das Miteinander, d. h. um die geselligen und gesellschaftlichen Aspekte. Angesichts der eingeschränkten finanziellen Mittel hat ein Verein in Rumänien nicht die Spielräume, die einem Verein in Deutschland zur Verfügung stehen. In der Regel können nur Angebote der staatlichen Stellen genutzt werden, aber kaum eigene Initiativen wie Ausflüge oder Projekte gestartet werden.

Ein weiterer wichtiger Punkt ist die Talentförderung. Bereits im Kindesalter können erste Anzeichen für eine besondere Begabung in einer Sportart festgestellt

werden. In so einem Fall empfiehlt es sich, das Kind möglichst in einem Club anzumelden, damit es individuell gefördert werden kann. Dort wird es über Jahre hinweg zu einem Leistungssportler herangezogen. Was aber passiert, wenn das Talent nicht so früh erkannt wird? Die Zerteilung der rumänischen Sportlandschaft in Vereine und Clubs – und somit in Freizeit- und Leistungssport – macht den Einstieg in den Leistungssport umso schwieriger, je älter man ist. Dazu kommt noch die eher elitäre Einstellung der Clubs, nicht nach Talenten z. B. durch Sichtungsausschüsse halten zu müssen, sondern zu warten, dass die Eltern mit ihren Kindern zu ihnen kommen. Bei einem solchen Rekrutierungsverfahren für Nachwuchssportler bleiben zwangsläufig Talente unentdeckt und für den Leistungssport kann dadurch auch Potential verloren gehen. Dieser Probleme ist man sich durchaus bewusst.

Dieses elitäre Selbstverständnis der Clubs hat aber nicht immer nur Nachteile. Zwar gelten sie oft als Überbleibsel aus kommunistischen Tagen, da sie noch sehr strikt strukturiert sind, aber viele befinden sich im Moment im Umbruch. Zum einen gibt es junge Trainer mit neuen Trainingskonzepten, zum anderen wird durch die Rückkehrer, also die Trainer, die vor Jahren ins Ausland gingen und nun allmählich wieder zurückkehren, viel neues Know-how (in Bezug auf Trainingsmethoden) importiert.

Lösungsansätze: Zusammenarbeit von Vereinen, Clubs und Universität im Kreis Cluj / Klausenburg

Besonders das Problem der Talentförderung und die aktuelle Wirtschaftskrise haben im Kreis Cluj einen interessanten Denkanstoß geliefert.

Probleme privind sportul și susținerea activităților sportive în România

Ca în multe alte țări, există și în peisajul sportiv românesc o serie de probleme mai mici sau mai mari. Unele dintre ele sunt de structură, altele reprezintă o problemă de timp.

Cea mai stringentă problemă a cluburilor și asociațiilor este cea a supraviețuirii financiare. Din cauza crizei economice, firmele sunt mai puțin dispuse să încheie contracte substanțiale de sponsorizare cu cluburile și, în egală măsură, guvernul este constrâns să facă reduceri în ceea ce privește disponerea de fonduri. De aici rezultă, îndeosebi pentru cluburi, pierderi financiare, în timp ce Direcțiile Județene pentru Sport le lipsesc banii pentru organizarea de competiții. Prin urmare, și asociațiile resimt urmările crizei economice, chiar dacă ele nu sunt susținute direct de stat.

Pe lângă dificultățile financiare, există și mari probleme structurale. Una dintre acestea, bine cunoscută și în cazul Germaniei, o constituie schimbările demografice. Când se nasc tot mai puțini copii și tot mai mulți oameni, chiar și în vârstă, vor să se mențină fit și sănătoși, o asociație sportivă (nu neapărat cluburile!) trebuie să se adapteze la această schimbare, pentru a supraviețui pe piața concurenței. Pe de o parte, este recomandabil să se concentreze pe piața crescândă a sportului pentru cei în vârstă, pe de altă parte, multe asociații sportive trebuie să „își împartă“ tot mai puțini copii. În consecință, pentru a contracara ofertele altor cluburi, în următorii ani va crește în importanță promovarea în rândul copiilor și a tinerilor,

Următoarele probleme sunt, ca să zicem așa, „făcute în casă“, pentru că ele se fundamentează în principal pe modul în care se va prezenta sportul prin intermediul reglementărilor juridice și a practicii.

Prin precizări legislative sunt îngrădite în primul rând cluburile în ceea ce privește posibilitățile lor de organizare. În cele din urmă, sportul nu înseamnă doar participarea la antrenamente și competiții, ci și solidaritate, adică aspectele sociale și de tovarășie. Din perspectiva resurselor financiare restrânse, o asociație din România nu are același spațiu de manevră pe care îl are la dispoziție o asociație în Germania. De regulă, pot fi puse în practică doar ofertele oficiilor de stat, dar foarte greu este de pus în practică o inițiativă proprie, cum ar fi o excursie sau un proiect.

Un alt punct esențial este promovarea talentului. Deja în copilărie pot apărea primele semne ale unei extraordinare înzestrări pentru un anumit sport. În asemenea cazuri se recomandă înscrierea copilului într-un club, pentru ca el să poată fi susținut pe plan individual. Acolo el va fi transformat în decurs de câțiva ani într-un sportiv de performanță. Ce se întâmplă însă în cazul în care talentul nu este descoperit atât de timpuriu? Împărțirea peisajului sportiv românesc în asociații și cluburi – și astfel, în sport pentru amatori și sport de performanță – îngreunează, odată cu creșterea vârstei, accesul spre sportul de performanță. La aceasta se adaugă atitudinea mai degrabă elitistă a cluburilor, care nu consideră necesar să descopere talentele, de exemplu prin organizarea de selecționări, ci așteaptă ca părinții să se prezinte la ei cu copiii. Printr-un asemenea procedeu de recrutare a viitorilor sportivi, inevitabil unele talente rămân nedescoperite și astfel se poate pierde și potențialul pentru sportul de performanță. Această problemă este evident conștientizată.

Această conștiință elitistă a cluburilor nu aduce întotdeauna numai dezavantaje. Deși e percepută adesea ca o reminiscență comunistă, prin faptul că există reguli foarte stricte de organizare, multe cluburi se află momentan în plină transformare. Pe de o parte, există antrenori tineri cu un concept nou de antrenament, pe de altă parte, prin întoarcerea antrenorilor

Um die Ausbildung im Sport zu verbessern und vor allem institutionenübergreifend kontinuierlich auszubauen, plant man an der Babeş-Bolyai-Universität in Cluj eine engere Zusammenarbeit mit Vereinen und Clubs. Bei dieser Kooperation hätten alle Sportorganisationen einen Vorteil.

Die Vereine können damit werben, dass ihre Sportler in Sportteams der Universität aufgenommen wurden, und die Clubs haben die Möglichkeit, ihre Sportler studieren zu lassen, ohne dass ihr Leistungsniveau abfällt, da sie im Club U (Sportclub der Universität Cluj) trainieren können. Sie werden bereits jetzt zur Hälfte von ihren universitären Pflichten befreit (nur wenn sie Sport studieren!), um an Wettkämpfen ihrer Heimat-Clubs teilnehmen zu können. Des Weiteren ermöglicht die Babeş-Bolyai-Universität ein gebührenfreies Studium, sofern der betreffende Student bereits einen ersten, zweiten oder dritten Platz bei einem internationalen Wettbewerb belegt hat (uniinterne Regelung).

Die Universität dagegen hat den Vorteil, dass sie als gute Sportfakultät mehr finanzielle Mittel erhält und sich langfristig einen guten Ruf als Universität für Leistungssportler erarbeiten kann.

Verfasserin: *Sonja Plank*,
Universität Regensburg

Tandempartnerin: *Gerlinde Éva Döringer*,
Babeş-Bolyai-Universität Cluj-Napoca

care au fost plecați mulți ani în străinătate, s-a importat mult *know-how* de ultimă generație (referitor la metodele de antrenament).

Soluții estimative: Cooperarea dintre asociații, cluburi și Universitate în județul Cluj / Cluj-Napoca

Tocmai problema promovării talentelor și actuala criză economică au dus în județul Cluj la conturarea unei idei interesante.

Pentru a optimiza studiile în sport și, înainte de toate, pentru a oferi o perfecționare continuă prin participarea mai multor instituții, la Universitatea Babeş-Bolyai se plănuiește o cooperare mai strânsă cu asociațiile și cluburile sportive. În cadrul acestei cooperări toate organizațiile sportive ar avea de câștigat.

Asociațiile pot să își facă reclamă prin faptul că sportivii lor au fost preluați de echipele de sport ale Universității, iar cluburile au posibilitatea ca sportivii lor să poată studia, fără ca nivelul de performanță să scadă, prin faptul că ei pot să se antreneze la Clubul U (clubul sportiv al Universității Cluj). Deja în momentul de față sunt scutiți de jumătate din obligațiile lor universitare (doar în cazul în care sunt studenți la Sport), pentru a putea lua parte la competițiile în care e implicat clubul lor. În plus, Universitatea Babeş-Bolyai oferă gratuitate pe perioada studiului, dacă studentul a obținut locul I, II sau III la o competiție internațională (regulamentul intern al Universității).

La rândul ei, Universitatea are avantajul de a obține o finanțare mai consistentă pentru Facultatea de Sport cu rezultate bune și, pe termen lung, poate câștiga un bun renume ca universitate datorită sportivilor de performanță.

Autoare: *Sonja Plank*,
Universitatea Regensburg

Parteneră de tandem: *Éva Gerlinde Döringer*,
Universitatea Babeş-Bolyai, Cluj-Napoca

Oliver Repaszky

Die Entwicklung und der Wandel der Stadt Cluj

Wie in jeder größeren europäischen Stadt erkennt man auch in Cluj den Wandel der Zeit in Bezug auf die Architektur oder die Nutzung von Gebäuden. Neue Bauten kommen hinzu, alte Relikte verkommen oder werden abgerissen. Das Besondere dieser Stadt liegt jedoch in seiner altertümlichen Geschichte, kombiniert mit den kommunistischen Elementen der Ceaușescu-Ära sowie der aktuellen postkommunistischen Epoche mit vielen Neubauten und Veränderungen im Stadtbild. Dieser Artikel soll weniger auf die geschichtliche Entwicklung der Stadt eingehen, sondern mehr die Probleme und Konzepte der Stadtentwicklung beleuchten. Dabei sollen Besonderheiten detaillierter betrachtet werden, die aufgrund ihrer Entstehungsgeschichte auffallen oder eine sonstige Einmaligkeit aufweisen.

In einem Interview mit Professor Schreiber von der Universität Cluj wurde über die geschichtliche Entwicklung der Stadt sowie aktuelle Probleme und die zukünftige Entwicklung der Stadt gesprochen. Prägend für das Stadtbild ist – neben der mittelalterlichen Besiedlung und Bebauung – die Zeit der Habsburger-Monarchie zu Beginn des 18. Jahrhunderts. Dies wird vor allem durch die Barockbauten ersichtlich, die sich über den ganzen zentralen Stadtkern verteilen und eine essentielle Funktion für das Stadtbild besitzen. Darüber hinaus war diese Epoche ausschlaggebend für den Bau vieler Kirchen. Gegen Ende des 18. Jahrhunderts wurden die ersten Manufakturen errichtet.

Die großen Industriebauten wurden außerhalb der Stadt errichtet, entlang der Eisenbahnlinie. Innerhalb der Stadt gab es nur wenige Industrieansiedlungen, wie z. B. eine Bierbrauerei, eine Textil- oder Süßwarenfabrik. Im Jahre 1890 gab es 14 große Industrieunternehmen mit fast 5000 Mitarbeitern.

Im 19. Jahrhundert entwickelten sich die Randviertel der Stadt. Vor allem Juden oder orthodoxe Rumänen siedelten anfangs aufgrund ihrer Religionszugehörigkeit in diesen Randbezirken. Große Neubauviertel wurden aufgezogen, unter anderem Mănăștur și Gheorgheni.

Ebenso veränderte sich das architektonische Stadtbild. Bereits 1821 hatte der Neoklassizismus in der Stadt Einzug gehalten. Später folgen Neogotik, Wiener Sezessionsstil und vor dem Ersten Weltkrieg die Jugendstilepoche. Ein Beispiel der vorherrschenden Architektur im Zentrum der Stadt sind die Zwillingengebäude in der Maniu Straße. Diese Straße wird auch „Spiegelstraße“ genannt, da die rechte und linke Seite absolut identisch sind und somit als Spiegelbild fungieren. Die Zwillingengebäude wurden in der zweiten Hälfte des 19. Jahrhunderts unter dem französischen Stadtplaner Baron Haussmann errichtet. Auch hier ist die spiegelbildliche Ausrichtung charakteristisch für die Bauten. Auf dem Foto erkennt man, dass das rechte Gebäude bereits restauriert wurde, während das linke Haus, das einen anderen Eigentümer hat, noch sehr restaurierungsbedürftig ist.

Dezvoltarea și transformarea orașului Cluj

La fel ca în fiecare mare oraș european, și în Cluj trecerea timpului poate fi sesizată în arhitectură sau în rolul clădirilor. Noi clădiri se ridică, vechile relicve decad sau sunt demolate. Specificul acestui oraș constă însă în combinația dintre istoria sa antică și elementele comuniste din epoca Ceaușescu, precum și cea dintre actuala perioadă postcomunistă și numeroasele construcții noi și schimbări în imaginea orașului. Acest articol nu își propune să vorbească despre dezvoltarea istorică a orașului, ci mai degrabă să clarifice problemele și conceptele care au stat la baza dezvoltării orașului. În acest scop vor fi prezentate detaliat elementele specifice care atrag atenția datorită istoricului apariției lor sau care îi scot la iveală unicitatea.

Într-un interviu cu profesorul Schreiber de la Universitatea Cluj au fost luate în discuție istoricul dezvoltării orașului, precum și problemele actuale și dezvoltarea pe viitor a acestuia. Pe lângă dezvoltarea așezării medievale și-a pus amprenta asupra orașului și perioada Monarhiei Habsburgice

Zwillingengebäude in der Luliu Maniu Straße
Clădiri gemene pe strada Luliu Maniu

de la începutul secolului al XVIII-lea. Acest lucru este vizibil datorită clădirilor baroce care se regăsesc în tot centrul și au un rol esențial în imaginea orașului.

În plus, această epocă a fost crucială pentru construirea multor biserici. Spre sfârșitul secolului al XVIII-lea au fost construite primele manufacturi. Marile construcții industriale au fost ridicate în afara orașului, de-a lungul liniei de cale ferată. Puține clădiri industriale se află în interiorul orașului, ca de exemplu

Stadtentwicklung im Kommunismus

Nach dem Ende des Zweiten Weltkriegs konnten in Cluj nur vereinzelt Schäden festgestellt werden. Die Stadt blieb im Gegensatz zu anderen europäischen Städten nahezu unversehrt. Infolge der Machtübernahme der Kommunisten begann der Großwohnungsbau. Ziel war es, die Landbevölkerung in Städten anzusiedeln. Dabei gab es unter der kommunistischen Herrschaft ein Verbot, die Städte weiter auszuweiten. Schließlich wollte man mehr Ackerland für die Landwirtschaft erhalten, um so die Produktivität Rumäniens zu steigern. Folglich haben sich die sozialistischen Betonbauten weiter in das Zentrum der Stadt verlagert und haben dazu beigetragen, einen Teil der historischen Altstadt zu zerstören. Es entstanden neue Gebäude in der Innenstadt, wie z.B. die Bibliothek der rumänischen Akademie, ein Zweckbau aus Beton, der sich jedoch – wie alle Zeugnisse des Kommunismus – nicht in das historisch gewachsene Stadtbild einfügen kann. Die Architekten gingen während des Kommunismus sogar soweit, ganze Straßenzüge neu zu gestalten, um ein – nach Ansicht der Kommunisten – ideales Stadtbild entstehen zu lassen. Unter den neuen Gebäuden dieser Zeit finden sich auch einstöckige Bauten in den Nebenstraßen der Stadt. Nach Ansicht vieler Kommunisten diskreditierten diese Bauten das Ansehen des Aufbaus des Sozialismus in Rumänien. Ein besonders anschauliches Beispiel ist der Boulevardul 21 Decembrie 1989: Dort hat man versucht, alle Häuser gleich

Beispielbild für die vorherrschenden Architekturstile in Cluj: Bauten des 18. Jh. neben sozialistischen Gebäuden und modernen Glasbauten, Str. Gheorghe Barițiu
Exemplu pentru stilul arhitectural predominant în Cluj: Clădiri din sec. al XVIII-lea alături de construcții socialiste și clădiri moderne de sticlă, Str. Gheorghe Barițiu

hoch zu bauen, um den sozialistischen Einheitsgedanken idealtypisch umzusetzen. Jahrhundertalte Häuser wurden dabei zerstört oder abgerissen. Denkmalschutz oder historisches Erbe waren damals Fremdwörter.

Ein weiteres Problem in Bezug auf die Plattenbausiedlungen ist heutzutage die Parkplatzsituation innerhalb der Stadt. Diese Thematik wurde beim Bau der großen Wohnhaussiedlungen am Stadtrand nicht beachtet. Ab 1971 entstanden Wohnungen für ca. 90.000 Menschen, jedoch besaß keines der großen Betonhochhäuser eine Tiefgarage. In den siebziger Jahren gingen die Planer im Kommunismus noch von der sehr niedrigen Quote aus, dass auf ein Auto 85 Menschen kommen. Dieses Verhältnis hat sich seit dem

Fabrica de Bere, o fabrică de textile și una de dulciuri. În anul 1890 existau 14 mari companii industriale cu aproape 5000 de angajați.

În secolul al XIX-lea s-au dezvoltat cartierele mărginașe ale orașului. La început au locuit în aceste cartiere cu precădere evrei sau români ortodocși, din cauza apartenenței lor religioase. Au fost construite noi cartiere întinse, printre altele Mănăștur și Gheorgheni.

S-a schimbat, de asemenea, și imaginea arhitectonică a orașului. Exact în 1821 și-a făcut intrarea în oraș neoclasicismul. Au urmat mai târziu neogoticul, secesionismul vienez și, înaintea Primului Război Mondial, epoca „Jugendstil”. Un exemplu pentru arhitectura predominantă în centrul orașului o constituie clădirile gemene de pe strada Iuliu Maniu. Această stradă este numită și „strada-oglină”, deoarece clădirile de pe partea stângă și cele de pe partea dreaptă sunt absolut identice, formând o imagine în oglindă. Clădirile gemene au fost ridicate în a doua jumătate a secolului XIX după planurile urbanistului francez, Baronul Haussmann. Și în acest caz, specificul acestor clădiri este dispunerea în oglindă. În fotografie se poate observa faptul că clădirea din dreapta a fost restaurată, în timp ce la casa din stânga, care are un alt proprietar, se simte acut nevoia restaurării.

Dezvoltarea orașului în perioada comunistă

La sfârșitul celui de-al Doilea Război Mondial s-au constatat doar izolat pagube. Per ansamblu, orașul a rămas aproape intact, spre deosebire de alte orașe europene. Marea acțiune de construire a locuințelor a început după preluarea puterii de către comuniști. Scopul era strămutarea oamenilor de la țară în orașe. La aceasta se adaugă interdicția din perioada comunistă de a extinde orașele. În

definitiv, se urmărea păstrarea terenurilor agricole pentru agricultură, cu scopul de a crește producția României. În consecință, clădirile socialiste din beton au fost relocate în centrul orașului și au contribuit la distrugerea unei părți a orașului vechi. În interiorul orașului au apărut noi clădiri, ca de exemplu Biblioteca Academiei, o construcție funcțională din beton, care însă – ca toate mărturiile comunismului – nu se poate integra în imaginea istorică a orașului. În perioada comunistă arhitecții au mers atât de departe, încât au remodelat total rețeaua străzilor, pentru a construi un oraș – după părerea comuniștilor – ideal. Printre noile construcții din această perioadă se regăsesc și clădiri cu un singur etaj, care se află pe străzile secundare ale orașului. În opinia multor comuniști, aceste clădiri discredita imaginea construcției socialismului în România. Un exemplu foarte grăitor este Boulevardul 21 Decembrie 1989: Acolo s-a încercat ca toate casele să fie ridicate la același nivel, pentru a transpune la modul ideal concepția uniformă socialistă. Astfel au fost distruse sau demolate clădiri vechi de sute de ani. Monumente protejate sau moștenire istorică erau la vremea respectivă cuvinte necunoscute.

O altă problemă strâns legată de construcția de locuințe o constituie astăzi situația locurilor de parcare în interiorul orașului. Această problemă nu a fost avută în vedere în momentul construirii locuințelor de la marginea orașului. Începând cu 1971 s-au construit locuințe pentru aproximativ 90.000 de oameni, dar nici unul dintre blocurile mari din beton nu are un garaj subteran. În anii '70, constructorii plecau de la o rată foarte scăzută, și anume un automobil la 85 de persoane. Acest raport s-a schimbat drastic după căderea regimului comunist. În procesul transformării economice din perioada comunistă au fost făcute mari proiecte prestigioase pentru nordul/nord-estul orașului. Planul prevedea construirea

Zerfall des Regimes 1989 drastisch verändert. Im Zuge der wirtschaftlichen Umgestaltung unter dem Kommunismus entstanden in Cluj große Prestigeprojekte im Norden/Nordosten der Stadt. Der Plan sah es vor, einen bedeutenden Betrieb, das Kombinat für Schwermaschinenbau (Combinatul de Utilaj Greu, CUG) mit über 8000 Mitarbeitern, zu errichten. 1976 sollten die ersten Produktionseinheiten in Betrieb genommen werden, es dauerte jedoch noch vier weitere Jahre, bis das Projekt vollständig fertiggestellt wurde. Im Jahre 2005 war der Betrieb völlig überschuldet und besitzt derzeit nur noch 1000 Mitarbeiter.

Aktuelle Stadtentwicklung

Um das steigende Verkehrsaufkommen, das sich nach dem Zerfall des Regimes abzeichnete, innerhalb der Stadt in den Griff zu bekommen, wurden viele Straßen nur noch als Einbahnstraßen zugänglich gemacht. Man hoffte, mit mehr Fahrspuren auch mehr Autos aufnehmen zu können. Das Problem hierbei liegt in der unflexiblen Planung der Straßen: Es gibt nur eine große Straße im Norden in die eine Richtung und im Süden in die entgegengesetzte Richtung. Zudem sind nach Ansicht von Prof. Schreiber die öffentlichen Verkehrsmittel in der Stadt nicht im Ansatz ausgelastet. Eine konkrete Lösung für das Verkehrsproblem gibt es zurzeit noch nicht. Es existieren diverse Pläne und Studien mit verschiedenen Lösungsansätzen. Ein Ansatz wäre die Konstruktion eines Tunnels unter dem Kern der Stadt von der Bierfabrik auf der einen Seite bis zum Iancu-Platz auf der anderen Seite. Dann müssten jedoch ca. 20 Häuser innerhalb der Stadt abgerissen werden. Unter realistischen und wirtschaftlichen Aspekten wird dieser Plan wohl nie über den Status einer Machbarkeitsstudie hinauskommen.

Nach der Wende wurde der Großwohnungsbau eingestellt. Viele Bebauungspläne

wurden nicht mehr umgesetzt und bereits im Bau befindliche Großprojekte nicht mehr fertiggestellt. Hinzu kam, dass nach 1990 die Kirche wieder offiziell erlaubt war. Zwar wurden einige Projekte für den Bau von Kirchen begonnen, fertiggestellt wurden bis heute nur die wenigsten. Übrig blieben zahlreiche Bauruinen, die bis zum heutigen Tag das Stadtbild prägen oder auch ganze Stadtviertel, in denen nur noch eine geringe Zahl von Menschen lebt (Bsp. Florești). Beobachtet man die Entwicklung in den letzten Jahren, so sieht man, dass zahlreiche Bankgebäude errichtet worden sind. Deren Glasbauten dienen als Zentralen für zahlreiche rumänische oder ausländische Banken und stellen einen Kontrast zum vorherrschenden neoklassizistischen Stadtbild oder den kommunistischen Bauten dar.

Bereits weiter fortgeschritten ist der Bau einer Umgehungsstraße, der als Ring um die Stadt führen soll und somit den Transitverkehr vom Zentrum der Stadt fernhalten soll. Außerdem befindet sich die Transylvania-Autobahn (eines der zur Zeit größten Infrastrukturprojekte Rumäniens), die die Städte Oradea, Cluj, Târgu Mureș und Brașov verbinden soll, im Bau und soll in den nächsten Jahren für den Verkehr freigegeben werden.

Ein großes Problem sind die ansteigenden Mieten in der Stadt. Durch ein sogenanntes „Caritasspiel“, oder auch Lawinenspiel, wurden potenziellen Teilnehmern vielfache Gewinne versprochen, wenn sie einen gewissen Betrag in Immobilien investieren. Nach einer bestimmten Zeitdauer sollte der Investor ein Vielfaches seiner Investitionen wieder als Gewinn zurückerhalten. Dieses System funktioniert natürlich nur, solange man genügend Leute findet, die bereit sind, einen gewissen Betrag in ein Objekt zu investieren. Nach einiger Zeit ist diese Blase sprichwörtlich geplatzt. Die meisten Unternehmer haben sich verspekuliert und wurden

unei uzine importante, Combinatul de Utilaj Greu, CUG, cu peste 8000 de angajați. În 1976 trebuia să fie preluate în uzină primele unități de producție, dar a durat încă patru ani până când proiectul a fost dus la realizare. În 2005 uzina era pe deplin îngropată în datorii, iar în prezent are doar 1000 de angajați.

Stadiul actual de dezvoltare a orașului

Pentru a putea face față volumului tot mai ridicat de trafic din interiorul orașului, care a apărut după căderea regimului comunist, multe străzi au devenit accesibile doar ca străzi cu sens unic. Se speră ca mai multe benzi de circulație să faciliteze accesul mai multor mașini. Problema constă însă în dispunerea rigidă a străzilor: Există doar o singură stradă mai mare orientată în nord spre o singură direcție și în sud, spre direcția opusă. În plus, după opinia profesorului Schreiber, mijloacele publice de transport nu sunt exploatare în mod corespunzător. O soluție concretă pentru rezolvarea problemelor de trafic nu există în prezent. Există diverse planuri și analize cu diverse propuneri de soluționare. O posibilă măsură ar fi construirea unui tunel sub centrul orașului, de la Fabrica de Bere până la Piața Avram Iancu. În acest caz ar fi nevoie ca aproximativ 20 de case din interiorul orașului să fie demolate. Ținând cont în mod realist de aspectele economice, acest plan nu va trece niciodată de stadiul unei analize de posibilități.

După Revoluție au început marile construcții. Multe planuri de dezvoltare nu au fost realizate, iar marile proiecte aflate deja în construcție nu au mai fost finalizate. La acestea se adaugă faptul că după 1990 Biserica a fost din nou acceptată la nivel oficial. Deși au fost puse în practică unele proiecte de

construcție de biserici, doar foarte puține au fost până astăzi finalizate. Au rămas la suprafață ruinele multor construcții sau chiar cartiere întregi, care mai au doar un număr mic de locuitori (de exemplu, Florești) și ele constituie astăzi imaginea orașului. Dacă se urmărește dezvoltarea din ultimii ani, se observă că au fost construite foarte multe bănci. Clădirile lor de sticlă reprezintă sediul central al multor bănci românești sau străine și contrastează puternic cu imaginea neoclasică a orașului sau cu clădirile comuniste.

Deja se lucrează la construcția unei șosele ocolitoare, care să înconjure orașul și să devieze din centrul orașului traficul de tranzit. În plus, se află în construcție autostrada Transilvania (în prezent, unul dintre cele mai mari proiecte de infrastructură din România), care va lega orașele Oradea, Cluj, Târgu Mureș și Brașov, și care va fi dată în circulație în următorii ani.

O problemă majoră o constituie chirii tot mai mari din oraș. Printr-un așa-numit joc „Caritas“, sau joc-cascadă, li s-a promis participanților diferite câștiguri, în cazul în care investesc o parte din suma totală în imobiliare. După o anumită perioadă, investitorul își va recupera investiția și o va multiplica de câteva ori. Acest sistem funcționează desigur doar atâta timp cât se găsesc destui oameni care sunt dispuși să investească o anumită sumă într-un obiect. După o vreme, bășica se sparge la propriu. Majoritatea antreprenorilor au făcut prea multe speculații și au ajuns insolvenți. Drept consecință, chirii cresc și unele clădiri rămân neocupate. Acest lucru este vizibil și în interiorul orașului: Mulți proprietari de magazine nu își mai pot permite chirii ridicate și sunt nevoiți să își închidă afacerea. Magazinele mici și îndeosebi magazinele alimentare au dispărut din centrul orașului. Au rămas mall-urile mari din afara

insolvent. Eine Folge davon sind hohe Mieten und leer stehende Gebäude. Dies zeigt sich auch innerhalb der Stadt: Viele Besitzer eines Ladengeschäfts können

Firmen genügend Bauplatz für eine Ansiedlung zur Verfügung stellen sollen. Damit sollte erreicht werden, dass sich High-Tech Industrien sowie Unternehmen der Elektronik- und Kommunikationsbranche in Cluj niederlassen. Nach der Ansiedlung der Firma Nokia im Jahre 2008 war die vorherrschende Meinung, dass zahlreiche Zulieferfirmen der Handybranche nachkommen werden. Diese Hoffnung hat sich leider nicht erfüllt und so bleibt ein großer Teil der Flächen innerhalb der Industrieparks weiter ungenutzt. Zudem kommen weitere externe Faktoren hinzu, wie die Wirtschaftskrise und die daraus folgende Arbeitslosigkeit, die eine Ansiedlung von ausländischen Investoren zusätzlich erschweren.

Tranzit-Haus, eine ehemalige jüdische Synagoge
Casa Tranzit, o fostă sinagogă evreiască

sich die hohen Mieten nicht mehr leisten und müssen ihr Geschäft aufgeben. Kleine Läden und vor allem Lebensmittelläden verschwinden aus dem Stadtzentrum. Übrig bleiben die großen Malls in den Außenbezirken. Zu den hohen Mieten kommen noch weitere Herausforderungen im Bereich der Wirtschaft hinzu. In Cluj gibt es drei große Industrieparks (Tetarom¹ 1-3), die sowohl einheimischen als auch ausländischen

1] TETAROM: Transylvania Equipments and Advanced Technologies produced in Romania

Umgestaltung der Gebäudenutzung

Im folgenden Abschnitt soll durch zwei Beispiele der Wandel der Gebäudenutzung innerhalb der Stadt verdeutlicht werden.

Das Tranzit-Haus, in der Str. Gheorghe Barițiu gelegen, wurde in den letzten zehn Jahren zu einer Anlaufstelle für zeitgenössische Kunst umgebaut. Die anfänglich für die jüdische Gemeinde konzipierte „PoaleyTzedek“-Synagoge ist im Jahre 1875 erbaut worden. Nach der Vertreibung der Juden im Zweiten Weltkrieg und auch später im Kommunismus geriet die ehemalige

orașului. La chiriile ridicate se mai adaugă și alte provocări din domeniul economic. În Cluj există trei parcuri industriale mari (Tetarom¹ 1-3) care oferă atât firmelor autohtone, cât și celor din străinătate spațiu suficient pentru construirea unui sediu. Prin acest lucru se urmărește ca industriile high-tech, companiile din domeniul electronicii și comunicațiilor să se instaleze în Cluj. După venirea firmei Nokia în anul 2008, se credea că multe firme furnizoare din domeniul telefoniei mobile o vor urma. Această speranță, din păcate, nu s-a împlinit și astfel, o mare parte din suprafața parcului industrial a rămas pe mai departe nefolosită.

La acestea se mai adaugă alți factori externi, cum ar fi criza economică și șomajul rezultat în urma ei, care au îngreunat în mod suplimentar venirea unor investitori străini.

Reorganizarea funcționalității clădirilor

În următorul pragraf va fi explicată pe baza a două exemple schimbarea funcționalității clădirilor în interiorul orașului.

Casa Tranzit din strada Gheorghe Barițiu a fost în ultimii zece ani reorganizată ca scenă a artei contemporane. Sinagoga „PoaleyTzedek“, concepută inițial pentru comunitatea evreiască, a fost construită în anul 1875. După expulzarea

1] TETAROM: Transylvania Equipments and Advanced Technology produced in Romania

evreilor în cel de-al doilea război mondial și ulterior, în perioada comunistă, fosta sinagogă a fost dată uitării pentru multă vreme și a funcționat doar ca depozit. Fiindcă nimeni nu se simțea responsabil pentru clădire, ea a fost neglijată, ceea ce a dus la deteriorarea construcției. În anul 1997 clădirea abandonată a fost preluată de Fundația Tranzit și este în prezent închiriată de comunitatea evreiască din Cluj. Prin acest lucru fundația urmărește un dublu scop: începerea lucrărilor de renovare

Zeitgenössische Kunst in einem Ausstellungsraum
Artă contemporană dintr-o expoziție

și în același timp, utilizarea culturală și socială a clădirii. Casa Tranzit este cel mai bine descrisă ca fiind un spațiu multifuncțional al culturii contemporane, în care au loc spectacole de dans, concerte, expoziții sau chiar

Synagoge lange Zeit in Vergessenheit und wurde nur als Lagerraum benutzt. Da sich niemand für das Gebäude verantwortlich fühlte, verwehrte der Bau, was zu starken Beeinträchtigungen in der Bausubstanz der Synagoge führte. Im Jahre 1997 wurde das leer stehende Haus durch die „Casa-Tranzit“ Stiftung übernommen und ist jetzt von der jüdischen Gemeinde in Cluj angemietet. Dabei verfolgt die Stiftung eine parallele Vorgehensweise: Renovierungsarbeiten sollen durchgeführt werden und gleichzeitig soll das Gebäude kulturell und sozial genutzt werden. Das Tranzithaus lässt sich am besten als zeitgenössische Kunst- und Mehrzweckhalle beschreiben, in der Tanzereignisse, Konzerte, Ausstellungen oder auch Theateraufführungen stattfinden. Trotz mangelnder Infrastruktur wurden gleich zu Beginn erste Veranstaltungen organisiert, um das Bewusstsein unter der Bevölkerung zu schärfen und eine symbolische Grundlage zu schaffen. Dabei hat sie sich zum Ziel gesetzt, einen bereits vergessenen, aber zentralen Ort der Begegnung, der für vielfältige Berufsgruppen genutzt werden kann, wieder neu ins Leben zu rufen. Die freien Räume sollen dabei mit regelmäßigen Veranstaltungen zum Thema zeitgenössische Kunst gefüllt werden. Darüber hinaus soll die Kommunikation zwischen einzelnen Künstlern, Intellektuellen aus verschiedenen Aktivitätsbereichen und anderen sozialen Berufsgruppen auch die Kreativität innerhalb der Region fördern. Darunter fallen Ausstellungen, Konferenzen, Konzerte und weitere kulturelle oder soziale Ereignisse. Die Fortschritte bei der Renovierung sind deutlich zu erkennen. Auf der einen Seite des Gebäudes wurde die Restaurierung schon teilweise fertig gestellt, ein Teil des Hofes neu gestaltet, sowie Abschnitte der namenlosen Straße, an der die Synagoge liegt, wieder aufgebaut und für die Öffentlichkeit zugänglich gemacht. Für die Zukunft plant man, die Restaurierung fertigzustellen und ein weiteres Projekt zu initiieren, um auch die namenlose Straße sowie eine

Fußgängerbrücke über den Somesch wiederherzustellen, so dass der Hof des Hauses an die Barițiu-Straße angebunden werden kann.

Ein ähnliches Beispiel, allerdings mit einer völlig anderen Vorgeschichte, findet man in der Fabrica de Pensule im Stadtteil Mărăști. Die Pinselfabrik, heutzutage als Gebäude für zeitgenössische Kunst genutzt, wurde in der kommunistischen Ära in den 80er Jahren als Produktionsstätte für Lacke und Pinsel aufgebaut. Die Mitarbeiterzahl belief sich auf einige hundert. Nach dem Zusammenbruch des Regimes sank die Produktivität und Wirtschaftlichkeit dieser Fabrik kontinuierlich. 2006 beschloss man, die Fabrik komplett stillzulegen. Im Jahr 2008 wurde ein Immobilienprojekt ins Leben gerufen, um einen neuen Nutzungsplan für Teile der Fabrik zu erarbeiten. Der Entwurf sah ursprünglich vor, die Räumlichkeiten als Wohnungen oder für Gewerbetreibende aufzubereiten und zu verkaufen. Die Investitionen für eine Aufbereitung der Fabrikräume wurden auf ca. 400.000 Euro geschätzt. Allerdings haben die Verantwortlichen diese Idee schnell verworfen und sind dazu übergegangen, Teile der Fabrik zu vermieten, um Künstlern oder Galerien Räumlichkeiten zu bieten, die sich die teuren Mieten im Stadtzentrum nicht mehr leisten können. Der Mietvertrag wurde befristet auf fünf Jahre mit der Option, auf Verlängerung.

Die Raumaufteilung wurde so belassen, wie sie bereits in der ehemaligen Fabrik war. Aktuell befinden sich auf einer Fläche von ca. 2000 qm 29 Räume, darunter Ateliers, Kunstgalerien, Büros sowie zwei Säle für Aufführungen. Ein spezifisches Element dieser Kulturstätte ist die gemeinsame Organisation von Vernissagen oder Ausstellungen. So soll der Öffentlichkeit eine zentrale Anlaufstelle für das kulturelle Schaffen einer Generation geboten werden, die das Potential hat, die Kulturlandschaft Cluj zu verändern. Teilweise wurden alte

spektakle de teatru. În ciuda infrastructurii deficitare au fost organizate de la bun început primele evenimente, cu scopul de a conștientiza populația și de a pune o temelie simbolică. În acest sens, a fost stabilit ca scop readucerea la viață a unui loc de întâlnire căzut în uitare, dar situat central, care poate fi utilizat de diverse categorii profesionale. Astfel, spațiile libere trebuie umplute cu regularitate de evenimente pe tema artei contemporane. În plus, comunicarea dintre artiști, intelectuali din diverse domenii de activitate și alte categorii profesionale trebuie, de asemenea, să susțină creativitatea în această regiune. În acest sens sunt vizate conferințe, concerte și alte evenimente culturale sau sociale. Progresul în ceea ce privește renovarea este foarte vizibil. O parte a clădirii a fost deja parțial restaurată, o parte din curte a fost remodelată și, de asemenea, au fost refăcute și oferite publicului larg porțiuni din strada fără nume pe care se află sinagoga. Pe viitor se dorește finalizarea restaurării și inițierea unui alt proiect, pentru refacerea străzii fără nume și a unui pod pietonal peste Somesș, astfel încât curtea clădirii să poată fi legată de strada Barițiu.

Un exemplu similar, însă cu un istoric foarte diferit, se regăsește în cazul Fabricii de Pensule din cartierul Mărăști. Fabrica de Pensule, astăzi o clădire folosită pentru arta contemporană, a fost construită în perioada

Räumlichkeiten der alten Pinselfabrik
Sediul fostei Fabrici de Pensule

comunistă, în anii '80, drept ateliere de producție pentru lacuri și pensule. Numărul de angajați s-a ridicat la câteva sute. După căderea regimului, productivitatea și rentabilitatea fabricii a scăzut continuu. În 2006 s-a hotărât închiderea completă a fabricii. În 2008 a fost inițiat un proiect imobiliar, în vederea elaborării unui plan de refuncționalizare a unor părți din fabrică. Proiectul prevedea inițial reamenajarea și punerea în vânzare a spațiului ca locuințe sau ca spații comerciale. Investițiile pentru reamenajarea suprafeței fabricii au fost estimate la aproximativ 400.000 de euro. Responsabilii cu acest proiect au renunțat însă repede la această idee și au ajuns la soluția închirierii unor părți din fabrică, cu scopul de a oferi un spațiu artiștilor sau galeriilor care nu își pot permite

Relikte bewusst erhalten, wie z.B. Inschriften an Wänden, die an die Sicherheitshinweise der alten Fabrikproduktion erinnern sollen oder eine Platte mit Pinseln. In Analogie zu manchen Projekten im Ausland besteht auch hier die Absicht, die Erinnerung an einen Ort zu pflegen, jedoch gleichzeitig einen ehemaligen industriellen Standort humaner zu gestalten. Manche Künstler sprechen von der Notwendigkeit eines solchen Ortes, der Energie für die eigene Kreativität liefern kann und dazu beiträgt, Hindernisse für das Schaffen von Kunst zu überwinden.

Dieser Artikel stellt nur einen Auszug aus dem vielfältigen Stadtbild dar. Erst bei einem Rundgang durch Cluj entdeckt man die vielen interessanten Plätze, Gebäude oder Denkmäler aus unterschiedlichen Epochen. Nahezu jedes Gebäude hat seine eigene Geschichte. Besonders unter dem Aspekt der mittelalterlichen Geschichte, der Barockzeit und des kommunistischen Regimes entstehen interessante Eindrücke, die die Einmaligkeit Cluj's in Rumänien unterstreichen. Besonders erfreulich ist, dass der Kern der Stadt bis heute nahezu unverändert ist und dem Betrachter das Bild einer

Stadt der ausgehenden k.u.k.-Monarchie von Wiener Prägung vermittelt, jedoch unter ungarischem Einfluss.² Doch auch hier haben große Glasbetonbauten, ähnlich wie in vielen westlichen Großstädten, eine neue Ära in Bezug auf das äußere Stadtbild eingeläutet.

Verfasser: *Oliver Repaszky*,
Universität Regensburg

Tandempartner: *Szilámér Török*,
Babeş-Bolyai-Universität, Cluj-Napoca

2] Vgl. Burger/Gräf, *Klausenburg*

o chirie ridicată în centrul oraşului. Contractul de închiriere a fost încheiat pe o perioadă de cinci ani, cu posibilitatea prelungirii.

Vechea structură a fabricii a fost păstrată. În prezent există 29 de încăperi pe o suprafaţă de aproximativ 200 m², între acestea, ateliere, galerii de artă, birouri și două săli pentru spectacole. Un element specific acestui spațiu cultural este organizarea de vernisaje sau expoziții comune. Astfel este oferit publicului un spațiu important pentru expresia culturală a unei generații care are potențialul de a schimba peisajul cultural al Clujului. Vechile relicve au fost pe alocuri intenționat păstrate, ca de exemplu inscripțiile pe pereți care să amintească de informațiile referitoare la siguranța producției în fosta fabrică sau un panou cu pensule.

Prin analogie cu alte proiecte din străinătate, există și aici intenția de a conserva amintirea unui loc, dar în același timp, de a umaniza imaginea unei locații industriale. Unii artiști vorbesc despre necesitatea unui asemenea loc dătător de energie creatoare de a depăși obstacolele creației artistice.

Acest articol reprezintă doar o privire de ansamblu asupra diversității oraşului. De-abia într-un circuit al Clujului poate fi descoperită multitudinea de locuri interesante, de clădiri sau de monumente din diferite epoci. Aproape fiecare clădire își are propria istorie. În special din perspectiva istoriei medievale, a epocii baroce și a regimului comunist iau naștere impresii interesante care accentuează unicitatea Clujului în România. Deosebit de îmbucurător e faptul că centrul oraşului a rămas până astăzi aproape neschimbat și imprimă celui care îl privește imaginea unui oraş aparținând Monarhiei Austro-Ungare, cu amprente vieneză și influențe maghiare². Dar și aici, la fel ca în multe alte metropole occidentale, clădirile de beton și sticlă anunță o nouă eră în ceea ce privește imaginea exterioară a oraşului.

Autor: *Oliver Repaszky*,
Universitatea Regensburg

Partener de tandem: *Szilámér Török*,
Universitatea Babeş-Bolyai, Cluj-Napoca

2] Cf. Burger/Gräf, *Klausenburg*

Veronika Zettl

Die Einwohnerstruktur der Stadt Cluj-Napoca

„Nur wenige sind sich bewusst, dass sie nicht nur reisen, um fremde Länder kennenzulernen, sondern auch, um fremden Ländern die Kenntnis des eigenen zu vermitteln.“

William Somerset Maugham -

Einleitung

Ein Land über die touristischen Attraktionen hinaus zu erleben, ist ein Privileg. In unserem Tandem-Projekt mit der Babeş-Bolyai Universität durften wir dieses Privileg genießen und das Herz Rumäniens, Land und Leute, kennen lernen. Rumänien ist ein Land, das von Vielfalt geprägt ist und davon lebt. Und dies lässt sich nirgends leichter ablesen als an der Einwohnerstruktur des Landes. Im Folgenden soll die Stadt Cluj-Napoca / Klausenburg / Kolozsvár repräsentieren, was sich im Großteil des Landes widerspiegelt: In der Vielfalt liegt die Kraft.

Zahlen & Fakten

Cluj-Napoca ist mit 179,5 km² und 309.338¹ Einwohnern (Stand: 2008)² die drittgrößte Stadt Rumäniens, liegt in Siebenbürgen und ist stark vom ungarischen und deutschen Einfluss geprägt, welcher historisch bedingt

ist. Im späten 19. Jahrhundert, in der Zeit der Österreich-Ungarischen Monarchie, wurde Siebenbürgen integraler Bestandteil Ungarns. Nach dem Zusammenbruch der Monarchie 1918 fiel Siebenbürgen an Ungarn³, 1920 wurde es im Friedensvertrag von Trianon an Rumänien angegliedert. Nordsiebenbürgen mit Cluj gelangte wiederum 1940 durch den Zweiten Wiener Schiedsspruch an Ungarn, bevor es 1947 durch den Pariser Vertrag völkerrechtlich an Rumänien zurückging. Noch heute zeugen die dreisprachig ausgewiesenen Städtenamen sowie die Mehrsprachigkeit und Kultur der Stadt von einer bewegten Vergangenheit.

Nationalitäten, Sprachen & Bildung⁴

Wie bereits angedeutet haben die Ungarn große Bedeutung in Cluj-Napoca. Rund 23,9 % der Einwohner sind ungarischer Nationalität, 23,3 % geben Ungarisch als ihre Muttersprache an (Stand: 2002). Die Ungarn stellen damit die größte Minderheit in Cluj-Napoca dar und prägen das kulturelle Leben der Stadt sehr stark.

Die deutsche Sprache verliert zwar zunehmend an Bedeutung, wird aber dennoch von 572 Einwohnern als Muttersprache angege-

3] Siebenbürgen blieb juristisch bis 1920 Teil von Ungarn, aber faktisch kam es zu seiner Vereinigung mit Rumänien am 1. Dezember 1918, was heutzutage als Nationalfeiertag Rumäniens gilt (Anmerkung der Redaktion).

4] Vgl. Tabelle 2 im Anhang.

1] Hinzu kommen noch ca. 75.000 nicht in der Stadt gemeldete Studierende.

2] Angaben des Bürgermeisteramtes der Stadt Cluj-Napoca. Weitere Angaben siehe Tabelle 1 im Anhang.

Structura populației orașului Cluj-Napoca

„Doar puțini oameni știu că ei nu călătoresc doar pentru a cunoaște ținuturi străine, ci și pentru a transmite celor din ținuturile străine propriile cunoștințe.“

William Somerset Maugham-

Introducere

A cunoaște o țară văzând dincolo de atracțiile turistice este un privilegiu. Prin intermediul proiectului nostru tandem cu Universitatea Babeş-Bolyai ne-am bucurat de acest privilegiu și am avut ocazia să cunoaștem chiar inima României, ținuturile și oamenii ei. România este o țară caracterizată de diversitate, o diversitate din care își câștigă existența. Iar acest lucru nu poate fi nicăieri mai ușor de observat decât în structura populației țării. În cele ce urmează orașul Cluj-Napoca/Klausenburg/Kolozsvár va reprezenta ceea ce se reflectă în cea mai mare parte a țării: Forța stă în diversitate.

Cifre și fapte

Cluj-Napoca este cu cei 179,5 km² și 309.338¹ locuitori (în 2008²) al treilea mare oraș al României; este așezat în Transilvania și poartă amprenta puternică a influenței maghiare și

1] La aceștia se adaugă încă aproximativ 75.000 de studenți care nu sunt înregistrați ca locuind în oraș.

2] Datele oferite de Primăria orașului Cluj-Napoca. Pentru alte date, vezi Tabelul 1 din Anexe.

germane, fapt datorat evenimentelor istorice. Spre sfârșitul secolului al XIX-lea, în timpul Monarhiei Austro-Ungare, Transilvania a devenit parte integrală a Ungariei. După destrămarea Monarhiei, în 1918, Transilvania a rămas integrată Ungariei³; în 1920, în Tratatul de la Trianon a fost alipită României. Nordul Transilvaniei împreună cu Clujul a aparținut din nou Ungariei în 1940 în urma celui de-al Doilea Arbitraj de la Viena, înainte de a fi înapoiată de drept României în 1947 prin Tratatul de la Paris. Până astăzi denumirea trilingvă a orașului, precum și multilingvismul și cultura orașului stau mărturie pentru un trecut impresionant.

Naționalitate, limbă și educație⁴

Așa cum s-a menționat deja, maghiarii au un rol important în Cluj-Napoca. În jur de 23,9 % din locuitori sunt de naționalitate maghiară, 23,3 % declară limba maghiară ca limbă maternă (în 2002). Maghiarii reprezintă astfel cea mai numeroasă minoritate din Cluj-Napoca și lasă o amprentă puternică asupra vieții culturale a orașului.

Deși limba germană pierde tot mai mult din importanță, ea este totuși declarată drept limbă maternă de 572 de locuitori (în 2002).

3] Transilvania a rămas de iure încă parte a Ungariei până în 1920, dar de facto s-a unit cu România la 1 decembrie 1918, care este sărbătorită ca Ziua Națională a României (observația redacției).

4] cf. Tabelul 2 din Anexe

ben (Stand: 2002). Mit 734 Angehörigen sind die Deutschen nach den Zigeunern mit 3.029 Angehörigen die drittgrößte Minderheit der Stadt.⁵ Die Zahl derer, die Deutsch als Fremdsprache beherrschen, liegt außerdem wesentlich höher. Um dem Rechnung zu tragen, wird an der Babeş-Bolyai Universität dreisprachig unterrichtet: Rumänisch, Ungarisch und Deutsch. Dies macht die Traditions-Universität einzigartig und zu einer der wichtigsten Hochschulen in Ost- und Mitteleuropa.⁶

Auch Slowakisch und Serbisch sind als Muttersprache vertreten; Englisch, Italienisch und Französisch sind häufig gesprochene Fremdsprachen.

Bereits 1870 war Cluj-Napoca eine Schulstadt mit bestem Ruf. 78,4% der über Sechsjährigen konnten damals bereits lesen und schreiben – eine Quote, die ihresgleichen suchte.⁷

Heute hat Cluj-Napoca sechs staatliche Universitäten wie folgt: Universität für Agrarwissenschaften und Tiermedizin, Universität für Medizin und Pharmazie „Iuliu Hațieganu“, Technische Universität, Universität für Kunst und Design, Musikakademie „Gheorghe Dima“ und

5] Angaben des Bürgermeisteramtes Cluj-Napoca.

6] Vgl. Wikimedia Foundation: Cluj-Napoca. <http://de.wikipedia.org/wiki/Cluj-Napoca>. San Francisco: 2010. Zugriff am 27.04.2010, 12:00 Uhr.

7] Gräf, Rudolf / Burger, Ulrich (Hg.): Klauseenburg. Wege einer Stadt und ihrer Menschen in Europa. Cluj: 2007, S. 133–142.

Babeş-Bolyai-Universität. Die Stadt beherbergt über 100.000 Studierende.⁸

Ethnien⁹

So vielfältig die Sprachen und Nationalitäten in der Stadt sind, sind auch die Konfessionen und Religionen. Nach dem Stand der Volkszählung von 2002 gehört die absolute Mehrheit mit über 220.000 der Einwohner Cluj-Napocas der Orthodoxen Kirche an. Zweitgrößte Glaubensgemeinschaft ist

8] Vgl. Wikimedia Foundation: Cluj-Napoca. <http://de.wikipedia.org/wiki/Cluj-Napoca>. San Francisco: 2010. Zugriff am 27.04.2010, 12:00 Uhr.

9] Vgl. Tabelle 3 im Anhang.

Cu 734 de membrii, germanii reprezintă, după țigani cu 3.029 de membrii, a treia minoritate ca număr de membrii din oraș⁵. Numărul celor care stăpânesc limba germană ca limbă străină este însă mult mai mare. De luat în calcul este faptul că la Universitatea Babeş-Bolyai cursurile se țin în trei limbi: română, maghiară și germană. Acest lucru conferă unicitate acestei universități cu tradiție și o transformă în una din cele mai importante Universități din Europa Centrală și de Est⁶.

5] Datele oficiale ale Primăriei Cluj-Napoca

6] Cf. Wikimedia Foundation: Cluj-Napoca. <http://de.wikipedia.org/wiki/Cluj-Napoca>. San Francisco: 2010. Accesat în 27.04.2010, ora 12:00.

Și limbile slovacă și sârbă sunt reprezentate ca limbi materne; engleza, italiana și franceza sunt adesea vorbite ca limbi străine.

Deja în 1870 Cluj-Napoca era un oraș cu școli de foarte bun renume. 78,4% din locuitorii de peste 6 ani erau capabili încă pe atunci să scrie și să citească – o rată care nu avea comparație⁷.

Astăzi în Cluj-Napoca există șase universități de stat cum urmează: Universitatea de Științe Agricole și Medicină Veterinară, Universitatea de Medicină și Farmacie „Iuliu Hațieganu“, Universitatea Tehnică, Universitatea de Arte și Design, Academia de Muzică „Gheorghe Dima“ și Universitatea Babeş-Bolyai, iar orașul găzduiește peste 100.000 de studenți⁸.

Etnii⁹

Confesiunile și religiile sunt la fel de diverse ca și limbile și naționalitățile din oraș. Conform recensământului din 2002, majoritatea absolută de peste 220.000 de locuitori ai orașului Cluj-Napoca aparține Bisericii Ortodoxe. Locul al doilea printre comunitățile religioase îl ocupă Biserica Reformată (în 2002: 38.779), urmată de greco-catolici (în

7] Gräf, Rudolf / Burger, Ulrich (Hg.): Klauseenburg. Wege einer Stadt und ihrer Menschen in Europa. Cluj: 2007, S. 133 – 142.

8] Cf. Wikimedia Foundation: Cluj-Napoca. <http://de.wikipedia.org/wiki/Cluj-Napoca>. San Francisco: 2010. Accesat în 27.04.2010, ora 12:00.

9] Cf. Tabelul 3 în Anexa

die der Reformierten Kirche (2002: 38.779), gefolgt von der Griechisch-Katholischen (2002: 18.484) und der Römisch-Katholischen (2002: 17.540). Interessanterweise wuchs die Orthodoxe Glaubensgemeinschaft erst nach dem Zweiten Weltkrieg rasant an. Vor und während des Krieges war es lediglich eine schrumpfende Minderheit (1930: 11.942 / 1941: 2.197). Zu dieser Zeit hatten die Reformierte, die Römisch-Katholische und die Griechisch-Katholische Kirche die meisten Gläubigen.

Die jüdische Gemeinschaft wurde in den Statistiken des Bürgermeisteramtes als Religionsgemeinschaft nicht berücksichtigt, sondern lediglich als Nationalität erfasst, was auf ein anderes Verständnis von Nationalität und Staatsangehörigkeit hinweist. Hierzu jedoch später mehr. Aus der Sekundärliteratur wissen wir allerdings, dass Rumänien noch vor dem Zweiten Weltkrieg zahlreiche Juden beherbergte (1930: 13.504). Diese Zahl stieg bis 1941 auf 16.763 Angehörige an, obwohl sich Rumänien politisch am nationalsozialistischen Deutschland orientierte. Durch die Verfolgung und Ermordung zahlreicher Juden und Roma während des Zweiten Weltkriegs schrumpfte die Zahl bis 1992 drastisch auf 340 Juden in Cluj-Napoca.

Alterstruktur & Geschlecht¹⁰

Wie der Großteil Rumäniens hat auch die Stadt Cluj-Napoca mit der Überalterung der Gesellschaft zu kämpfen. Bis 2006 bewegte sich die Zuwachsrate im negativen Bereich; erst seit 2007 ist die Anzahl der Nachkommen höher als die Sterberate.

Dennoch: Nahezu 110.000 Einwohner/innen sind 45 Jahre und älter, während es lediglich 41.787 Kinder unter 14 Jahren in der Stadt gibt. 98.359 Einwohner/innen

sind zwischen 15 und 29 Jahre alt. Hiervon sind allerdings 51.155 Frauen und lediglich 47.204 Männer. Auch im Alter zwischen 30 und 44 Jahren zeichnet sich der Frauenüberschuss der Stadt deutlich ab: 37.142 Personen dieser Altersgruppe sind weiblich, lediglich 32.592 männlich. In der Altersgruppe ab 61 nimmt der Überschuss noch stärkere Ausmaße an: 25.721 Frauen und 18.186 Männer. Diesem Ungleichgewicht ist es mitunter geschuldet, dass Frauen als qualifizierte Arbeitskräfte mehr Bedeutung in der Gesellschaft zukommt. Emanzipation ist daher ein sehr aktuelles Thema.

Migration¹¹

Während Cluj-Napoca 1980 noch ein Migrationssaldo von Plus 7.185 aufweisen konnte, wanderten nach der Wende immer mehr Einwohner aus, sodass es 1995 zu einer Abwanderungsspitze von 682 Einwohnern kam. Die Auswanderungswelle flachte jedoch bald ab. Heute ist das Migrationssaldo nahezu ausgeglichen.

Soziales¹²

Die Zahl der verheirateten Paare in der Stadt ist – auch gemessen an der Einwohnerzahl – relativ stabil. Allerdings hat sich die Anzahl der Scheidungen zwischen 1999 (346) und 2008 (709) mehr als verdoppelt. Die Scheidungsrate schwankt zwar stark, ein steter Anstieg ist allerdings deutlich sichtbar. Dennoch liegt die Quote mit Spitzenwerten von 30,1% im Jahr 2004 weit unter dem deutschen Durchschnitt. Die Ehe scheint in Rumänien nach wie vor eine wichtige gesellschaftliche Institution zu sein.

11] Vgl. Tabelle 6 im Anhang.

12] Vgl. Tabelle 7 im Anhang.

2002: 18.484) și de romano-catolici (în 2002: 17.540). Este interesant că de-abia după cel de-al Doilea Război Mondial comunitatea ortodoxă s-a mărit semnificativ. Înainte și în timpul războiului ea reprezenta o minoritate în scădere (în 1930: 11.942 / în 1941: 2.179). În această perioadă Biserica Reformată, cea Romano-Catolică și cea Greco-Catolică au avut cel mai mare număr de credincioși.

Comunitatea evreiască nu a fost inclusă în statisticile Primăriei ca o comunitate religioasă, ci doar ca naționalitate, ceea ce indică o înțelegere diferită a naționalității și a cetățeniei. Dar această temă va fi dezvoltată ulterior. Într-adevăr, știm din literatura de specialitate că în România încă înainte de război locuiau foarte mulți evrei (în 1930: 13.504). Acest număr a crescut până în 1941 la 16.763 de membrii, deși România era orientată politic spre Germania nazistă. Datorită persecutării și uciderii a numeroși evrei și romei în timpul celui de-al Doilea Război Mondial, numărul evreilor din Cluj-Napoca a scăzut dramatic, ajungând în 1992 la 340.

Împărțirea pe vârste și sex¹⁰

Ca întreaga Românie, și orașul Cluj-Napoca se confruntă cu problema îmbătrânirii populației. Până în 2006 rata natalității a înregistrat cote negative; de-abia din 2007 numărul nou-născuților a depășit numărul celor decedați.

Cu toate acestea, aproape 110.000 de locuitori au 45 de ani sau peste, în timp ce numărul copiilor din oraș sub 14 ani este de doar 41.787. 98.359 de locuitori au vârsta cuprinsă între 15 și 29 de ani. Dintre aceștia 51.155 sunt femei și doar 47.204 sunt bărbați. Și în intervalul de vârstă 30-44 de ani numărul femeilor din oraș este cu mult mai mare: 37.142 de femei față de

10] Cf. Tabelul 4 și 5 din Anexa

doar 32.592 bărbați. La cei de peste 61 de ani surplusul atinge cote și mai mari: 25.721 femei și 18.186 bărbați. Acest dezechilibru se datorează printre altele faptului că femeile câștigă în societate un rol tot mai important în calitate de forță de lucru calificată. Prin urmare, emanciparea este o temă foarte actuală.

Migrația¹¹

În vreme ce Cluj-Napoca avea în 1980 un sold al migrației de plus 7.185, după Revoluție au emigrat tot mai mulți locuitori, astfel încât în 1995 s-a ajuns la cota cea mai mare de emigrație, de 682 de locuitori. Valul emigrației s-a potolit însă curând. Astăzi soldul migrației este aproape de zero.

Chestiuni sociale¹²

Numărul perechilor căsătorite din oraș este – în raport cu numărul de locuitori – relativ stabil. În schimb, numărul divorțurilor între 1999 (346) și 2008 (709) este mai mare decât dublu. Deși rata divorțurilor a scăzut mult, se poate observa totuși o creștere constantă. Cu toate acestea, rata divorțurilor cu valoarea maximă de 30,1% în anul 2004 se află mult sub media din Germania. Căsătoria pare să fi rămas în România o instituție socială.

Situații frapante

Cum s-a menționat deja, termenul „evreiesc” vizează, în statisticile Primăriei și, prin urmare, în evaluările folosite la recensământ, naționalitatea, dar nu și apartenența religioasă. Acest lucru se datorează unui alt mod de înțelegere a naționalității și a cetățeniei, care nu sunt înțelese similar în Germania.

11] Cf. Tabelul 6 din Anexa

12] Cf. Tabelul 7 din Anexa

Auffälligkeiten

Wie bereits angedeutet, wird in den Statistiken des Bürgermeisteramtes und somit in den Auswertungen der Volkszählungen „Jüdisch“ als Nationalität, nicht aber als Religionsgemeinschaft betrachtet. Dies ist einem anderen Verständnis von Nationalität und Staatsangehörigkeit geschuldet, das in Deutschland so nicht vertreten ist

„Der Begriff ‚Nationalität‘ wird [im Deutschen] nicht nur benutzt, um Menschen einer Ethnie zuzuordnen, sondern auch dazu, die Zugehörigkeit zu einem als ‚Nation‘ definierten (National-)Staat zu bezeichnen. Bei dieser Begriffsverwendung ist Nationalität ein Synonym für Staatsangehörigkeit.“¹³ In Rumänien herrscht ein anderes Verständnis von Nationalität und Staatsangehörigkeit vor. Hier wird als Nationalität lediglich die Zugehörigkeit zu einer Völkergruppe verstanden. Das Volk der Juden ist somit eine Völkergruppe, die Zugehörigkeit zu dieser wird als Nationalität erfasst. Dementsprechend findet sich „Jüdisch“ als Nationalität in den Statistiken wieder. Seltsamerweise wird in der Statistik der Religionszugehörigkeiten „Jüdisch“ nicht noch einmal abgefragt, sodass ein Einwohner mit jüdischer Nationalität entweder mit einer anderen Konfession oder religiös gar nicht erfasst wird.

Ebenfalls interessant ist die Differenzierung von Staatsangehörigkeit und Nationalität im Pass. Beispielsweise hat ein in Rumänien lebender Bürger, der der ungarischen Minderheit angehört, im Pass unter dem Punkt Nationalität den Eintrag „Ungarisch“, bei der Staatsangehörigkeit wird „Rumänisch“ zu finden sein.

Fazit

Rumänien und insbesondere Cluj-Napoca mit seiner Nähe zu Ungarn und der Österreichisch-Ungarischen Vergangenheit ist nach wie vor ein Ort der Begegnung unterschiedlicher Ethnien, Religionen, Sprachen und Kulturen. Dies alles prägt das tägliche Leben der Stadt sehr stark. Zweisprachige Theateraufführungen, Bibliotheken mit Bücherbeständen in den verschiedenen Sprachen der Minderheiten sowie Ausstellungen und Kunstprojekte, die das multikulturelle Leben in Cluj-Napoca und Rumänien thematisieren, sind nur einige Beispiele dafür. Natürlich hat auch diese Stadt mit den Schattenseiten der Vielfalt zu kämpfen: Abgrenzung, mangelnde Identifikation mit dem rumänischen Staat, Vorurteile. Meist ist mangelnde Kenntnis über und Verständnis für die jeweils andere Kultur das größte Problem. Und um dem entgegenzuwirken, konzipierte das Deutsche Kulturzentrum in Cluj-Napoca eine Ausstellung, deren Motto auch das unseres Tandem-Projekts ist: Erzähl mir über deinen Nachbarn!

Verfasserin: *Veronika Zettl*,
Universität Regensburg

Tandempartnerin: *Eszter Király*,
Babeş-Bolyai-Universität, Cluj-Napoca

„Termenul de ‚naționalitate‘ este utilizat (în germană) nu doar pentru a încadra oamenii într-o etnie, ci și pentru a desemna apartenența la un stat (național) definit ca ‚națiune‘. Cu o asemenea utilizare a termenului, naționalitate este sinonim cu cetățenia“¹³. În România primează un alt mod de înțelegere a naționalității și a cetățeniei. Prin naționalitate se înțelege doar apartenența etnică. Poporul evreiesc este așadar un grup etnic, iar apartenența la acesta este considerată naționalitate. În consecință, termenul „evreiesc“ se regăsește în statistici ca naționalitate. În mod excepțional, în statisticele referitoare la apartenența religioasă, apartenența la iudaism nu este absolut deloc inserată în chestionar, astfel încât un locuitor de naționalitate evreiască fie este înregistrat ca aparținând unei alte confesiuni, fie apartenența religioasă este cu totul lăsată la o parte.

La fel de interesantă este diferențierea făcută în pașaport între cetățenie și naționalitate. Spre exemplu, un cetățean român care aparține minorității maghiare va avea în pașaport la rubrica naționalitate specificarea „maghiară“, iar la rubrica cetățenie, specificarea „română“.

Concluzii

România și îndeosebi Cluj-Napoca este la fel ca înainte, datorită vecinătății sale cu Ungaria și a trecutului austro-ungar, un loc al întâlnirii diverselor etnii, religii, limbi și culturi. Toate acestea și-au pus puternic amprenta asupra vieții cotidiene a orașului. Spectacolele de teatru bilingve, bibliotecile cu colecții de cărți în diversele limbi ale minorităților, ca și expozițiile și proiectele artistice care au ca temă viața multiculturală din Cluj-Napoca și din România sunt doar câteva exemple în acest scop. Desigur orașul trebuie să înfrunte și partea neplăcută a diversității: separarea,

lipsa identificării cu statul român, prejudecăți. Cel mai adesea, problema majoră o reprezintă cunoașterea și înțelegerea insuficientă a celeilalte culturi. Și pentru a contracara aceste aspecte, Centrul Cultural German din Cluj-Napoca a organizat o expoziție al cărei motto este și cel al proiectului nostru tandem: Povestește-mi despre vecinul tău!

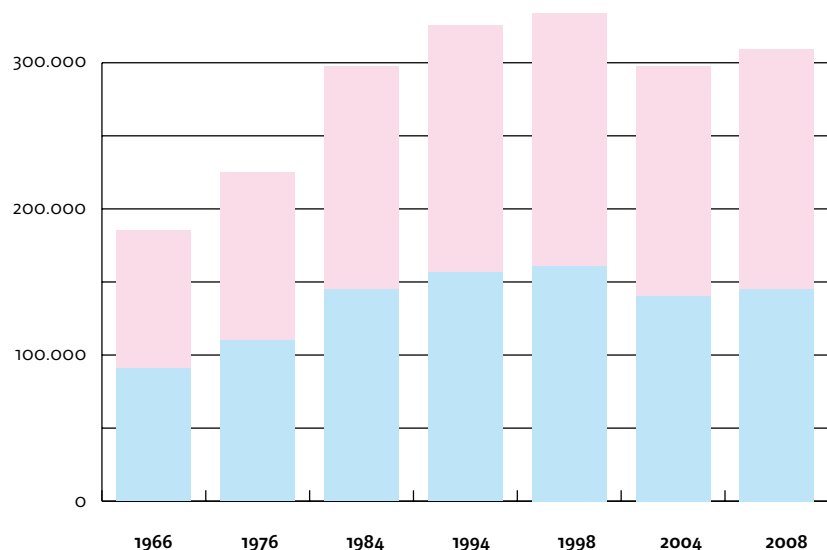
Autoare: *Veronika Zettl*,
Universitatea Regensburg

Parteneră de tandem: *Eszter Király*,
Universitatea Babeş-Bolyai, Cluj-Napoca

¹³] Wikimedia Foundation: Nationalität. <http://de.wikipedia.org/wiki/Nationalität>. San Francisco: 2010. Zugriff am 27.04.2010, 14:00 Uhr.

¹³] Wikimedia Foundation: Nationalität. <http://de.wikipedia.org/wiki/Nationalität>. San Francisco: 2010. Accesat în 27.04.2010, ora 14:00.

Tabelle 1: Auszug aus der Einwohnerstatistik zwischen 1966 und 2008¹⁴
 Tabelul 1: Extras din statistica evidenței populației între 1966 și 2008¹⁵

	1966	1976	1984	1994	1998	2004	2008
Einwohnerzahl am 1. Januar <i>Numărul de locuitori la 1 ianuarie</i>	185.663	225.147	297.959	325.918	333.607	297.461	309.338
weiblich femei	94.768	115.064	153.020	169.279	172.807	156.995	164.047
männlich bărbați	90.895	110.083	144.939	156.639	160.800	140.466	145.291

14] Angaben des Bürgermeisteramtes der Stadt Cluj-Napoca.

15] Datele oficiale ale Primăriei Cluj-Napoca

Tabelle 2: Auszug aus der Statistik der Nationalitäten¹⁶
 Tabelul 2: Extras din statistica referitoare la naționalități¹⁷

	Rumänen <i>Români</i>	Ungaren <i>Maghiari</i>	Deutsche <i>Germani</i>	Juden <i>Evrei</i>	Zigeuner <i>Țigani</i>	Ukrainer <i>Ucraineni</i>	Serben <i>Sârbi</i>	Slowaken <i>Slovaci</i>
1850	2.522	11.975	1.663	479	461			
1880	3.978	23.490	1.469			4	24	128
1890	3.226	27.514	1.336		737	8	21	110
1900	6.039	40.845	1.784			9	22	83
1910	7.562	50.704	1.676		371	6	41	107
1920	28.274	41.583	2.073	10.633				
1930	34.895	47.689	2.500	13.062	1.043	244	54	262
1941	9.814	96.002	1.606	2.661	557	34	10	45
1948	47.321	67.977	360	1.625				
1956	74.033	74.155	990	4.530	444	32	31	34
1966	104.914	76.934	1.333	1.689	178	42	50	34
1977	173.003	86.215	1.480	1.009	628	50	28	32
1992	248.572	74.871	1.149	344	3.201	84	23	27
2002	252.433	60.287	734	217	3.029	146	12	25

16] Vgl. Dáné Tibor Kálmán/Egyed Ákos/Sipos Gábor/Wolf Rudolf(szerk.): Kolozsvár 1000 éve. A 2000. október 13-14-én rendezett konferencia előadásai. Kolozsvár, 2001. Az Erdélyi Múzeum-Egyesület kiadása.

17] Cf. Dáné Tibor Kálmán/Egyed Ákos/Sipos Gábor/Wolf Rudolf(szerk.): Kolozsvár 1000 éve. A 2000. október 13-14-én rendezett konferencia előadásai. Kolozsvár, 2001. Az Erdélyi Múzeum-Egyesület kiadása.

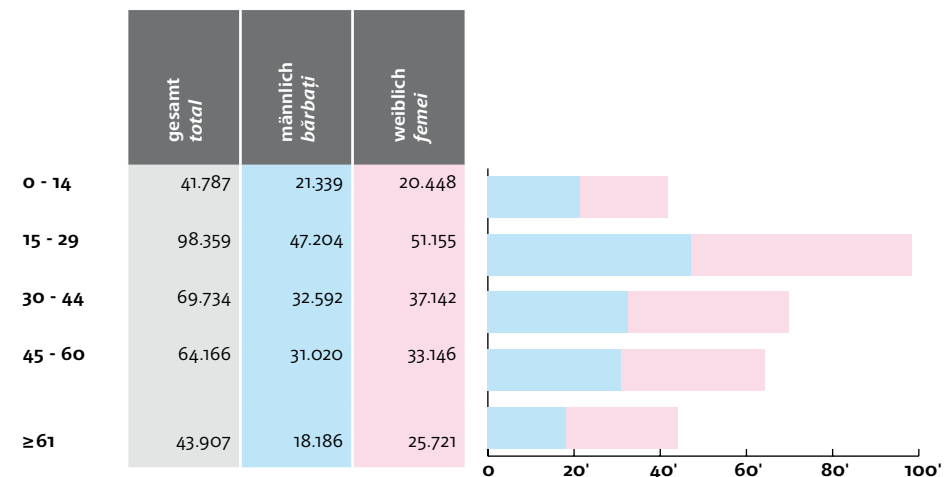
Tabelle 3: Auszug aus der Statistik der Ethnien¹⁸
 Tabelul 3: Extras din statistica referitoare la etnii¹⁹

	Orthodoxe Ortodoxă	Griech.-Kath. Greco-catolică	Röm.-Kath. Rom-catolică	Reformierte Reformată	Evangelien Evangelici	Unitarier Unitarieni	Israeliten Israeliti
1850	164	2.384	5.790	6.984	937	727	479
1857	170	1.160	6.944	7.194	1.042	738	231
1869	334	3.532	9.870	9.373	1.146	1.058	1.008
1880	434	4.128	10.652	10.680	1.290	1.034	1.601
1890	489	3.279	11.248	12.621	1.432	1.237	2.414
1900	968	7.208	16.041	16.895	1.719	1.704	4.730
1910	1.359	8.646	19.021	20.726	2.016	1.921	7.046
1930	11.942	22.816	20.291	26.919	2.425	2.137	13.504
1941	2.197	11.530	32.629	40.605	2.643	4.124	16.763
1992	216.075	21.677	22.575	48.156	732	4.049	340
2002	220.011	18.484	17.540	38.779	621	3.369	227

18] Vgl. Dáné Tibor Kálmán/Egyed Ákos/Sipos Gábor/Wolf Rudolf (szerk.): Kolozsvár 1000 éve. A 2000. október 13-14-én rendezett konferencia előadásai. Kolozsvár, 2001. Az Erdélyi Múzeum-Egyesület kiadása.

19] Cf. Dáné Tibor Kálmán/Egyed Ákos/Sipos Gábor/Wolf Rudolf (szerk.): Kolozsvár 1000 éve. A 2000. október 13-14-én rendezett konferencia előadásai. Kolozsvár, 2001. Az Erdélyi Múzeum-Egyesület kiadása.

Tabelle 4: Altersstruktur und Geschlecht im Jahr 2002²⁰
 Tabelul 4: Împărțirea pe vârstă și sex în anul 2002²¹

20] Angaben des Bürgermeisteramtes der Stadt Cluj-Napoca nach der Volkszählung von 2002.

21] Datele oficiale ale Primăriei Cluj-Napoca după recensământul din 2002.

Tabelle 5: Natürliche Zuwachsrate zwischen 1999 und 2008²²
 Tabelul 5: Rata natalității între 1999-2008²³

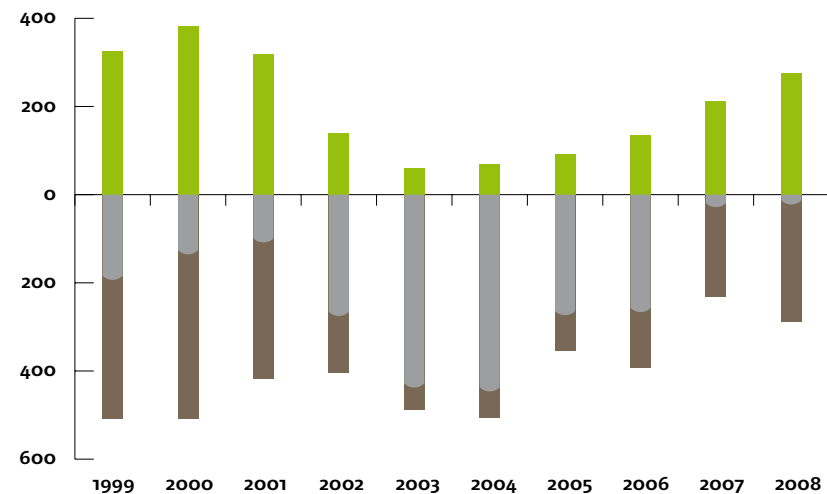

22] Angaben des Bürgermeisteramtes der Stadt Cluj-Napoca.

23] Datele oficiale ale Primăriei Cluj-Napoca

Tabelle 6: Migration zwischen 1999 und 2008²⁴
 Tabelul 6: Migrația între 1999 și 2008²⁵

	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Immigranten Imigranți	325	382	319	139	61	70	91	136	213	275
Emigranten Emigranți	509	508	418	405	489	507	355	393	232	288
Migrationssaldo Soldul migrației	-184	-126	-99	-266	-428	-437	-264	-257	-19	-13

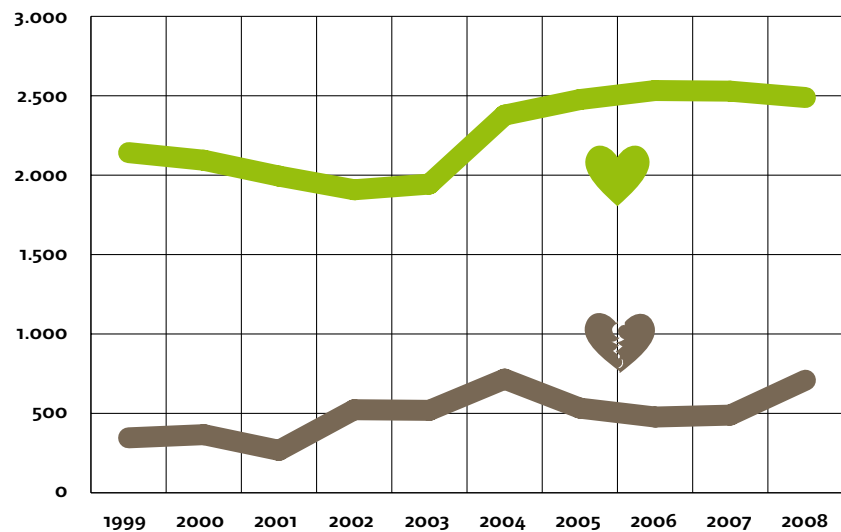

24] Angaben des Bürgermeisteramtes der Stadt Cluj-Napoca.

25] Datele oficiale ale Primăriei Cluj-Napoca

Tabelle 7: Scheidungsrate zwischen 1999 und 2008²⁶
 Tabelul 7: Rata divorțurilor între 1999 și 2008²⁷

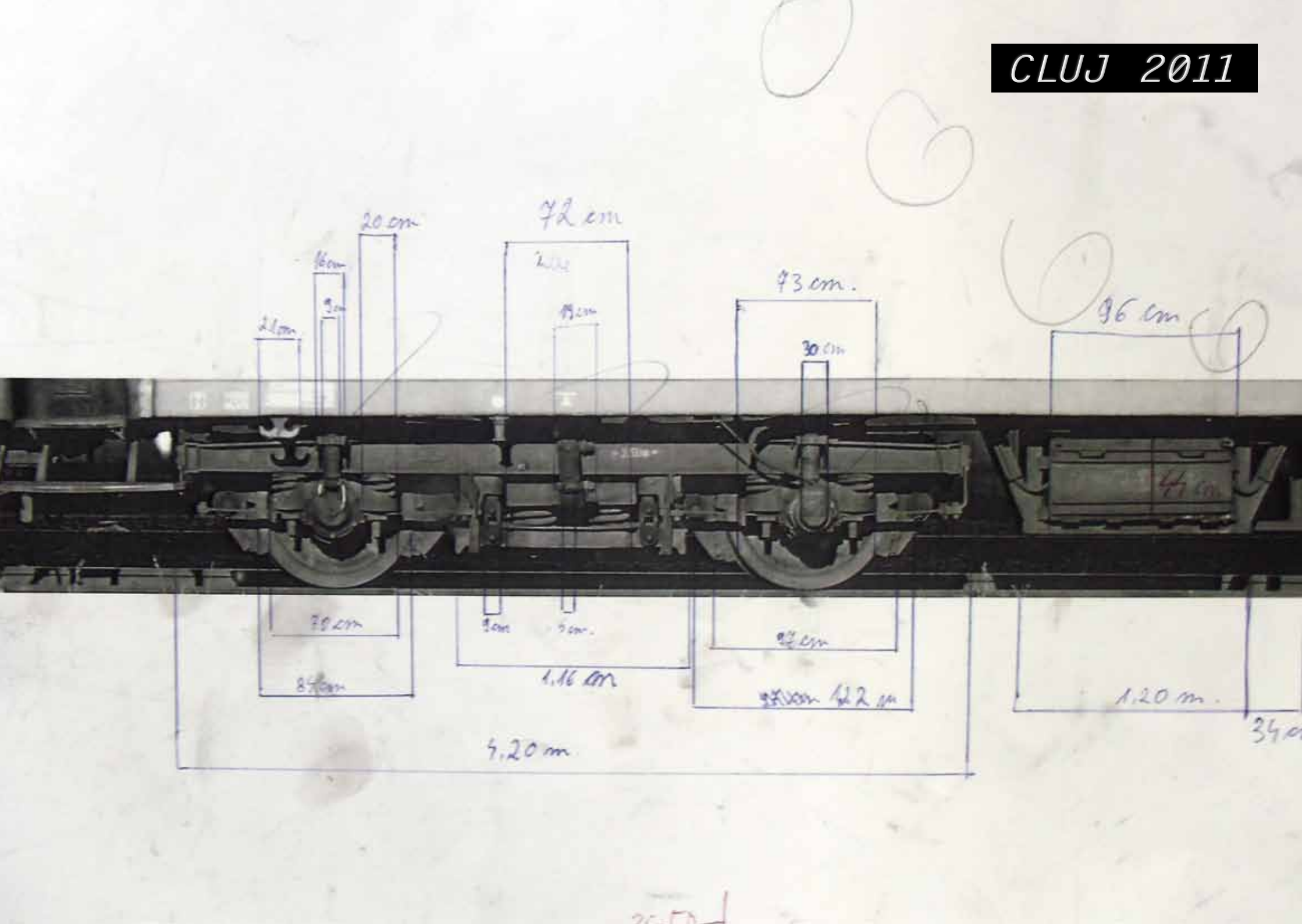
	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Verheiratete Căsătorii	2.142	2.094	1.994	1.908	1.944	2.378	2.476	2.533	2.529	2.489
Geschiedene Divorțați	346	366	267	523	519	716	533	477	489	709
Scheidungsrate Rata divorțurilor	16,2	17,5	13,4	27,4	26,7	30,1	21,5	18,8	19,3	28,5

26] Angaben des Bürgermeisteramtes der Stadt Cluj-Napoca.

27] Datele oficiale ale Primăriei orașului Cluj-Napoca

Filmfestivals in Cluj-Napoca

Wenn man ein wenig aufmerksam durch Cluj-Napoca geht, fallen einem die zahlreichen Plakate für Filmabende und Filmfestivals auf. Neben den zwei größten internationalen Filmfestivals – dem Transilvania International Film Festival (TIFF) und dem Comedy Cluj – gibt es viele kleinere Festivals, von denen drei hier vorgestellt werden sollen: die französischen Filmfestivals, der Filmabend des deutschen Zentrums Klausenburg sowie das Universitätsfestival FFeST. Dabei stellt sich für mich die Frage, warum gerade Cluj, und nicht etwa die Hauptstadt Bukarest, so viele Events rund um den Film präsentiert.

Die Film-Veranstaltungen des französischen Kulturzentrums

Allein das *Centre culturel français de Cluj-Napoca* bietet bereits drei Festivals im Jahr an:

Zum einen das frankophone *Les journées du film francophone* im März, dem Monat der Francophonie, bei dem Filme aus den frankophonen Ländern gezeigt werden. Ähnliche Festivals finden in dieser Zeit in ganz Rumänien statt, wobei Cluj allerdings eine Ausnahme bildet, da hier immer besondere Länder präsentiert werden, im Jahr 2011 z. B. Vietnam und Kambodscha. Gezeigt werden acht Filme, die jeweils von ca. 70 Personen gesehen werden. Außerdem werden Diskussionen mit Regisseuren und Schauspielern organisiert.

Im Dezember organisiert das Kulturzentrum ein rein französisches Filmfestival, innerhalb dessen es eine eigene Veranstaltungsreihe für Kinder gibt.

Das dritte Filmevent ist das *Very Short Film Fest*, bei dem Kurzfilme gezeigt werden, die maximal drei Minuten lang sind. Auch dieses Festival findet zur gleichen Zeit in ganz Rumänien statt, wird allerdings von Cluj-Napoca aus organisiert, da das französische Kulturzentrum in der Stadt dieses ursprünglich französische Festival nach Rumänien geholt hat. Außerdem gibt es beim *Very Short Film Fest* in Cluj eine spezielle rumänische Sektion, die geschaffen wurde, um den rumänischen Film und rumänische Regisseure zu unterstützen. In dieser Sektion werden insgesamt 15 rumänische Filme gezeigt; für den Wettbewerb 2011 wurden bereits 103 Filme eingereicht. Aber auch in anderen Bereichen versucht das französische Kulturzentrum, den rumänischen Film zu unterstützen, zum Beispiel durch die Vermittlung von Kontakten.

Neben seinen eigenen Festivals beteiligt sich das Zentrum auch an den großen Festivals der Stadt. Für das TIFF organisiert es französische Filmvorführungen und lädt Gäste dazu ein. Im Jahr 2010 unterstützte das französische Kulturzentrum zudem das TIFF bei der Organisation der *Conférence of European Film Critics*, die in diesem Jahr im Rahmen des TIFF in Cluj stattfand.

Festivaluri de film în Cluj-Napoca

La o plimbare mai atentă prin Cluj-Napoca, ies în evidență numeroasele afișe pentru seriile și festivalurile dedicate filmelor. Pe lângă cele două mari festivaluri internaționale – Festivalul Internațional de Film Transilvania (TIFF) și Comedy Cluj – există multe festivaluri speciale, de mai mică amploare. Trei dintre acestea vor fi prezentate în acest articol: Festivalurile Filmului Francez, Seara de Film organizată de Centrul Cultural German și Festivalul Universității – FFeST. În acest context, mă întreb de ce tocmai Cluj-ul și nu capitala București prezintă atât de multe evenimente legate de film.

Festivalurile de film organizate de Centrul Cultural Francez

Doar *Centre culturel français de Cluj-Napoca* oferă trei festivaluri de film pe an:

Mai întâi în martie, luna Francofoniei, *Les journées du film francophone*, ocazie cu care sunt proiectate filme din țările francofone. În această perioadă se desfășoară festivaluri similare în întreaga Românie, dar Clujul constituie

Plakat für das vierte FFeST 2010
Afișul festivalului din 2010

o excepție prin faptul că aici sunt prezentate întotdeauna țări speciale, de exemplu, în 2011 au fost prezentate Vietnam și Cambogia. Sunt prezentate opt filme, fiecare fiind vizionat de aproximativ 70 de persoane. În plus, sunt organizate discuții cu regizori și actori.

În decembrie, Centrul Cultural Francez organizează un festival pur francezesc, în cadrul căruia există o serie de evenimente pentru copii.

Al treilea eveniment cinematografic este *Very Short Film Fest*, în cadrul căruia sunt proiectate filme de scurt-metraj, de maximum trei

Noch enger ist allerdings die Zusammenarbeit mit *Comedy Cluj*. Hier war das französische Kulturzentrum an der Gründung des Festivals 2009 beteiligt, indem es dieser neuen Veranstaltungsreihe den Hauptsponsor, eine französische Versicherungsgesellschaft, vermittelte. Außerdem gibt es eine spezielle französische Reihe innerhalb des Festivals, für die das Zentrum die Untertitel stellt.

Die Finanzierung der Festivals und anderen Veranstaltungen des französischen Kulturzentrums rund um das Thema Film setzt sich zusammen aus Zuwendungen der französischen Botschaft, und des Sponsors Orange sowie durch Eigenkapital aus Sprachkurs-Einnahmen des Zentrums. So können die Filme den Zuschauern auch ohne Eintrittspreis angeboten werden. An der Vielzahl der Veranstaltungen rund um den französischen Film zeigt sich auch die besondere Verbindung zwischen der rumänischen und französischen Kultur.

Die Film-Veranstaltungen des Deutschen Kulturzentrums Klausenburg

Auch das Deutsche Kulturzentrum Klausenburg bietet jährlich eine Filmreihe an, bei der deutsche Filme jeweils zu einem bestimmten Thema gezeigt werden. Zu demselben Thema findet außerdem im Rahmen der Veranstaltungen ein Vortrag von einem Experten statt. Eine weitere Besonderheit der deutschen Filmabende ist, dass als Vergleich und Ergänzung zu den deutschen Filmen auch ein rumänischer Film zum selben Thema vorgeführt wird. Gezeigt werden die Filme meistens im eigenen Saal des Kulturzentrums, nur in Ausnahmen in Kinos.

Ähnlich wie das französische Kulturzentrum kooperiert auch das deutsche Kulturzen-

trum mit dem TIFF und organisiert hierfür die Vorführung eines deutschen Films. Im Jahr 2010 wurde zum Beispiel der Stummfilm „Metropolis“ aus dem Jahr 1927 gezeigt, der eigens für diese Vorführung mit Live-Musik von Antonio Bras unterlegt wurde.

Die Film-Veranstaltungen der Universitäten

Ein weiteres interessantes Filmfestival in Cluj ist das FFeST (Festivalul Internațional al Filmului Studențesc) der Universitäten, das 2011 bereits zum fünften Mal stattfindet. Das Festival wird als Wettbewerb gestaltet, der drei Tage dauert. Vergeben werden Preise in den fünf Kategorien Animation, Kurzfilm, Fiction, Dokumentarfilm und experimenteller Film, sowie ein Gesamtpreis für den besten Film über die Kategorien hinweg. Die Teilnehmer sind Studenten der sechs Filmuniversitäten in Rumänien mit ihren eigenen Produktionen. Dabei bekommt jede Universität 90 Minuten zur Verfügung gestellt (die Auswahl der besten Filme einer Universität erfolgt jeweils vor Ort an der jeweiligen Hochschule). Neben den rumänischen Filmhochschulen werden außerdem jedes Jahr Universitäten aus anderen ostmitteleuropäischen Ländern zur Teilnahme am Wettbewerb eingeladen, so z. B. aus Ungarn, der Republik Moldau oder Serbien. Über die Vergabe der Preise entscheidet eine Jury, die sich aus Vertretern der beteiligten Universitäten zusammensetzt. Den Vorsitz der Jury hat allerdings jedes Jahr ein anderer bekannter rumänischer Regisseur, so z. B. im Jahr 2009 Dan Pița.

Die Studenten der Filmhochschulen stellen nicht nur die Filme des Festivals, sie organisieren auch die Durchführung, also den Saal und die große Eröffnungsveranstaltung in der Philharmonie von Cluj-Napoca. Besucht werden die Vor-

minute. Și acest festival se desfășoară simultan în toată țara, dar este, de fapt, coordonat din Cluj-Napoca, fiindcă Centrul Cultural din acest oraș a adus pentru prima oară în România acest festival de origine franceză. În plus, la *Very Short Film Fest* din Cluj există o secțiune dedicată filmului românesc, creată special pentru a susține filmul românesc și regizorii români. În cadrul acestei secțiuni sunt prezentate în total 15 filme românești; pentru competiția din 2011 au fost deja propuse 103 filme. Dar Centrul Cultural Francez încearcă să susțină filmul românesc și în alte privințe, spre exemplu, prin mijlocirea de contacte.

Pe lângă propriile festivaluri, Centrul Cultural Francez ia parte și la marile festivaluri din oraș. Cu ocazia TIFF, organizează premiere de film francez și invită la acestea oaspeți. În anul 2010, Centrul Cultural Francez a susținut TIFF organizând *Conference of European Film Critics*, care s-a desfășurat în acest an în cadrul TIFF.

O cooperare și mai strânsă s-a desfășurat cu *Comedy Cluj*. Centrul Cultural Francez a participat la înființarea festivalului în 2009, prin faptul că a jucat rolul de mijlocitor între această serie de evenimente și sponsorul principal, o companie franceză de asigurări. În plus, există în cadrul festivalului o serie de filme specific franțuzești, pentru care Centrul asigură subtitrarea.

Finanțarea festivalului și a altor evenimente organizate de Centrul Cultural Francez pe tema filmului este realizată din contribuțiile Ambasadei Franceze și a sponsorului Orange, precum și din capitalul propriu provenit din veniturile realizate din cursurile de limbă organizate de Centru. Astfel, filmele pot fi oferite spectatorilor chiar și gratuit. La numărul mare de evenimente prilejuite de filmul francez se evidențiază, de asemenea, legătura specială dintre cultura franceză și cea română.

Evenimente cinematografice organizate de Centrul Cultural German

Și Centrul Cultural German oferă anual o serie de filme, ocazie cu care sunt prezentate filme germane corelate cu o anumită temă. În cadrul acestui eveniment are loc, pe lângă proiecția propriu-zisă, o expunere pe aceeași temă a unui expert. Un alt lucru specific serilor de film german o constituie faptul că, pe aceeași temă, este proiectat, pentru o comparație cu filmul german și spre întregirea acestuia, și un film românesc. Proiecțiile au loc, de obicei, în sala Centrului Cultural German și, doar ca excepție, în cinematografe.

La fel ca în cazul Centrului Cultural Francez, și Centrul Cultural German cooperează cu TIFF și organizează în acest scop premiera unui film german. De exemplu, în anul 2010 a fost proiectat filmul mut „Metropolis“ din anul 1927, care a fost dublat special pentru această premieră de muzica live a lui Antonio Bras.

Evenimentele cinematografice organizate de Universitate

Un alt festival de film interesant este FFeST (Festivalul Internațional al Filmului Studențesc), organizat de universitate. 2011 a fost deja al cincilea an de desfășurare. Festivalul este organizat sub forma unei competiții care durează timp de trei zile. Se oferă premii pentru cinci categorii: animație, film de scurt-metraj, ficțiune, film documentar și film experimental, precum și un premiu pentru cel mai bun film, indiferent de categoria din care face parte. Participanții sunt studenți de la cele șase Universități de Film din România, cu propriile lor producții. Fiecare universitate are la dispoziție 90 de minute (selectarea celor mai bune filme ale unei universități se face local, de către fiecare facultate). Pe lângă facultățile

führungen jeweils von etwa 100 bis 150 Zuschauern, hauptsächlich Studenten. Der Eintritt ist auch bei diesem Festival frei.

Die Idee für das universitäre Filmfestival entstand dadurch, dass nur wenige Studenten der Babeş-Bolyai-Universität an dem entsprechenden Wettbewerb in Bukarest teilnehmen konnten, da dort nur Filme auf Zelluloid zugelassen wurden, während man in Cluj hauptsächlich mit digitalen Filmen arbeitet. Daher entschied man sich, ein eigenes Filmfestival ohne diese Beschränkung zu gründen. Da es für die Babeş-Bolyai-Universität allein schwierig war, die Veranstaltung zu organisieren und zu finanzieren, ging man eine Kooperation mit der ungarischen Universität Universitatea Sapientia und der Kunsthochschule Universitatea de Artă și Design ein. Die Finanzierung wird von den Universitäten gemeinsam übernommen, außerdem erhält das FFeST Unterstützung von lokalen Institutionen und der Stadt Cluj sowie von ungarischen Non-Profit-Organisationen und weiteren Sponsoren. Das Budget für das gesamte Festival beträgt etwa 10.000 Euro.

Filme sehen und Filme machen in Cluj Napoca

Cluj-Napoca hat die höchste Quote an Film- und Kinobesuchern in ganz Rumänien. Das liegt zum einen natürlich daran, dass es sich um eine Universitätsstadt handelt, es also auch ein größeres, gebildeteres Publikum gibt. Aber auch die vielen Filmfestivals, allen voran das TIFF mit über 50.000 Besuchern, tragen dazu bei und finden eben gerade deshalb in Cluj statt, weil es dort so viele Filmzuschauer gibt. Das TIFF, das 2001 gegründet wurde und das das erste internationale Filmfestival in Rumänien war, ist auf jeden Fall der Vorreiter und hat sicherlich einige der anderen Festivals nach sich gezogen. Auch Doru Pop, der Direktor des universitären FFeST, bezeichnet das TIFF als Inspiration für sein eigenes Festival.

Cluj-Napoca besitzt zudem eine Tradition des Filmemachens. Anfang des 20. Jahrhunderts war es ein Zentrum für Stummfilme, besonders durch den bekannten ungarischen Regisseur Jenő Janovics, der in Cluj seine Werkstatt hatte. Janovics war Absolvent der Babeş-Bolyai-Universität. Die Tradition der Filmproduktion wurde durch den Ersten Weltkrieg beendet. Die Stummfilmtradition besteht nur in einigen kleineren Veranstaltungen fort, wie zum Beispiel Workshops, wie sie das französische und das deutsche Kulturzentrum gemeinsam anbieten. Hier werden Stummfilme mit Live-Musik unterlegt. Heute sind es aber vor allem die Universitäten, die durch ihre Studiengänge ausgebildete Fachleute für die Filmindustrie zur Verfügung stellen. Eine eigentliche Filmindustrie gibt es in Cluj allerdings nicht mehr. Herr Pop, der auch Dozent an der Babeş-Bolyai-Universität ist, findet das sehr schade. Er ist der Meinung, es wäre Sache der Stadt, in eine Filmindustrie in Cluj zu investieren, das heißt zum Beispiel, Infrastruktur dafür zur Verfügung zu stellen. Im Moment findet sich eine rumänische Filmindustrie nur in Bukarest, während sich die Filmfestivals, große wie kleine, in Cluj konzentrieren und das kulturelle Angebot der Stadt bereichern.

Verfasserin: *Patricia Erkenberg,*
Universität Regensburg

Tandempartner: *Örs Székely,*
Babeş-Bolyai-Universität, Cluj-Napoca

de film din România sunt invitate în fiecare an să ia parte la competiție și universități din celelalte țări central și est-europene, de exemplu din Ungaria, Republica Moldova sau Serbia. Premiile sunt oferite de un juriu format din reprezentanți ai universităților participante. Președinția juriului este deținută în fiecare an de câte un cunoscut regizor român, de exemplu în anul 2009, de către Dan Pița.

Studentii nu doar realizează filmele prezente în cadrul festivalului, ci se ocupă, de asemenea, și de proiecții, așadar, de sală și de ceremonie de deschidere în Filarmonica din Cluj-Napoca. La fiecare proiecție participă aproximativ 100 până la 150 de spectatori, în principal studenți. Și la acest festival intrarea este liberă.

Ideea unui festival de film universitar a apărut ca urmare a faptului că doar puțini studenți ai Universității Babeş-Bolyai pot participa la competiția reprezentativă din București, deoarece acolo sunt acceptate doar filme pe peliculă, pe când în Cluj se lucrează în principal cu filme digitale. Din acest motiv s-a luat decizia de a pune bazele unui festival propriu, care să nu fie supus acestei constrângeri. Dar fiindcă era dificil ca Universitatea Babeş-Bolyai să organizeze singură acest festival și să îl finanțeze, s-a încheiat un acord de cooperare cu Universitatea Sapientia și cu Universitatea de Artă și Design. Finanțarea a fost împărțită între aceste universități, și, în plus, FFeST este susținut de instituții locale și de Primăria orașului Cluj, precum și de organizații non-profit din Ungaria și de alți sponsori. Bugetul pentru întregul festival ajunge undeva la 10 000 de euro.

Vizionarea și producția de filme în Cluj-Napoca

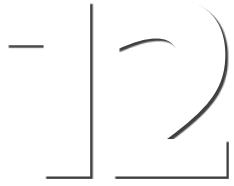
Cluj-Napoca atinge cota cea mai înaltă în ceea ce privește vizionarea de filme în cinematografe din întreaga Românie. Explicația stă evident în faptul că este vorba de un oraș universitar, în care există, prin urmare, un public

larg și cultivat. Dar și festivalurile de filme, îndeosebi TIFF cu peste 50 000 de spectatori, contribuie la acest lucru. Tocmai de aceea el se desfășoară în Cluj, fiindcă acolo există un număr atât de mare de spectatori. Înființat în 2001 ca primul festival internațional din România, TIFF este de bună seamă un deschizător de drumuri și a atras cu siguranță după sine celelalte festivaluri. Chiar și Doru Pop, directorul FFeST consideră TIFF-ul drept o sursă de inspirație pentru propriul festival.

Cluj-Napoca are, în plus, o tradiție a producției de filme. La începutul secolului al XX-lea a existat aici un centru pentru filmele mute, îndeosebi datorită renumitului regizor maghiar Jenő Janovics, care își avea atelierul în Cluj. Janovics a fost absolvent al Universității Babeş-Bolyai. Primul război mondial a pus capăt tradiției producției de filme. Tradiția filmului mut a supraviețuit doar în cadrul unor reprezentații restrânse, ca de exemplu în cadrul workshop-urilor, de tipul celor oferite în colaborare de Centrul Cultural Francez și cel German, care oferă proiecții de filme mute însoțite de muzică live. Astăzi însă, universitățile sunt cele care, prin programele lor de studiu, formează specialiști pregătiți pentru industria de film. Dar în Cluj nu mai există, de fapt, o industrie propriu-zisă de film. Domnul Pop, care este și cadru didactic la Universitatea Babeş-Bolyai regretă acest lucru. El este de părere că ar fi de datoria primăriei să investească într-o industrie de film în Cluj, respectiv să pună la dispoziție pentru acest scop, de exemplu, infrastructura. În prezent, o industrie de film există doar în București, în timp ce festivalurile de film, mai mici sau mai mari, sunt concentrate în Cluj și îmbogățesc oferta culturală a orașului.

Autoare: *Patricia Erkenberg,*
Universitatea Regensburg

Partener de tandem: *Örs Székely,*
Universitatea Babeş-Bolyai, Cluj-Napoca

Almut Karl

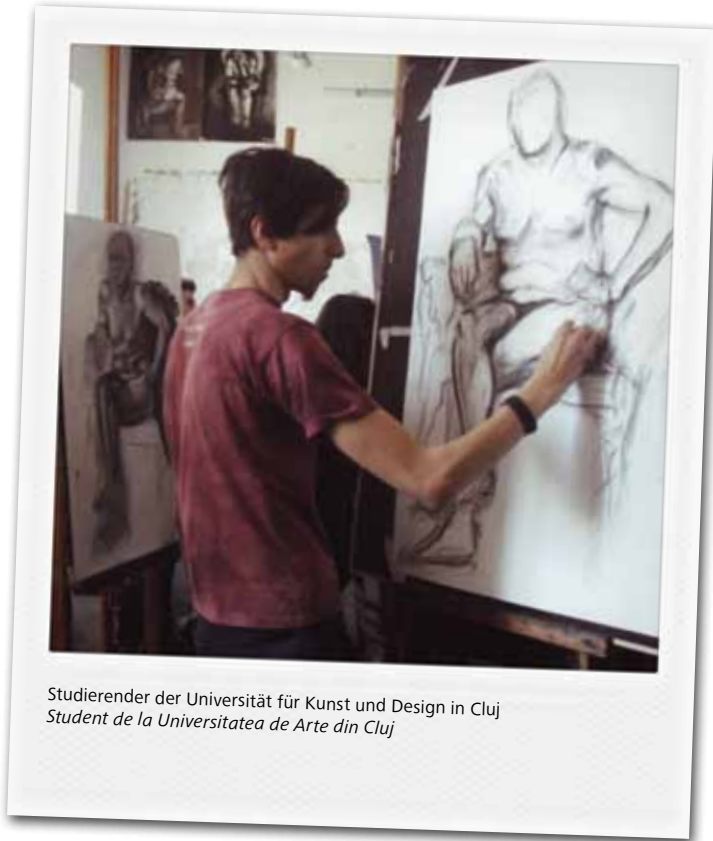
Die Kunstszene in Cluj

Universität für Kunst und Design

Unsere Recherchen begannen wir mit der Fakultät für Grafik der Universität für Kunst und Design, was sich insofern anbot, als Dans Vater, Adrian Barbu, dort studiert hatte und sich bereiterklärte, uns dort einzuführen. Adrian Barbu ist Assistent an der Uni, Hobby-Illustrator und hat vor kurzem in Cluj einen Comic-Club gegründet, der das Ziel hat, eine gemeinsame Comic-Kultur aufzubauen.

Wir treffen ihn unweit des Universitätsgebäudes in einem gemütlich verrauchten Café bei Cola und Kaffee (eine Kombination die ich so bisher nicht kannte und die für mich seitdem irgendwie zu einer Art sehr arbiträrem Sinnbild für Cluj geworden ist) und Adrian vermittelt uns einen ersten Eindruck vom Studiensystem an der Kunstakademie in Cluj. Dieses zeichnet sich durch einen starken Fokus auf die Förderung der zeichnerischen Fähigkeiten der Studierenden aus, was konkret heißt: morgens von 9:00 – 13:00 Uhr Praxis in Zeichnen, Komposition, Foto, Video und Gravur, abends Theorie in Anatomie, Kunstgeschichte, geome-

trischem Zeichnen und Perspektive. Nebenbei bearbeiten die Studenten im 2-Wochen-Turnus „Missionen“. Mit dem Ziel, den Blick für Linien zu schärfen, entstehen so s/w-Foto-Serien zu Themen wie „Licht und Schatten“, „Reflexionen“ oder „Vierecke und Rechtecke“, außerdem – ebenfalls im 2-Wochen-Turnus – etwa 7 Zeichnungen von einem Modell, wobei immerhin die Technik frei wählbar ist.

Studierender der Universität für Kunst und Design in Cluj
Student de la Universitatea de Arte din Cluj

Scena artistică a Clujului

Universitatea de Artă și Design

Am început studiul nostru cu Facultatea de Grafică a Universității de Artă și Design deoarece tatăl lui Dan, Adrian Barbu, a studiat la această facultate și și-a exprimat disponibilitatea de a ne-o prezenta. Adrian Barbu este asistent universitar, ilustrator amator și de puțină vreme a întemeiat în Cluj un club de benzi desenate, care are ca scop dezvoltarea unei culturi comune a benzilor desenate.

L-am întâlnit nu departe de clădirea Universității, într-o cafenea confortabilă, plină de fum, la Cola și cafea (o combinație necunoscută mie până acum, dar care de atunci a devenit pentru mine un fel de imagine foarte arbitrară a Clujului) și prin intermediul lui Adrian ne-am făcut o primă impresie despre sistemul de studii la Academia de Arte din Cluj. Acesta se evidențiază prin accentul foarte mare pus pe dezvoltarea aptitudinilor grafice ale studenților, ceea ce înseamnă concret: dimineața de la 9:00 la 13:00 practică pentru desen, compoziție, foto, video și gravură, seara – partea teoretică despre anatomie, istoria artei, desen geometric și perspectivă. În același timp, studenții elaborează „misiuni“ în blocuri de câte două săptămâni. Cu scopul de a-și ascuți privirea pentru linii, se organizează seriile fotografice pe teme ca „Lumină și umbră“, „Reflexii“ sau „Pătrate și dreptunghiuri“, în

plus – de asemenea în blocuri de câte două săptămâni – cam 7 desene ale unui model, pentru care tehnica este la libera alegere.

Studiul la Facultatea de Pictură se desfășoară în mod similar, cu diferența că aici cursurile teoretice au loc dimineața, începând cu ora 8. După cum ne explică lectorul Nicolae Man în timpul unui circuit de prezentare a clădirii situate în centrul parcului, studenții fac cunoștință în decursul a cinci semestre cu toate tehnicile și materialele, pentru ca în al șaselea semestru să se concentreze în cele din urmă asupra propriului stil.

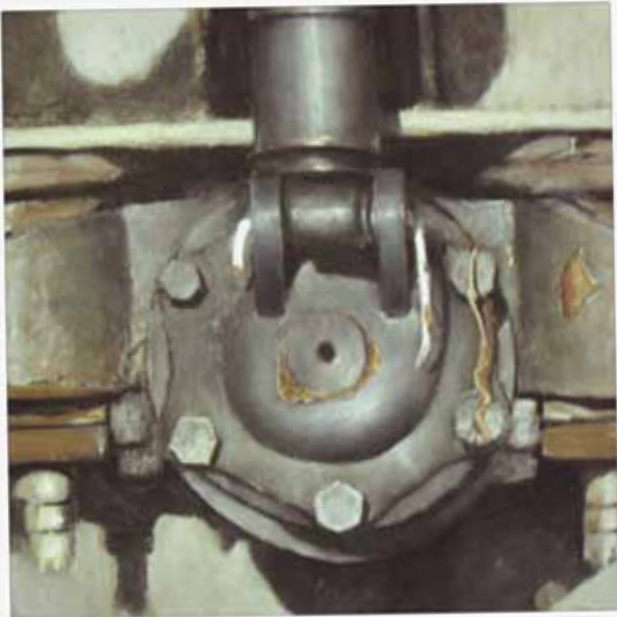
Această școală tehnică, într-un anumit sens foarte dură, care, după Prof. dr. Ioan Sbârciu, este cea mai bine dezvoltată – nimic de mirare – și provine din Rusia, este și motivul pentru care Sylvian Huwers, care studiază în Belgia la secția de benzile desenate, se află aici cu o bursă de schimb de experiență: Influențat de entuziasmul unui prieten legat de faptul că în Cluj ar putea învăța totul, Sylvian a luat hotărârea de a studia pentru o perioadă în Cluj. Fascinat de calitatea înaltă a expozițiilor din Cluj, după o ședere de mai multe luni, el nu regretă deloc hotărârea luată, dimpotrivă, lucrează la benzile sale desenate cu elan neîntrerupt, inspirat fiind de noul mediu. Se preocupă în special de anatomie și încearcă, datorită noilor sale cunoștințe despre construcția corpului omenesc, să redea cât mai realist mișcarea personajelor din benzile sale desenate.

Das Studium an der Fakultät für Malerei läuft ähnlich ab, nur dass der Theorie-Unterricht dort schon um 8 Uhr morgens beginnt. Wie uns der Lektor Nicolae Man bei einem Rundgang durch das mitten im Stadtpark gelegene Gebäude erklärt, lernen die Studenten hier innerhalb von fünf Semestern sämtliche Techniken und Materialien kennen, um sich im sechsten Semester schließlich auf die Vervollkommnung ihres eigenen Stils zu konzentrieren.

Diese einigermaßen harte Technik-Schule, die laut Prof. Dr. Ioan Sbârciu in Cluj am stärksten entwickelt ist und - wen wundert es - aus Russland kommt, ist auch der Grund, warum der Austauschstudent Sylvain Huwers, der in Belgien Comic-Zeichnen studiert, hier ist: Beeinflusst von den Schwärmereien eines Freundes darüber, was man in Cluj alles lernen würde, entschloss sich Sylvain zu einem Studienaufenthalt in Cluj. Fasziniert von der hohen Qualität der Ausstellungen in Cluj bereut er seine Entscheidung nach mittlerweile mehreren Monaten Aufenthalt nicht im Geringsten, sondern arbeitet inspiriert von der neuen Umgebung mit ungebrochenem Elan an seinen Comics. Insbesondere befasst er sich mit Anatomie und versucht durch seine neuen Erkenntnisse über den Aufbau des menschlichen Körpers die Bewegungen seiner Comic-Figuren realistischer zu gestalten.

Zug des Lebens

Der Arbeitseifer der Studenten an der Kunstuni in Cluj frappiert uns sozusagen auf Schritt und Tritt. Ein paar Meter entfernt von dem kleinen Atelierzimmer, das Sylvain mit drei weiteren Künstlern teilt, arbeitet Alex-

Alexandru Bunescu: Zug des Lebens (Detail)
Alexandru Bunescu: Trenul vieții (Detaliu)

andru Bunescu an seinem Lebensprojekt, einer Art „Zug des Lebens“. Die Lokomotive ist bereits fertig, misst 5 x 20 m und konnte daher auf der Jahresausstellung nur zur Hälfte an der Außenwand im Innenhof der Universität aufgehängt werden. Im Laufe seines Lebens will der Künstler den Zug um Waggons erweitern, wobei jeder Waggon für

Trenul vieții

Pofta de muncă a studenților de la Universitatea de Arte din Cluj ne uimește, ca să zicem așa, pas cu pas. La câțiva metri de micul atelier pe care Sylvain îl împarte cu alți trei artiști, Alexandru Bunescu lucrează la proiectul vieții sale, un fel de „tren al vieții“. Locomotiva este deja gata, are dimensiunea de 5x20m și de aceea, la expoziția anuală, a putut fi expusă doar pe jumătate pe perețele exterior din curtea interioară a Universității. Pe parcursul vieții sale artistul dorește să adauge trenului vagoane, fiecare vagon reprezentând o persoană sau un eveniment important din viața sa, care va fi simbolic reprezentat – de exemplu printr-un tanc așezat pe un vagon de marfă, care simbolizează stagiul militar al tatălui său. Pentru realizarea unui vagon are nevoie de aproape patru luni. La acest proiect este înainte de toate încântat de ideea că nu știe cum va arăta la final trenul, câte vagoane va avea, căci numai viața modelează forma acestui tren.

Dimineața următoare începe cu o vizită la Ovidiu Câmpean, foarte tânărul purtător de cuvânt al primarului, care uimește prin apariția sa macho foarte lejeră, într-un costum negru, cu păr negru și, de asemenea, cu ochi negri. În timp ce mobilul său sună la fiecare 5 minute în tonul unei melodii trash cu oarecare rezonanță est-europeană, mă asigură cu rutina obișnuită că orașul, în angajarea sa activă pentru artă, nu se zgârcește cu banii: Cel mai mare festival de film din oraș (TIFF) este sponsorizat cu 100.000 de euro pe an, ceea ce reprezintă 60% din bugetul pentru cultură. În plus, în fiecare an sunt susținute financiar sute de proiecte ONG și de asemenea, pentru Zilele Clujului organizate anual este vizat un înalt nivel cultural. Cu aceste concluzii optimiste ne îndreptăm spre următorul punct din programul nostru, Centrul Cultural German.

Aici, Ildikó Surányi, tânăra și foarte amabila directoare a departamentului cultural, ne prezintă o imagine ceva mai prozaică a politicii culturale locale. Orașul nu are „prea mulți bani pentru artă“. Inșuși Centrul Cultural German, al cărui scop este să aducă mai aproape de România cultura contemporană germană, se finanțează în primul rând din banii Institutului Goethe. Centrul dispune de o sală de lectură denumită după Goethe, mică, dar foarte bine aleasă, în care se găsesc întotdeauna ziare și reviste germane, și oferă celor interesați nu doar sprijin lingvistic, ci și un program cultural într-adevăr consistent, datorită unei rețele care funcționează foarte bine și cooperării cu reprezentanții culturii locale. Acest program cultural cuprinde de la seri de filme în care sunt proiectate constant, pe lângă filme germane, și filme românești, la expoziții foarte valoroase și participarea la TIFF. Pe lângă acestea, Ildikó Surányi organizează mereu întâlniri cu artiști, cum sunt în prezent cele cu Marcel Dickhage și Cathleen Schuster. După o ședere de o lună în Cluj, cei doi artiști prezintă în galeria Plan B sub titlul „De la B la C – pe urmele globalizării“ o expoziție în care pun în discuție mutarea sediului Nokia de la Bochum în Cluj. Ildikó Surányi descrie scena culturală a Clujului, care are în jur de 80.000 de studenți la un număr de 300.000 de locuitori, ca fiind „foarte, foarte activă“ și scoate în evidență, pe lângă festivalurile de filme, teatrele și Filarmonica, în primul rând activitățile desfășurate la Fabrica de Pensule. Artiștii și galeriștii rezidenți aici, care au avut ideea candidaturii Clujului la statutul de Oraș Cultural European pentru anul 2020, încearcă în continuare să pledeze pentru această idee în fața primarului.

Dar înainte de a ajunge aici, să vizităm mai întâi Facultatea de Pictură, unde suntem din nou impresionați de multitudinea de teme și de metode de abordare, precum și

eine wichtige Person, ein wichtiges Ereignis in seinem Leben steht, was durch entsprechende Symbole - wie etwa einen Panzer auf einem Güterwaggon, der die Militärjahre seines Vaters versinnbildlicht - angedeutet wird. Vier Monate braucht er in etwa pro Waggon. Ihm gefällt dabei v.a. die Idee, dass er nicht weiß, wie der Zug am Schluss aussehen wird, wie viele Waggon es werden, denn die Gestalt dieses Zuges bestimmt allein das Leben.

Der nächste Morgen beginnt mit einem Besuch bei Ovidiu Cîmpean, dem sehr jungen Sprecher des Bürgermeisters, der durch sein legeres Machoauftreten im schwarzen Anzug, mit dunklen Haaren und ebenso dunklen Augen verblüfft. Während sein Handy im 5-Minuten-Takt bei jedem Anruf irgendeine osteuropäische Trash-Melodie ertönen lässt, versichert er mir routiniert, dass die Stadt in ihrem Engagement für die Kunst keine Kosten scheut: Mit 100.000 Euro im Jahr fördere man das größte Filmfestival Cluj's (TIF), was etwa 60 % des Etats für Kultur ausmache. Außerdem würden jedes Jahr mehr als hundert NGO-Projekte finanziell unterstützt und auch für das alljährlich stattfindende Stadtfest sei ein hohes kulturelles Niveau geplant. Mit diesem optimistischen Fazit machen wir uns auf den Weg zu unserem nächsten Programmpunkt, dem deutschen Kulturzentrum.

Dort vermittelt uns Ildikó Surányi, die junge und äußerst liebenswürdige Leiterin der Kulturabteilung, ein etwas nüchterneres Bild lokaler Kulturpolitik. Die Stadt habe „nicht viel Geld für Kunst“. Das Deutsche Kulturzentrum selbst, dessen Ziel es ist, den Rumänen die deutsche zeitgenössische Kultur näher zu bringen, finanziert sich vor allem aus Geldern des Goethe-Instituts. Es verfügt über einen kleinen, aber sehr gut sortierten Goethe-Lesesaal, in dem sich stets auch aktuelle deutsche Zeitungen und Zeitschriften befinden, und bietet Interessierten nicht nur Sprachförderung, sondern dank eines sehr gut funktionierenden

Netzwerks und der Kooperation mit lokalen Kulturträgern auch ein wirklich beachtliches Kulturprogramm. Dieses reicht von Filmreihen, bei denen neben den deutschen Filmen stets auch rumänische gezeigt werden, über hochkarätige Ausstellungen, bis hin zur Partizipation am TIF. Außerdem organisiert Ildikó Surányi immer wieder Künstlerresidenzen, wie derzeit die von Marcel Dickhage und Cathleen Schuster. Unter dem Titel „Von B nach C – auf den Spuren der Globalisierung“ zeigt das Künstlerpaar nach einmonatigem Aufenthalt in Cluj in der Galerie Plan B eine Ausstellung, in der es sich mit dem Nokia-Standortwechsel von Bochum nach Cluj auseinandersetzt.

Ildikó Surányi bezeichnet die Kunstszene in Cluj, das bei gut 300.000 Einwohnern rund 80.000 Studenten zählt, als „sehr, sehr aktiv“ und hebt neben den zahlreichen Filmfestivals, den Theatern und der Philharmonie v.a. die Tätigkeit der Fabrica de Pensule hervor. Die dort ansässigen Künstler und Galeristen seien es auch, die die Idee von der Bewerbung Cluj's als Kulturhauptstadt 2020 gehabt hätten und seither versuchen, sie dem Bürgermeister näher zu bringen.

Doch bevor wir uns dorthin aufmachen, besuchen wir zuerst die Fakultät für Malerei, wo wir wieder beeindruckt sind von der Vielfalt der Themen und Herangehensweisen, wie auch der allgemeinen Qualität der Arbeiten. Während ich mich im Fotografier-Rausch verliere, fragt uns eine Assistentin barsch, wer wir eigentlich seien. Dan stellte uns kurz vor und wir erhalten grünes Licht für unsere „Aktion“ und außerdem die Zusage, nachher ein kurzes Interview mit dem ehemaligen Rektor der Kunstuniversität machen zu können. Dieses sollte allerdings auf sich warten lassen, wie sich allmählich anhand des zunehmenden Sonnenstichs herauskristallisierte. Kaum hatten wir nach geschlagenen vier Stunden Warten in der Sonne – von der Pfortnerin wurden wir dazu ermuntert, zu

der calitatea generală a muncii. În timp ce eu mă pierd în febra fotografierii, o angajată ne întreabă brutal cine suntem. Dan ne-a prezentat foarte pe scurt și astfel, primim undă verde pentru „acțiunea“ noastră. În

răbdarea și ne-am îndreptat spre următoarea noastră întâlnire, când deodată a sunat telefonul și directorul a întrebat uimit de ce nu am venit pur și simplu la biroul său.

Un bun exemplu pentru situațiile la care pot duce anticipările culturale inconștiente. Convins de faptul că domnul Sbârciu se află într-o ședință extrem de importantă și nu poate fi în nici un caz deranjat, nu mi-a venit nicidecum ideea că respectul profund față de profesori în România îți interzice evident să dai buzna înăuntru printr-o nepoliticoasă bătaie în ușă. Stabilim întâlnirea pentru mai târziu și mergem la Fabrica de Pensule, care în germană nu se numește altfel decât „Pinselabrik“.

Eingang zur Fabrica de Pensule
Intrarea în Fabrica de Pensule

Fabrica de Pensule

Acest complex de clădiri de la marginea orașului găzduia într-adevăr o fabrică, în care erau produse pensule. Din octombrie 2009 aici se află centrul cultural al Clujului.

Legătura dintre moștenirea industrială și artă este

plus, primim îngăduința de a realiza ulterior un scurt interviu cu fostul rector al Universității de Arte Plastice. Acesta însă va trebui lăsat să mai aștepte, după cum se conturează treptat datorită insolației crescânde. După patru ore pline de așteptat în soare, timp în care portăreasa ne-a îndemnat să așteptăm și ne-a împiedicat să batem pur și simplu la ușa domnului Prof. dr. Ioan Sbârciu, ne-am cam pierdut

neobișnuită pentru România, după cum ne mărturisește Corina Bucea, managerul Fabricii de Pensule. Amenajată inițial din cauza lipsei de spațiu – artiștii nu își mai puteau permite chiriile tot mai mari din oraș, o problemă care s-a acutizat odată cu criza economică – acum se regăsesc aici unele dintre cele mai renumite galerii și cei mai renumiți artiști din România.

Mircea Suci: Heritage (2011). 130 x 150 cm.
Foto: Galeria Laika. Privatsammlung/Colecție privată

Mircea Suci: Blinded by the White (2011). 160 x 130 cm.
Foto: Galeria Laika. Privatsammlung/Colecție privată

Mircea Suci: How Big is Your Soul (2011). 150 x 105 cm.
Foto: Galeria Laika. Privatsammlung/Colecție privată

warten und davon abgehalten, einfach bei Herrn Prof. Dr. Ioan Sbârciu zu klopfen – endlich die Geduld verloren und uns in Richtung unseres nächsten Termins aufgemacht, als auch schon das Telefon klingelte und der Direktor verwundert fragte, warum wir nicht einfach im Büro vorbeigekommen seien.

Ein schönes Beispiel dafür, was unbewusste kulturelle Antizipationen anrichten können. Befangen in dem Glauben, Herr Sbârciu befände sich in einer äußerst wichtigen Konferenz, die man keinesfalls stören konnte, kam ich überhaupt nicht auf die Idee, dass der tiefgreifende Respekt vor Professoren es in Rumänien offenbar verbietet, sich selbigen durch plumpes Anklopfen aufzu-

drängen. Wir verabreden uns für später und fahren in die Fabrica de Pensule, was auf Deutsch so viel heißt wie „Pinselwerk“.

Fabrica de Pensule

Früher beherbergte dieser Gebäudekomplex am Rande der Stadt tatsächlich eine Fabrik, in der Pinsel hergestellt wurden. Seit Oktober 2009 befindet sich hier das kulturelle Zentrum Cluj.

Die Verbindung von industriellem Erbe und Kunst ist, wie uns Corina Bucea, die Managerin der Pinselwerk, erklärt, für Rumänien ungewöhnlich. Ursprünglich

Misiunea acestui spațiu cultural independent este aceea de a prezenta artă contemporană de calitate superioară, ceea ce reprezintă și unul din criteriile de selecție după care sunt aleși artiștii și galeriile.

Fabrica de Pensule se consideră a fi un mediator cultural și drept urmare încearcă expres prin workshop-uri și diverse evenimente să ajungă nu doar la un public elitist, ci și la tineri. În plus, dorința cea mai mare a artiștilor este aceea de a contribui activ la modelarea politicii culturale locale și la dezvoltarea economică a orașului.

În timp ce majoritatea artiștilor și galeriilor din Fabrica de Pensule pot apa-

rent trăi din vânzarea de artă, finanțarea organizației „Fabrica de Pensule“ se face cu greu, afirmă Corina Bucea, fiindcă România are prea puține mijloace publice la dispoziție pentru asemenea scopuri.

Acest lucru e surprinzător, cel puțin atâta vreme cât Fabrica de Pensule este o „instituție“ cu care Clujul poate într-adevăr să se mândrească. În plus, Fabrica de Pensule ca spațiu de expresie umple pentru tinerii artiști un gol. După cum afirmă cu amabilitate Corina Bucea: ea este o „location to take it slowly“. În opinia ei, succesul este o problemă de management. La Fabrica de Pensule, tinerii artiști care după absolvirea Academiei de

aus Platzmangel gegründet – die Künstler konnten sich die immer teurer werdenden Raummieten in der Stadt nicht mehr leisten, ein Problem, das durch die Wirtschaftskrise noch verschärft wurde – befinden sich hier mittlerweile einige der renommiertesten Galerien und Künstler Rumäniens.

Die Mission dieses unabhängigen Kulturorts besteht darin, qualitativ hochwertige zeitgenössische Kunst zu präsentieren, was auch eines der Auswahlkriterien ist, nach denen die Künstler und Galerien ausgewählt werden.

Die Fabrica de Pensule versteht sich als Kulturmittler und versucht daher gezielt durch Workshops und Events, nicht nur ein elitäres Publikum, sondern auch junge Menschen zu erreichen. Ein wichtiges Anliegen der Künstler ist es darüber hinaus, die lokale Kulturpolitik sowie die soziale und wirtschaftliche Entwicklung der Stadt aktiv mitzugestalten.

Während die meisten Künstler und Galerien der Pinselfabrik offenbar vom Verkauf der Kunst leben können, gestaltet sich die Finanzierung der NGO „Fabrica de Pensule“ laut Corina Bucea schwieriger, da in Rumänien kaum öffentliche Mittel für solche Zwecke zur Verfügung stehen.

Dies verwundert zumindest insofern, als die Fabrica de Pensule eine „Institution“ ist, auf die Cluj wirklich stolz sein kann. Daneben füllt die Pinselfabrik als Plattform eine Lücke für junge Künstler. Wie Corina Bucea so nett sagt: es ist eine „location to take it slowly“. Ihrer Ansicht nach ist Erfolg eine Frage des Managements. In der Pinselfabrik können jüngere Künstler, die nach dem Abschluss der Kunstakademie oft kaum Zukunftsperspektiven haben, von den älteren lernen.

Nach unserem Gespräch mit Corina Bucea sehen wir uns ein bisschen um. Mihai Pops „Plan B“, die wohl bekannteste Galerie Cluj, hat leider schon geschlossen und

so landen wir schließlich in Lucian Urdeas Galerie Laika, wo gerade die Ausstellung „Full Moon“ von Mircea Suciuc gezeigt wird.

Full moon

Die Ausstellung zeigt sieben großformatige Kohlezeichnungen auf Papier, die auf den ersten Blick wie gemalt wirken. Suciuc thematisiert mit dieser „optischen Täuschung“, die durch die wechselseitige Imitation unterschiedlicher Medien hervorgerufen wird, zum einen den Stellenwert der Malerei als Medium im 21. Jahrhundert.

Auf einer anderen Ebene, die sich dem Betrachter u. U. leichter erschließt, geht es um die Tendenz der Menschheit, Verhaltensmuster kontext-unabhängig durch die Geschichte hindurch immer wieder zu wiederholen. Obwohl die Inhalte der Bilder in der Mehrheit aus den letzten siebzig Jahren stammen, wirken sie, wie Bogdan Iacob in der Broschüre zur Ausstellung bemerkt, aufgrund des „Dress-Codes“ zeitlos, universal: Auf allen Bildern tragen die Menschen Uniformen ohne spezifische Zeichen, standardisierte Kleidung, die für Disziplin und Gehorsam steht, so dass der Eindruck entsteht, diese Kleidung sei der eigentliche Dreh- und Angelpunkt der Welt. Gleichzeitig wirkt das Handeln der abgebildeten Menschen, die zu standardisierten Charakteren reduziert sind, ungekünstelt, was die abgebildete soziale Ordnung aussehen lässt, als ob sie die natürliche Ordnung wäre, in der Menschen funktionieren.¹

Galerie Laika

Wie uns Lucian Urdea, der Direktor der Galerie Laika, erzählt, promotet seine Galerie

¹ Bogdan Iacob: Drawing the paint to reveal the pattern: about Mircea Suciuc's seriousness. In: Mircea Suciuc. Full Moon. Galeria Laika, Feb. 2011.

Arte Plastice nu au de obicei prea multe perspective, pot să învețe de la cei mai în vârstă.

După discuția cu Corina Bucea ne uităm puțin în jurul nostru. Galeria lui Mihai Pop, „Plan B“, cea mai cunoscută galerie din Cluj, este din păcate deja închisă, astfel că aterizăm în galeria lui Lucian Urdea, „Laika“, unde tocmai s-a deschis expoziția „Fool Moon“ a lui Mircea Suciuc.

Fool Moon

Expoziția prezintă șapte desene în cărbune pe hârtie de format mare, care la prima privire lasă impresia unei picturi. Prin intermediul acestei „iluzii optice“ care este realizată prin imitarea alternativă a diverselor tehnici, Suciuc tematizează pe de o parte locul picturii ca mijloc de expresie în secolul al XXI-lea.

La un alt nivel, care se deschide în acest caz cu ușurință pentru privitor, este vorba despre tendința omului de a repeta neînterupt de-a lungul istoriei exemple comportamentale independente de context. Deși conținutul tablourilor își are în majoritatea cazurilor originea în ultimii 70 de ani, el lasă în urmă, datorită „codurilor vestimentare“, o notă de universalitate, de atemporalitate, după cum observă Bogdan Iacob în broșura expoziției: În toate tablourile oamenii poartă uniforme fără vreă marcă specifică, o îmbrăcăminte-standard care e emblema disciplinei și subordonării, astfel încât se creează impresia că această îmbrăcăminte ar fi punctul pe care se sprijină Universul. În același tip, acțiunea oamenilor reprezentați, care sunt reduși la caractere-standard, pare naturală, ceea ce face ca ierarhia socială reprezentată să pară a fi ierarhia naturală în cadrul căreia funcționează omenirea¹.

¹ Bogdan Iacob: Drawing the paint to reveal the pattern: about Mircea Suciuc's seriousness. In: Mircea Suciuc. Full Moon. Galeria Laika, Feb. 2011.

Galeria Laika

După cum ne relatează Lucian Urdea, directorul Galeriei Laika, galeria promovează în primul rând tineri artiști români necunoscuți. În total, galeria reprezintă cinci artiști, dintre care majoritatea sunt originari din Cluj și au studiat la Universitatea de Artă și Design. Aici se expune „artă foarte contemporană“, singurul criteriu fiind calitatea lucrărilor.

Galeria Laika s-a mutat de scurt timp temporar de la București la Cluj, fiindcă spațiile din București au devenit prea mici din cauza popularității. Lucian Urdea a lucrat mai înainte timp de zece ani în publicitate. Gândirea practică, logică se îmbină la el într-o manieră foarte păcută cu simțul artistic, cu modestia și cu căldura sufletească. Exprimația sa este exactă și în același timp simpatică: „We are very happy to promote these artists by professional journalist know-how“.

În opinia sa, piața românească are un potențial bun. Majoritatea colecționarilor se află în capitală, în București, ceea ce, pe de o parte, este logic, pe de altă parte, ca un om care vine din domeniul publicității, el nu poate evident accepta cu ușurință acest lucru, fiindcă strategia potrivită este crucială pentru el.

Pentru Lucian Urdea Clujul și Bucureștiul se deosebesc atât în privința artiștilor, cât și în privința publicului. Școlile de artă sunt foarte deosebite și se află în concurență. În București vizitează expozițiile un număr mai mare de oameni, îndeosebi mai mulți colecționari și cumpărători. În schimb în Cluj, publicul este format în proporție de 70-80% din studenți, cam 25% din elevi și până în 5% din artiști și din critici.

Deoarece se află aici doar de șase luni, nu poate încă preciza unde anume se află

v.a. unbekannte junge rumänische Künstler. Insgesamt repräsentiert die Galerie fünf Künstler, von denen die meisten aus Cluj kommen und an der Akademie für Kunst und Design studiert haben. Sie zeigt „sehr zeitgenössische Kunst“, wobei das einzige Kriterium die Qualität der Werke ist.

Die Galerie Laika ist erst vor kurzem vorübergehend von Bukarest nach Cluj gezogen, da die Räumlichkeiten in Bukarest aufgrund der Popularität zu klein wurden. Vorher hat Lucian Urdea über zehn Jahre in der Werbebranche gearbeitet. Praktisches, logisches Denken verbindet sich bei ihm auf sehr sympathische Weise mit Kunstsinn, Bescheidenheit und menschlicher Wärme. Seine Ausdrucksweise ist ebenso präzise wie nett: „We are very happy to promote these artists by professional journalist know-how“.

Seiner Ansicht nach hat der rumänische Markt ein gutes Potential. Die meisten Sammler befänden sich in der Hauptstadt Bukarest, was einerseits logisch sei, andererseits kann er als Mann, der aus der Werbebranche kommt, das natürlich nicht einfach hinnehmen, da für ihn die richtige Strategie ausschlaggebend ist.

Für Lucian Urdea unterscheiden sich Cluj und Bukarest sowohl hinsichtlich der Künstler, als auch im Hinblick auf das Publikum. Die Kunstschulen seien sehr verschieden und konkurrieren miteinander. In Bukarest kämen mehr Menschen zu Ausstellungen, v.a. auch mehr Sammler und Käufer. In Cluj dagegen bestehe das Publikum zu 70-80% aus Studenten, etwa zu 25% aus Schülern und zu 5% aus Künstlern und Kritikern.

Da er erst seit sechs Monaten hier ist, kann er noch nicht sagen, wo das Problem liegt und ob Bukarest oder Cluj mehr Potential hat. Er versucht derzeit, die Probleme zu identifizieren und herauszufinden, warum

es in Cluj so wenig Sammler gibt. Seiner Ansicht nach ist es keine Frage des Geldes, da es in Cluj genügend reiche Menschen gibt. Es kann auch keine Frage der Bildung sein, denn Sammler müssten nicht gebildet sein, sie seien es vielmehr „gewohnt, schöne Dinge zu kaufen“. Es sei eher eine Art Lifestyle-Entscheidung, wie beispielsweise bei den Russen. In Rumänien habe diese Bewegung noch nicht begonnen. Für ihn ist es ein rumänisches Paradoxon, dass fast alle zeitgenössischen rumänischen Künstler mehr Werke außerhalb des Landes als innerhalb verkaufen.

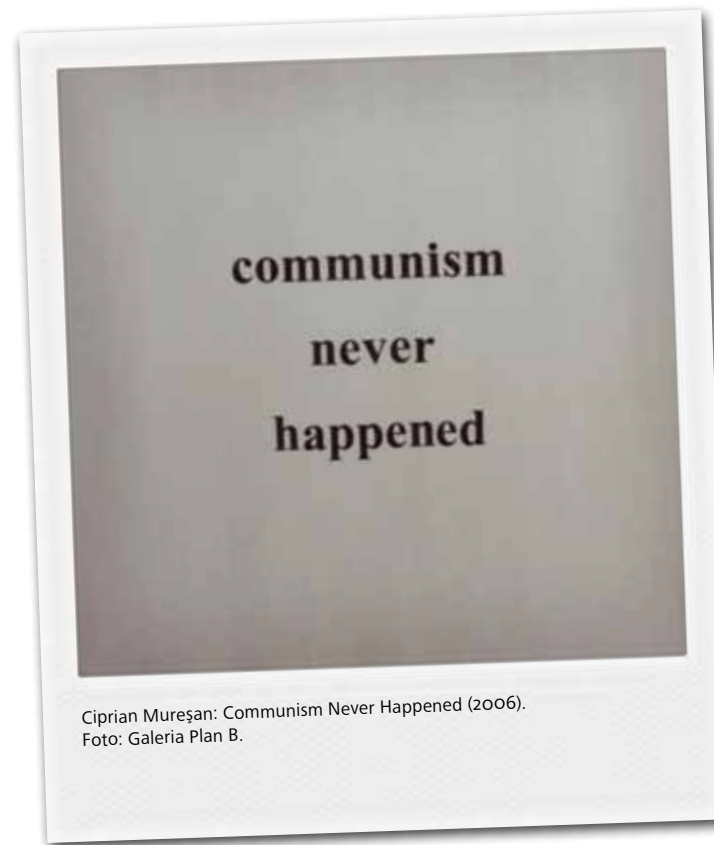
Dabei gebe es keineswegs eine Krise guter Künstler auf dem Markt. Das Problem sei allein der Markt. Die Atmosphäre in der Fabrica sei daher, sowohl was die Galerien als auch was die Künstler betrifft, von konstruktivem Wettbewerb geprägt. Es sei schwierig genug, mehrere Künstler zu managen, wenn der Markt schwach ist. Daher arbeiten alle zusammen und versuchen, ihr Bestes zu geben: Galeristen, Studenten, die Dozenten an der Universität.

Man lege aber Wert darauf, dass jede Galerie innerhalb der Fabrica eine einzigartige Position bekleide, zumal eine einzelne Galerie ohnehin nicht alle Segmente abdecken könne. Wichtig sei auch, ein starkes Image für jede Galerie zu schaffen.

Ciprian Mureșan

Einer der Künstler, die ihr Atelier in der Fabrica de Pensule haben, ist Ciprian Mureșan, der 2009 einer der Vertreter Rumäniens auf der 53. Biennale in Venedig war.

Sein analytischer, aufarbeitender Ansatz zeigt sich beispielsweise in dem Werk „Communism never happened“. Die Buchstaben des mehrdeutigen Satzes sind

problema și dacă Bucureștiul sau Clujul are un potențial mai mare. În prezent el caută să identifice problema și să afle din ce cauză în Cluj se găsesc atât de puțini colecționari. În opinia lui, nu este vorba de bani, fiindcă în Cluj există destul de mulți oameni bogați. Nu poate fi vorba nici de educație, căci colecționarii nu trebuie să fie culți, ci ei sunt mai degrabă „obișnuți să cumpere lucruri frumoase“. Ar fi mai degrabă vorba de decizia pentru un anumit lifestyle, cum este cazul în Rusia. În România încă nu a început această mișcare. Pentru el este un paradox românesc faptul că toți artiștii români contemporani vând mai multe lucrări în străinătate decât în țară.

Mai mult decât atât, pe piață nu se înregistrează o criză de artiști de calitate. Problema este piața însăși. Atmosfera din Fabrică este prin urmare impregnată de un spirit competitiv constructiv, atât în privința galeriilor, cât și a artiștilor. Este destul de dificil să coordonezi mai mulți artiști, în condițiile în care piața este la un nivel scăzut. De aceea lucrează cu toții împreună și încearcă să dea tot ce e mai bun în ei: galeriști, studenți, docenți la Universitate.

Există însă pretenția ca fiecare galerie să aibă un statut unic, mai ales că o singură galerie oricum nu poate să acopere toate segmentele. Este de asemenea important să se creeze o imagine pertinentă pentru fiecare galerie.

Ciprian Mureșan

Unul dintre artiștii care își are atelierul la Fabrica de Pensule este Ciprian Mureșan. În 2009 el a fost unul dintre reprezentanții României la a 53-a ediție a Bienalei din Viena.

Demersul său analitic este vizibil de exemplu în lucrarea „Comunism never happened“. Literale acestui enunț cu mai multe sensuri au fost decupate de pe discuri de propagandă din vremea lui Ceaușescu, și astfel „reciclarea ironică a unor asemenea simboluri“² scoate

2] Hellwig-Schmid, Regina (Hg.): Documenta 2007 Romania. Regensburg 2007. p. 95.

ausgesägt aus propagandistischen LPs der Ceaușescu-Zeit, wobei das „ironische Recyclen solch politischer Symbole“² die Relativität weltanschaulicher Konzeptionen und das ideologische Chaos veranschaulicht, das in den postkommunistischen Staaten teilweise auch nach der „Bereinigung des öffentlichen Raumes von den Insignien der Ideologie und Macht“ bis heute herrscht.³

Wie Marius Babias in seinem Buch über den Künstler schreibt, repräsentiert Ciprian Mureșan „einen neuen Künstlertypus, der [...] einen kritischen Blick sowohl für die eigene unbewältigte Geschichte als auch für die Vereinnahmung und Exotisierung durch den Westen entwickelt hat.“⁴ Diese „Kultur des kritischen Blicks“ muss sich in Rumänien laut Babias erst etablieren.

Ein Prozess, der seine Entwicklung v.a. dem Engagement unabhängiger Initiativen verdankt, wie dem Verlagshaus IDEA Design & Print, das u. a. die Zeitschrift IDEA arts + society herausbringt. Diese Kunst- und Kulturzeitschrift, zu deren Redaktionsmitgliedern u. a. auch Ciprian Mureșan zählt, ist eine der einflussreichsten Osteuropas. IDEA Design & Print sieht seine Verlagstätigkeit als „Theorie-Praxis“ zur Analyse der postkommunistischen Lebensbedingungen.

Kunst, so entsteht der Eindruck, ist in Cluj sehr konkrete Auseinandersetzung mit der Gegenwart. Aber ist sie immer politisch?

2] Hellwig-Schmid, Regina (Hg.): Documenta 2007 Romania. Regensburg 2007. S. 95.

3] Saxenhuber, Hedwig: „Pioniere, seid bereit! Immer bereit!“. Zwischen den Zeilen lesen können. In: Babias, Marius (Hg.): Ciprian Mureșan. n.b.k., Walther König, Köln 2010. S. 12

4] Babias, Marius (Hg.): Ciprian Mureșan. n.b.k., Walther König, Köln 2010. S. 5.

„Niemand sucht einen Künstler“

In der Hoffnung, dass der Blick von außen mehr Klarheit bringt, treffen wir als nächstes einen Künstler, der seit mehreren Jahren nicht mehr in Cluj lebt.

Raul Ciosescu hat nach dem Abschluss des Kunstgymnasiums die Kunsthochschule in Cluj absolviert und reist seitdem in Europa umher. Er malt v.a. abstrakt, weil abstrakte Malerei ist „wie das Leben: das ist auch sehr abstrakt. (...) Als Seh-Mann sehe ich sowieso ständig etwas. Und mein Interesse besteht dann nicht darin, das nochmal zu malen, sondern das vermischt sich dann mit Gefühlen. In echt ist Kunst Gefühl. Und die Gefühle sind sehr simpel, nicht. Weil die Leute von Gefühlen gemacht sind verstehen sie das.“

Er sieht sich als Teil des Universums. Von dort kommt die Inspiration, dort sucht er nach etwas Ewigem: „Ich schau immer hoch und nicht auf die Erde. (...) Etwas Ewiges ist natürlich schwierig zu finden. Es ist sehr versteckt. Aber wenn ich es finde...“

Meinem Ziel, die „Kunst(szene) in Cluj“ zu ergründen, bzw. im Speziellen herauszufinden, was man eigentlich genau unter dem Begriff „Școala de la Cluj“ (Klausenburger Schule) versteht, bringt er mich wohl auch nicht näher, wie er selbst lachend bemerkt. Vermutlich macht für ihn die Frage an sich schon keinen Sinn, denn er glaubt nicht an Grenzen. Deshalb findet er Kunstgeschichte gut, weil man da sieht, wie offen alles ist und wie alles miteinander zusammenhängt, und Geographie blöd, weil es ein „Fach über Grenzen“ ist. Dementsprechend interessiert er sich auch nicht für politische Kunst. Sie ist für ihn nicht mehr als eine Richtung, eine „Nische, die man vorher nicht nutzen konnte“.

in evidență relativitatea concepțiilor despre lume și haosul ideologic care domnește până astăzi în fostele state comuniste, parțial chiar și după „curățarea spațiului public de însemnele ideologiei și puterii“³.

După cum arată Marius Babias în cartea sa despre artist, Ciprian Mureșan reprezintă „un nou tip de artist care (...) a dezvoltat o privire critică atât față de propria istorie nedeslușită, cât și față de recuperarea și de exotizarea prin intermediul vesticilor“⁴. Această „cultură a privirii critice“ trebuie mai întâi să se impună în România, conform lui Babias.

Un proces a cărui dezvoltare se datorează în primul rând devotamentul inițiativelor independente, precum cel al editurii IDEA Design & Print, care editează, printre altele, revista IDEA arts + society. Această revistă de artă și cultură, în redacția căreia se regăsește și Cristian Mureșan, este una dintre cele mai influente din Europa de Est. IDEA Design & Print consideră că preocuparea sa editorială este „teoria și practica“ analizei condițiilor de viață postcomuniste.

Arta – așa lasă impresia – înseamnă în Cluj dialogul cu prezentul. Dar este ea întotdeauna o chestiune politică?

„Nimeni nu e interesat de un artist“

În speranța că o privire din exterior vede cu mai multă claritate lucrurile,

3] Saxenhuber, Hedwig: „Pioniere, seid bereit! Immer bereit!“. Zwischen den Zeilen lesen können. In: Babias, Marius (Hg.): Ciprian Mureșan. n.b.k., Walther König, Köln 2010. p. 12.

4] Babias, Marius (Hg.): Ciprian Mureșan. n.b.k., Walther König, Köln 2010. p. 5.

ne întâlnim cu un artist care de mai mulți ani nu mai locuiește în Cluj.

Raul Ciosescu a absolvit Liceul de Arte și apoi Facultatea de Arte Plastice și de atunci călătorește prin Europa. Pictează mai ales abstract, pentru că pictura abstractă este „asemenea vieții: și ea foarte abstractă. /.../ Ca om-cu-vedere văd mereu câte ceva. Și atunci, nu mă interesează să pictez încă odată acel lucru, ci el se amestecă cu sentimentele. De fapt, arta înseamnă sentiment. Iar sentimentele sunt foarte simple. Fiindcă oamenii sunt făcuți din sentimente, ei înțeleg acest lucru“.

El se consideră o parte a Universului. De aici îi vine inspirația, acolo caută să afle ceva etern: „Eu privesc întotdeauna spre înalt și nu spre Pământ. /.../ Ceva etern este evident greu de găsit. El stă ascuns. Dar când îl voi găsi...“

El – observă răsând – nu mă ajută deloc să mă apropiu de țelul meu, acela de a cerceta amănunțit arta (scena artistică) din Cluj, respectiv de a-i desluși specificul, adică ce anume se înțelege prin conceptul „Școala de la Cluj“. Întrebarea în sine este probabil pentru el lipsită de sens, fiindcă el nu crede în granițe. De aceea consideră că istoria artei este un lucru pozitiv, pentru că acolo se vede cât de deschis e totul și cum converg toate elementele, pe când geografia este o prostie, fiindcă ea este o „disciplină despre granițe“. Prin urmare, nu îl interesează nici arta politică. Aceasta nu reprezintă pentru el nimic mai mult decât o orientare, o „nișă care nu putea fi folosită mai înainte“.

Consideră straniu interesul galeriștilor occidentali, născut după Revoluție, pentru artiștii est-europeni. În opinia sa, ei nu se interesează de fapt de artiști, ci doar de istorie.

Das nach der Wende aufkeimende Interesse westlicher Galeristen an „osteuropäischen“ Künstlern findet er befremdlich. Seiner Ansicht nach wollen sie gar keine Künstler, sondern nur Geschichte.

Mit den politisch engagierten Künstlern der Pinselfabrik verbindet ihn daher lediglich die Kritik an der Kunstuni. Auch Raul meint, wenn er eine eigene Schule hätte, würde er alles ganz anders machen. Nicht so theoretisch, sondern praktischer. Dies scheint eine Art Konsens zumindest unter den Kritikern der Akademie für Kunst und Design zu sein. Zitat Ciprian Mureșan: „Was die Kunstakademie betrifft, so bedarf es einer radikalen Veränderung (...). Tatsächlich werden der Erfolg eines Pseudo-Labels wie der Malerschule von Cluj oder die diversen Spielarten der Rückkehr zur Zeichnung, zum Objekt, zur Monumentalkunst etc. benutzt, um diese Institution zu legitimieren, und weiter die Investition in Fertigkeiten zu unterstützen statt die komplexe Entwicklung künstlerischen Denkens.“⁵

Eine letzte Chance, mehr über die geheimnisvolle Klausenburger Schule zu erfahren, bleibt mir noch. Herr Prof. Dr. Ioan Sbârciu, von 2000 bis 2008 Rektor an der Universität für Design und Kunst in Cluj, erscheint zu unserem Treffen um halb neun abends und schlägt zwei Fliegen mit einer Klappe, indem er uns mit dem Taxi in ein Lokal entführt, das von ehemaligen Studenten der Kunstakademie geführt wird. Dank unserer prominenten Begleitung werden wir nun völlig unerwartet am Ende dieses langen Tages von den Besitzern des als Erzähl- und Kunstraum konzipierten Lokals, den László-Brüdern, nach allen Regeln der Kunst mit Weißwein verwöhnt.

Klar wurde immerhin, dass es sich bei dieser Schule, die laut Prof. Dr. Ioan Sbâr-

ciu an der Kunstakademie entstanden ist und seit etwa 2000 existiert (obwohl es viele der beteiligten Künstler natürlich schon länger gibt), nicht um eine kleine homogene Gruppe handelt, wie sie etwa die „Leipziger Schule“ ist, sondern um etwa 30-50 Leute, die teilweise völlig unterschiedliche Ansätze haben und sich daher auch nicht selbst als Teil einer bestimmten „Schule“ sehen.

Stilistisch könne man – wie gesagt, mit Vorbehalt – die Schule v. a. in den Anfängen am ehesten als neo-realistisch bezeichnen, wobei Elemente des Sozialismus ironisch gebrochen werden. Mittlerweile habe sie sich aber weiter ausdifferenziert und sei daher nicht mehr auf einen bestimmten Stil festlegbar.

In seiner Funktion als Rektor der Kunstakademie war es für Ioan Sbârciu ein wichtiges Anliegen, Kontakte zu zahlreichen Universitäten, Museen und Galerien in der ganzen Welt aufzunehmen, um den Studenten den Eintritt in die Kunstwelt zu erleichtern. So findet seit 2001 jedes Jahr Ende Oktober das Festival „Europa Artium“ in Cluj statt, das den Studenten neben Ausstellungen und Filmabenden vor allem die Möglichkeit bietet, weltberühmte Künstler, Galeristen und Professoren kennenzulernen.

Die Öffnung zum Ausland habe unter den Künstlern ein Gefühl des Stolzes geschaffen, das Gefühl, an etwas Internationalem teilzunehmen. Dazu würden auch die vielen Stunden in den Theorie-Kursen an der Akademie beitragen, die die Studenten verbinden, und es überhaupt erst möglich machen, so viele Leute zu vereinen. Einen weiteren Vorteil des „Akademismus“ an der Clujer Kunstakademie sieht Ioan Sbârciu in der hervorragenden Ausbildung der Studenten, gerade auch in theoretischer Hinsicht.

Bevor er aufbrechen muss, wirbt er noch kurz sehr wirkungsvoll für die jedes

De aceea, de artiștii angajați politic de la Fabrica de Pensule îl leagă doar critica adusă Universității de Arte. Și Raul e de părere că, dacă ar avea propria școală, ar proceda în mod cu totul diferit. Nu teoretic, ci mai practic. Acesta pare să fie un fel de consens, cel puțin printre criticii Universității de Artă și Design. Citat din Ciprian Mureșan: „În ceea ce privește Universitatea de Artă este nevoie de o schimbare radicală. /.../ În realitate, succesul unei pseudo-etichete cum este Școala de pictură de la Cluj sau diversele jocuri cu întoarcerea la desen, la obiect, la arta monumentală etc. sunt folosite pentru a legitima această instituție și de a susține pe mai departe investiția în abilități în locul dezvoltării gândirii artistice“⁵.

Îmi mai rămâne o ultimă șansă de a afla mai multe despre misterioasa Școală de la Cluj. Domnul Prof. dr. Ioan Sbârciu, rector al Universității de Artă și Design din Cluj între anii 2000 – 2008, apare la 8.30 seara la întâlnirea noastră și omoară două muște cu o clapetă, în timp ce ne răpește cu un taxi spre un local care este condus de foști studenți ai Academiei de Artă. La sfârșitul acestei lungi zile, suntem cu totul pe neașteptate, răsfățați după toate regulile artei de frații László, proprietarii acestui local gândit ca spațiu al dialogului și al artei, cu vin alb, desigur datorită proeminentului nostru însoțitor.

Era oricum clar că această școală care, conform Prof. dr. Sbârciu, a luat naștere la Universitatea de Artă și există cam din 2000 (deși mulți dintre artiștii care au luat parte la ea existau desigur deja de mai demult), nu forma un grup omogen, cum este „Școala de la Leipzig“, ci erau 30-50 de oameni care au concepții diferite și în consecință, nu se consideră membrii unei anumite „școli“.

Din punct de vedere stilistic, școala, mai ales la începuturile ei, poate fi caracterizată – după cum s-a spus, cu anumite rezerve – ca mai degrabă neo-realistică, cu distanțare ironică de elemente aparținând realismului socialist. Între timp ea s-a scindat în mai multe direcții și nu mai poate fi caracterizată ca aparținând unui anumit stil.

În calitate sa de rector al Universității de Arte, Ioan Sbârciu a avut ocazia să stabilească numeroase contacte cu universități, muzee și galerii din întreaga lume, cu scopul de a facilita studenților intrarea în lumea artei. Astfel, în Cluj, la sfârșitul lui octombrie, se desfășoară anual Festivalul „Europa Artium“ care, pe lângă expoziții și seri de film, oferă studenților posibilitatea de a face cunoștință cu artiști, galeriști și profesori de talie mondială.

Deschiderea către străinătate a produs un sentiment de mândrie printre artiști, sentimentul că iau parte la o acțiune internațională. Aici au contribuit și numeroase ore petrecute la cursurile teoretice de la Academie, care îi leagă pe studenți și care, în definitiv, au făcut posibilă reunirea unui număr atât de mare de oameni. Un alt avantaj al „academismului“ de la Universitatea de Arte din Cluj este, după Ioan Sbârciu, educația extraordinară a studenților, îndeosebi sub aspect teoretic.

Înainte de a pleca, mai face cu mare rezonanță reclamă expoziției diplomanzilor, care are loc în fiecare an la sfârșitul lui iunie: „Unică. Trebuie neapărat văzută. Până n-o vezi, nu crezi.“

Acum ne îndreptăm spre cei doi frați frapant de asemănători, care, pentru a răspunde întrebărilor mele, și-au luat pe loc liber pentru toată seara, după motto-ul „Cine nu are deloc timp, face foarte puțin“. Radiază de elan și energie și,

5] Voinea, Raluca: Das paradoxe Bild vom Ideal und vom Scheitern. In: Babias, Marius (Hg.): Ciprian Mureșan. n.b.k., Walther König, Köln 2010. S. 141.

5] Voinea, Raluca: Das paradoxe Bild vom Ideal und vom Scheitern. In: Babias, Marius (Hg.): Ciprian Mureșan. n.b.k., Walther König, Köln 2010. p. 141.

Jahr Ende Juni stattfindende Bachelor- und Diplomausstellung: „Einmalig. Muss man unbedingt sehen. Bis man's nicht sieht, glaubt man's nicht.“

Nun wenden wir uns den frappierend ähnlich aussehenden Brüdern zu, die sich, frei nach dem Motto „Wer keine Zeit hat, tut am wenigsten“, spontan den ganzen Abend frei genommen haben, um meine Fragen zu beantworten. Dabei sprühen sie geradezu vor Elan und Energie und wirken auch nach mehreren Stunden noch, als ob sie gerade einem kühlenden Bade entstiegen wären.

Noch während des Studiums gründeten sie aus Stipendiengeldern 1994 mit fünf Mitstudenten die Firma, die, wie Dan mir übersetzt, „anderen Firmen hilft, sich visuell darzustellen“, und forderten die Mitarbeiter auf, eigene Firmen zu gründen, damit sie mit ihnen zusammenarbeiten könnten. Ursprünglich aufgrund des schwach entwickelten Kunstmarkts aus Geldnot gegründet, wurde die Firma für die beiden Brüder schnell zur Passion. Die Frage, ob die Gratwanderung zwischen Kunst und Kommerz für sie schwierig sei, wehren sie lachend ab. Ihre Arbeit sei Kunst. Angewandte Kunst, „wie bei Michelangelo“. Sie bekommen Themen, d.h. Aufträge und bearbeiten sie. So zeichnen sie quasi permanent und können daher nicht ganz nachvollziehen, warum es vielen Studenten an der Uni heute übertrieben vorkommt, jede Woche ein Kunstwerk zu machen. Die beiden Brüder schätzen sich glücklich, das beruflich machen zu können, was sie gelernt haben. Viele könnten das nicht, weil die Gesellschaft in Rumänien noch nicht gelernt habe, einen angemessenen Preis für Kunst zu zahlen. Einen großen Vorteil ihrer Firma sehen sie im beständigen Kontakt zur Gesellschaft. Kunst sei für die Gesellschaft, da man sich andernfalls von ihr entferne. Die Entwicklung gehe viel schneller, wenn man verschiedenen Einflüssen ausgesetzt ist. Den

mangelnden Kooperationswillen kritisieren sie auch bei den jungen Studenten: „Sie arbeiten nicht zusammen.“ Deshalb fehle das Besserwerden und sie würden nicht gut genug, um von Beruf Künstler zu werden. Auch Ciprian Mureșan äußert in einem Interview mit Raluca Voinea sein Erstaunen darüber, dass es für junge Künstler heute so wichtig ist, durch eine kommerzielle Galerie repräsentiert zu werden, obwohl der Austausch und die Analyse in einer Gruppe viel entscheidender für die künstlerische Entwicklung seien.

Nach Ansicht von Bence László fehlt den Studenten das Vertrauen, dass Künstler in der Gesellschaft gebraucht werden. Sie seien lethargisch und hätten kein Vertrauen in die Lehrer, würden nicht daran glauben, dass sie eine Zukunft haben. Außerdem würden sie nicht verstehen, dass eine Universität nicht nur ein Platz ist, wo man lernt, sondern v. a. ein Umfeld, in dem man Leute kennen lernt, die sich für das gleiche interessieren, wie man selbst. Ein Ort, wo Firmen entstehen, sozusagen. Interessanterweise deckt sich dieser Eindruck erstaunlich mit dem Bild, das Prof. Markus Oehlen von der AdBK München von seinen Studenten zu haben scheint („Sie begreifen nicht, dass sie die nächsten sein könnten“).

Die Brüder veranstalten daher Motivationsseminare an der Kunstakademie, in denen sie auch versuchen, den Studenten klarzumachen, dass Volontärrarbeit sehr nützlich sein kann. Viele Studenten erwarten ihrer Ansicht nach, dass sie Genies sind, obwohl das nur wenige seien, und sähen nicht die soziale und künstlerische Erfahrung, die man in freiwilligen Projekten sammelt.

Am wichtigsten für Bence László ist, etwas zu machen, in das man seine Persönlichkeit steckt, dann werde man in der Gesellschaft auch gebraucht.

chiar și după mai multe ore, par la fel de proaspeți ca după o baie răcoritoare.

Încă în timpul studenției, împreună cu alți cinci colegi au înființat în 1994, din banii de bursă, Firma, care, după cum îmi traduce Dan, „ajută alte firme să se prezinte vizual“ și au cerut colaboratorilor să își înființeze propria firmă, ca să poată lucra împreună. Înființată din cauza lipsei de bani datorită pieței de artă slab dezvoltate, firma s-a transformat repede pentru cei doi frați într-o pasiune. Resping răzând întrebarea dacă pentru ei este dificilă demarcația dintre artă și comerț. Munca lor este artă. Artă utilă, „ca în cazul lui Michelangelo“. Primesc o temă, adică o comandă pe care o prelucreză. Astfel, ei desenează aproape tot timpul și de aceea nu pot înțelege pe deplin din ce cauză multor studenți de la Universitate li se pare astăzi exagerat să realizezi în fiecare săptămână o operă de artă. Cei doi frați se consideră fericiți să poată lucra în domeniul pentru care s-au pregătit. Mulți nu ar putea face acest lucru, pentru că societatea românească încă nu a învățat să plătească un preț adecvat pentru artă. Consideră că un avantaj major al firmei lor este contactul cu societatea. Artă este pentru societate, altfel te îndepărtezi de ea. Dezvoltarea se face mai rapid dacă ești expus mai multor influențe. Ei critică lipsa dorinței de cooperare chiar și la tinerii studenți: „Ei nu cooperează“. De aceea le lipsește capacitatea de a deveni mai buni și nu sunt suficient de buni pentru a deveni artiști de meserie. Și Ciprian Mureșan și-a exprimat într-un interviu cu Raluca Voinea uimirea că pentru artiștii tineri este astăzi atât de important să fie reprezentați de o galerie comercială, deși schimbul de experiență și analiza din cadrul unui grup sunt mult mai decisive pentru dezvoltarea artistică.

În opinia lui Bence László, studenților le lipsește încrederea în utilitatea artiștilor în

societate. Au un comportament letargic și nu au încredere în profesori, nu sunt convingși de faptul că au un viitor. În plus, nu vor să înțeleagă că o universitate nu este doar un loc în care se învață, ci, mai ales, un mediu în care se fac cunoștințe cu oameni care au interese comune. Un loc unde, ca să zicem așa, se înființează firme. Interesant este faptul că această impresie concordă în mod uimitor cu imaginea pe care Prof. Markus Oehlen de la Academia de Arte Plastice München pare să și-o fi făcut despre studenții săi („Ei nu înțeleg că ar putea fi următorii“).

De aceea cei doi frați organizează la Universitatea de Arte seminarii de motivare în care încearcă de asemenea să le explice studenților că munca de voluntariat poate să fie foarte utilă. În opinia lor, mulți studenți se așteptă să fie niște genii, deși doar puțini dintre ei sunt, și nu dau atenție experienței sociale și artistice pe care o pot aduna în proiectele benevole.

Cel mai important lucru este pentru Bence László să faci ceva prin care să îți exprimi personalitatea; atunci poți fi folositor societății.

În plus, nu doar de credința nestrămutată în sine și munca neîntreruptă la nivel înalt (regula de aur: „Să nu construiești prostii“), ci, înainte de toate, obstinația de a face totul în așa fel încât să arăți Europei Occidentale că și România e capabilă să facă ceva este cea care îi impulsionează pe artiști.

Formula Cluj

Ceea ce Marius Barbă confirmă a fi lucrarea lui Ciprian Mureșan, și anume un „exemplu extraordinar pentru rolul artei ca parte componentă a unei teorii și a unei practici în

Dabei sei es nicht nur der unerschütterliche Glaube an sich und die permanente Arbeit auf hohem Niveau (Goldene Regel: „Keine Scheiße bauen“), sondern v.a. der Drang, alles daran zu setzen, Westeuropa zu zeigen, dass Rumänien auch etwas kann, das die Künstler antreibe.

Die Cluj-Formel

Was Marius Babias Ciprian Mureșans Werk bescheinigt, nämlich ein „herausragendes Beispiel für die Rolle der Kunst als Bestandteil einer Theorie und Praxis umfassenden Auseinandersetzung mit der Gegenwart“⁶ zu sein, ist vielleicht genau der Punkt, der mich an den Clujer Künstlern am meisten fasziniert: die ungewöhnliche Kombination aus Problembewusstsein, Tatendrang und unglaublich positiver und konstruktiver Lebensphilosophie. Theorie und Praxis oder, mit Marx, „Kopfarbeit und Handarbeit“, werden hier nicht isoliert voneinander „gedacht“, sondern – und hierin könnte man ebenso wie in dem omnipräsenten Streben nach Zusammenarbeit und danach, einen Wert für die Gesellschaft darzustellen, im anti-sowjetischen Rumänien eine Art Erbe der kommunistischen Vergangenheit sehen – zur Synthese gebracht, und zwar nicht in Form von „westeuropäischem“ Europäismus oder „osteuropäischer“ Kommunismus-Nostalgie, sondern ganz konkret durch Analyse & Aktion.

Verfasserin: *Almut Karl*,
Universität Regensburg

Tandempartner: *Dan Barbu*,
Babeș-Bolyai-Universität, Cluj-Napoca

6] Babias, Marius (Hg.): Ciprian Mureșan. n.b.k., Walther König, Köln 2010. S. 6.

amplului dialog cu prezentul⁶“ este probabil tocmai aspectul care m-a fascinat cel mai mult la artiștii clujeni: amestecul neobișnuit realizat din conștientizarea problemelor, necesitatea acțiunii și o filosofie de viață extrem de pozitivă și constructivă. Teoria și practica sau, cum ar spune Marx, „munca intelectuală și munca manuală“ nu sunt „gândite“ aici izolat una de alta, ci – și în această situație, ca și în omniprezenta străduință de colaborare și de a reprezenta o valoare pentru societate, se poate observa un fel de moștenire a trecutului comunist în România anti-sovietică – este realizată o sinteză, dar nu în forma europeismului „occidental“ sau a nostalgiei comuniste „est-europene“, ci în termeni foarte concreți prin analiză & acțiune.

Autoare: *Almut Karl*,
Universitatea Regensburg

Partener de tandem: *Dan Barbu*,
Universitatea Babeș-Bolyai, Cluj-Napoca

6] Babias, Marius (Hg.): Ciprian Mureșan. n.b.k., Walther König, Köln 2010. p. 6.

Lisa Kitter

Die Situation der Roma-Community in Cluj

Der Mann setzt sein Glas an und nimmt einen kräftigen Zug. Mein Blick gleitet über das Filmplakat über unseren Köpfen, auf dem zwei Männer, ein großer und ein kleiner Mann, abgebildet sind. Der kleine Mann trägt die traditionelle Kleidung der Gabor-Zigeuner – einen großen, schwarzen Hut und ein kariertes Hemd mit Weste darüber. Der andere Mann, ein ungarischer Pastor, ist groß und dünn, fast schlaksig. Die beiden Männer scheinen vertraut. Es ist ein Film über eine Freundschaft zweier Menschen aus sehr verschiedenen Kulturkreisen – und vielleicht gerade deshalb faszinierend. In unserem Gespräch geht es um den Film, unter anderem. Mein Gesprächspartner, eindeutig derselbe Mann wie auf dem Plakat, wenn auch um einige Jahre älter, setzt wieder an und erzählt: diesmal über seine Kindheit und Jugend als Sohn einer Roma-Familie.

Hier sitze ich also in diesem Café irgendwo im Stadtzentrum von Cluj – während meiner Recherchen für das Tandemprojekt. Informationen prasseln auf mich ein – ich notiere einige, und in meinem Kopf bilden sich stetig neue Fragen. Meine Idee war es, mich mit der Situation der Roma in Rumänien zu beschäftigen. Die Roma kamen ursprünglich über verschiedene Migrationsrouten aus Indien, ihre Sprache, das Romanes, ähnelt daher auch dem Hindi. Ein Teil von ihnen siedelte vor etwa 600 Jahren im östlichen und südöstlichen Europa, ein anderer Teil von ihnen siedelte sich in Westeuropa an. Noch heute lassen sich in vielen europäischen Ländern größere Roma-Minderheiten finden. Nicht

allein deshalb ist die Situation der Roma eine europäische Thematik. Rumänien als eines der europäischen Länder mit der größten Anzahl an im Land lebenden Roma eignet sich wohl in besonderer Weise für die Untersuchung dieser Thematik. Vielleicht ist dies der Grund dafür, dass ich mich im Vorlauf des Tandems für dieses Thema entschieden habe. Vielleicht liegt es aber auch einfach daran, dass die Thematik mit der kürzlich neu aufgeflammt Diskussion um Abschiebungen von Roma auf europäischer Ebene wieder eindeutig an Aktualität gewonnen hat. Eines wird mir auf jeden Fall recht schnell bewusst: Es ist ein eher sensibles Thema, mit dem ich mich da befassen möchte. Ein Thema, zu dem viele Menschen bereits eine sehr klare Meinung haben. Ich bin mir dagegen zu Beginn des Projekts meiner Einschätzung der Thematik nicht bewusst. Zu wenig weiß ich bislang über diese Volksgruppe, zu wenig habe ich mich bis jetzt damit befasst.

Aus diesem Grund gilt es zunächst eine ganz grundlegende Frage zu klären: Wie viele Roma leben denn nun eigentlich wirklich in Rumänien? Diese scheinbar recht simple Frage bietet bereits einige Schwierigkeiten: Nach der letzten Volkszählung bekannten sich ungefähr 2,5% der rumänischen Bevölkerung zur Ethnie der Roma. Damit bilden sie die zweitgrößte Minderheit des Landes. Geht man jedoch davon aus, dass viele Roma keine offiziellen Dokumente besitzen und damit bei keiner amtlichen Behörde registriert sind, lässt sich vermuten, dass die eigentliche Zahl der im Land lebenden Roma weitaus

Situația comunității rrome din Cluj

Bărbatul pune paharul pe masă și ia o expresie dură. Privirea îmi alunecă peste afișul de film de deasupra capului, în care sunt reprezentați doi bărbați, unul mai mare și unul mai mic. Bărbatul mai mic poartă costumul tradițional al gaborilor – o pălărie mare, neagră și o cămașă în carouri cu o vestă deasupra. Celălalt bărbat, un pastor maghiar, este înalt și slab, aproape uscat. Ambii bărbați par cunoscuți. Este un film despre prietenia a doi oameni din două cercuri culturale foarte diferite – și poate tocmai de aceea fascinantă. În discuția noastră este vorba, printre altele, despre acest film. Conlocutorul meu, fără îndoială același bărbat ca cel de pe afiș, chiar dacă cu câțiva ani mai în vârstă, începe să povestească: de data aceasta despre copilăria și tinerețea lui ca fiu într-o familie de rromi.

Așadar eu stau așezată aici, într-o cafenea undeva în centrul Clujului – pe perioada studiului meu pentru proiectul tandem. Informațiile curg pe lângă mine – pe unele le notez și îmi vin mereu în minte noi întrebări. Am avut ideea să mă ocup de situația rromilor din România. La origine, rromii au venit din India pe diverse itinerarii de migrație, de aceea limba lor, romanese, seamănă cu limba hindi. O parte dintre ei s-au așezat aproximativ acum 600 de ani în estul și sud-estul Europei, o altă parte s-a așezat în Europa de Vest. Până astăzi numeroase minorități rrome se regăsesc în multe țări est-europene. Nu doar din această cauză situația rromilor constituie o temă europeană. Probabil acesta este motivul pentru care în pregătirea proiectului tandem m-am decis pentru această temă. Dar poate

motivul stă și în faptul că această tematică a devenit una de extremă actualitate odată cu noile discuții aprinse legate de expulzarea rromilor din spațiul european. În orice caz, un lucru mi-a fost foarte repede clar: Această temă de care vreau să mă ocup este o temă mai degrabă sensibilă. O temă, pentru care foarte mulți oameni au deja o opinie foarte clară. În schimb, la începutul proiectului eu nu am fost conștientă de cunoștințele mele pe această temă. Prea puține știu până acum despre acest popor, prea puțin m-am ocupat de acest subiect până în prezent.

Din acest motiv e necesar mai întâi să găsec răspuns la o întrebare esențială: Câți rromi locuiesc de fapt în realitate în România? Această întrebare aparent simplă întâmpină câteva dificultăți: După ultimul recensământ, aproximativ 2,5% din populația României s-a declarat ca aparținând etniei rrome. Astfel, ei constituie cea de-a doua minoritate a țării. Dacă însă se pornește de la faptul că mulți rromi nu au documente oficiale și în consecință, nu sunt înregistrați la nici o autoritate oficială, se poate presupune că numărul efectiv al rromilor care locuiesc în țară este cu mult mai mare. Conform estimărilor, rromii ar putea reprezenta în realitate 1,5 milioane din locuitorii țării.

Se ridică însă o altă întrebare, și anume cea referitoare la denumirea corectă a acestei etnii. A cădea de acord asupra unei denumiri nu este atât de ușor cum pare la prima vedere – cel puțin acest lucru l-am înțeles încă de la prima convorbire. Dacă limba folosită în discuțiile

höher ist. Schätzungen zufolge könnten die Roma in Wirklichkeit etwa 1,5 Millionen der Bevölkerung des Landes ausmachen.

Es stellt sich aber gleich noch eine weitere Frage, und zwar die nach der richtigen Bezeichnung dieser Volksgruppe. Sich auf einen Begriff zu einigen ist nicht ganz so einfach, wie es zunächst scheint – so viel wird mir bereits nach dem ersten Gespräch klar. Spricht man mit ihnen auf Rumänisch oder Ungarisch, bezeichnen sie sich selbst als „Zigeuner“. Gut, denkt man sich da, vielleicht ist der Begriff „Roma“ damit auch nur Ausdruck einer übertriebenen *political correctness*? Wenn sie sich selbst als „Zigeuner“ bezeichnen, warum sollte ich dies dann korrekterweise vermeiden? Eine gute Antwort erhalte ich von einem meiner Interviewpartner: In anderen Sprachen bezeichnen sich die Roma zwar als „Zigeuner“, doch in ihrer eigenen Sprache, dem Romanes, nennen sie sich selbst „Rom“ (was im Übrigen mit „Mensch“ übersetzt werden kann). Es ist also keinesfalls so, dass der Begriff der „Rom“ nicht auch seinen Ursprung und damit seine Berechtigung hätte. Vielmehr lässt die Verwendung des Begriffs „Zigeuner“ auch von Roma selbst darauf schließen, dass sie sich ihrer vermeintlichen Rolle in der Gesellschaft in gewisser Weise gefügt haben.

Wie sehen diese Menschen ihre Rolle in der Gesellschaft, mit welchen Problemen sind sie konfrontiert? Das sind Fragen, die ich meinen

Gesprächspartnern stelle. Die Antworten ähneln sich. Viel ist von „Diskriminierung“ die Rede, und einige Male berichten meine Gesprächspartner von Erlebnissen auch in ganz alltäglichen Situationen, die mich nachdenklich werden lassen: abfällige Bemerkungen auf der Busfahrt in die Stadt oder als Kind auf dem Schulhof. Das eigentliche

Problem, so scheint mir, liegt wohl tiefer – in einer Mischung aus Unkenntnis, Unverständnis und vielen Vorurteilen beiderseits. Ein wenig nachvollziehbar erscheint mir dies nach meinen ersten Gesprächen schon. Fremd wirken Teile der anderen Kultur auf mich. Und zeitweise spüre ich eine leicht ablehnende Haltung gegenüber meinem eigenen kulturellen Hintergrund. Dies erscheint nur allzu ver-

cu ei este romăna sau maghiara, ei înșiși se numesc „țigani“. Bun; în acest caz, poate denumirea de „rromi“ este doar o expresie al exageratei *political correctness*? Dacă ei înșiși se numesc „țigani“, de ce ar trebui să evit această denumire în virtutea corectitudinii? Un răspuns corespunzător l-am primit de la unul dintre interlocutorii mei: În alte limbi

rromii se numesc ei înșiși „țigani“, dar în propria limbă, romanese, își spun ei înșiși „rrom“ (ceea ce în mod obișnuit se poate traduce prin „om“). Așadar nu e cazul să spunem că termenul „rrom“ nu ar avea origine proprie și, astfel, propria justificare. Mai des, utilizarea termenului „țigan“ chiar de către rromii înșiși se explică prin faptul că într-un anumit fel ei s-au adaptat la presupusul lor rol în societate.

Ce consideră acești oameni că este rolul lor în societate, cu ce probleme se confruntă? Acestea sunt întrebări pe care le-am adresat interlocutorilor mei. Răspunsurile sunt asemănătoare. Se vorbește mult despre „discriminare“, iar uneori partenerii mei de discuție îmi relatează despre întâmplări trăite în situații cotidiene, care mă pun pe gânduri: aprecieri

peiorative în călătoria cu autobusul prin oraș sau ca și copil în curtea școlii. De fapt problema mi se pare că este mult mai profundă – ea stă în amestecul dintre necunoaștere, neînțelegere și multe prejudecăți de ambele părți. Acestea le-am putut deduce câte puțin încă de la primele discuții. Elementele unei alte culturi îmi sună străin. Și uneori resimt o ușoară atitudine distantă față de propriul meu fond cultural. Ceea ce e de înțeles, dacă se pleacă de la premisa că mulți dintre rromii pe care i-am putut întâlni pe parcursul studiului meu au avut de cele mai multe ori experiențe negative în societatea populației majoritare din diferite țări. Mi se pare că este o atitudine de respingere față de societatea occidentală ca parte a fricii de a nu pierde propria identitate culturală. Și acest lucru poate fi înțeles. Întrebarea

care se pune de fapt este dacă prin încercarea de a integra mai bine etnia rromă trebuie într-adevăr să se renunțe la această identitate. Dacă răspunsul este nu, atunci ar trebui, așa se pare, ca de ambele părți atitudinea să se transforme în mod evident într-una foarte pozitivă.

Când mă plimb pe străzile din Cluj, îmi dau repede seama de unde provin unele

ständig, geht man davon aus, dass viele der Roma, die ich im Laufe meiner Recherchen treffen konnte, meist sehr schlechte Erfahrungen mit der Gesellschaft der Mehrheitsbevölkerung des jeweiligen Landes gemacht haben. Es kommt mir so vor, als sei eine gewisse ablehnende Haltung gegenüber der westlichen Gesellschaft als Teil der Angst vor dem Verlust der eigenen kulturellen Identität herauszulesen. Auch dies scheint verständlich. Die Frage stellt sich allerdings, ob bei dem Versuch einer besseren Integration der Roma-Bevölkerung diese Identität wirklich aufgegeben werden muss? Würde man diese Frage mit nein beantworten wollen, müssten sich allerdings, so scheint es, die Einstellungen beiderseits sehr deutlich zum Positiven wenden.

Gehe ich in den Straßen von Cluj spazieren, erschließt sich mir relativ schnell, woher einige der Vorurteile stammen. Oft sind sie wohl auch gepaart mit eigenen schlechten Erfahrungen – die einen natürlich noch viel stärker von der Richtigkeit bestimmter Stereotypen überzeugen. So begegnen mir Roma, meist Frauen mit Kindern, die bettelnd am Straßenrand sitzen oder Blumen verkaufen. Fragt man diese Menschen nach ihrem Leben, so bestätigen sich zunächst die stereotypen Erwartungen: viele der Menschen wohnen in Romavierteln am Rand der Stadt – in Hütten, die sie aus Müll und allem, was sich sonst noch finden und verwenden ließ, gebaut haben. Viele der Kinder besuchen keine Schulen, müssen sie doch zur täglichen Überlebenssicherung der Familie beitragen. Es entsteht ein Bild vom Rom, den seine sozioökonomische Position an den Rand der Gesellschaft drängt. Die Realität ist aber, so scheint es mir nach kurzem Nachdenken, wie so oft wesentlich differenzierter, als es dieser kurze Ausflug zeigt. Es ist keineswegs so, dass ich die Lebenssituation dieser Menschen, denen ich auf der Straße begegnet bin, verharmlosen möchte, und dennoch zeigen diese Beispiele nur ein unvollständiges Bild einer Volksgruppe, die, so unterstreichen

es meine Gesprächspartner immer wieder, doch deutlich heterogener ist, als es ganz am Anfang des Projekts meine Erwartung war. Dies zeigt sich nicht nur daran, dass die vermeintlich einheitliche Volksgruppe der Roma sich in Wirklichkeit in eine Vielzahl verschiedener Subgruppierungen unterscheiden lässt und dies sowohl nach kulturellen, sozialen, sprachlichen und regionalen sowie auch religiösen und die Lebensweise und die Art des Berufs betreffenden Kriterien. Es gibt wahrscheinlich auch eine viel größere Zahl an gut integrierten Roma, als es sich auf den ersten Blick zeigt. Das Problem ist wohl, dass die meisten dieser Menschen aufgrund ihrer gelungenen Integration eben gerade auf diesen ersten Blick hin nicht zu erkennen sind und sich häufig auch nicht so einfach zu erkennen geben.

Nichtsdestotrotz interessiert mich doch der Grund dafür, dass es dennoch eine große Zahl an Roma zu geben scheint, die ohne besondere Verbesserungsperspektive am Rande der Gesellschaft leben. Es scheint hier, so ist mein Eindruck, eine ganz eigene Form von Kreislauf zu geben, den zu durchbrechen sich schwierig gestaltet. Mangelnde berufliche Qualifikation und Bildung scheinen oft Ausgangspunkte für eine prekäre Lebenssituation. Zudem nimmt die Rolle von traditionellen Beschäftigungsformen, wie beispielsweise der Beruf des Herstellers von Holzgegenständen, den einer meiner Gesprächspartner nebenbei ausübt, in der heutigen Zeit immer mehr ab. Unzureichende Qualifikationen für den Arbeitsmarkt haben natürlich zur Folge, dass die Existenzgrundlage oft nur unzureichend gesichert ist. Dies wirkt sich dann wiederum besonders auf die nachfolgende Generation aus, die oft statt des Schulbesuchs ihren Teil zur Überlebenssicherung der Familie beitragen muss. Es scheint also besonders im Hinblick auf die schulische Laufbahn und die berufliche Qualifikation Ansatzpunkte für eine Erklärung zu geben.

prejudecăți. Adesea ele fac pereche bună cu propriile experiențe proaste – unele întărite evident de corectitudinea anumitor stereotipuri. De exemplu, întâlnesc rromi, de cele mai multe ori femei cu copii, cerșind la colțul străzii sau vânzând flori. Dacă îi întreb despre viața lor, se confirmă în primul rând stereotipurile așteptate: mulți dintre ei locuiesc în cartierele țigănești de la marginea orașului – în cocioabe construite din gunoaie și orice altceva ce se găsește și poate fi întrebuințat. Mulți dintre copii nu merg la școală, ei trebuie să contribuie la asigurarea supraviețuirii de zi cu zi a familiei. Se formează o imagine a rromilor, pe care poziția lor socio-economică îi împinge spre marginea societății. Realitatea este însă, ca de multe ori, în mod esențial mai diferită decât se vede la această primă ieșire, cel puțin așa

Problema este însă că majoritatea acestor oameni, datorită integrării lor reușite, nu sunt recunoscuți tocmai la o primă privire și nici nu se lasă recunoscuți atât de ușor.

Cu toate acestea, pe mine mă interesează motivul pentru care pare totuși să existe un număr mare de rromi care trăiesc la marginea societății fără să aibă perspectiva vreunei îmbunătățiri. Se pare că există aici un cerc vicios de un tip aparte – asta e impresia mea – care nu poate fi rupt cu ușurință. Lipsa calificării profesionale și a educației par adesea să fie sursa unei vieți precare. În plus, în prezent scade importanța meseriilor tradiționale, ca de exemplu cea de restaurator de obiecte din lemn, meserie pe care o practică din când în când unul dintre conlocutorii mei. Calificarea nesatisfăcătoare pentru piața muncii are

îmi apare dacă mă gândesc mai bine. Nu vreau niciodată să bagatelizez modul de viață al acestor oameni pe care i-am întâlnit pe stradă, dar, totuși, aceste exemple creează doar o imagine incompletă asupra unei etnii care – lucru subliniat mereu de conlocutorii mei – este totuși mult mai heterogenă decât erau așteptările mele la începutul proiectului. Acest lucru nu se vede doar prin faptul că presupus unitara etnie a rromilor poate fi în realitate împărțită într-o multitudine de subgrupe, iar acestea, la rândul lor, create atât după criteriile culturale, sociale, lingvistice și regionale, cât și după cele religioase sau cele legate de modul de viață și de meserie. Probabil există și un număr mult mai mare de rromi bine integrați decât se poate vedea la o primă privire.

Dies bringt mich auf die Idee, mit einem Mitarbeiter des in Cluj angesiedelten und landesweit agierenden *Resource Centre for Roma Communities* zu sprechen und nach konkreten Projekten zu fragen, die in Cluj und Umgebung zur Verbesserung der Situation der Roma durchgeführt werden. Er erzählt von einigen Projekten, die mithilfe europäischer Gelder sowie Geldern aus dem *Roma Education Fund* auf nationaler Ebene durchgeführt wurden. Seine Organisation bildet dabei eine Art Dachorganisation mehrerer NGOs, die sich für die Förderung der Rechte der Roma in verschiedenen Bereichen einsetzt. In diesem Zusammenhang erfahre ich ebenfalls von der NGO *Amare Phrala* (übersetzt „Unsere Brüder“), die mit Unterstützung des *Resource Centre* in Cluj und Umgebung Schulungen und Kurse zur beruflichen Weiterqualifizierung von Roma mit handwerklichen Berufen durchführt, um so deren Arbeitsmarktchancen zu erhöhen. Auch im schulischen Bereich führt das *Resource Centre* einige interessante Projekte durch. Zu diesen Projekten zählt beispielsweise die Vergabe von Stipendien in Zusammenarbeit mit dem *Roma Education Fund*, um einer Auswahl von Roma-Jugendlichen die finanzielle Ausstattung für den Besuch einer weiterführenden Schule oder sogar von Universitäten zu geben. Desweiteren zählen hierzu auch die Ausbildung und der Einsatz von Schulmediatoren, die oft selbst einen Roma-Hintergrund haben und an den Schulen als Berater und Ansprechpartner, besonders für Schüler mit Roma-Hintergrund, fungieren. Auf kommunaler Ebene fördert das *Resource Centre* ebenfalls die Ausbildung interessierter Roma zum „Roma-Botschafter“. Diese Menschen können hinterher in Städten und Kommunen eingesetzt werden und sind dort besonders für Roma-Fragen zuständig. Allgemein festigt sich bei mir der Eindruck, dass Teile der Probleme bekannt sind und es eine Reihe von Institutionen in und um Cluj gibt, die sich um eine Lösung dieser Probleme bemühen.

Auf dem Weg zum Büro des „Roma-Botschafters“ der Stadt Cluj-Napoca finde ich außerdem noch weitere Informationen zu Projekten, die in und um Cluj zur Förderung der Roma-Community durchgeführt werden. So fällt mir beispielsweise der Flyer einer ebenfalls vom *Resource Centre* unterstützten Kampagne gegen Diskriminierung der Roma unter dem Motto „Kulturelle Vielfalt schätzen lernen!“ auf. Auf dem Flyer abgedruckt ist ebenfalls ein Foto von einem Gabor-Zigeuner mit schwarzem Hut und kariertem Hemd: mein Gesprächspartner aus dem Café von vor ein paar Tagen. Ich habe den Eindruck, hier schließt sich der Kreis.

Dies lässt mich meine während der Recherche gemachten Erfahrungen noch einmal Revue passieren. Es sind wohl hauptsächlich Eindrücke, die ich hier beschrieben habe, die keinen Anspruch auf absolute Richtigkeit haben – Eindrücke mögen täuschen, und eine Woche kann keine ausreichende Zeit sein, um eine derart komplexe Thematik auch nur ansatzweise zu begreifen – und doch habe ich am Ende dieser Woche eines verstanden: Vielleicht ist der Film über die Freundschaft zwischen dem Gabor-Zigeuner und dem ungarischen Pastor, den ich am Anfang erwähnt habe, momentan in den meisten Fällen noch recht weit von der Realität entfernt; eine Vision für die Zukunft einer funktionierenden interkulturellen Gemeinschaft kann diese erzählte Geschichte aber dennoch bieten.

Verfasserin: Lisa Kitter,
Universität Regensburg

Tandempartner: Hunor Kovács,
Babeş-Bolyai-Universität Cluj-Napoca

dreht Konsequenz die Tatsache, dass notwendige Existenz adesea nu pot fi procurate. Acest lucru afectează mai ales generația următoare care, în loc să frecventeze școala, trebuie să ajute la asigurarea supraviețuirii familiei. Așadar, se pare că mai ales în privința situației școlare și a calificării profesionale este nevoie de câteva lămuriri suplimentare.

Astfel mi-a venit ideea de a sta de vorbă cu un angajat al *Centrului de Resurse pentru Comunitatea Rromă*, centru care își are sediul în Cluj, dar activitatea lui se desfășoară în toată țara. L-am întrebat despre proiecte concrete care s-au desfășurat în Cluj și în împrejurimi cu scopul îmbunătățirii situației rromilor. Mi-a vorbit despre câteva proiecte care s-au desfășurat pe plan național cu fonduri europene și fonduri de la *Roma Education Fund*. Organizația sa este un fel de organizație care cuprinde mai multe ONG-uri care se ocupă cu promovarea drepturilor rromilor în diverse domenii. În acest context am aflat despre ONG-ul *Amare Phrala* (în traducere „Frații Noștri“) care, cu susținerea *Resource Centre*, oferă instruire și cursuri pentru recalificarea rromilor în meserii artisanale, pentru ca șansele lor pe piața muncii să crească. Și în domeniul educațional *Resource Centre* realizează câteva proiecte interesante. Printre acestea se numără de exemplu acordarea unor burse, în colaborare cu *Roma Education Fund*, pentru a oferi unora dintre rromii tineri resursele necesare pentru frecventarea liceului sau chiar a unei facultăți. Aici se numără și cursurile de formare profesională și angajarea de pedagogi de origine rromă, care au în școli rolul de consilieri sau parteneri de dialog, special pentru elevii de origine rromă. La nivel local, *Resource Centre* susține, de asemenea, pentru rromii interesați organizarea de cursuri de formare ca „ambasador rrom“. Aceștia pot să fie angajați în orașe și comune, unde sunt responsabili în special pentru problemele rromilor. La modul general, impresia mea este că o parte a problemelor

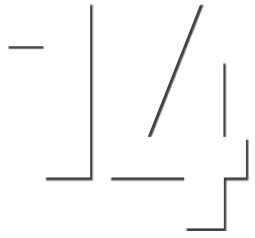
sunt cunoscute și că în Cluj și în împrejurimi există o serie de instituții care se preocupă de găsirea unor soluții pentru aceste probleme.

În drumul spre biroul „Ambasadorului rrom“ din Cluj-Napoca aflu și alte informații despre proiecte care sunt inițiate în Cluj și împrejurimi pentru susținerea comunității rrome. De exemplu, îmi atrage atenția un flyer al campaniei împotriva discriminării rromilor, organizate tot de *Resource Centre*, cu motto-ul „Să învățăm să apreciem diversitatea culturală“. Pe flyer este imprimată de asemenea o fotografie a unui țigan gabor cu pălărie neagră și cămașă în carouri: conlocutorul meu de acum câteva zile din cafenea. Am impresia că cercul se închide aici.

Acest lucru mă face să mai trec odată în revistă experiențele mele din timpul studiului. Ceea ce am descris aici sunt mai ales impresii care nu au pretenția de a fi absolut corecte – impresiile pot înșela și într-o săptămână nu este suficient timp pentru a înțelege chiar și numai superficial o tematică atât de complexă – și totuși, la sfârșitul acestei săptămâni am înțeles foarte bine un lucru: poate că filmul, pe care l-am menționat la început, despre prietenia dintre țiganul gabor și pastorul maghiar este pentru moment, în majoritatea cazurilor, foarte departe de realitate; totuși, această istorioară poate fi o viziune a viitorului unei comunități interculturale funcționale.

Autoare: Lisa Kitter,
Universitatea Regensburg

Partener de tandem: Hunor Kovács,
Universitatea Babeş-Bolyai, Cluj-Napoca

Julia Kling

Erinnerungsorte in Cluj-Napoca

Ganz Cluj-Napoca tummelt sich in der Stadtmitte, auf dem Piața Unirii, dort vor der St. Michaels-Kathedrale, die zwischen dem 14. und 15. Jahrhundert errichtet wurde. Eine ungarische Familie mit zwei Kindern, in reich bestickten Röcken und traditionellen Hüten, steht andächtig vor einem übergroßen **Denkmal des ungarischen Königs Matthias Corvinus** (1458-1490). Das Reiterstandbild dieses berühmten Königs, der nicht nur in der Stadt geboren sein soll, sondern während dessen Regierungszeit Cluj auch seinen Aufstieg zu einem der bedeutendsten Wirtschaftszentren Siebenbürgens erlebte, nimmt seit 1902 den Platz vor der Kathedrale ein. Doch wie kommt dieses zutiefst ungarische Wahrzeichen in eine rumänische Stadt wie Cluj?

Cluj, in Siebenbürgen gelegen, gehörte nicht immer zu Rumänien, sondern kann auch auf eine bewegte Vergangenheit als Hauptstadt Siebenbürgens im Habsburger Reich, sowie auf eine lange Zugehörigkeit zum ungarischen Staat zurückblicken. Geht man auf den Piața Unirii, begibt man sich daher auch zugleich auf den Mátyás Király tér, oder wie man unter Angehörigen der ungarischen Minderheit der Stadt sagt, man trifft sich bei Matyi. Und auch wenn Cluj eine ungarische Stadt war, so war sie schon immer auch, und ist es bis heute, eine Stadt vieler anderer Volksgruppen, Konfessionen und Sprachen. Dieser Tatsache verdankt sie auch ihre Vielzahl von Namen – auf

rumänisch Cluj-Napoca, auf ungarisch Kolozsvár, und auf deutsch Klausenburg.

Dennoch war Cluj bis zum Ende des Ersten Weltkriegs 1918, als es mit Siebenbürgen an den rumänischen Staat fiel, größtenteils ungarisch geprägt. Dies begann sich jedoch langsam zu ändern. Mit dem 1. Oktober 1919, wie man im Museum der Babeș-Bolyai Universität erfährt, wurde beispielsweise aus der ungarischen Universität von Cluj eine rumänische Universität. Doch nicht nur in kultureller Hinsicht war ein Wandel gegeben, die Aufnahme Siebenbürgens in den rumänischen Staat zog langfristig auch einen Wandel in der ethnischen Struktur der Stadtbevölkerung von Cluj nach sich. Während um 1900 noch über 80% der Bewohner ungarischer Abstammung waren, zählte man nicht lange nach Ende des Zweiten Weltkriegs nur noch etwa 58% Ungarn. Um das Jahr 1956 war schließlich der Gleichstand zwischen der ungarischen und der rumänischen Volksgruppe erreicht. Bis Anfang der 90er Jahre des 20. Jahrhunderts hatte sich das Zahlenverhältnis von 1900 fast vollständig zugunsten der Rumänen gewendet.

Nach dem Ende des Sozialismus war es ein offenes Geheimnis, dass der nationalistisch gesinnte Bürgermeister, Gheorghe Funar, das Denkmal des ungarischen Königs am liebsten aus dem Herzen der Stadt verbannt sehen würde. Selbst aus der Denkmalsinschrift verschwand das damalige „Hungarorum Matthias Rex“ und nur das heute zu sehende

Locuri comemorative în Cluj-Napoca

Întreg Clujul se agită în centrul orașului, în Piața Unirii, în fața Bisericii Sf. Mihail, care a fost ridicată între secolele al XIV-lea și XV-lea. O familie de maghiari cu doi copii, cu haine brodate și pălării tradiționale, stă evlavioasă în fața unui imens **monument al regelui maghiar Matthias Corvinus** (1458-1490). Statuia ecvestră a acestui ilustru rege care nu numai că s-ar fi născut în oraș, dar sub domnia căruia Clujul a devenit unul dintre cele mai importante centre comerciale din Transilvania, a fost așezată din 1902 în fața catedralei. Dar cum a ajuns acest însemn maghiar într-un oraș românesc cum este Clujul?

Situat în Transilvania, Clujul nu a aparținut dintotdeauna României, ci poate privi înapoi spre un trecut agitat în rolul său de capitală a Transilvaniei în timpul Imperiului Habsburgic și, de asemenea, spre îndelungata sa apartenență la statul ungar.

Denkmal für Matthias Corvinus auf dem Piața Unirii
Statuia lui Matei Corvin în Piața Unirii

Mergând în Piața Unirii, ajungi totodată la Mátyás Király tér, sau cum spun membrii minorității maghiare a orașului, ne întâlnim la Matyi. Chiar și atunci când Clujul era un oraș maghiar, el a fost dintotdeauna și este și astăzi un oraș cu multe etnii, confesiuni și limbi. Acestei realități se datorează și numeroasele sale denumiri – în română Cluj-Napoca, în maghiară Kolozsvár, iar în germană Klausenburg.

„Matthias Rex“ blieb erhalten. Dass Matthias Corvinus dennoch nicht weichen musste, verdankt er vielleicht auch seinem Vater, Iancu de Hunedoara, der nachweislich Rumäne gewesen sein soll, worauf in Cluj auch durch eine Tafel an Matthias Corvinus' Geburtshaus in der Strada Matei Corvin hingewiesen wird. Heute, frisch renoviert, u. a. auch mit Unterstützung des ungarischen Staates, überblickt der im neuen Glanz erstrahlende König wie eh und je das vor ihm stattfindende Stadtleben, auch wenn er für die andächtig vor ihm verweilende Familie sehr wahrscheinlich eine andere Bedeutung hat als für die vielen tagtäglich an ihm vorbeilaufenden Rumänen der Stadt. Das Denkmal von Matthias Corvinus ist somit, wie viele andere Erinnerungsstätten in Cluj, nicht nur Kunstwerk, sondern auch Ausdruck der vielschichtigen und wechselhaften Geschichte dieser Stadt.

Ein Denkmal, das über die Bedeutung der Stadt im Mittelalter Aufschluss gibt, ist die **Statue des Heiligen Georg**, der den Drachen tötet. Sie steht vor der Reformierten Kirche und ist die Kopie eines der berühmtesten Standbilder des Mittelalters. Das Original, das auf dem Hradschin in Prag steht, wurde von zwei Brüdern, Martin und Georg (oder auf Ungarisch Márton und György), Kunsthandwerkern aus Cluj, im Jahr 1373 gefertigt. Eine wohl aus dem letzten Jahrhundert stammende Kopie des Standbildes aus Keramik findet sich darüber

Statue des Heiligen Georg
Stauia Sf. Gheorghe

hinaus in einer in die Wand eingelassenen Vitrine, an der Seite des Apothekenmuseums auf der Strada Regele Ferdinand.

Die Zeit der Habsburgerherrschaft über Siebenbürgen verkörpert der **Franz-Josef-Obelisk**, auch die „Carolina“ genannt, der 1831 zum Andenken an einen Besuch des habsburgischen Kaisers Franz I und seiner Frau Karoline in Cluj im Jahr 1817 erbaut wurde. Ursprünglich stand er auf dem Piața Unirii, später wanderte der Obelisk zum heutigen Standort auf dem Piața Muzeului.

Von historischer Bedeutung ist ebenso der **Zentralfriedhof der Stadt Cluj**, für den sich seit dem 19. Jahrhundert der Name „Ház-

Clujul a simțit totuși puternic amprenta maghiară până la sfârșitul Primului Război Mondial, în 1918, când împreună cu restul Transilvaniei a trecut la statul român. Această amprentă a început să se schimbe încetul cu încetul. Spre exemplu, începând cu 1 octombrie 1919, după cum putem afla din Muzeul Universității Babeș-Bolyai, universitatea maghiară din Cluj a fost transformată într-o universitate română. Dar schimbarea nu s-a produs numai la nivel cultural; trecerea Transilvaniei la tatul român a atras după sine pe termen lung și o schimbare în structura etnică a populației Clujului. În vreme ce la 1900 mai bine de 80% din locuitori erau de origine maghiară, nu mult după Al Doilea Război Mondial numărul lor a scăzut la aproximativ 58%. În 1956 s-a ajuns în cele din urmă la un echilibru între etnia română și cea maghiară. Până la începutul anilor 90 din secolul al XX-lea procentajul din 1900 s-a inversat aproape complet în favoarea românilor.

La sfârșitul perioadei socialiste era un secret public faptul că primarul de orientare naționalistă, Gheorghe Funar, ar fi dorit foarte mult să scoată din inima orașului monumentul regelui maghiar. Inscripția de pe statuie „Hungarorum Matthias Rex“ a dispărut, iar astăzi se mai păstrează doar „Matthias Rex“. Faptul că Matthias Corvinus nu a fost nevoit să dispară se datorează probabil tatălui său, Iancu de Hunedoara, care conform dovezilor ulterioare era român, ceea ce este de asemenea menționat pe tăblița de pe casa unde s-a născut Mathias Corvinus, de pe strada Matei Corvin. Proaspăt renovată, printre altele și cu sprijinul statului ungar, stauia din nou strălucitoare a regelui privește ca dintotdeauna viața orașului ce se desfășoară în fața sa, chiar dacă regele are probabil o altă semnificație pentru familia care plină de evlavie zăbovește în fața lui decât pentru nenumărații români care trec zilnic pe lângă el. Monumentul lui Matthias Corvinus este, ca multe alte locuri

comemorative din Cluj, nu doar o simplă operă de artă, ci și expresia diversificatei și schimbătoare istorii a acestui oraș.

Un monument care explică semnificația orașului în evul mediu este **Statuia Sfântului Gheorghe**, ucigătorul de balauri. Ea se află în fața Bisericii Reformate și este o copie a uneia dintre cele mai celebre statui medievale. Originalul, care se află la Praga, în Hradschin, a fost realizat în anul 1373 de doi frați, Martin și Georg (sau în maghiară Márton și György), meșteri din Cluj. O copie din ceramică a statuii, realizată în secolul trecut, se găsește într-o vitrină încrustată în perete, pe partea cu Muzeul Farmaciei de pe strada Regele Ferdinand.

Perioada dominației Habsburge asupra Transilvaniei este întruchipată de **Obeliscul Franz-Joseph**, numit și „Carolina“, care a fost ridicat în 1831, în memoria vizitei din 1817 la Cluj a împăratului Habsburgic Franz I și a soției sale, Carolina. Inițial, a fost așezat în Piața Unirii, ulterior a fost mutat în locația actuală, în Piața Muzeului.

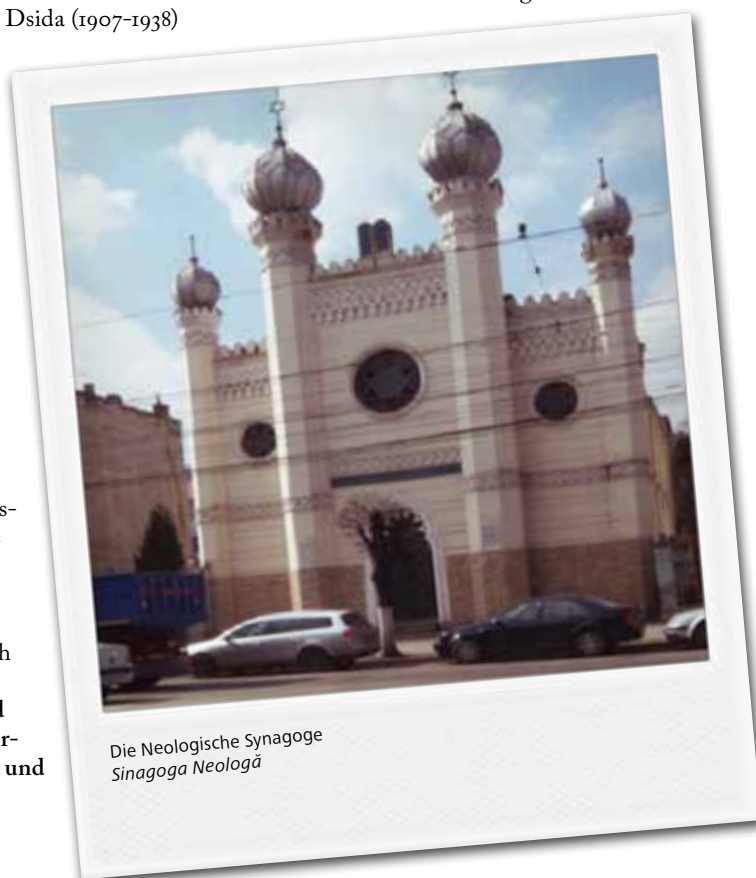
O semnificație istorică are și **Cimitirul Central al orașului Cluj** pentru care s-a încetățenit încă din secolul al XIX-lea numele de „Házsongárd“. Cimitirul a fost construit conform unei decizii din 11 mai 1585 ca urmare a unei epidemii de ciumă, iar numele poate fi pus în legătură cu diverse surse: pe de o parte, cu un locuitor mai de demult al orașului Cluj, pe nume Hasinschart, pe de altă parte, cu o grădină cu iepuri sau cu aluni. Deja pentru vizitatorul din secolul al XIX-lea era interesant de observat că, la diversitatea de confesiuni din oraș, toți locuitorii erau îngropați în același cimitir. Astăzi vizitatorul pășește într-un cimitir foarte întins, cu morminte și mausoleuri, care este cunoscut drept „Panteonul Transilvaniei“, fiindcă aici sunt îngropate peste 400 de personalități importante din oraș și din regiune. Printre alte morminte, se

songárd“ eingebürgert hat. Der Friedhof wurde mit einem Beschluss vom 11. Mai 1855 infolge einer Pestepidemie eingerichtet, und der Name lässt sich auf verschiedene Quellen zurückführen: Zum einen auf einen frühen Bewohner der Stadt Cluj mit dem Namen Hasinschart, zum anderen auf einen dort gelegenen Hasen- oder Haselgarten. Interessant war es schon für die Besucher des 19. Jahrhunderts zu sehen, dass bei aller konfessionellen Vielfalt, die die Stadt auszeichnete, alle Bewohner auf demselben Friedhof bestattet wurden. Heute trifft man auf eine weitläufige Friedhofsanlage mit Gräbern und Mausoleen, die auch als „Pantheon Siebenbürgens“ bezeichnet wird, da dort über 400 bedeutende Persönlichkeiten aus der Stadt und Region begraben liegen. So findet man auf dem Házsongárd unter anderem die Gräber der Dichter Jenő Dsida (1907-1938) und Sándor Reményik (1890-1941), das des Gelehrten János Apáczai Csere (1625-1659) und des Naturwissenschaftlers Sámuel Brassai (1800-1897). Auch Gheorghe Dima (1847-1925), nach dem die staatliche Musikhochschule in Cluj benannt ist, und der Biologe und Höhlenforscher Emil Racoviță (1868-1947), dessen Statuen man vor dem Racovița-Lyzeum und vor dem Universitätsgebäude der Geographie und Zoologie findet, liegen dort begraben.

Die Stadt zeichnet sich zudem durch eine große Anzahl von **Statuen und Büsten zu Ehren von Persönlichkeiten aus Kunst und**

Kultur aus. Die rumänischen Dichter Mihai Eminescu (1850-1889) und Lucian Blaga (1859-1961), sind seit den 1970er bzw. 1980er Jahren vor der rumänischen Oper zu finden. Auf Eminescu trifft man zudem im Botanischen Garten, Blaga findet sich außerdem noch neben dem Eingang zur Universitätsbibliothek und im Inneren des Hauptgebäudes der Babeș-Bolyai Universität. Im Innenhof der Universität stehen auch die Büsten der beiden Wissenschaftler, nach denen die Universität heute benannt ist: Victor Babeș (1854-1926) und János Bolyai (1802-1860).

Dass die Stadt neben Rumänen und Ungarn auch immer jüdische und deutsche Mitbürger beheimatete, zeigt sich ebenfalls im Stadtbild. An die **jüdische Minderheit** der Stadt erinnert die neologische

Die Neologische Synagoge
Sinagoga Neologă

Házsongárd: Der Zentralfriedhof von Cluj
Házsongárdi temető: Cimitirul Central din Cluj

gäses in Házsongárd die des Dichters Jenő Dsida (1800-1897) und Sándor Reményik (1890-1941), die des Gelehrten János Apáczai Csere (1625-1659) und des Naturwissenschaftlers Sámuel Brassai (1800-1897). De asemenea sunt îngropați acolo Gheorghe Dima (1847-1925), după care este numită Academia de Muzică din Cluj, și biologul și speologul Emil Racoviță (1868-1947), a cărui statuie se află în fața Liceului Racoviță și în fața Facultății de Geografie și Zoologie.

Orașul se remarcă, de altfel, prin numărul mare de **statui și busturi în onoarea personalităților culturale și artistice**. Poeții români Mihai Eminescu (1850-1889) și Lucian Blaga (1859-1961) se află din 1970, respectiv din 1980 în fața Operei Naționale. Pe Eminescu îl putem întâlni și în Grădina Botanică, Blaga se află de asemenea la intrarea în Biblioteca

Universității și în curtea interioară a Universității Babeș-Bolyai. Tot în curtea interioară a Universității se găsesc statuile celor doi oameni de știință care au dat numele Universității: Victor Babeș (1854-1926) și János Bolyai (1802-1860).

În imaginea orașului se vede că, pe lângă români și maghiari, în oraș au locuit dintotdeauna și cetățeni evrei și germani. Sinagoga Neologă din strada Horea, una din cele trei sinagoge din oraș, amintește de **minoritatea evreiască** din oraș. Sinagoga a fost ridicată în 1886, a fost distrusă în timpul celui de-Al Doilea Război Mondial și reconstruită în 1951. Înaintea celui de-Al Doilea Război Mondial trăia în oraș o comunitate evre-

iască relativ mare, care constituia peste 12% din totalul populației, însă după război a fost în mare măsură distrusă. Tablița comemorativă adecvat postată pe Sinagogă face referire la rolul Sinagogii ca loc de comemorare a evreilor deportați și la teroarea Holocaustului.

Minoritatea germană, care își are originea în sașii aduși în Transilvania în evul mediu de regii maghiari și care, alături de români și maghiari, au contribuit la întemeierea orașului medieval, este astăzi din ce în ce mai puțin numeroasă. Deși nu este reprezentată în oraș prin monumente, urmele ei se găsesc altundeva. Astfel, strada Hermann Oberth din apropierea Academiei de Muzică amintește de fizicianul și cercetătorul de rachete (1894-1989), care a lucrat pentru mai mulți ani în Cluj. Din strada Horea se bifurcă

Synagoge in der Strada Horea, eine der drei Synagogen der Stadt. Sie wurde 1886 erbaut, während des Zweiten Weltkriegs zerstört und 1951 wieder aufgebaut. Vor dem Zweiten Weltkrieg lebte in der Stadt eine relativ große jüdische Gemeinschaft, die teilweise über 12% der Gesamtbevölkerung ausmachte, nach dem Krieg jedoch weitgehend ausgelöscht war. Die an der Synagoge angebrachten Erinnerungstafeln weisen auf die Rolle der Synagoge als Erinnerungsort an die deportierten Juden und die Schrecken des Holocaust hin.

Die deutsche Minderheit, die aus den im Mittelalter von den ungarischen Königen nach Siebenbürgen gerufenen Sachsen hervorging und neben Ungarn und Rumänen Anteil an der Gründung der mittelalterlichen Stadt hatte, ist heute nur mehr sehr klein. Sie ist im Stadtbild zwar nicht durch Denkmäler vertreten, doch finden sich andere Spuren. So erinnert nahe der Musikhochschule eine „Strada Hermann Oberth“ an den Siebenbürger Physiker und Raketenforscher (1894–1989), der mehrere Jahre in Cluj tätig war. Von der Strada Horea zweigt an einer Stelle die „Strada St. Ludwig Roth“ ab, ein Hinweis auf den Siebenbürger Pfarrer und Politiker Stefan Ludwig Roth (1796–1849), der im Zuge der Revolution 1849 in Cluj hingerichtet wurde. Zudem steht in den Räumlichkeiten des Demokratischen Forums der Deutschen in Rumänien auf der Strada Memorandumului wie auch im Hauptgebäude der Universität eine Büste von Hermann Oberth.

Lupa Capitolina

Betrachtet man die Denkmäler, die nach 1918 aufgestellt wurden, so zeigt sich, entsprechend der historischen Entwicklungen dieser Zeit, ein Wandel hin zu ausschließlich rumänisch besetzten Themen. 1921 wird eine Kopie der „Lupa Capitolina“, deren Original auf dem Kapitol in Rom steht, auf dem Piața Unirii aufgestellt. Unabhängig davon, ob das Bildnis der Wölfin mit den Zwillingen Romulus und Remus, der Sage nach Begründer der Stadt Rom, nun ein Geschenk der Stadt Rom oder gar ein Geschenk Mussolinis persönlich war, so sollte durch sie in erster Linie ein Zeichen der Verbundenheit des rumänischen Volkes zu seinen romanischen Wurzeln gesetzt werden. Heute steht das Denkmal auf der Bulevardul Eroilor.

la un moment dat strada St. Ludwig Roth, o trimitere la preotul și politicianul Stefan Ludwig Roth (1796–1849), care a fost executat în Cluj, în 1849, în urma revoluției. În plus, în sălile Formului Democratice al Germanilor din România de pe strada Memorandumului, ca și în clădirea principală a Universității se află un bust al lui Hermann Oberth.

Analizând monumentele care au fost ridicate după 1918, se observă o trecere spre teme exclusiv românești, corespunzătoare evoluției istorice din această perioadă. În 1921 a fost adusă în Piața Unirii o copie a statuii „Lupa Capitolina“, al cărei original se află în Roma, pe Capitoliu. Independent de faptul că statuia lupoaiței cu cei doi gemeni, Romulus și Remus, întemeietorii legendari ai Romei, a fost un cadou din partea orașului Roma sau un cadou personal din partea lui Mussolini, trebuia ca prin intermediul ei să se impună un însemn al legăturii poporului român cu rădăcinile sale romane.

Monumentele cu referințe sovietice din perioada de după Al Doilea Război Mondial au dispărut cu totul din oraș, de exemplu, un tanchist sovietic care se afla în spatele Operei Naționale și efigia unei stele sovietice din apropierea Catedralei Ortodoxe. Un monument din perioada socialistă care s-a păstrat este „Obeliscul Horia, Cloșca și Crișan“ din fața Hotelului Napoca, de cealaltă parte a Someșului Mic, ridicat în anul 1974.

Rolul său este să amintească de conducătorii răscoalei țaranilor români din Transilvania, care a avut loc în 1784. De asemenea semnificativ pentru istoria rămânilor este monumentul ridicat în 1976 în cinstea lui Mihai Viteazul (1593–1601), în Piața Mihai Viteazu. Pentru mulți români,

Mihai-Viteazu-Platz
Piața Mihai Viteazu

voievodul Valahiei este sinonim cu prima unire a României, chiar dacă pentru scurt timp, în anul 1600. În strânsă legătură cu acest monument se află și statuia lui Baba-Novac din fața Turnului Croitorilor, ridicată în 1975. Baba-Novac a fost comandant în armata lui Mihai Viteazu și în anul 1601 a fost executat în Cluj-Napoca. Și grupul statuar „Școala Ardeleană“, ridicat în 1973 în

Denkmäler mit sowjetischem Bezug aus der Zeit nach dem Zweiten Weltkrieg sind völlig aus dem Stadtbild verschwunden, so auch ein sowjetischer Panzer, der hinter der rumänischen Oper stand, und das Bildnis eines Sowjetsterns in der Nähe der Orthodoxen Kirche. Ein **Denkmal aus der sozialistischen Zeit**, das erhalten geblieben ist, ist der „Horia, Cloșca und Crișan-Obelisk“ vor dem Napoca-Hotel, auf der anderen Seite des Someșul Mic, aus dem Jahr 1974. Dieser soll an die Anführer des rumänischen Bauernaufstands von 1784 in Siebenbürgen erinnern. Auch das 1976 entstandene Denkmal für Mihai Viteazul (1593-1601), Mihai den Tapferen, auf dem Piața Mihai Viteazu ist für die rumänische Nationalgeschichte bedeutend. Für viele Rumänen steht der Woiwode der Walachei Synonym für die erste, wenn auch kurze Vereinigung Rumäniens um das Jahr 1600. Eine Verbindung zu diesem Denkmal hat auch das Baba-Novac-Denkmal vor dem Schneiderturm, das 1975 errichtet wurde. Der dort zu sehende Baba Novac war Kommandeur in der Armee Mihai Viteazuls und wurde im Jahr 1601 in Cluj hingerichtet. Auch die 1973 vor dem Universitätshauptingang aufgestellte Statuengruppe „Școala Ardeleană“ ist ein rumänisches Thema verschrieben. Sie zeigt die Hauptvertreter der Siebenbürger Schule (Samuil Micu, Gheorghe Șincai und Petru Maior), eine Gruppe rumänischer Intellektueller, die die rumänische Kulturbewegung gegen Ende des 18. bis zu Beginn des 19. Jahrhunderts maßgeblich förderten. Woran man den rumänischen Einfluss auf die Entwicklung der Stadt ebenfalls erkennen kann, ist der Namenszusatz „Napoca“, den Cluj 1974 von Nicolae Ceaușescu offiziell erhielt, um so eine Verbindung zur römischen Vergangenheit der antiken Siedlung herzustellen.

Zu den bedeutenden **Erinnerungsorten, die nach der Wende 1989 entstanden**, gehört das Denkmal des unbekannt rumänischen

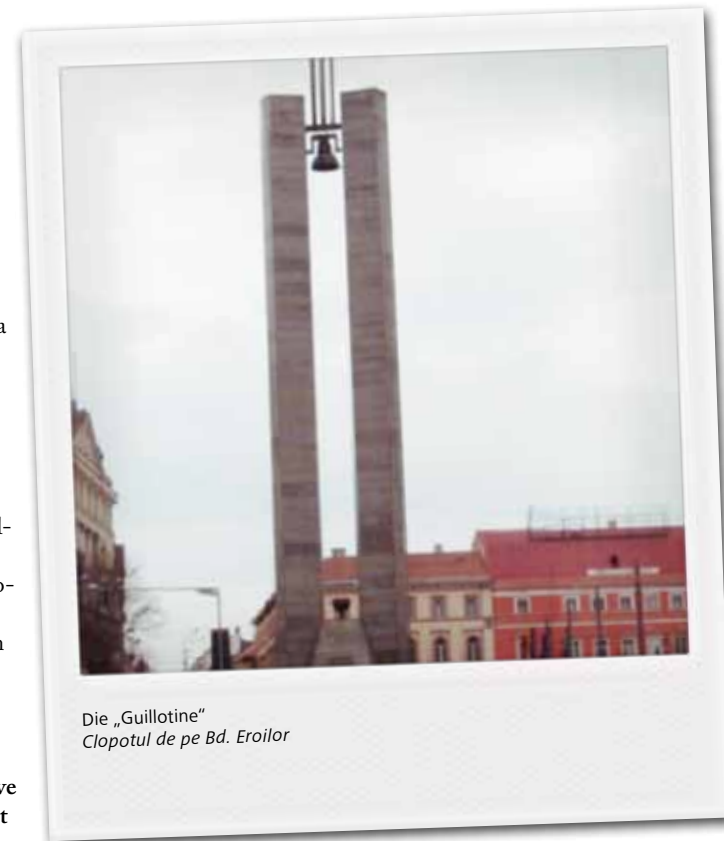
Soldaten hinter der rumänischen Oper aus dem Jahr 1996, welches Bildnisse rumänischer Soldaten aus verschiedenen Jahrhunderten und Konflikten zeigt. Auch das riesige Kreuz auf dem Cetățuie, das 1948 abgerissen worden war, wurde zwischen 1993 und 1997 dort wieder errichtet. Weitere Denkmäler, die hauptsächlich für die rumänische Bevölkerung der Stadt von Bedeutung sind, kamen vor allem noch während der Amtszeit des Bürgermeisters Gheorghe Funar hinzu (1992-2004). Dazu zählt auch das Denkmal im Gedenken an den sogenannten Memorandenprozess von 1894. Das Denkmal, das einer riesigen Guillotine ähnelt, trägt die Namen der damals Angeklagten und einen Ausspruch Ioan Rațius. Damit soll es an eine rumänische Delegation erinnern, die in Wien Rechte für die rumänische Minderheit eingefordert hatte. Den Vertretern wurde daraufhin im Mai 1894 in Cluj der Prozess gemacht und zwar im jetzigen Ethnographischen Museum, das damals den größten Saal der Stadt beherbergte. Die „Guillotine“, wie das Denkmal auch genannt wird, wurde im Jahr 1994 aufgestellt, genau 100 Jahre nach dem Prozess 1894. Am Fuß des Denkmals sollte ursprünglich in der dort zu sehenden Schale ein ewiges Feuer brennen, das man nun stattdessen auf dem Piața Mihai Viteazul findet.

Das wohl umstrittenste Denkmal findet sich vor der Orthodoxen Kathedrale und wurde 1993 errichtet. Es zeigt ein Bildnis Avram Iancus (1824-1872), dessen Name eng mit der Revolution von 1848 in Siebenbürgen verbunden ist. Während die ungarischen Revolutionäre gegen die habsburgische Vorkherrschaft aufstanden, war Iancu der Anführer einer Gruppe Rumänen, die sich gegen die Ungarn in Siebenbürgen wandte. Bis heute ist Avram Iancu für viele Rumänen ein Nationalheld und Sinnbild für die rechtmäßige Zugehörigkeit Siebenbürgens zu Rumänien. Die Errichtung des Denkmals war neben der historischen Dimension und den

fața intrării principale a Universității, abordează o temă românească. Sunt sculptați aici principalii reprezentanți ai Școlii Ardelene (Samuil Micu, Gheorghe Șincai și Petru Maior), un grup de intelectuali români care au susținut puternic mișcarea culturală românească de la sfârșitul secolului al XVIII-lea, începutul secolului al XIX-lea. Punctul în care se poate recunoaște influența românească asupra dezvoltării orașului este numele de „Napoca“, pe care Nicolae Ceaușescu l-a atribuit în mod oficial Clujului, în anul 1974, pentru a stabili o legătură cu trecutul roman al așezării antice.

Locurilor comemorative importante care au apărut după Revoluția din 1989

le aparține monumentul soldaților români necunoscuți, din spatele Operei Naționale, un monument din anul 1996, care reprezintă efigii ale soldaților români din diverse secole și conflicte. Și Crucea imensă de pe Cetățuie, dărâmată în 1948, a fost reconstruită acolo între 1993 și 1997. Alte monumente care sunt pline de semnificație în principal pentru populația românească au fost ridicate încă în timpul magistraturii primarului Gheorghe Funar (1992-2004). Printre acestea se numără și monumentul în memoria așa numitului Proces al memorandiștilor din 1894. Monumentul, care seamănă cu o ghilotină uriașă, poartă numele acuzaților de atunci și un citat din Ioan Rațiu. Rolul său este să amintească de o delegație română care a cerut la Viena

Die „Guillotine“
Clopotul de pe Bd. Eroilor

drepturi pentru minoritatea română. Acestor reprezentanți li s-a intentat în mai 1894 un proces în Cluj, mai exact în actualul Muzeu Etnografic care deținea pe atunci cea mai mare sală din oraș. „Ghilotina“, cum este numit monumentul, a fost ridicată în anul 1994, la exact 100 de ani după procesul din 1894. La baza monumentului, în golul care se vede acolo, era proiectat inițial să ardă un foc veșnic care, în schimb, se găsește acum în Piața Mihai Viteazu.

Cel mai controversat monument se găsește în fața Catedralei Ortodoxe și a fost înălțat în 1993. Este stauia lui Avram Iancu (1824-1872), al cărui nume este strâns legat de Revoluția de la 1848 din Transilvania. În timp ce revoluționarii maghiari s-au ridicat împotriva

immensen Kosten des Projekts nicht nur von Seiten der ungarischen Bevölkerung umstritten, auch viele Rumänen störten sich, wenn auch nicht an der Person, an der ästhetischen Gestaltung des Denkmals. Bis heute gibt es Forderungen, das Denkmal zu entfernen und zumindest durch ein würdevolleres zu ersetzen.

Das letzte Jahrzehnt war in Hinsicht auf die Erinnerungsorte in Cluj bestimmt durch die **Erinnerung an das Ende des Sozialismus**. Die Ereignisse vom Dezember 1989 werden an mehreren Orten erinnert. Zum einen gibt es in Sichtweite von Matthias Corvinus am Piața Unirii am Eingang des Universitätsbuchladens eine Plakette mit den Namen der Opfer der Demonstrationen in Cluj. Zum anderen steht seit 2005 schräg gegenüber ein Bronze-Denkmal für die Opfer der Revolution, die bei Protesten am 21. Dezember 1989 ums Leben kamen. 2006 wurde zudem gegenüber der ungarischen Oper ein Mahnmahl für den Widerstand gegen den Kommunismus errichtet, das allen Opfern politischer Willkür gewidmet ist. Auf dem Denkmal sieht man die Namen von Gefängnissen, in denen politische Gegner gefangen gehalten wurden, die Mitte hingegen erinnert an eine Gefängniszelle. Wie bei dem Revolutionsdenkmal am Piața Unirii sieht man hier, anders als bei vielen im vorangehenden Text vorgestellten Denkmälern, eine Tendenz, das zu erinnernde Ereignis, ohne Einschränkung auf nur eine Volksgruppe, in

Das Avram-Iancu-Denkmal
Statuia lui Avram Iancu

den Vordergrund zu stellen und aller Opfer zu gedenken, ohne ihre ethnische Zugehörigkeit in besonderer Weise zu betonen. Mehr noch, vor allem das Denkmal für die Opfer der Revolution könnte nicht deutlicher in das Stadtleben integriert sein. Die unterschiedlichen, an Körper erinnernden Bronzestelen stehen in unmittelbarer Nähe zur Straße mitten auf dem Gehsteig, sodass sich der an dieser Stelle meist dichte Fußgängerverkehr durch und um das Denkmal herumschlingelt. Denkmäler wie die „Lupa Capitolina“ oder der Carolina-Obelisk mussten in ihrer Geschichte mehrfach wandern, um so Platz für Neues zu machen. Die Stelen in Erinnerung an die Opfer der Revolution hingegen stehen bewusst im

dominației Habsburge, Iancu era conducătorul unui grup de români care s-au revoltat în Transilvania împotriva Ungariei. Până astăzi Avram Iancu a rămas pentru mulți români un erou național și un simbol pentru îndreptățita apartenență a Transilvaniei la România. Ridicarea monumentului a fost, pe lângă dimensiunea istorică și costurile imense ale proiectului, o chestiune controversată nu numai din partea populației maghiare, dar și mulți români se simt deranjați dacă nu de persoana reprezentată, cel puțin de estetica monumentului. Până astăzi există cereri de înlăturare a monumentului sau măcar de înlocuire a lui cu unul de mai bună calitate.

Ultimii zece ani poartă, în ceea ce privește locurile comemorative, amprenta **comemorării sfârșitului socialismului**. Evenimentele din decembrie 1989 sunt comemorate în mai multe locuri. Mai întâi, privind dinspre Matei Corvin în Piața Unirii, la intrarea în Librăria Universității, există o placă cu numele victimelor demonstrației din Cluj. Apoi, vis-a-vis se află un monument din bronz pentru victimele Revoluției, care și-au pierdut viața în timpul protestelor din 21 decembrie 1989. Pe lângă acestea, vis-a-vis de Opera Maghiară se găsește un monument ridicat în memoria Rezistenței împotriva comunismului. Pe monument sunt înscrise numele închisorilor în care opoziții politici au fost deținuți, cealaltă jumătate a monumentului amintește de o celulă de închisoare. Ca și pe monumen-

tul Revoluției din Piața Unirii, se observă aici o tendință diferită de cea a monumentelor prezentate anterior, aceea de a scoate în relief evenimentul comemorat, fără a se limita la o singură etnie și de a comemora toate victimele, fără a pune accentul pe apartenența lor etnică. Mai mult decât atât, îndeosebi monumentul pentru victimele Revoluției nu ar putea fi mai bine integrat în viața orașului.

Denkmal für die Opfer der Revolution, Piața Unirii
Monumentul Revoluției

Diferitele coloane de bronz, care amintesc de corpurile omenești, se află în vecinătate imediată cu strada, pe trotuar, astfel încât traficul pietonal foarte intens din această zonă trece când printre coloanele monumentului, când pe lângă ele. Monumente precum „Lupa

Weg. Der Erinnerung an den Dezember 1989 kann man an diesem Ort nicht entgehen, ob man sich nun als Bürger von Cluj-Napoca oder von Kolozsvár fühlt. Damit hat dieser Erinnerungsort, anders als das Reiterstandbild von Matthias Corvinus, als Ausdruck der 1989 für alle neu gewonnenen Freiheit das Potential, für alle Menschen dieser Stadt die gleiche Bedeutung zu erhalten.

Verwendete Literatur

Tim Burford und Norm Longley, *The Rough Guide to Romania 4* (New York: Rough Guides, 2004).

Ulrich Burger und Rudolf Gräf (Hg.), *Klausenburg: Wege einer Stadt und ihrer Menschen in Europa* (Cluj-Napoca: Presa Universitară Clujeană, 2007).

Nicu Dragoș, Cluj-Napoca: *Claudiopolis – Kolozsvár – Klausenburg* (Cluj-Napoca: Studia, 2006).

Klausenburg: Multikultureller Reiseführer: <http://www.primariaclujnapoca.ro/de/multikultureller-reisefuhrer/> (27. April 2011).

Verfasserin: *Julia Kling*,
Universität Regensburg

Tandempartnerin: *Petra Pilbák*,
Babeș-Bolyai-Universität, Cluj-Napoca

Capitolina“ sau Obeliscul Carolina au fost nevoite în istoria lor să își schimbe de mai multe ori locația, pentru a face loc noului. Dimpotrivă, stelele ridicate în memoria victimelor Revoluției stau cu bună știință în calea trecătorilor. Nimeni nu poate evita în acest loc amintirea lui decembrie 1989, indiferent dacă se simte cetățean al orașului Cluj-Napoca, sau al orașului Kolozsvár. Astfel, spre deosebire de statuia ecvestră a lui Matei Corvin, acest loc comemorativ are, ca expresie libertății recâștigate în 1989, potențialul de a avea aceeași semnificație pentru toți oamenii din acest oraș.

Bibliografie

Tim Burford und Norm Longley, *The Rough Guide to Romania 4* (New York: Rough Guides, 2004).

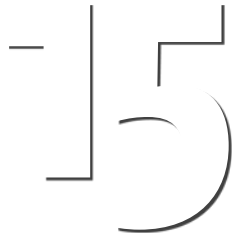
Ulrich Burger und Rudolf Gräf (Hg.), *Klausenburg: Wege einer Stadt und ihrer Menschen in Europa* (Cluj-Napoca: Presa Universitară Clujeană, 2007).

Nicu Dragoș, Cluj-Napoca: *Claudiopolis – Kolozsvár – Klausenburg* (Cluj-Napoca: Studia, 2006).

Klausenburg: Multikultureller Reiseführer: <http://www.primariaclujnapoca.ro/de/multikultureller-reisefuhrer/> (27. April 2011).

Autoare: *Julia Kling*,
Universitatea Regensburg

Parteneră de tandem: *Petra Pilbák*,
Universitatea Babeș-Bolyai, Cluj-Napoca

Johanna Mekker

Die Zukunftsperspektiven der Studierenden der Universität Cluj-Napoca

Junge Menschen sind die Zukunft unserer Gesellschaft. Sie schaffen mit ihren Vorstellungen und Zielen neue Wege und beeinflussen mit ihrer Teilhabe an den gesellschaftlichen Prozessen die Zukunft eines Landes. Während des einwöchigen landeskundlichen Tandems in Cluj-Napoca war für mich interessant zu erforschen, wie sich Jugendliche, insbesondere Universitätsstudenten, ihre Zukunft vorstellen, wie sie ihre beruflichen Erfolgchancen einschätzen und welche Perspektiven sie angesichts der heutigen Lage Rumäniens haben. Im Gespräch mit Professoren aus der Kultur- und Literaturwissenschaft sowie aus dem Bereich der Psychologie und Religionswissenschaft, aber auch mit Studenten selbst konnte ich innerhalb dieser Woche einige wertvolle Erkenntnisse sammeln.

Bereits am ersten Tag war den Aussagen der Studenten eine eher pessimistische Einstellung bezüglich ihrer Zukunft in ihrer Heimat zu entnehmen. Dabei waren zwei Richtungen zu erkennen: Zum einen würden sich die Studenten wünschen, wegen der Familie zuhause in Rumänien zu bleiben, sehen sich aber aus beruflichen Gründen eher im Ausland. Auf der anderen Seite gab es Studierende, die es sich zur Aufgabe machen wollen, in ihrem Heimatland etwas zu bewegen und jegliche Schwierigkeiten auf sich nehmen würden, um ihr Leben dort aufzubauen.

Cluj-Napoca ist eine multikulturelle Stadt. Seit mehreren Jahrhunderten leben in dieser Stadt Siebenbürger Deutsche, Ungarn und

Rumänen gemeinsam auf einem Fleck. Heimat und Identität sind sehr wichtige und große Themen in Cluj. Die Spuren der geschichtlichen Ereignisse im 20. Jahrhundert, die Regierungswechsel, sind heute noch zu spüren. Auch die Jugend ist stark mit dem Nationalitäten-Thema beschäftigt. Im Alltag zeigt sich dies darin, dass es zum Schutz der dortigen Minderheit ungarische Kneipen und ungarische Buchhandlungen gibt. Die jungen Leute kommen gut miteinander zurecht. Man spürt gegenseitige Akzeptanz, auch wenn immer noch nach einzelnen Nationalitäten und nach Herkunft aus diesen Gruppen unterschieden wird.

Relevant ist dieses Thema für die Zukunft der Jugend, weil die Auffassung von Identität und Heimat eine zentrale Rolle für Entscheidungen in Leben der Jugendlichen spielt. Die Woche über erhielt ich den Eindruck, dass Studierende, die den Minderheiten angehören, zwar in Cluj-Napoca leben und in der Umgebung ihren Geburtsort und ihre Heimat haben, das Land Rumänien an sich jedoch nicht als Heimat bezeichnen würden. Der Begriff der Heimat ist demnach ent wurzelt von Orten und gestaltet sich in vielen Köpfen flexibler, was zur Folge hat, dass diese jungen Menschen bei Schwierigkeiten eher dazu neigen ins Ausland auszuwandern und dort ihre Zukunft aufzubauen. Dies kann jedoch nicht verallgemeinert werden, da sich in den Interviews auch Gegenbeispiele ergaben.

Perspectivile de viitor ale studenților de la Universitatea din Cluj-Napoca

Tinerii sunt viitorul societății noastre. Prin ideile și ambițiile lor, ei creează noi moduri de a influența viitorul unei țări prin participarea lor la procesele sociale. Pe parcursul proiectului tandem de o săptămână în Cluj-Napoca a fost interesant pentru mine să explorez felul în care tinerii, în special studenții, își imaginează viitorul, cum își apreciază ei șansele de reușită profesională

și ce perspective au în ceea ce privește situația actuală din România. Prin intermediul conversațiilor cu profesori din domeniul studiilor culturale sau a științei literaturii, precum și din domeniile psihologiei și teologiei, dar și cu studenți, am putut să adun pe durata acestei săptămâni informații valoroase.

Încă din prima zi, declarațiile studenților au fost mai degrabă o atitudine pesimistă în ceea ce privește viitorul lor în propria țară. Au fost identificate astfel două direcții: pe de-o parte, studenții ar dori să rămână în România datorită familiei, dar din motive profesionale se văd mai degrabă în străinătate. Pe de cealaltă parte, au fost studenții care își propun să realizeze ceva în

propria țară și care și-ar asuma toate riscurile pentru a-și construi o viață acolo.

Cluj-Napoca este un oraș multicultural. De mai multe secole trăiesc împreună în acest oraș germani, maghiari și români din Transilvania. Patria și identitatea sunt teme foarte importante și esențiale în Cluj. Urmele evenimentelor istorice din secolul al XX-lea, schimbările

Aufgrund ihrer vielfältigen Herkunft und ihrer sprachlichen, fachlichen und menschlichen Fähigkeiten sind die Studenten aus Cluj nicht nur für Rumänien, sondern auch für Europa qualifizierte Arbeitskräfte für die unterschiedlichsten Bereiche. So betonte Professor Rudolf Gräf, Vizerektor der Babeş-Bolyai Universität und Leiter des Instituts für deutschsprachige Lehre und Forschung (IDLF), dass die BBU die erste multikulturelle Universität Europas sei. Die Stärke der Studenten liegt auch seiner Meinung nach in den Sprachen, und mithilfe des dort ansässigen deutschen Wirtschaftsklubs finden sich 70 % der Absolventen erfolgreich in der Wirtschaft wieder. Diese Aussage von Professor Gräf wurde im Interview mit Pozsony Ferenc, dem Dekan der literaturwissenschaftlichen Fakultät, bestätigt, der Experte für kulturwissenschaftliche Fragen und Leiter des ethnologischen Museums der Sächsischen Minderheit ist.

Auf die Frage, wo sich die Studenten auf dem Arbeitsmarkt sehen und wo sie sich wiederfinden werden, antwortete Pozsony Ferenc: „Im Wirtschaftssektor.“ Viele würden sich in international arbeitenden Unternehmen wiederfinden, da ihre Fremdsprachenkenntnisse stark gefragt sind. Andere sehen sich eher im Bildungsbereich als Lehrer, und weitere gehen in die Tourismusbranche.

An der philologischen Fakultät studieren insgesamt 2.343 Studierende Deutsch, Englisch, Chinesisch, Spanisch, Französisch und weitere Sprachen. Auffällig ist die hohe Frauenquote in diesen Studiengängen. Sprachen, sagt Professor Pozsony, sind stark besetzt von Frauen, auch auf Professorebene. Leider fehlten demnach männliche Sprachexperten in der Lehre. Seiner Meinung nach ist eine Teilung der Studiengänge in Männer- und Frauenprogramme nicht sehr förderlich für die Lehre, da so jeweils die Vorbildfunktion des anderen Geschlechts verloren geht.

Herrn Pozsonys Stimmung verschlechterte sich sichtlich, als ich meine Frage bezüglich des Interesses und der Chancen der Studierenden an einer Arbeit im Ausland stellte. Seinen Aussagen nach würde ein Großteil der Studierenden es vorziehen, im Ausland zu arbeiten. Bereits in den 90er Jahren wanderten vorwiegend ungarischsprachige Bewohner von Cluj nach Ungarn aus, in der Hoffnung auf eine bessere Zukunft und größere Möglichkeiten. Seit 2005 ist nicht mehr Ungarn das Ziel der Emigranten, sondern Westeuropa und die USA. Mittlerweile sind seiner Schätzung nach bereits 2,5 Millionen Bewohner aus der Clujer Gegend ins Ausland ausgewandert. Die Studenten der technischen Zweige bevorzugen Länder wie die Schweiz und Deutschland, während auch Nichtstudierte aufgrund der sprachlichen Gegebenheiten des Rumänischen sich gut in Italien, Spanien oder auch Griechenland einleben können. Die Studierenden der Literatur- und Sprachwissenschaft finden sich in allen möglichen Ländern wieder, sogar in Nordafrika, bei Firmen und in der Tourismusbranche. Ein gewissenhafter Professor wie Professor Pozsony es ist, zeigt sich sichtbar getroffen von der Tatsache, dass so viele seiner gebildeten Studenten lieber ins Ausland auswandern, anstatt ihr Know-How zuhause vor Ort einzusetzen. Verübeln kann er es den jungen Menschen jedoch nicht.

Genauso wenig tut dies Dr. Buzogány Dezső, Professor für evangelische Theologie. Die größten Hürden im Leben der Jugendlichen in Cluj ergeben sich seiner Meinung nach aus den Unterschieden zwischen ihren Vorstellungen vom Leben und der Realität. Das Problem sei nicht die Perspektivenlosigkeit oder die Unwissenheit über die eigene Zukunft, sondern vielmehr die Vereinbarkeit der Vorstellungen mit der Realität. Vor allem ist es schwierig für die jungen Menschen, sich in der Arbeitswelt niederzulassen. Durch die starke Zuwanderung aus der Umgebung in die Stadt sind geeignete Arbeitsplätze und

de regim, pot fi încă resimțite în prezent. Chiar și tineretul este profund preocupat de subiectul naționalităților. Acest lucru arată că în viața de zi cu zi minoritatea maghiară își protejează localurile și librăriile maghiare existente în oraș. Tinerii se înțeleg bine unii cu ceilalți. Se poate simți acceptare mutuală, chiar dacă se fac încă diferențieri după naționalitate și origine.

Acest subiect este relevant pentru viitorul tineretului, deoarece noțiunile de identitate și patrie joacă un rol central în viața tinerilor în ceea ce privește luarea deciziilor. În timpul acelei săptămâni mi s-a părut că studenții care aparțin unor minorități, chiar dacă locuiesc în Cluj-Napoca și în apropierea locului de naștere sau casei, nu desemnează însă statul român drept patria lor. Conceptul de patrie este astfel separat de locuri și devine mai flexibil în gândirea multora, lucru care are drept consecință faptul că acești tineri sunt mult mai dispuși ca în vremuri dificile să emigreze în străinătate și să își construiască acolo un viitor. Totuși, acest lucru nu poate fi generalizat din moment ce interviurile au oferit și contra-exemple.

Datorită originilor diverse și abilităților lor lingvistice, tehnice și sociale, studenții din Cluj reprezintă o forță de lucru într-o multitudine de domenii nu doar pentru România, ci și pentru Europa. Astfel a subliniat domnul profesor universitar Rudolf Gräf, prorector al Universității Babeş-Bolyai și director al Institutului de Studii Germane (IDLF), faptul că UBB a fost prima universitate multiculturală din Europa. Avantajele studenților sunt, după părerea sa, limbile vorbit, și cu ajutorul Clubului Oamenilor de Afaceri de Limbă Germană cu sediul la Cluj 70 % din absolvenți au succes în afaceri. Această declarație a domnului profesor Gräf a fost confirmată și în interviul cu Ferenc Pozsony, prodecan al Facultății de Litere, care este expert în probleme de studii regionale și președintele Societății Etnologice „János Kriza”.

La întrebarea unde se văd studenții pe piața de muncă și unde îi regăsește el, Ferenc Pozsony a răspuns: în sectorul economic. Mulți se vor regăsi în companiile care operează internațional, unde abilitățile lor de limbi străine sunt foarte căutate. Alții se văd mai degrabă ca profesori în domeniul educațional, iar alții intră în industria turismului.

În cadrul Facultății de Litere studiază în total 2343 de studenți limba germană, engleză, chineză, spaniolă, franceză și altele. Reține atenția numărul ridicat de femei la aceste specializări de studiu. Limbile, afirmă domnul profesor Pozsony, sunt foarte mult studiate de către femei, chiar și la nivelul profesorilor. Din păcate, lipsesc așadar experți lingvistici bărbați în învățământ. După părerea sa, o divizare a studiilor în programe pentru femei și bărbați nu este foarte propice pentru învățământ pentru că astfel se pierde în fiecare caz rolul de exemplu al sexului opus.

Atitudinea domnului Pozsony s-a deteriorat vizibil când am întrebat despre interesul și șansele studenților de a lucra în străinătate. Conform declarațiilor sale, o mare parte a studenților ar prefera să lucreze în străinătate. Încă din anii 90, din Cluj au emigrat în marte parte locuitori vorbitori de limba maghiară în Ungaria, cu speranța unui viitor mai bun și a unor oportunități mai mari. Începând cu 2005, țelul emigranților nu mai este Ungaria, ci Europa Occidentală sau SUA. După estimările sale, au emigrat între timp în străinătate deja 2,5 milioane de locuitori din zona Clujului. Studenții din domeniile tehnice preferă țări precum Elveția și Germania, în timp ce aceia care nu au studii se pot stabili foarte bine în Italia, Spania și chiar Grecia datorită asemănărilor lingvistice cu limba română. Studenții de filologie pot regăsi în toate țările posibile, chiar și în Africa de Nord, în sectorul corporativ și de turism. Un profesor conștiincios, cum este domnul profesor Pozsony, se arată vizibil afectat de faptul că atât de mulți dintre

Wohnraum in den Städten knapp. Dennoch sehen die Jugendlichen ihre Zukunft ausschließlich in den Städten, da ihnen auf dem Land zu wenige Möglichkeiten geboten sind. Insbesondere für Universitätsabsolventen ist es oftmals schwierig, ihre Neigungen und Interessen zu verwirklichen, da sie sich den Gegebenheiten des Arbeitsmarktes beugen müssen, um überhaupt ein Einkommen zu erzielen. So deckt sich im schlechtesten Fall die Qualifikation der Studenten nicht mit dem entsprechenden Arbeitsangebot. Auch aus diesem Grund suchen viele junge, sehr begabte Menschen ihr Glück im Ausland. Ihr Know-How in Sachen Fremdsprachen bringt ihnen dabei sehr viele Vorteile. Die Sprachenvielfalt in Siebenbürgen ist überwältigend. Ein großer Anteil der Studenten spricht fließend Ungarisch, Rumänisch, Englisch und lernt zusätzlich noch Deutsch, Französisch oder Spanisch in der Schule. Dies war auch bei unseren Tandempartnern zu sehen, von denen mehr als die Hälfte zweisprachig mit Ungarisch und Rumänisch aufgewachsen ist.

Eine weitere Hürde für die junge Generation, die Professor Buzogány Deszö erwähnte, stellen die alten politischen Strukturen in Rumänien dar. Der Umwandlungsprozess seit der kommunistischen Zeit ist in Rumänien nach wie vor im Gange. Dies lässt sich auch im Hochschulsystem noch stark erkennen. So erwähnte eine der befragten Studentinnen, dass sie sich gerne mit ihrer Tante über den Stoff ihrer Kurse unterhalte, da diese bei demselben Professor studiert habe wie sie und sich der Unterricht in den vergangenen 20 Jahren nicht geändert habe. Eine Hürde bilden die älteren Generationen insofern, als sie der jungen Generation durch bereits festgefahrene Strukturen nur wenig Platz zur Entfaltung lassen. Die junge Generation muss also um ihren Platz kämpfen und sich für ein besser funktionierendes Land stark machen. Dies ist aber ein schwerer Weg, den viele junge Menschen einfach umgehen, indem

sie sich in einem anderen Land niederlassen. Ihnen fehlt die Bereitschaft, ihr Leben in einem Land zu verbringen, in dem die Folgen der Geschichte und der momentane Transformationsprozess so stark zu spüren sind.

Auch auf Ebene der Politik scheinen die Lager festgelegt. Hierzu erzählte mir Professor Buzogány ein persönliches Erlebnis, das ihn damals ebenso überrascht habe. Eines Nachmittags musste er aus dienstlichen Gründen per Taxi an einen Ort außerhalb der Stadt fahren. Als er sich beim Taxifahrer erkundigte, ob dieser den Ort kenne, wohin er fahren sollte, antwortete ihm der rumänische Taxifahrer zunächst mit einer Gegenfrage: „Sind Sie Ungar?“ Darauf antwortete der Professor überrascht mit einem „Ja“. Von sich aus fing der Taxifahrer an: „Also wissen Sie, ich verstehe nicht, warum ihr nicht da oben im Parlament sitzt. Es sollte auch mal einer von euch dort oben regieren. Dieses Land wurde schon immer von anderen regiert! Dann würde es uns wahrscheinlich besser gehen.“ Mit einem Schmunzeln berichtete mir der Professor von diesem Erlebnis, bei dem er selbst sehr überrascht schien, dass ein wildfremder Mensch seine Gedanken mit ihm geteilt hatte. Mit Sicherheit spielt auch für die Jugend mit zweisprachigem Hintergrund die politische Akzeptanz ebenfalls eine Rolle. Durch die Vergangenheit geprägt und von der Elterngeneration beeinflusst, lassen sich die Erinnerungen an Erfahrungen von Intoleranz durch andere Nationalitäten nicht so einfach vergessen.

Da Dr. Buzogány Dezsö Professor für evangelische Theologie ist, nahm er auch Stellung zu den Studierenden dieser Fakultät. Die Besonderheit war dabei, dass er einen klaren Unterschied angab zu anderen Jugendlichen: Weder die Arbeitsplatzsuche noch das Wohnungsproblem stelle für die meisten angehenden Priester ein Problem dar. Ein wichtiger Aspekt, der durchaus Auf-

studentii săi educați preferă să emigreze în străinătate în loc de a își folosi cunoștințele pe plan local în propria țară. Nu îi poate însă condamna pe tineri de acest lucru.

La fel de puțin face aceasta și dr. Dezső Buzogány, profesor de teologie evanghelică. Cele mai mari obstacole în viața tinerilor din Cluj rezultă, după părerea sa, din diferențele dintre ideile lor despre viață și realitate. Problema este nu lipsa de perspectivă sau necunoașterea propriului viitor, ci mai degrabă compatibilitatea ideilor cu realitatea. Este mai ales greu pentru tineri să se integreze în lumea muncii. Datorită migrației puternice din împrejurimi înspre oraș, locuri de muncă și locuințe adecvate în oraș sunt insuficiente. Cu toate acestea, tinerii își văd viitorul exclusiv în oraș deoarece în mediul rural li se oferă prea puține oportunități. În special pentru absolvenții de universitate este uneori greu să își îndeplinească pasiunile și interesele pentru că trebuie să se supună la realitățile pieței, mai ales pentru a realiza un venit. Astfel, în cel mai rău caz, calificările studenților se dezvăluie a fi irelevante pentru oferta de muncă. Din acest motiv, mulți tineri, oameni foarte talentați, își caută norocul în străinătate. Cunoștințele lor în termeni de limbi străine le aduc foarte multe avantaje. Diversitatea lingvistică în Transilvania este copleșitoare. O mare pondere a studenților vorbesc fluent maghiară, română, engleză și învață pe lângă acestea și germană, franceză sau spaniolă în școală. Acest lucru a putut fi văzut și la partenerii noștri de proiect, dintre care mai mult de jumătate au crescut bilingv cu limba maghiară și română.

Un alt obstacol pentru generația tânără pe care l-a menționat domnul profesor Buzogány îl reprezintă structurile politice vechi din România. Procesul de tranziție de la epoca comunistă este încă în desfășurare în România. Acest lucru se poate vedea încă destul de puternic în sistemul de educație superioară. Una dintre studentele intervievate menționează,

astfel, că se amuzează cu plăcere cu mătușa sa asupra conținutului cursurilor sale, deoarece acestea au studiat cu același profesor și cursul nu s-a schimbat în decursul ultimilor 20 de ani. Generațiile mai în vârstă creează un obstacol prin faptul că lasă generații tinere puțin spațiu pentru evoluție prin structurile deja rigide. Generația tânără trebuie așadar să lupte pentru locul său și să se întărească pentru ca țara sa să funcționeze mai bine. Dar acesta este un drum dificil, pe care mulți tineri pur și simplu îl evită mutându-se într-o altă țară. Le lipsește disponibilitatea de a-și petrece viața într-o țară în care consecințele istoriei și ale procesului actual de transformare se resimt atât de puternic.

Chiar și la nivel politic taberele par stabilite. În această privință, domnul profesor Buzogány mi-a povestit o experiență personală care l-a surprins și pe el la momentul respectiv. Într-o după amiază a trebuit să se deplaseze din motive de servicii cu un taxi într-o localitate din afara orașului. În timp ce întreba un șofer de taxi dacă cunoaște această localitate în care trebuie să meargă, șoferul de taxi român i-a răspuns mai întâi cu o întrebare: „Sunteți maghiar?“, la care profesorul a răspuns surprins „da“. La aceasta, șoferul de taxi a început: „Știți atunci, nu înțeleg de ce nu ședeți acolo sus în Parlament. Ar trebui ca o dată și unul dintre voi să guverneze acolo sus. Această țară a fost întotdeauna condusă de alții. Atunci probabil ne-ar merge mai bine.“ Profesorul mi-a povestit cu un zâmbet de satisfacție despre această întâmplare, în care a părut el însuși surprins că un om complet necunoscut și-a împărtășit gândurile cu el. Cu siguranță acceptarea politică joacă de asemenea un rol și pentru tineretul din medii bilingve. Marcați de trecut și influențați de către generația părinților lor, aceștia nu lasă atât de ușor să se uite amintirile despre experiențele de intoleranță față de alte naționalități.

Deoarece Dr. Dezső Buzogány este profesor de teologie evanghelică, el a comentat

merksamkeit verlange, sei die Anpassung der Studien der evangelischen Theologie an die Bedürfnisse der Menschen in der heutigen Zeit. Nur so könne, laut Prof. Buzogány, eine gute Betreuung und Seelsorge durch die evangelische Kirche gewährleistet werden. Eine Doppelausbildung, zusätzlich zur Ausbildung in der evangelischen Kirchenlehre, würde für junge Priester eine weitere Einkommensquelle darstellen. Wichtig sei es also, sich ein zweites Standbein aufzubauen und die Arbeit in der Kirche zu diversifizieren und auch auf andere Lebensbereiche auszuweiten.

Die Interviews mit den zehn Studierenden, darunter eine Absolventin, waren alle sehr interessant. Unter den Befragten waren Rumänen, Ungarn und auch Deutsche. Alle haben ihre eigenen Vorstellungen preisgegeben und darin das breite Spektrum der bereits oben genannten Tatsachen wiedergespiegelt. Beispielsweise der 22-jährige Designstudent Adam, der seine Zukunft ganz klar im Ausland sieht. Vorzugsweise würde er am liebsten nach Deutschland oder Ungarn auswandern, weil er mit dem rumänischen System und der Lebensqualität nicht zufrieden ist. Mit seinen Sprachen, darunter Rumänisch, Ungarisch, Englisch und Deutsch, und seiner sehr überzeugenden Ausstrahlung hat er keine Furcht vor dem Fremden. Für ihn sei nur wichtig, dass er sein Hobby zum Beruf machen könne und seine Liebhaberin seine Frau sei, mehr brauche er nicht zu seinem Glück.

Etwas konkretere Vorstellungen hat im Gegensatz zu Adam die Masterstudentin Erika. Während ihres Krankengymnastikstudiums ist ihr bewusst geworden, dass sie sich in Richtung Kinderkrankengymnastik spezialisieren möchte. Dazu fehlen in Rumänien aber die nötigen Fortbildungsmöglichkeiten, weshalb sie für eine befristete Zeit ins Ausland gehen möchte, um sich das nötige Wissen zur Verwirklichung ihres Wunsches anzueignen. Ihr Wunsch

ist es nämlich, in Rumänien eine Klinik aufzubauen, die sich mit der Behandlung von Kindern auf diesem Gebiet beschäftigt. Neben Rumänisch, Ungarisch und Holländisch spricht Erika nur wenig Deutsch, hat aber keine Bedenken es schnell lernen zu können. In Holland hat sie ja schon gelebt und in einem Altenheim gearbeitet. Dort konnte sie sich die Sprache auch gut aneignen.

Bori, die 21-jährige Literaturstudentin, hat keine Sprachschwierigkeiten im Deutschen oder Englischen. Sie ist bereits zweimal in Deutschland gewesen. Ein Jahr hat sie in Stuttgart als Orientierungsjahr verbracht und später ein Semester in Berlin studiert. Als sie aus Deutschland wiederkam, berichtet sie, sei es ihr sehr schwer gefallen, sich zuhause wieder einzuleben. Auch ihr Vater, der Dekan Pozsony, konnte durch seine Tochter miterleben, wie ein Kulturschock auf Menschen wirkt. Bori hat es in Deutschland sehr gut gefallen. Sie hält sich für ihre Zukunft alle Optionen offen. Wenn sie in Rumänien nicht das Leben führen kann, das sie sich vorstellt, möchte sie, das weiß sie jetzt schon, nach Deutschland ziehen. Schließlich lebt ihre Tante bereits in Heidelberg und unterrichtet Sprachen.

Im Allgemeinen waren die Recherchen in Rumänien für mich sehr bereichernd und interessant. Die Jugend in Cluj-Napoca ist sehr vielseitig und birgt sehr viel Potenzial, das den Studierenden oft selbst nicht ganz klar ist. Durch ihre Offenheit Neuem gegenüber zeigen sie meiner Meinung nach in vieler Hinsicht eine Art von Flexibilität, wie sie nur von einem echten Europäer ausgehen kann.

Verfasserin: *Johanna Mekker*,
Universität Regensburg

Tandempartnerin: *Emese Biró*,
Babeş-Bolyai-Universität, Cluj-Napoca

și în legătură cu studenții acestei facultăți. O particularitate în această privință a fost indicarea unei diferențe clare față de alți tineri: nici căutarea unui loc de muncă, nici problema locuinței nu reprezintă o problemă pentru majoritatea preoților tineri. Un aspect important, care necesită destulă atenție, este adaptarea studiilor de teologie evanghelică la nevoile oamenilor din prezent. Conform prof. Buzogány, doar în acest fel se poate asigura o bună îngrijire și păstorie din partea Bisericii Evanghelice. O educație dublă, pe lângă pregătirea în doctrina evanghelică, ar constitui pentru preoții tineri o sursă suplimentară de venit. Ar fi așadar important să își construiască un venit secundar și să diversifice munca în biserică și să o extindă la alte aspecte ale vieții.

Interviurile cu cei zece studenți, între care și un absolvent, au fost toate foarte interesante. Printre respondenți s-au aflat români, maghiari, dar și germani. Fiecare dintre ei și-a expus propriile sale idei și în privința aceasta a reflectat spectrul larg al realităților menționate mai sus. De exemplu, Adam, în vârstă de 22 de ani, student la design, care își vede destul de clar viitorul în străinătate. Acesta ar dori să emigreze de preferință în Germania sau Ungaria deoarece nu este mulțumit de sistemul românesc și de calitatea vieții. Datorită limbilor vorbite, între care româna, maghiara, engleza, germana, și carismei sale foarte convingătoare, nu se teme de străini. Pentru el este important doar să își poată transforma pasiunea în meserie și ca iubita sa să devină soția sa, și nu are nevoie de mai multe pentru a fi fericit.

Câteva idei mai clare are, spre deosebire de Adam, studenta la masterat Erika. În timpul studiilor sale de fizioterapie și-a dat seama că dorește să se specializeze în fizioterapia copiilor. În acest domeniu lipsesc însă în România oportunitățile de pregătire necesare și de aceea dorește să plece în străinătate pentru un anumit timp, pentru a obține cunoștințele necesare îndeplinirii dorinței

sale. Dorința sa este aceea de a deschide în România o clinică în acest domeniu, care să se ocupe explicit de tratamentul copiilor. Pe lângă română, maghiară și olandeză, Erika vorbește doar puțină germană, dar nu are nici o îndoială că o poate învăța rapid. Ea a locuit deja în Olanda și a lucrat într-un cămin de bătrâni. Acolo a putut și să învețe bine limba.

Bori, în vârstă de 21 de ani, studentă la Facultatea de Litere, nu are dificultăți în a vorbi limbile engleză și germană. Ea a fost deja de două ori în Germania. A petrecut un an pregătitor în Stuttgart și mai târziu a studiat un semestru la Berlin. Când s-a întors din Germania, a spus ea, i-a venit foarte greu să se stabilească din nou acasă. Și tatăl ei, prodecanul Pozsony, a putut să fie martor, prin intermediul fiicei sale, la cum se răsfrânge un șoc cultural asupra oamenilor. Lui Bori i-a plăcut foarte mult în Germania. Ea se consideră deschisă la toate opțiunile pentru viitor. Dacă nu își poate duce viața în România așa cum și-o imaginează, își dorește, asta o știe deja, să se mute în Germania. În cele din urmă, mătușa sa locuiește deja în Heidelberg și predă limbi străine.

În general, cercetările făcute în România au fost pentru mine foarte interesante și informative. Tinerii din Cluj-Napoca sunt foarte versatili și au foarte mult potențial, care nu le este uneori studenților destul de clar. Prin deschiderea lor la nou, aceștia demonstrează după părerea mea un tip de flexibilitate în multe privințe care poate fi observat doar de un european adevărat.

Autoare: *Johanna Mekker*,
Universitatea Regensburg

Parteneră de tandem: *Emese Biró*,
Universitatea Babeş-Bolyai, Cluj-Napoca

Rumänien nach dem Beitritt in die EU

Das Tandemprojekt zwischen der Universität Regensburg in Deutschland und der Universität Babeş-Bolyai in Cluj, Rumänien dient im wahrsten Sinne des Wortes „Tandem“ dem gemeinsamen Vorankommen zweier Personen. Dieser Austausch gibt nicht nur eine wunderbare Gelegenheit viele Informationen über ein landeskundliches Thema zu recherchieren. Darüber hinaus bietet es auch die Möglichkeit, Traditionen, Sprache und die Geschichte des jeweiligen Gastlandes kennenzulernen, sowie die Kultur in Form von Musik und kulinarischen Spezialitäten zu genießen. Das Programm des Aufenthalts in Cluj-Napoca (rumänisch für Klausenburg) in der Woche vom 20. bis zum 27. März 2011 war zusätzlich zu den Themenrecherchen gefüllt mit Besuchen von Museen, Ausstellungen und Theatern, sowie Exkursionen, Vorträgen und Konferenzen. Mit der Hilfe der Organisatoren und Tandempartner ist es gelungen, viele Termine zu vereinbaren, um Interviews durchzuführen, Kontakte zu knüpfen und um die Recherche zu einem erfolgreichen Abschluss zu bringen.

In Zeiten der Globalisierung erhält man fast alle Antworten auf Forschungsfragen aus dem Internet, Rundfunk und Printmedien. Meines Erachtens gibt es trotzdem nichts Besseres, als mit eigenen Augen die Situation im fremden Land zu beobachten, mit den Bewohnern sich zu unterhalten und aus unterschiedlichen Meinungen selber eine eigene zu bilden.

Da mein Studiengang „Ost-West-Studien“ sich mit der Funktion der Europäischen Union und Beziehungen zwischen dem Osten und Westen beschäftigt, hatte ich ein großes Interesse für Rumänien als neuen EU-Mitgliedstaat. Wie hat sich die politische und wirtschaftliche Situation nach dem Beitritt in die EU geändert? In welchen Bereichen sind Erfolge verbucht worden? Welche Probleme sind noch zu lösen? Diesen und ähnlichen Fragen bin ich zusammen mit meinem Tandempartner im Laufe der Woche nachgegangen.

România după aderarea la UE

Proiectul tandem dintre Universitatea din Regensburg (Germania) și Universitatea Babeş-Bolyai din Cluj-Napoca (România) servește în cel mai adevărat sens al cuvântului „tandem“ pentru avansarea comună a două persoane.

Acest schimb nu oferă doar o oportunitate deosebită pentru a studia o mulțime de informații despre un subiect de studii regionale. Oferă pe lângă aceasta și posibilitatea de a cunoaște tradițiile, limba și istoria țării gazde, precum și de a te bucura de cultură în forma muzicii sau a specialităților culinare. Programul vizitei în Cluj-Napoca pe durata săptămânii 20-27 martie 2011 a fost încărcată, pe lângă teme de cercetare, de vizite la muzee, expoziții și teatre, precum și de excursii, cursuri și conferințe. Cu ajutorul organizatorilor și a partenerului de proiect s-a reușit stabilirea multor

date pentru a realiza interviuri, de a înnoda legături și a duce cercetarea la un bun sfârșit.

În epoca globalizării, se pot găsi aproape toate răspunsurile la temele de cercetare pe internet, la radio sau în presa scrisă. Cu toate acestea, consider că nu este nimic mai bun decât de a observa cu proprii ochi situația dintr-o țară străină, de a discuta cu locuitorii și de a-ți construi singur o părere proprie din diferite alte opinii.

Deoarece programul de studiu la care sunt, „Studiile raporturilor dintre Orient și Occident“, se ocupă de rolul Uniunii Europene și a relațiilor dintre Orient și Occident, am fost foarte interesată de România ca un nou stat membru al UE. Cum s-a modificat situația politică și economică după aderarea la UE? În care domenii s-au obținut succese? Ce probleme mai trebuie încă rezolvate? Acestea, și întrebări similare, au fost cele pe care le-am urmărit împreună cu partenerul meu de proiect în timpul acele săptămâni.

Drumul României spre Uniunea Europeană

Aderarea României la Uniunea Europeană în ianuarie 2007 poate fi descrisă drept o acțiune îndelung pregătită anterior, care va fi continuată de către integrarea europeană. Această integrare a fost obiectivul politicii externe a României încă de după Revoluția din 1989. Guvernul român a afirmat deja de

Der Weg Rumäniens zur Europäischen Union

Der Beitritt Rumäniens zur Europäischen Union im Januar 2007 kann als ein von langer Hand vorbereiteter Akt beschrieben werden, der die europäische Integration weiterführen soll. Diese Integration wurde schon nach der Revolution von 1989 zu einem Ziel der Außenpolitik Rumäniens. Die rumänische Regierung betonte bereits damals, dass Reformen und Maßnahmen zur europäischen Integration notwendig sind, um Demokratie und einen freien Markt zu schaffen. Im Jahr 1993 trat Rumänien dem Europarat bei. 2004 ist Rumänien ein Mitglied der NATO geworden. Am 25. April 2005 unterzeichneten Rumänien und Bulgarien schließlich einen Vertrag über den Beitritt zur EU und zwei Jahre später war das Ziel erreicht - Rumänien ist als europäisch integriertes Land Mitglied der Europäischen Union. Diese Mitgliedschaft wurde im Vorfeld von den meisten Rumänen unterstützt. Zu welchen Veränderungen hat sie aber geführt? Welche Perspektiven sieht man für Rumänien in der Zukunft? Um diese Fragen zu beantworten, habe ich versucht, verschiedene Personen zu befragen wie z. B. den stellvertretenden Bürgermeister von Cluj, Professoren und Dozenten, Studierende und ausländische Bürger, die ihren Wohnsitz momentan in Rumänien haben.

Diese Tandemrecherche hat mir viele neue Erkenntnisse und Erfahrungen gebracht. Doch es war nicht nur bloße Arbeit, sondern auch mit Spaß verbunden.

Rumänien nach dem Beitritt in die EU

Seit dem 1. Januar 2007 ist Rumänien nun Mitglied der EU. Der Beitritt erfolgte aber unter Korruption, Defizite in Sachen Justiz und Recht. Seit dem Beitritt fließen

mehr Investitionen aus der EU ins Land, als davor. Als Beispiel kann man die Produktionsverlagerung von NOKIA nennen. Flugverbindungen und Wirtschaftskontakte zu Westeuropa sind stärker geworden.

Klima- und Energiepolitik scheinen eine bedeutende Entwicklungsstrategie zu sein, obwohl es bis jetzt noch keine Mülltrennung gibt. Leider führen die immer wieder neuen Gesetze nicht zur Verbesserung der Lage. Das betrifft nicht nur das Thema „Umweltschutz“. Die stark verbreitete Korruption, wirtschaftliche Krise und schwache Infrastruktur bewirken, dass viele Bürger auswandern. Als Ergebnis sieht man zum Beispiel den Ärztemangel, da seit vier Jahren zahlreiche Mediziner ins Ausland abgewandert sind. Meine Umfrage bei Schülern und Studierenden in Cluj hat ergeben, dass die meisten Befragten bessere Perspektiven im Ausland sehen und die Absicht äußern, nach dem Studium ihr Heimatland zu verlassen.

Nach Meinung von Prof. Schreiber von der Babeş-Bolyai-Universität hat sich nach dem EU-Beitritt wenig getan. Die Entwicklungsperspektiven sieht er erst in 10 Jahren, weil sich alles viel zu langsam bewegt. Um auf europäische Normen umzustellen, erließ man viele neue Gesetze. Auch der Bau von Autobahnen, Veränderungen im Ausbildungssystem, die rasche Wirtschaftsentwicklung haben Rumänien einen Schritt weiter gebracht. Ein positiver Faktor, so Prof. Schreiber, sei auch der Schutz der Minderheiten. Als Beispiel nannte er die ungarische Minderheit, die nun die doppelte Staatsbürgerschaft bekommen hat. Der Beitritt in die EU sei eine Wegstrecke, auf der man eine Liberalisierung in der Wirtschaft und dabei gute Ideen braucht.

Eine der Voraussetzungen des Beitritts in die Europäische Gemeinschaft ist die europäische Integration. In Massenmedien

atunci că reformele și măsurile în vederea integrării europene sunt necesare pentru a crea democrație și o piață liberă. În 1993, România a fost primită în Consiliul European. În 2004, România a devenit stat membru al NATO. Pe 25 aprilie 2005, România și Bulgaria au semnat în sfârșit un acord de aderare la UE, iar doi ani mai târziu acest obiectiv a fost îndeplinit – România a devenit membră a Uniunii Europene, ca un stat european integrat. Această aderare a fost dinainte susținută de către majoritatea românilor. La ce modificări a condus însă aceasta? Ce perspective se văd pentru România în viitor? La aceste întrebări am încercat să răspund, și am încercat să întreb diferite persoane, ca de exemplu vice-primarul Clujului, profesori și lectori, studenți și cetățeni străini care locuiesc în prezent în România.

Această cercetare în parteneriat mi-a oferit numeroase cunoștințe și experiențe noi. Nu a reprezentat doar o simplă lucrare, ci a fost asociată și cu distracție.

România după aderarea la UE

Începând cu ianuarie 2007, România este membră a UE. Aderarea a adus însă pe lângă corupție, deficite în domeniul justiției și dreptului. De atunci, intră mai multe investiții din UE în țară decât înaintea aderării. Ca exemplu se poate menționa relocarea producției făcută de către NOKIA. Legăturile aeriene și contactele economice cu Europa Occidentală au devenit mai puternice.

Politica energetică și de mediu par să fie o strategie importantă de dezvoltare, chiar dacă până acum nu există o colectare separată a deșeurilor menajere. Din păcate, legile în continuă modificare nu conduc la o îmbunătățire a situației. Acest lucru afectează nu doar problema „protecției mediului“. Corupția răspândită la toate nivelele, criza economică și

infrastructura deficitară determină emigrarea multor cetățeni. Ca rezultat se poate vedea de exemplu deficitul de doctori, deoarece în ultimii patru ani numeroși doctori au emigrat în străinătate. Studiul meu în rândul elevilor și studenților din Cluj a arătat că majoritatea respondenților văd perspective mai bune în străinătate și își exprimă intenția de a-și părăsi țara după terminarea studiilor.

După părerea domnului profesor Schreiber de la Universitatea Babeş-Bolyai din Cluj-Napoca, s-au schimbat puține după aderarea la UE. El vede perspective de dezvoltare cel mai devreme în 10 ani, deoarece totul se mișcă mult prea încet. Pentru a se adapta la normele europene, sunt emise multe legi noi. Chiar și construirea de autostrăzi, modificările din sistemul educațional, dezvoltarea economică, au adus România cu un pas mai înainte. Un factor pozitiv, a afirmat prof. Schreiber, este și protejarea minorităților. El a dat ca exemplu minoritatea maghiară, care a primit acum cetățenie dublă. Intrarea în UE este o direcție pentru urmarea căreia este nevoie de liberalizarea economiei și de idei bune.

Una dintre condițiile aderării la Comunitatea Europeană este integrarea europeană. În mass-media se poate auzi și citi că în România acest proces s-a făcut rapid și fără probleme. Pentru a afla cum gândesc cetățenii români despre acest lucru, am realizat interviuri pe străzile din Cluj. Prin analiza răspunsurilor, s-a evidențiat faptul că doar puțini s-au simțit pregătiți pentru schimbări. Nu au știut cu exactitate ce se va întâmpla cu populația, dar au sperat totuși că prin aderare se va îmbunătăți statutul social în România. O doamnă, care nu a vrut să își spună numele, a spus: „Mi-a fost teamă: teamă de viitor, teamă de influența occidentală asupra culturii românești și teamă că va trebui să lăsăm la o parte și să pierdem propriile tradiții. În acel moment, nu știam deloc ce înseamnă UE (...). Acum, după aderare,

konnte man hören und lesen, dass dieser Prozess in Rumänien schnell und schmerzlos verlaufen ist. Um herauszufinden, wie die rumänischen Bürger darüber denken, haben wir Interviews auf den Straßen von Cluj durchgeführt. Bei der Analyse der Antworten hat sich herauskristallisiert, dass nur wenige sich für die Veränderungen bereit gefühlt hatten. Man hat nicht ganz genau gewusst, was auf die Bevölkerung zukommen wird, aber trotzdem hat man gehofft, dass sich danach der soziale Status vieler Menschen in Rumänien verbessern wird. Eine Dame, die ihren Name nicht nennen wollte, sagte: „Ich hatte Angst: Angst vor der Zukunft, Angst vor den Einflüssen des Westens auf die rumänische Kultur und Angst, eigene Traditionen zu verlieren und aufgeben zu müssen. Damals hatte ich fast keine Ahnung, was EU bedeutet (...). Jetzt, nach dem Beitritt, hat sich für mich im Großen und Ganzen nichts geändert“. Fragten wir die Leute nach der Lage im Land und den Zukunftsaussichten, so waren oft die Antworten: „Ich bin sehr unsicher bezüglich meiner Zukunft“, „Ich bin mit der Politik in meinem Land unzufrieden“.

Die meisten Befragten sehen trotz ihrer Unsicherheit und Ängste den Beitritt in die EU dennoch als positiven Schritt, der aber bis jetzt für Rumänien noch nicht so viel gebracht hat, wie es von der Regierung versprochen wurde. Die wichtigsten politischen und gesellschaftlichen Institutionen sind nach dem Beitritt genau so ineffektiv und korrupt wie früher. Um herauszufinden, was dazu die Regierung der Stadt meint, haben wir einen Termin beim Bürgermeister vereinbart. Leider ergab sich wegen seines vollen Zeitplans keine Gelegenheit für ein persönliches Gespräch mit Herrn Sorin Apostu. Aber dank des rumänischen Tandempartners hat es schlussendlich doch geklappt, ein Interview mit dem Vertreter des Bürgermeisters, Ovidiu Cimpean, zu führen und über das Thema „Rumänien nach

dem Beitritt in EU“ zu diskutieren. Seines Erachtens sei die Korruptionsfrage fast gelöst. Es seien viele Reformen bereits durchgeführt. Es seien viele neue Investoren gekommen und dadurch habe sich die Situation auf dem Arbeitsmarkt verbessert. Herr Ovidiu Cimpean sieht eine enorme und positive Veränderung in Rumänien seit dem Jahr 2007.

Nach Analyse aller Befragten kamen wir zum Ergebnis, dass es bis jetzt mehr um die Macht und Kontrolle in der Politik geht, als um Probleme wie Integration, Armut, Auswanderung oder Umweltschutz. Es wurden viele neue Gesetze ohne Reflektion auf die Situation in Rumänien übernommen.

Nach Meinung eines weiteren Professors müsste der Staat komplett reformiert werden. Er meinte, es seien auch nicht so viele Investoren nach dem Beitritt gekommen, wie man darüber in Massenmedien oder von den Politikern hört. „Der rumänische Markt ist zu klein und man kann keine Schlacht nur mit Geld gewinnen“, war seine Meinung zur Frage „Rumänien als Wirtschaftsgemeinschaft“.

Unser Fazit: Mit dem Beitritt Rumäniens in die EU kam es zwar zum Wegfall von Zollformalitäten und Zollgebühren. Es scheint aber, dass das Problem der Korruption bis heute geblieben ist. Technische Schwierigkeiten, Verwaltungsdefizite und politische Probleme müssen zuerst überwunden werden, um die noch existierende Korruption zu bekämpfen. Man braucht eine Langzeitstrategie und eine effektive Zusammenarbeit von allen Parteien innerhalb der Regierung Rumäniens.

Verfasserin: *Tamara Raykbert*,
Universität Regensburg

Tandempartnerin: *Roxana Kodra*,
Babeş-Bolyai-Universität, Cluj-Napoca

nu s-a schimbat per ansamblu nimic pentru mine“. Am întrebat lumea despre situația din țară și despre viziunile de viitor, astfel că răspunsurile au fost de multe ori: „Sunt foarte nesigur în ceea ce privește viitorul meu“, „Nu sunt mulțumit de politica din țara mea“.

Cei mai mulți respondenți văd totuși aderarea la UE drept un pas pozitiv, în ciuda incertitudinilor și temerilor lor, dar care nu a adus până acum pentru România atât de mult pe cât a fost promis de către guvern. Cele mai importante instituții politice și culturale au rămas după aderarea la UE la fel de inefective și corupte ca înainte. Pentru a afla ce crede despre acest lucru conducerea orașului, am convenit o întâlnire cu primarul orașului. Din păcate, nu a fost nici o posibilitate de a discuta personal cu domnul Sorin Apostu datorită programului său încărcat. Dar mulțumită partenerului român de proiect s-a reușit într-un final realizarea unui interviu cu reprezentantul primarului, Ovidiu Cimpean, și discutarea pe tema „România după aderarea la UE“. În opinia acestuia, problema corupției ar fi aproape rezolvată. Multe reforme au fost deja implementate. Mulți investitori noi au venit deja și prin aceasta s-a îmbunătățit situația de pe piața muncii. Dl. Ovidiu Cimpean vede a schimbare masivă și pozitivă din anul 2007 în România.

După analizarea tuturor respondenților, am ajuns la concluzia că până acum este vorba mai mult de putere și control în politică, decât de probleme precum integrare, sărăcie, emigrare sau protecția mediului. Au fost adoptate multe legi noi în care nu se reflectă deloc situația din România.

După părerea unui alt profesor, statul ar trebui să fie reformat în întregime. El consideră că nu ar fi venit atât de mulți investitori după aderare după cum se aude de la mass-media sau de la politicieni. „Piața românească este prea mică și orice luptă se poate câștiga

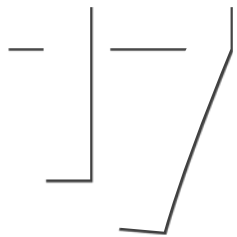
doar cu bani“, aceasta a fost părerea sa la întrebarea „România ca o comunitate economică“.

Concluzia noastră: Aderarea României la UE a adus într-adevăr cu sine eliminarea formalităților și taxelor vamale. Se simte însă că problema corupției a rămas și astăzi. Trebuie mai întâi depășite dificultățile tehnice, deficitele birocratice și problemele politice pentru a putea combate corupția care mai există încă. Este nevoie de o strategie pe termen lung și o cooperare eficientă a tuturor partenerilor din cadrul Guvernului României.

Autoare: *Tamara Raykbert*,
Universitatea Regensburg

Parteneră de tandem: *Roxana Kodra*,
Universitatea Babeş-Bolyai, Cluj-Napoca

Susanne Stoll

Cluj als Wirtschaftsstandort

Rumänien – was ist uns als Normalbürger eigentlich über dieses Land bekannt? Denjenigen von uns, die weder persönliche noch geschäftliche Verbindungen dorthin haben, wohl nicht viel. Geographisch mögen dem ein oder anderen versierten Leser noch die Karpaten, die sich einmal fast quer durch das Land hindurch schlängeln sowie die Walachei, Siebenbürgen, die Region Moldau oder der Zugang zum Schwarzen Meer in den Sinn kommen. Die ältere Generation unter uns, wie mein Großvater, kennt vielleicht auch die Stadt Cluj bzw. Klausenburg, nordwestlich in Rumänien gelegen, inmitten Siebenbürgens.

Betrachtet man Rumänien als Wirtschaftsstandort, so denkt man womöglich an die seit dem EU-Beitritt des Landes 2007 vermehrten Produktionsverlagerungen einiger deutscher und internationaler Unternehmen, an kostengünstige Arbeitskräfte und niedrige Steuern. Wir erinnern uns auch noch an die Werksschließung des Handy-Herstellers Nokia in Bochum 2008 und die Neueröffnung einer Produktionsstätte in Rumänien, die übrigens nahe Klausenburg liegt.

Abseits der eher negativ behafteten Nachrichten rund um die Osterweiterung und der damit befürchteten Folgen für Wirtschaft und Arbeitsplätze in Deutschland war es mein Anliegen, vor Ort selbst einen Eindruck zu bekommen. Wie steht es um die Wirtschaft in Klausenburg? Wie hat sie sich seit dem Transformationspro-

zess nach 1989 entwickelt? Was brachte der EU-Beitritt? Was hat die (Finanz-)Krise hinterlassen? Und welche sind die wichtigsten Maßnahmen für die Zukunft?

Die wirtschaftliche Entwicklung der letzten 25 Jahre

Der Umbruch von 1989 brachte in wirtschaftlicher Hinsicht in Rumänien vielerorts den schleichenden Zusammenbruch der Sowjetischen Schwerindustrie und auch der Schwerchemie sowie von Kosmetik- und Pharmaunternehmen. Selbst die Clujana-Schuhfabrik, die auf eine hundertjährige Tradition zurückblicken kann, litt. Von den einst 11.000 Mitarbeitern der 70er und 80er Jahre sind heute noch 415 geblieben. Nachdem das Unternehmen von 1999 bis 2005 geschlossen war, hat es sich aber inzwischen wieder erholt und die Produktion wieder aufgenommen.

Ein weiteres Beispiel ist das international tätige belgische Unternehmen Solvay, das auch in Deutschland angesiedelt ist. Bis 1989 beschäftigte das Chemiewerk am Standort Ocna Mureș, etwa 60 km von Cluj entfernt, 3500 Mitarbeiter. Dann kam auch hier der Rückgang. Im August 2010 wurden schließlich die letzten 800 Arbeiter beurlaubt. Das Werk musste Konkurs anmelden – nicht zuletzt durch die Finanz- und Wirtschaftskrise.

Clujul ca centru de afaceri

România – ce știm de fapt noi, cetățenii obișnuiți, despre această țară? Aceia dintre noi, care nu avem nici legături personale, nici de afaceri cu aceasta, probabil nu foarte multe lucruri. Geografic, unora sau altora dintre cititorii cu experiență le-ar putea veni în minte Carpații, care străbat de-a curmezișul această țară, precum și Valahia, Transilvania, Moldova sau ieșirea la Marea Neagră. Generația mai în vârstă dintre noi, precum bunicii mei, cunosc probabil și orașul Cluj sau Klausenburg, care este situat în nord-vestul României, în centrul Transilvaniei.

Dacă se ia în considerare România ca centru de afaceri, te gândești cel mai probabil la relocarea în creștere a producției din partea unor companii germane și internaționale de după aderarea țării la UE în 2007, datorită costurilor mai mici ale forței de muncă și taxelor scăzute. Ne amintim, de asemenea, de închiderea fabricii producătorului de telefoane mobile Nokia din Bochum și deschiderea unei

locații de producție în România, care din întâmplare se află în apropiere de Cluj.

Lăsând la o parte știrile cu încărcătură mai degrabă negativă în ceea ce privește extinderea spre est și consecințele acesteia de care se temeau oamenii în ceea ce privește economia și locurile de muncă din Germania, am dorit să îmi fac singură o impresie la fața locului. Cum este economia în Cluj? Cum a evoluat după procesul de transformare de după

Diese Beispiele sind exemplarisch für viele Unternehmen in Cluj und in ganz Rumänien. Über die Jahre gingen viele Arbeitsplätze verloren, die trotz des großen demographischen Potenzials der Stadt bis heute nicht wieder auf das damalige Niveau – vor 1989 – gebracht werden konnten.

Eine weitere einschneidende Entwicklung für die Wirtschaft in Cluj wie auch für die Geschichte der Stadt im Ganzen bedeutete die ultranationalistische – besonders anti-ungarische – Politik des Exbürgermeisters Gheorghe Funar, der von 1992 bis 2004 im Amt war. In dieser Zeit hatten ausländische Unternehmen vermehrt Schwierigkeiten, sich in Klausenburg anzusiedeln. Unternehmen wie Metro ließen sich außerhalb der Stadt nieder.

Ab 2004 öffnete sich der Markt zunehmend für ausländische Unternehmen. Inzwischen haben sich in Cluj Lebensmittelketten, wie Profi, Metro, Kaufland, Billa, Carrefour oder Auchan angesiedelt. Das Angebot ist sehr groß, doch verzeichnen nicht alle Unternehmen in Rumänien einen hohen Absatz. Aufgrund der – durch die Krise ausgelöst – noch anhaltenden Arbeitslosigkeit sind die finanziellen Mittel vieler Bürger begrenzt. Trotzdem geht der Trend eindeutig in Richtung Konsum. Hier entsteht bei den Bürgern die berechtigte Frage: „Wie lange können wir aber konsumieren, ohne dass Produktionsstätten entstehen?“

Bis 2008 wuchs auch in Cluj eine Immobilienblase heran. Der Ausbruch der Krise führte auch hier zu einem wirtschaftlichen

Einbruch. Dr. Rudolf Gräf, Prorektor der Universität Babeş-Bolyai, sieht ein Problem in der vom Internationalen Währungsfonds (IWF) ab 1999 unterstützten und geförderten Sparpolitik mittels Lohnreduzierung und Steuererhöhung, die zu einer immensen Wirtschaftverschuldung führte. Rumänien sei heute schwer verschuldet und der rumänische Staat habe es versäumt, eine entwicklungsfördernde Strategie zu etablieren. Hätte man, Keynes folgend, in der Krisenzeit investiert und Straßen und Brücken gebaut, so wäre es

1989? Ce a adus aderarea la UE? Ce a lăsat în urma sa criza (financiară)? Şi care sunt cele mai importante măsuri pentru viitor?

Dezvoltarea economică din ultimii 25 de ani

Din punct de vedere economic, schimbarea de regim din 1989 a condus în multe locuri din România la falimentul treptat al industriei grele sovietice și al industriei chimice, precum și a întreprinderilor cosmetice și farmaceutice. Chiar și Fabrica de încălțăminte Clujana, cu o tradiție de un secol, a avut de suferit. Din cei 11.000 de angajați de altădată, din anii 70 și 80, au rămas în prezent doar

415. După ce întreprinderea a fost închisă din 1999 până în 2005, ea și-a revenit însă între timp și și-a reluat activitatea.

Un alt exemplu este compania belgiană cu activitate internațională Solvay, care este stabilită și în Germania. Până în 1989 la uzina chimică din Ocna Mureș, la aproximativ 60 de km depărtare de Cluj, lucrau 3500 de angajați. Apoi a urmat și aici declinul. În august 2010 au fost în cele din urmă concediați și ultimii 800 de angajați. Uzina a trebuit să își declare falimentul – nu în ultimul rând datorită crizei financiare și economice.

Aceste exemple sunt tipice pentru multe întreprinderi din Cluj și din întreaga România. De-a lungul anilor, s-a pierdut un număr ridicat de locuri de muncă, care nu a mai putut fi readus până în prezent la nivelul anterior – de dinainte de 1989 –, în ciuda potențialului demografic însemnat al orașului.

O altă evoluție drastică pentru economia din Cluj, cât și pentru istoria orașului în ansamblu, a fost reprezentată de politica ultranaționalistă – cu precădere anti-maghiară – a fostului primar Gheorghe Funar, care a ocupat funcția între 1992 și 2004 (vezi în acest sens lucrarea lui Annik Trauzettel). În această perioadă, companiile străine întâmpinau dificultăți ridicate de a se stabili în Cluj. Companii precum Metro s-au stabilit în afara orașului.

wohl nie so schlimm gekommen, ist Gräf überzeugt. Doch der Staat habe stark unter dem Druck des IWF gearbeitet und dessen Politik ausgeführt. Die Löhne seien heute in Cluj sehr niedrig. So verdiene ein Chauffeur oder Lehrer etwa 800 Lei (etwa 190 Euro) pro Monat, ein junger Assistenzarzt vielleicht 1000 Lei (240 Euro). Dr. Gräf fragt sich zurecht, wie sich die Regierung das vorstelle. Im folgenden möchte ich einige Aspekte vorstellen, die für die wirtschaftliche Situation Cluj's bestimmend sind.

Perspektiven des Standortfaktors Infrastruktur

Vorteile der Stadt Cluj sind ihre geographische Lage und die Infrastruktur. Der Kreis befindet sich sehr zentral in Siebenbürgen. Die Stadt hat durch den internationalen Flughafen Cluj-Napoca gute Verkehrsverbindungen innerhalb Rumäniens sowie ins europäische Ausland und verfügt über weitgehend gut ausgebaute Straßen, z. B. die Europastraße E60, die an die Industriezonen (TETAROM I, II und III) angebunden ist und von Cluj aus 150 Kilometer bis nach Oradea führt, 10 Kilometer von der ungarischen Grenze entfernt.

Die Transilvania-Autobahn, eines der größten Infrastrukturprogramme der EU, soll die Straße E60 bald entlasten, was als dringend notwendig gesehen wird. Einige Unternehmen klagen über fehlende Autobahnen. Der Botschafter von Japan brachte dieses Manko bei einem Besuch letztes Jahr zum Ausdruck. Auf die Frage, wann Japan in Rumänien investieren wird, erwiderte er, dass dies erst passieren werde, wenn man für 100 Kilometer nicht mehr drei bis vier Stunden, sondern 45 Minuten brauche.

Perspektiven des Standortfaktors Bildung

Cluj ist eine Universitätsstadt. Die Stadt profitiert sehr von den Fakultäten für Agrarwissenschaft, Medizin, Tiermedizin und Technik, da sie ermöglichen, flexibel auf die Bedürfnisse der Wirtschaft reagieren zu können. Aufgrund der Nähe zur Universität sind die Branchen Informationstechnologie, Elektrotechnik und Maschinenbau stark ausgeprägt.

2002 wurde an der Babeş-Bolyai-Universität der deutsche Studiengang gegründet. Seit Beginn kooperiert die Universität mit verschiedenen Unternehmen. Zu den wichtigen Wirtschaftspartnern zählen heute u. a. Rehau, EBS, Emerson, Lkw Walter Logistik, Office Depot, Genpact, Heldfashion, Eckerle Group. Die Universität steht in Kontakt mit dem deutschen Wirtschaftsclub Nordsiebenbürgens, mit dem sie sich über die Anforderungen an die Ausbildung austauscht. Zum Beispiel wird derzeit als Manko angesehen, dass die Studierenden über wenig Erfahrung in der Praxis verfügen.

Es bestehen jedoch einige gut funktionierende Partnerschaften mit den Unternehmen der Stadt, die zu einem Austausch zwischen den Studierenden und Wirtschaftsunternehmen führen. So hat das Unternehmen E.ON Gas ein Abkommen mit der Universität, durch das drei Lektorate gefördert werden und die Ausstattung am Deutschen Lehrstuhl finanziert wird (E.ON spendete hierfür 80.000 Euro). Studierende haben überdies die Möglichkeit, bei dem Gasunternehmen Praktika zu absolvieren. Weiterhin bietet das Unternehmen Nokia pro Jahr zwölf Stipendien für Studierende. Strabag führt zusammen mit der umweltwissenschaftlichen Fakultät ähnliche Projekte durch, und auch EBS und Rehau sind in Cluj sehr aktiv.

Începând cu 2004, piața s-a deschis într-un ritm rapid pentru companiile străine. Între timp, s-au stabilit în Cluj lanțuri de produse alimentare precum Profi, Metrou, Kaufland, Billa, Carrefour sau Auchan. Oferta este foarte mare, chiar dacă nu toate companiile înregistrează vânzări ridicate în România. Mijloacele financiare ale multor cetățeni sunt limitate datorită șomajului încă persistent, declanșat de către criză. Cu toate acestea, tendința este în mod clar înspre consum. Aici apare o întrebare legitimă în rândul cetățenilor: „Cât timp putem însă să consumăm fără ca să creăm locuri de producție?”

Până în 2008 s-a dezvoltat și în Cluj un balon imobiliar. Izbucnirea crizei a condus și în acest domeniu la o scădere economică. Dr. Rudolf Gräf, prorector pe linia germană al Universității Babeş-Bolyai vede o problemă în politica de austeritate susținută și sponsorizată din 1999 de către Fondul Monetar Internațional (FMI), manifestată prin reduceri salariale și creșteri de impozite, care a condus la o datorie economică imensă. România este în prezent profund îndatorată și statul român nu a reușit să stabilească o strategie care să promoveze dezvoltarea. Gräf este convins că dacă, urmându-l pe Keynes, s-ar fi investit în timpul perioadei de criză și s-ar fi construit autostrăzi și poduri, situația nu ar fi devenit atât de dificilă. Dar statul a lucrat din greu sub presiunea FMI și a implementat aceste politici. Salariile sunt astăzi foarte scăzute în Cluj. Un șofer sau profesor câștigă pe lună în jur de 800 de lei (în jur de 190 de euro), un medic rezident tânăr poate 1000 de lei (240 de euro). Dr. Gräf se întreabă, pe bună dreptate, cum își imaginează Guvernul acest lucru. În cele de mai jos, doresc să prezint câteva aspecte care sunt determinante pentru situația economică din Cluj.

Perspective ale factorului infrastructură

Avantajele orașului Cluj sunt poziția sa geografică și infrastructura. Județul are o poziție foarte centrală în Transilvania. Orașul are, prin intermediul aeroportului internațional Cluj-Napoca, legături de transport bune cu interiorul României, precum și cu Europa, și are străzi în mare măsură în stare bună, ca de exemplu ruta europeană E60, care este legată de zonele industriale (TETAROM I, II și III) și merge 150 de km de la Cluj până la Oradea, la 10 km distanță de granița cu Ungaria.

Autostrada Transilvania, unul dintre cele mai mari programe de infrastructură ale UE, ar trebui să decongestioneze în curând șoseaua E60, lucru văzut ca fiind necesar în cel mai scurt timp posibil. Unele companii reclamă lipsa de autostrăzi. Ambasadorul Japoniei a evidențiat acest neajuns în timpul unei vizite de anul trecut. La întrebarea când va investi Japonia în România, acesta a răspuns că acest lucru se va întâmpla abia atunci când va fi nevoie nu de 3-4 ore pentru a străbate 100 de kilometri, ci 45 de minute.

Perspective ale factorului educație

Clujul este un oraș universitar. Orașul profită în mare măsură de Universitățile de Agronomie, Medicină, Medicină Veterinară și Tehnică, deoarece acestea permit o reacție la nevoile economiei. Datorită proximității de Universitate, domeniile tehnologiei informației, electrotehnicii și ingineriei mecanice sunt foarte pronunțate.

În 1995 a fost înființată linia de studii în limba germană la Universitatea Babeş-Bolyai. De la începutul său, Universitatea cooperează cu diferite companii. Printre

Perspektiven des landwirtschaftlichen Sektors

Gute Entwicklungschancen haben die Landwirtschaft und die Lebensmittelindustrie, besonders da seit dem EU-Beitritt Fördermöglichkeiten hinzugekommen sind. Es bestehen jedoch strukturelle und technische Probleme. Zwar haben die Landwirte Grund und Boden, doch fehlt es an technischer Ausstattung, und es ist schwer, gut ausgebildete Fachkräfte zu finden. Ein weiteres Problem ist bürokratischer Natur: Förderanträge müssen durch die Ämter der Kreise bei der EU gestellt werden. Diese Ämter sind meistens in den Dörfern angesiedelt und mit diesem neuen Verfahren überfordert. Weiterhin ist problematisch, dass viele Bauern schlechte Erfahrung mit Kooperationen haben – in der sozialistischen Zeit waren die Bauern in den einzelnen Kommunen Angestellte des Staates. Die heutigen Vereinigungen werden deshalb kaum angenommen.

Perspektiven des Dienstleistungssektors

Generell ist eine Tendenz der Zunahme von Dienstleistungsunternehmen wie etwa Banken zu verzeichnen. Inzwischen haben sich alle größeren Banken in Cluj angesiedelt, wie die Transilvania Bank – eine der Erfolgsgeschichten Siebenbürgens.

Aber auch Banken aus Österreich, Deutschland und Italien haben nach Cluj gefunden – so bestehen heute Filialen von Unicredit, Raiffeisenbank und Volksbank.

Perspektiven des Produktionssektors

Für rumänische Unternehmen wäre es heute wichtig, neue Produkte auf den Markt

zu bringen und eine Produktionsneuerung vorzunehmen. Eine Modernisierung und Optimierung der Produktion hätte das ein oder andere Unternehmen vielleicht vor dem Zusammenbruch retten können. Die Nachfrage war vorhanden und der Absatz insofern kein Problem, doch die Beschaffung der Rohstoffe war schwierig, so dass nicht mehr optimal – kostengünstig – produziert werden konnte.

Ein Beispiel ist das Unternehmen Solvay. In diesem Fall waren unter anderem Betriebsstoffe wie Gas, das von E.ON geliefert wurde, sehr kostenintensiv und konnten zuletzt nicht mehr gedeckt werden. Doch Gasmethan ist ein erforderlicher Bestandteil der Produktion.

In den letzten Jahren wurde der Rückgang von Handwerksberufen immer deutlicher. Berufsschulen haben in Rumänien einen schlechten Ruf. Junge Menschen entscheiden sich vermehrt für wirtschaftswissenschaftliche Studien. So gibt es ausreichend Personal in Unternehmensbereichen wie Management, Buchhaltung, Finanzierung und Controlling. Klein- und mittelständischen Unternehmen (KMU), wie dem Textilhersteller Heldfashion, fehlt es jedoch an qualifizierten Arbeitskräften im Bereich der Produktion. So sind etwa gut ausgebildete Näherinnen schwer zu bekommen.

Insgesamt gilt heute als wichtigste Aufgabe, Arbeitsplätze zu schaffen, eine intensivere Konzentration auf Industrieunternehmen, nicht nur auf die Dienstleistungsbranche, wäre wünschenswert.

Perspektiven ausländischer Investitionen

Mit dem Beitritt zur EU führte Rumänien eine neue Zollpolitik ein; die Zölle fielen

cei mai importanți parteneri economici se numără în prezent, printre alții, Rehau, Ebs, Emerson, Lkw Walter Logistik, Office Depot, Genpact, Heldfashion, Eckerle Group. Universitatea este în contact cu Clubul Oamenilor de Afaceri de Limbă Germană din Ardealul de Nord (DWN), cu care face schimb de experiență în ceea ce privește pregătirea. De exemplu, este în prezent considerat un neajuns faptul că studenții au puțină experiență profesională.

Există, cu toate acestea, câteva parteneriate care funcționează bine cu companii din oraș, care conduc la un schimb între studenți și firmele economice. Astfel, compania E.ON Gas are un acord cu Universitatea prin care sunt susținute trei lectorate, iar Departamentul German este finanțat în scopul achiziționării de echipament (E.ON a donat 80.000 de euro în acest scop). Studenții au de asemenea posibilitatea de a face practică în cadrul companiei de distribuire a gazului. Compania Nokia continuă să ofere 12 burse pentru studenți pe an. Strabag desfășoară împreună cu Facultatea de Știința Mediului proiecte similare, iar EBS și Rehau sunt și ele foarte active în Cluj.

Perspective ale sectorului agricol

Șanse bune de dezvoltare există și pentru agricultură și industria alimentară, mai ales din moment ce după aderarea la UE au apărut noi oportunități de finanțare. Există, cu toate acestea, probleme structurale și tehnice. Deși fermierii au proprietăți de pământ, lipsește totuși echipamentul tehnologic și este greu de găsit personal bine pregătit. O problemă adițională este de natură birocratică: cererile de finanțare către UE trebuie făcute prin intermediul agențiilor de la nivelul județului. Acesta agenții sunt în marea lor majoritate situate în

sate și sunt copleșite de lucrul necesar pentru această procedură nouă. Mai mult decât atât, este problematic faptul că mulți fermieri au avut experiențe negative în ceea ce privește parteneriatele – în perioada socialistă, țărani au fost grupați de către stat în cooperative de producție individuale. De aceea, în prezent sunt formate foarte rar asociații.

Perspective ale sectorului prestărilor de servicii

Există o tendință generală de creștere a companiilor din sectorul serviciilor, după cum se înregistrează în cazul unor bănci. Toate marile bănci s-au stabilit între timp în Cluj, cum este cazul Băncii Transilvania – una dintre poveștile de succes din Transilvania. Dar se găsesc în Cluj și bănci din Austria, Germania și Italia – astfel există astăzi filiale ale UniCredit, Raiffeisen Bank și Volksbank.

Perspective ale sectorului de producție

Pentru companiile românești, este în prezent important să scoată pe piață noi produse și să facă o inovație în producție. O modernizare și optimizare a producției ar putea poate salva de la faliment o companie sau alta. Există cerere și vânzările nu reprezintă până acum o problemă, dar procurarea materiei prime este dificilă, astfel încât nu mai este optim – costuri scăzute – să se poată produce.

Un exemplu este compania Solvay. În acest caz, materia primă între altele, precum gazul, furnizat de către E.ON, au fost foarte scumpe și nu au mai putut fi în final acoperite. Dar gazul metan reprezenta un element necesar pentru producție.

weg und Investitionen aus dem Ausland werden zunehmend gefördert. Somit ist Cluj durchaus ein beliebter Produktionsstandort. Die Ansiedlung von Unternehmen wie Nokia sei ein natürlicher Prozess der Unternehmenspolitik, sagt Gräf, denn kostengünstige Arbeitskräfte und niedrige Steuern sind wichtige Standortfaktoren.

Die angeschnittenen Themen machen deutlich, dass es mit dem Ende der Sowjetunion und dem gleichzeitigen Umbruch für Rumänien nicht getan war, sondern noch schwere, langjährige Nachwehen die rumänische Wirtschaft begleiteten und begleitet werden. Für mich wäre es interessant gewesen, einzelne Unternehmen genauer zu untersuchen, doch ließ die begrenzte Zeit während unseres Aufenthaltes in Cluj nicht zu. Jedoch hatte ich Gelegenheit, die Meinung verschiedener Einheimischer zu erfahren, denn es kamen direkt (Prof. Gräf) und indirekt verschiedene Mitarbeiter des Deutschen Lehrstuhls wie auch ein Unternehmensvertreter zu Wort.

Der EU-Beitritt Rumäniens 2007 macht die bis dahin bilateral verbundenen Staaten Rumänien und Deutschland zu Unionspartnern. Es wird also in den nächsten Jahren besonders interessant sein zu beobachten, was dies für die Beziehungen der Staaten zueinander und auch für Rumäniens Wirtschaft bedeutet.

Verfasserin: *Susanne Stoll*,
Universität Regensburg

Tandempartnerin: *Manuela Manecan*,
Babeş-Bolyai-Universität, Cluj-Napoca

În ultimii ani, declinul profesiilor de meşteşugărit a devenit tot mai evident. Şcolile vocaţionale au o reputaţie foarte proastă în România (vezi în acest scop lucrarea Johannei Mekker sau Dzhamilei Tovbava). Tinerii optează tot mai mult pentru studiile economice. Există aşadar personal suficient în domeniile economice precum management, contabilitate, finanţe şi audit. Companiile mici şi mijlocii (IMM-urile), precum producătorul de textile Heldfashion, duc lipsă însă de forţă de muncă calificată în domeniul producţiei. De exemplu, este greu să găseşti câteva croitorese bine pregătite.

Per ansamblu, principalul obiectiv astăzi este de a crea locuri de muncă şi este de dorit o concentrare mai mare asupra companiilor din industrie, nu doar asupra celor din sectorul de servicii.

Perspective ale investiţiilor străine

După aderarea la UE, România a aplicat o nouă politică vamală, taxele vamale au fost eliminate, iar investiţiile străine au fost tot mai mult promovate. Cluj este astfel o locaţie de producţie foarte populară. Venirea unor companii precum Nokia a fost un proces natural al politicii corporative, afirmă Gräf, deoarece forţa de muncă ieftină şi impozitele scăzute sunt factori locali importanţi.

Problemele discutate relevă faptul că lucrurile nu s-au încheiat o dată cu sfârşitul Uniunii Sovietice şi a schimbării simultane din România, ci că există consecinţe serioase, de lungă durată, care au însoţit şi mai însoţesc încă economia românească. Ar fi fost interesant pentru mine de a analiza companii individuale mai îndeaproape, dar timpul limitat al vizitei noastre în Cluj nu mi-a permis acest lucru. Cu toate acestea, am avut oportunitatea de a cunoaşte opiniile diferitor localnici, exprimate în mod direct (prof. Gräf) sau indirect de către diferiţi membri ai Departamentului German, precum şi de reprezentantul unei companii.

Aderarea României la UE în 2007 a transformat cele două state, România şi Germania, legate anterior prin acorduri bilaterale, în parteneri din cadrul Uniunii. Astfel, ar fi cu precădere interesant de observat în următorii ani ce înseamnă acest lucru pentru relaţiile dintre cele două state şi pentru economia României.

Autoare: *Susanne Stoll*,
Universitatea Regensburg

Parteneră de tandem: *Manuela Manecan*,
Universitatea Babeş-Bolyai, Cluj-Napoca

Die Veränderungen des Bildungssystems in Rumänien nach dem Beitritt in die EU

Dieser Bericht basiert auf den Forschungsergebnissen des landeskundlichen Tandemprojektes zwischen der Universität Regensburg und der Babeş-Boylai Universität in Cluj-Napoca im Frühjahr 2011. Die Internetrecherche vor dem Projektbeginn zu meinem Thema hat relativ karge Ergebnisse gebracht. Die Erklärung dafür ist das Fehlen notwendiger Quellen auf Englisch. Der Großteil der Information lässt sich nur in der Landessprache, Rumänisch, finden. Die offizielle Webseite des Bildungsministeriums gibt auch ausschließlich in rumänischer Sprache Auskunft. Während der Tandemforschung wurde neben den durchgeführten Interviews auch viel im Internet recherchiert, wo großer Übersetzungsbedarf bestand.

Thema der landeskundlichen Tandemforschung war „Die Veränderungen im rumänischen Bildungssystem nach dem Beitritt in die EU“. Während der Feldforschung wurden drei Bildungseinrichtungen

1975, Grundschule
1975, învățământ primar

gen besucht: die Babeş-Boylai Universität, ein Gymnasium und eine Berufsschule.

An diesen Einrichtungen ergab sich die Möglichkeit, mit jeweils einem Vertreter ein Interview durchzuführen.

Schimbările din sistemul educațional din România după aderarea la UE

2010, neue Schülergeneration
2010, noua generație de elevi

Această lucrare se bazează pe rezultatele cercetării din timpul proiectului tandem din primăvara anului 2011 dintre Universitatea din Regensburg și Universitatea Babeş-Bolyai din Cluj-Napoca. Cercetarea pe internet asupra temei mele făcută înainte de începe-

La aceste instituții, a apărut posibilitatea de a realiza interviuri cu câte un reprezentant de la fiecare.

rea proiectului a avut rezultate relativ modeste. Acest lucru se explică prin lipsa surselor necesare în limba engleză. Marea parte a informațiilor se găsește doar în limba locală, limba română. De asemenea, pagina de web oficială a Ministerului Educației oferă informații exclusiv în limba română. Pe durata proiectului în parteneriat, pe lângă interviurile realizate, am cercetat mult și pe internet, unde au fost necesare o mulțime de traduceri.

Tema cercetării mele în parteneriat a fost „Schimbările în sistemul educațional din România după aderarea la UE“. În timpul studiului pe teren, au fost vizitate trei instituții de educație: Universitatea Babeş-Bolyai, un liceu și o școală profesională.

Hintergrundinformation

Seit Ende der vierziger Jahre nahm sich die Bildungspolitik in fast allen osteuropäischen Staaten das „sowjetische System“ als Vorbild. Die gemeinsame Geschichte hat tiefe Spuren hinterlassen, nicht nur im Bildungssystem, sondern auch in der Denkweise der Menschen. Es ist noch nicht allzu lange her, dass Rumänien der EU beigetreten ist. Einerseits erfüllte Rumänien den „acquis communautaire“ und die Beitrittsvoraussetzungen, andererseits besteht jedoch noch ein gewisser Weiterentwicklungsbedarf in verschiedenen Lebensbereichen. Einer dieser Bereiche ist das rumänische Bildungssystem. Momentan befindet sich das rumänische Bildungssystem in einem Reformierungsprozess. Dabei geht es um das Angleichen an die Prinzipien und Anforderungen des Bologna-Prozesses. Aus diesem Grund gibt es bis heute noch große Veränderungen. Nach der Revolution im Dezember 1989 wurde das rumänische Bildungssystem mehrfach reformiert. Die Veränderungen betrafen hauptsächlich den nationalen Lehrplan, die Organisation der Schulen, die Lehrerausbildungsprogramme und die Dauer der Schulpflicht.

Allgemeine Information über das Bildungssystem in Rumänien

Die allgemeine Schulausbildung ist kostenlos und für alle bis zum Beginn der weiterführenden Schule oder bis zur Vollendung des 18. Lebensjahres Pflicht. Die Volksschule dauert acht Jahre. Danach besuchen die Schüler entweder ein theoretisches Gymnasium oder ein berufsspezifisches Gymnasium. Das theoretische Gymnasium ermöglicht es den Schülern, ein Generalabitur, ein technisches oder ein künstlerisches Abitur zu absolvieren.

Fast alle Schüler in Rumänien gehen auf die staatliche Schule (99,7%). Die offizielle Unterrichtssprache ist Rumänisch. Aber in relativ vielen Bildungseinrichtungen wird der Unterricht auch in der Sprache der jeweiligen größten Minderheit angeboten, wie z. B. Ungarisch und Deutsch.

Für das Bildungssystem ist landesweit das Ministerium für Bildung, Forschung und Jugend (Ministerul Educației, Cercetării și Tineretului, abgekürzt MECT) zuständig.

Die Abschnitte des Bildungssystems

Das Schulsystem lässt sich in die folgenden Abschnitte untergliedern:

- Grundbildung (Klasse 1 bis 4, **învățământ primar**)
- Untere Sekundarbildung (Klasse 5 bis 8, **învățământ secundar inferior**)
- Obere Sekundarbildung (**Învățământ secundar superior**) an der Berufsschule (Klassen 9 und 10, Școala de arte și meserii bis SAM) oder
- Obere Sekundarbildung (**Învățământ secundar superior**) an der Oberschule
- Gymnasium der Sekundarstufe I (Klassen 9 bis 10, Liceul bis **ciclul inferior**)
- Gymnasium der Sekundarstufe II (Klassen 11 bis 12) (Liceul bis **ciclul superior**)

Postsekundäre Bildung (**Învățământ post-secundar non-terțiar**)

Im postsekundären Bildungsreich gibt es zwei Institutionen:

- Berufsfachschule (Voraussetzung: zuvor Besuch eines Gymnasiums bis Klasse 12; Eintrittsalter: 19 Jahre, Școala postliceală)
- Meisterschule (Școala de măști)

Informații de fond

De la sfârșitul anilor '50, in aproape toate statele est-europene a fost adoptată ca model politica educațională a „sistemului sovietic“. Istoria comună a lăsat urme profunde nu doar in sistemul de educație, cât și in maniera de gândire a oamenilor. Nu a trecut încă prea mult timp de când România a intrat la UE. Pe de-o parte, România a îndeplinit „acquisul comunitar“ și condițiile de aderare, însă pe de altă parte, este încă nevoie de pași suplimentari de dezvoltare in unele domenii ale vieții. Un astfel de domeniu este sistemul educațional din România. În prezent, sistemul educațional românesc se află in cursul unui proces de reformare. Este vorba prin acest lucru de alinierea la principiile și cerințele Procesului Bologna. Din acest motiv, au existat până in prezent schimbări importante. După Revoluția din decembrie 1989, sistemul educațional românesc a fost de mai multe ori reformat. Schimbările au afectat in principal curriculum-ul național, organizarea școlilor, programele de pregătire ale profesorilor și durata educației obligatorii.

Informații generale despre sistemul educațional din România

Educația școlară generală este gratuită și obligatorie pentru toți până la începerea școlilor de specializare sau împlinirea vârstei de 18 ani. Școala primară durează 8 ani. După absolvirea acesteia, elevii pot urma fie un liceu teoretic, fie unul cu caracter profesional. Liceul teoretic permite elevilor să obțină o diplomă de bacalaureat cu caracter general, tehnic sau artistic.

Aproape toți elevii din România urmează școli de stat (99,7%). Limba oficială de predare este româna. Dar într-un număr relativ mare

de instituții de educație, predarea se face și in limba minorității celei mai numeroase, ca de exemplu in maghiară sau germană.

Pentru sistemul educațional este responsabil la nivel național Ministerul Educației, Cercetării și Tineretului (MECT).

Structura sistemului educațional

Sistemul școlar se poate împărți pe următoarele niveluri:

- **învățământ primar** (clasele 1-4)
- **învățământ secundar inferior** (clasele 5-8)
- **învățământ secundar superior in cadrul școlilor de arte și meserii (SAM)** (clasele 9-10) sau
- **învățământ secundar superior, in cadrul școlii superioare**
- **liceu in ciclul inferior** (clasele 9-10)
- **liceu in ciclul superior** (clasele 11-12)

Învățământul post-secundar non-terțiar

La nivelul învățământului post-secundar, există două instituții:

- școala postliceală (condiția esențială de admitere: absolvirea primelor 12 clase; vârsta de admitere: 19 ani)
- școala de măști

Învățământul superior (condiția esențială de admitere pentru acesta este obținerea unui diplome de bacalaureat)

Sistemul universitar poate fi structurat după cum urmează:

- studii de licență (durata minimă: trei ani)
- studii de masterat (durata minimă: doi ani)
- studii doctorale (durata minimă: trei ani)
- studii post-doctorale (durata minimă: doi ani)

Hochschulbildung (*Învățământ superior, Voraussetzung hierfür ist ein abgeschlossenes Abitur*)

Das Hochschulsystem lässt sich folgendermaßen gliedern:

- Bachelor (Mindestdauer: drei Jahre)
- Master (Mindestdauer: zwei Jahre)
- Doktorat (Mindestdauer: drei Jahre)
- Postdoktorat (Mindestdauer: zwei Jahre)

Interviews

Um die vorherrschende Meinung nach dem Übergang zum Bologna-Prozess zu erforschen, wurden die Interviews mit Lehrkräften durchgeführt, da gerade diese Zielgruppe sich unmittelbar mit dem Lehrprozess beschäftigt und bis jetzt wenig erforscht ist. Bereits nach dem ersten durchgeführten Gespräch mit Prof. Wilfried Schreiber, Leiter des „Demokratischen Forums der Deutschen in Klausenburg“, Inhaber der Professur für regionale Geographie bzw. Kulturgeographie, wurde ersichtlich, dass das Bildungssystem in Cluj noch sehr stark reformbedürftig ist. Am meisten wurde die wenig intensive und unproduktive Politik der rumänischen Regierung nach dem EU-Beitritt dafür verantwortlich gemacht. Herr Schreiber meinte, dass man vor dem EU-Beitritt „mit hochgekremelten Ärmeln gearbeitet hätte – jetzt sind wir in der EU und können uns ausruhen“. Diese Tendenz findet sich in fast allen Bereichen der rumänischen Gesellschaft und die Bildungspolitik stellt auch keine Ausnahme dar. Dies kann man auch bei den mit der Bologna-Prozesseinführung entstandenen Problemen sehen. Wie Herr Schreiber sagte, wäre es besser gewesen, man hätte nur die Struktur bei der Einführung des dreistufigen Hochschulbildungssystems geändert und den Inhalt weitestgehend übernommen. Die Inhalte sind demnach der Struktur nicht in ausreichendem Maße angepasst. Nach dem Beitritt blieben

auch die Inhalte des Studiums unverändert, obwohl es so schien, als ob die Abschlussqualifikationen dem EU-Standard entsprechen würden. Weder die Umstellungseffekte wurden geprüft, noch prüfte das Bildungsministerium, ob das System im richtigen Maße funktionierte. Aufgrund der mangelnden Transparenz besteht ein Misstrauen gegen diese Institutionen. Noch ein schlagendes Argument sei, dass die vorgesehene Mobilität der Studenten nicht erreicht wurde, da Credit Points und Diplome nicht anerkannt werden. Ausländische Diplome sind auch nicht an den Universitäten in Rumänien anerkannt, eine Tatsache, die doppelte Abschlüsse schlichtweg nicht ermöglicht.

Weitere Informationen zu dieser Thematik konnten aus dem Gespräch mit der Vertreterin des Gymnasiums geschöpft werden. Als wichtigste Information aus diesem Gespräch lässt sich mitnehmen, dass die Inhalte der schulischen Bildung vom Staat selbst bestimmt sind und dementsprechend die Bücher für das Pflichtstudium alle fünf bis zehn Jahre modernisiert würden. Außerdem werden auch obligatorische Fort- und Weiterbildungen für Lehrer regelmäßig organisiert. Seit dem EU-Beitritt bekommt das rumänische Bildungssystem zusätzliche finanzielle Unterstützung. In den Curricula und Lehrplänen wurde mehr Wert auf das Erlernen von Fremdsprachen und Computerkenntnissen gelegt.

Während des Gesprächs mit der Direktorin der Berufsschule habe ich erfahren, dass es in Rumänien kein duales System im Bereich der Berufsbildung gibt. Die Berufsschulen seien bis zum Jahr 1989 unter der Aufsicht des Industrieministeriums gewesen und wurden danach dem Bildungsministerium zugeordnet. Die Berufsstandards, Curricula und Lehrpläne wurden von der Lehrerkommission entwickelt und nach der Genehmigung des Bildungsministeriums an die Berufsschulen als verbindlicher Lehrstoff

Interviuri

Pentru a analiza părerea dominantă despre tranziția la Procesul Bologna, au fost realizate interviuri cu profesori, în special pentru că acest grup-țintă este implicat direct în procesul didactic și până în prezent a fost puțin studiat. Deja după primul interviu realizat, cu domnul prof. Wilfried Schreiber, președintele „Forumului Democrat al Germanilor din România“, titular al cursurilor de Geografie regională, respectiv Geografie culturală, a fost evident faptul că sistemul educațional din Cluj are încă nevoie de reforme foarte în profunzime. Cel mai mult este responsabilă pentru acest lucru politica inconsecventă și neproductivă a guvernului român după aderarea la UE. Domnul Schreiber a afirmat că înainte de aderarea la UE „s-ar fi lucrat cu tot avântul – acum, suntem în UE și ne putem odihni“. Această tendință poate fi regăsită în aproape toate domeniile societății românești, iar politica educațională nu face excepție de la aceasta. Acest lucru se poate vedea și în problemele de implementare ale Procesului Bologna. După afirmațiile domnului Schreiber, s-ar fi modificat doar structura prin introducerea sistemului de educație superioară pe trei niveluri și s-a preluat în mare măsură conținutul. Conținuturile nu sunt prin urmare suficient de adaptate noii structuri. După aderare, conținutul cursurilor a rămas însă neschimbat, cu toate că în calificativele finale se părea că se intrunesc standardele UE. Nu s-au testate nici efectele tranziției, nici Ministerul Educației nu a testat dacă sistemul funcționează în limitele adecvate. Datorită lipsei de transparență, există o neîncredere față de aceste instituții. Un alt argument convingător ar fi că nu s-a realizat mobilitatea prevăzută a studenților, deoarece creditele și diplomele nu sunt recunoscute. Diplomele străine nu sunt recunoscute de către universitățile din

România, lucru care nu permite pur și simplu obținerea diplomei tip „double degree“.

Informații suplimentare pe această temă au putut fi obținute în urma conversației cu reprezentantul unui liceu. Cele mai importante informații care se pot desprinde din acest interviu sunt: conținutul educației școlare este determinată de către statul însuși și de aceea manualele trebuie modernizate la fiecare 5-10 ani. Mai mult decât atât, sunt organizate regulat și cursuri obligatorii de perfecționare și aprofundare pentru profesori. După aderarea la UE, sistemul educațional românesc primește sprijin financiar adițional. În curriculum și syllabi se pune mai mult accent pe învățarea de limbi străine și a abilităților de folosire a calculatorului.

În timpul conversației cu directoarea școlii profesionale am aflat că în România nu există un sistem dual în domeniul educației vocaționale. Școlile vocaționale s-au aflat sub tutela Ministerului Industriei până în 1989, și apoi transferate Ministerului Educației. Standardele profesionale, curriculum-ul și planurile de învățământ sunt elaborate de către Comisia de Profesori și trimise școlilor vocaționale după aprobarea Ministerului Educației în calitate de materie obligatorie de predare. Există și acorduri între școlii vocaționale și companii, care oferă elevilor posibilitatea de a face o scurtă practică de lucru în cadrul acestor companii. La întrebarea dacă aderarea la UE a influențat conținutul și structura educației vocaționale, răspunsul a fost unul negativ.

În concluzie, aș dori să fac un rezumat al propriilor mele impresii. Întregul sistem educațional a fost reformat structural, conținutul a rămas în mare măsură neschimbat, mai ales în domeniul educației superioare: în ciuda cursurilor obligatorii de perfecționare pentru personalul didactic, metodele de predare rămân mai degradă

weitergeleitet. Es gibt auch Verträge zwischen den Berufsschulen und Unternehmen, die den Schülern die Möglichkeit geben, ein kurzes Betriebspraktikum in diesen Unternehmen durchzuführen. Die Frage, ob der Beitritt in die EU die Inhalte und Struktur der Berufsbildung beeinflusst hat, wurde verneint.

Als Fazit möchte ich meine persönlichen Eindrücke zusammenfassen. Das gesamte Bildungssystem wurde strukturell reformiert, der Inhalt blieb im Großen und Ganzen unverändert, insbesondere der Bereich der Hochschulausbildung: Trotz der obligatorischen Fortbildungen für das Lehrpersonal blieben die Unterrichtsmethoden eher konservativ und unflexibel. Auch der Lehrstoff ist modernisierungsbedürftig. Den größten Nachteil haben dabei hier die Studenten, die sich nach dem Abschluss mit ihren solchermaßen erworbenen Kenntnissen auf dem Arbeitsmarkt nicht zurechtfinden können. Deswegen merkt man auch deutlich, dass die Studenten in Cluj sehr auslandsorientiert sind. Die Nichtanerkennung von Diplomen schadet der Attraktivität der Universitäten sehr und verhindert den Austausch zwischen Studenten.

Positivere Eindrücke haben Gymnasium und Berufsschule hinterlassen, die gut mit Büchern und der nötigen Ausrüstung versorgt sind. Wünschenswert wäre hier die Zusammenarbeit zwischen dem Bildungsministerium und Unternehmen bei der Entwicklung der Berufsstandards und Curricula für die Berufsschulen, welche auch der Nachfrage des Arbeitsmarktes entsprechen würde.

Verfasserin: *Dzhamila Tovbaeva*,
Universität Regensburg

Tandempartner: *Vlad Velica*,
Babeş-Bolyai-Universität, Cluj-Napoca

conservatoare și inflexibile. Curriculum-ul are nevoie, de asemenea, de actualizare. Cel mai mare dezavantaj au în această privință studenții, care, cu cunoștințele dobândite în acest fel, nu își vor putea găsi locul pe piața de muncă după terminarea studiilor. De aceea, se poate observa clar și faptul că studenții din Cluj sunt orientați foarte mult înspre străinătate. Nerecunoașterea diplomelor dăunează foarte mult atractivității universităților și previne schimbul de studenți.

Impresii mai pozitive m-au lăsat liceul și școala vocațională, care erau echipate corespunzător cu cărți și cu echipamentele necesare. Ar fi de dorit aici o cooperare între Ministerul Educației și companii în scopul dezvoltării standardelor profesionale și a curriculum-ului pentru școlile vocaționale care să corespundă cererilor de pe piața de muncă.

Autoare: *Dzhamila Tovbaeva*,
Universitatea Regensburg

Partener de tandem: *Vlad Velica*,
Universitatea Babeş-Bolyai, Cluj-Napoca

Cluj-Napoca sechs Jahre nach Gheorghe Funar

Wenn man Klausenburg bereits kennt und es nun nach einigen Jahren wieder besucht, fällt im Stadtzentrum sofort die Umgestaltung des Piața Unirii, des zentralen Platzes in der Stadtmitte, auf. Dieser Platz markiert das historische ungarische Zentrum der Stadt, dort befindet sich die katholische Michaelskirche und die Statue des ungarischen Königs Matthias Corvinus.

Noch vor ein paar Jahren wurde die Reiterstatue auf jeder Seite von rumänischen Flaggen flankiert. In der Mitte des Platzes klaffte ein Ausgrabungsloch mit angeblich dakischen Funden, die auf die dakische Vergangenheit der Stadt hinweisen sollten. Diese Maßnahmen gingen zurück auf die Zeit Gheorghe Funars. Er war von 1992-2004 Bürgermeister der Stadt. Zunächst gehörte er der Partei der Rumänischen Nationalen Einheit an (Partidul pentru Uniunea Națională a Românilor – PUNR), wurde dann jedoch, nachdem er seine Abwahl als Parteivorsitzender nicht akzeptiert hatte, aus dieser ausgeschlossen und trat der Partei Großrumänien (Partida România Mare – PRM) bei. Noch heute ist er in dieser Partei aktiv und hat die Funktion des Generalsekretärs inne.

Seine Reden waren geprägt von einer starken anti-ungarischen Polemik, die in einer Zeit der allgemeinen finanziellen und sozialen Unsicherheit nach dem gewaltsamen politischen Umsturz in Rumänien auf fruchtbaren Boden fiel. In Siebenbürgen war die Angst groß, Ungarn könnten Ansprüche

auf die Region geltend machen, da Siebenbürgen erst 1920 mit dem Vertrag von Trianon zu Rumänien gekommen war und vorher dem Königreich Ungarn angehört hatte. Noch heute lebt in der Region eine große ungarische Minderheit. In Klausenburg, das auf Ungarisch den Namen Kolozsvár trägt, beläuft sich der Anteil auf etwa 20 %. Neben der ungarischen Minderheit gab es lange Zeit auch eine große deutsche Minderheit, die meisten Angehörigen sind aber heute nach Deutschland ausgewandert. Deshalb existieren neben den rumänischen Kulturinstitutionen auch heute noch deutsche und ungarische. Und an der Babeș-Bolyai-Universität kann man in drei Sprachen studieren: Rumänisch, Ungarisch und Deutsch.

Während der Ära Funar waren die Beziehungen zwischen den Minderheiten sehr angespannt. Besonders die ungarische Minderheit hatte unter seiner anti-magyarischen Politik zu leiden. Er versuchte, die ungarische Geschichte der Stadt zu vertuschen und die rumänische Geschichte herauszustellen, indem er beispielsweise die Ausgrabung am Piața Unirii begann oder ein Denkmal zu Ehren Avram Iancus¹ bauen ließ. Außerdem ließ er an öffentlichen Orten alles in Nationalfarben streichen. So entstanden blau-gelb-rote Parkbänke, Poller, Fahnenstangen, Mülleimer, Bordsteine, sogar Kinderspiel-

1] Avram Iancu war ein Anführer der Revolution 1848/49 in Rumänien, die sich auch gegen die Ungarn richtete. Er gilt als rumänischer Nationalheld, da er sich gegen die ungarische Hegemonie auflehnte.

Cluj-Napoca – șase ani după Gheorghe Funar

Dacă cineva cunoaște deja Cluj-Napoca și o vizitează acum după ce au trecut câțiva ani, observă imediat în centrul orașului remodelarea Pieței Unirii, piața centrală din mijlocul orașului. Această piață indică centrul maghiar al orașului, în care se află Biserica Catolică Sfântul Mihail și statuia regelui maghiar Matei Corvin.

Cu doar câțiva ani înainte, statuia ecvestră era flancată de steaguri românești. În mijlocul pieței se afla o gaură excavată, cu descoperiri arheologice presupuse dacice, care trebuiau să fie mărturiile ale trecutului dacic al orașului. Aceste măsuri datau din perioada lui Gheorghe Funar. Acesta a fost primar al orașului din 1992 până în 2004. Acesta a făcut mai întâi parte din Partidul pentru Uniunea Națională a Românilor (PUNR), dar apoi, după ce a pierdut alegerile pentru șefia partidului, s-a retras din acest partid și a intrat în Partidul România Mare (PRM). El este și în prezent activ în cadrul acestui partid și deține funcția de secretar general.

Discursurile sale erau marcate de o puternică polemică anti-maghiară, care și-a găsit un teren fertil într-o perioadă de incertitudine financiară și socială generală care a urmat schimbărilor și politice violente din România. În Transilvania, exista o teamă accentuată că Ungaria ar putea avea revendicări asupra regiunii, deoarece Transilvania a intrat în componența României doar prin Tratatul de la Trianon din 1920, iar anterior a aparținut Regatului Ungariei. O minoritate maghiară

numeroasă locuiește și în prezent în regiune. În Cluj, care în maghiară se numește Kolozsvár, această pondere se ridică la 20% din populație. Pe lângă minoritatea maghiară, a existat de mult timp și o minoritate germană numeroasă, dar cei mai mulți dintre membrii acesteia au emigrat până astăzi în Germania. De aceea, pe lângă instituțiile culturale românești, există în prezent și unele maghiare și germane. Și la Universitatea Babeș-Bolyai se poate studia în trei limbi: română, maghiară și germană.

În timpul epocii Funar, relațiile dintre minorități erau foarte încordate. Minoritatea maghiară a avut în special de suferit datorită politicii sale anti-maghiare. Acesta a încercat să diminueze istoria maghiară a orașului, accentuând istoria română a acesteia, scop în care a început, de exemplu, excavațiile arheologice din Piața Unirii sau a dispus construirea unui monument în onoarea lui Avram Iancu.¹ Pe lângă acestea, a dispus vopsirea tuturor locurilor publice în culorile naționale. Astfel, au apărut bănci, stâlpi, catarge, pubele, borduri în culorile albastru-galben-roșu, și până și locurile de joacă ale copiilor au fost vopsite în culorile naționale. Locuitorii, chiar și românii, au reacționat totuși curând mai degrabă amuzați de această etalare exagerată a culorilor naționale. Se spuneau glume, ca de exemplu: „Vopsește băncile din parc – bine,

1] Avram Iancu a fost un lider al Revoluției de la 1848/49 din România, care era îndreptată și împotriva maghiarilor. Este considerat un erou național român deoarece s-a revoltat împotriva hegemoniei maghiare.

plätze wurden in den Nationalfarben angemalt. Die Einwohner, auch die Rumänen, reagierten allerdings bald schon eher belustigt auf diese Zurschaustellung der Nationalfarben. Man erzählte sich Witze wie: „Er lässt die Parkbänke anstreichen – gut, dann platziere ich meinen Allerwertesten also auf den Nationalfarben. Er lässt die Mülleimer anstreichen – gut, dann werfe ich meinen Müll eben in die Nationalfarben. Er lässt die Bordsteine anstreichen – gut, dann verrichtet mein Hund sein Geschäft eben an den Nationalfarben.“ Aus diesen sarkastischen Worten kann man aber auch erkennen, dass es die Rumänen auch störte, dass ihre Nationalfarben, ihre Flagge, auf diese Weise missbraucht wurden.

Der Piața Unirii

Der Piața Unirii befindet sich in der Mitte der Stadt. In der Mitte des Platzes steht die Sankt-Michaelskirche, rundherum ist der Platz von Bürgerhäusern und Stadtpalais umgeben. Auch das ungarische Konsulat befindet sich am Platz. Das Reiterstandbild vor der katholischen Michaelskirche stellt Matthias Corvinus dar. Dieser war ein bedeutender ungarischer König im 15. Jahrhundert, der auch militärisch sehr erfolgreich war. Unter anderem gab es unter ihm auch mehrere Konflikte mit

Fürsten der Moldau und Walachei², so mit Vlad Țepeș (Vlad der Pfähler, in Deutschland besser bekannt als Vlad Dracula) und Ștefan cel Mare (Stefan der Große).

Der neugestaltete Piața Unirii mit Ausgrabungsstelle im Vordergrund
Piața Unirii remodelată cu excavațiile în prim-plan

Matthias Corvinus wurde in Klausenburg geboren, sein Geburtshaus befindet sich ca. 100 m von der Statue entfernt in einer Seitengasse, die vom Platz abgeht.

Unter Funar wurde der Platz „rumänisiert“. Rumänische Flaggen und deren Farben wurden großzügig auf dem Platz verteilt, eine historische Ausgrabung mit

2] Die Fürstentümer Moldau und Walachei vereinigten sich später zum Königreich Rumänien, welches 1878 auf dem Berliner Kongress offiziell bestätigt wurde.

atunci pot să mă așez cu fundul pe culorile naționale. Vopsește pubelele de gunoi – bine, atunci pot să-mi arunc gunoiul chiar în culorile naționale. Vopsește bordurile – bine,

Der Platz (2008) mit Flaggen neben dem Denkmal
Piața (2008) cu steaguri lângă statuie

atunci câinele meu își poate face treburile chiar pe culorile naționale.“ Din aceste cuvinte sarcastice se poate vedea și faptul că pe români i-a deranjat folosirea abuzivă în acest fel a culorilor lor naționale, a steagului lor.

Piața Unirii

Piața Unirii este situată în centrul orașului. În mijlocul pieței se află Biserica Sfântul Mihail, iar piața este înconjurată de jur

împrejur de case și un palat. Consulatul Maghiar este și el situat în această piață. Statuia din fața Bisericii Catolice Sfântul Mihail îl reprezintă pe Matei Corvin. Acesta a fost un rege important din secolul al XV-lea, care a avut și importante succese militare. Printre altele, în timpul său au existat și mai multe conflicte cu domnitorii Moldovei și Țării Românești², așadar cu Vlad Țepeș (mai bine cunoscut în Germania ca Vlad Dracula) și Ștefan cel Mare. Matei Corvin s-a născut în Cluj, casa sa natală aflându-se la aproximativ 100 de metri de statuie, pe o străduță laterală care pornește din piață.

În timpul lui Funar, piața a fost „romänizată“. Steaguri românești și culorile acestora au fost distribuite în mod generos prin Piața, o excavație arheologică cu dovezi ale urmelor romane a fost începută în mijlocul centrului maghiar al orașului și Bulevardul Eroilor adiacent reamenajat. O parte a străzii a fost transformată în zonă

pietonală. În plus, în capătul dintre Piața Unirii a fost ridicat un monument pentru românii care au fost victime ale procesului Memorandumului din 1894.³ Statuia evestră

2] Principatele Moldovei și Țării Românești s-au unit mai târziu formând Regatul României, a cărei suveranitate a fost recunoscută în mod oficial la Congresul de la Berlin din 1878.

3] Prin Procesul Memorandumului din anul 1894 au fost condamnați în Cluj românii care au încercat să adreseze o petiție (memorandum) Guvernului maghiar prin care să obțină mai multe drepturi.

Hinweisen auf römische Spuren in der Mitte des ungarischen Stadtzentrums begonnen und der angrenzende Eroilor-Boulevard umgestaltet. Eine Seite der Straße wurde als Fußgängerzone eingerichtet. Außerdem wurde am Platzende Richtung Piața Unirii ein Denkmal für die Rumänen, welche dem Memorandums-Prozess 1894 zum Opfer fielen,³ aufgestellt. Das Reiterstandbild auf dem Piața Unirii hat man links und rechts mit je drei Fahnenmasten in blau-rot-gelb, bestückt mit rumänischen Flaggen, flankiert. Das ungarische Konsulat wurde ebenfalls neben einer ungarischen Fahne mit zahlreichen rumänischen Flaggen bestückt.

Nachdem Funar abgewählt wurde, begann man mit der Restaurierung des Platzes. Die ungarische Regierung unterstützte das Projekt, indem sie die Restaurierung des Reiterstandbilds finanzierte. Im Gegenzug investierte auch Rumänien in kulturelle Projekte in Ungarn. Der Platz wurde optisch dem Eroilor-Boulevard angepasst. Durch die Anpassung ist heute auch der Piața Unirii größtenteils gepflastert. Die Ausgrabungsstelle in seiner Mitte wurde in den Platz eingebunden. Durch eine leicht erhöhte Glasscheibe kann man auf die archäologischen Funde hinunterschauen. Umrandet wird das Sichtfenster von einer Holzbank, die als Sitzgelegenheit gedacht ist. Steht man etwas entfernt dazu, kann man nicht erkennen, dass es sich um eine Ausgrabungsstelle handelt, zudem wurde durch die Abdeckung vermieden, dass Menschen ihren Müll darin entsorgen. Die Ausgrabung passt sich somit elegant ins Gesamtbild des Platzes ein, ohne dass die Fundstelle wieder zugeschüttet werden musste oder sie allzu aufdringlich neben den ungarischen Denkmälern stehen würde. Die Flaggen neben dem Denkmal

des Matthias Corvinus verschwanden, dafür wurden an der Ecke Strada Universității / Strada Napoca zwei rumänische Fahnen und eine Europafahne angebracht.

Auch wenn manch ein Klausenburger nicht ganz zufrieden mit der Lösung ist, da Grünflächen und Blumenbeete Pflastersteinen weichen mussten, erhält der Platz ein sauberes und glattes Gesamtbild und lädt zum Verweilen ein. Durch die Bank rings um die Ausgrabung entstand zusätzliche Sitzfläche, die vor allem von Jugendlichen gern genutzt wird. Die große gepflasterte Fläche bietet sich zudem für Veranstaltungen an, so wurde im letzten Winter beispielsweise eine Eisbahn aufgebaut.

Die ökonomische, politische und gesellschaftliche Entwicklung der Stadt

Fragt man Einwohner, was sich nach der Abwahl Funars in Klausenburg geändert hat, sprechen viele von einer Normalisierung. Diese erstreckt sich über die Bereiche Wirtschaft, Politik und Gesellschaft.

Wirtschaftlich kam es zu einer Öffnung für ausländische Investoren. Während Funar im Amt war, schreckte das nationalistische Image des Bürgermeisters viele davon ab, ihre Firmen und Werke in Klausenburg anzusiedeln. So zog z. B. Coca-Cola die Stadt Timișoara vor. Nachdem Funar aus dem Amt schied, kam es zu einem raschen Wirtschaftswachstum. Gezielt wurde eine Politik betrieben, die Investoren anlocken sollte. Es entstanden rasch vier Industrieparks. Ein Beispiel für ein Unternehmen, welches sich 2008 mit einem Werk nahe Klausenburg ansiedelte, ist Nokia.

Zur Zeit Funars kamen selbst von der Regierung in Bukarest nur wenig

din Piața Unirii a fost flancată în stânga și dreapta de trei catarge (albastru, galben și roșu) de fiecare parte, decorate cu steaguri românești. Pe Consulatul Maghiar au fost arborate de asemenea numeroase steaguri românești, pe lângă un drapel maghiar.

După ce Funar a fost înlocuit în funcție, s-a început restaurarea Pieței. Guvernul maghiar a susținut proiectul prin care au finanțat restaurarea statuii ecvestre. La rândul său, România a investit în proiecte culturale în Ungaria. Piața a fost adaptată din punct de vedere vizual cu Bulevardul Eroilor. Datorită adaptării, mare parte a Pieței Unirii este în prezent pavată. Excavația arheologică din mijlocul său a fost integrată Pieței. Printr-un panou de sticlă puțin ridicat față de nivelul solului se poate privi în jos la descoperirile arheologice. Fereastra de siguranță este înconjurată de o bancă de lemn, gândită ca o posibilitate de a se sta jos. De la o oarecare distanță nici nu se poate recunoaște că e vorba de o excavație arheologică, iar acoperișul de sticlă împiedică oamenii să își arunce gunoii în ea. Excavația se încadrează astfel elegant în imaginea de ansamblu a pieței, fără să fie nevoie ca ea să fie acoperită sau să fie prea nepotrivită pe lângă monumentele maghiare. Steagurile de pe lângă statuia lui Matei Corvin au dispărut, fiind amplasate în schimb două steaguri românești și unul european la colțul dintre strada Universității și strada Napoca.

Chiar dacă mulți clujeni nu sunt pe deplin satisfăcuți de soluția găsită, deoarece în favoarea pietrelor de pavaj trebuiau evitate zonele verzi și straturile de flori. Piața oferă o imagine de ansamblu curată și netedă și te invită să rămâi un timp. Datorită băncii din jurul punctului de excavare există locuri de stat jos suplimentare, folosite cu plăcere cu precădere de către tineri. Zona pavată întinsă se pretează și la organizarea de evenimente – de exemplu, aici s-a construit iarna trecut un patinoar.

Dezvoltarea economică, politică și socială a orașului

Dacă întrebi locuitorii ce s-a schimbat în Cluj de la înlocuirea lui Funar, mulți vorbesc despre o normalizare. Acesta cuprinde domeniile economiei, politicii și societății.

Din punct de vedere economic, a avut loc o deschidere către investitorii străini. În timp ce Funar era la putere, i-a speriat pe mulți imaginea naționalistă a primarului și nu și-au deschis companii și fabrici în Cluj. Astfel a preferat Coca-Cola să se stabilească în orașul Timișoara. După ce Funar nu a mai fost în funcție, s-a înregistrat o creștere economică rapidă. S-a urmat o politică menită să atragă investitori. Au apărut rapid patru zone industriale. Un exemplu de companie care și-a construit în 2008 o fabrică în apropiere de Cluj este Nokia.

În timpul lui Funar au venit destul de puțini bani de la Guvernul din București. Dar și acest aspect s-a schimbat după înlocuirea lui. Astăzi, orașul primește mult mai mulți bani de la București, mai ales pentru că actualul prim-ministru, Emil Boc, a fost cel care l-a învins pe Funar în 2004 la alegerile pentru funcția de primar al Clujului.

Situația politică locală s-a modificat în mod decisiv după schimbarea de la conducerea orașului. În timp ce înainte era aproape imposibil să se ia decizii datorită fracțiunilor ostile, care duceau lupte înverșunate una cu alta, în prezent se poate vedea o cooperare pentru binele orașului. Deși Partidul Democrat-Liberal (PDL) deține majoritatea în Consiliul Orașenesc, acesta a format totuși o coaliție cu Uniunea Democrată Maghiară din România (UDMR; în limba maghiară: Româniai Magyar Demokrata Szövetség, RDMSZ). Anterior, acesta din urmă era partidul pe care Funar îl ataca fără încetare în polemicele sale și cu care nu vroia să colabo-

3) Im Memorandumsprozess wurden 1894 in Klausenburg Rumänen verurteilt, die versucht hatten, eine Petition (Memorandum) an die ungarische Regierung zu richten, um mehr Rechte zu erhalten.

Gelder. Auch das änderte sich nach dessen Abwahl. Heute erhält die Stadt umso mehr Fördergelder aus Bukarest, zumal der jetzige Ministerpräsident Emil Boc derjenige war, der Funar 2004 im Bürgermeisteramt von Klausenburg beerbte.

Die lokalpolitischen Verhältnisse haben sich seit dem Wechsel im Stadtrat entscheidend verändert. Während vorher aufgrund der verfeindeten Fraktionen, die erbitterte Kämpfe ausfochten, kaum Beschlüsse möglich waren, zieht man heute für das Wohl der Stadt an einem Strang. Obwohl die Demokratisch-Liberale Partei (Partidul Democrat Liberal – PD-L) die absolute Mehrheit im Stadtrat hat, koalitiert sie dennoch mit der Demokratischen Union der Ungarn in Rumänien (Uniunea Democrată Maghiară din România – UDMR, ung.: Romániai Magyar Demokrata Szövetség – RDMSZ). Vorher war es eben diese Partei gewesen, die Funar unaufhörlich mit seinen Polemiken attackierte und mit der er auf keinen Fall zusammenarbeiten wollte. Als weitere versöhnliche Maßnahme wurde das Amt des Vizebürgermeisters und des stellvertretenden Kreisratsvorsitzenden mit Mitgliedern der Ungarn-Partei besetzt. Wichtige, lange Zeit aufgeschobene Projekte laufen nun an oder wurden sogar schon vollendet. Das betrifft zum Beispiel Infrastrukturprojekte. Ein besonders symbolträchtiges Projekt ist die Erneuerung des Piața Unirii. Zudem versucht man in Klausenburg die Korruption zu senken und die Bürokratie zu vereinfachen (während Funar Bürgermeister war, so meinen viele Einwohner, hat sein Sohn von fast allen Investitionsprojekten, die die Stadt damals tätigte, profitiert). In der Stadtverwaltung soll mehr Bürgernähe realisiert werden. Dazu wurden z. B. Bürgerbüros in verschiedenen Stadtteilen eingerichtet.

Das Zusammenleben der Nationalitäten in Klausenburg ist nach Aussage der Einwoh-

ner in den letzten Jahren unkomplizierter geworden. Die Angehörigen der ungarischen Minderheit können beispielsweise ihren Nationalfeiertag am 15. März heute ohne Hindernisse öffentlich begehen. Die ungarische Oper und das rumänische Theater in der Stadt sprechen sich mit ihren Programmen ab. Schließlich besuchen sowohl Ungarn als auch Rumänen gern die Vorstellungen des jeweils anderen Schauspielhauses. Normalisierung soll nicht bedeuten, dass es nicht auch weiterhin Populisten oder Extremisten auf der einen oder anderen Seite gibt, jedoch verläuft das gesellschaftliche Zusammenleben wieder in einem normalen Rahmen und ist nicht mehr von alltäglicher Polemik geprägt.

Fazit

Heute sind die meisten Ergebnisse von Funars „Nationalfarbenwut“ schon wieder beseitigt, denn sie sind auch den Rumänen selbst peinlich. Es gab z. B. eine Bürgerbewegung gegen das Avram-Iancu-Denkmal, da dieses als hässliche Hinterlassenschaft Funars empfunden wurde. Man hat das Denkmal zwar nicht entfernt, es ist aber heute umgeben von Fontänen, die abends bunt angestrahlt werden. Das Zusammenleben ist unkompliziert und man trifft viele junge Rumänen, die beispielsweise von sich behaupten, sie gingen am liebsten in die ungarischen Bars und Cafés der Stadt. Es gibt ungarische Schulen und es ist möglich, Studiengänge komplett auf Ungarisch zu belegen. Die Vertreter der ungarischen Minderheit sind mit der Ungarnpartei im Stadtrat vertreten und haben einen Vizebürgermeister und einen stellvertretenden Kreisratsvorsitzenden. Wichtige Investoren sind in die Stadt gekommen und der wirtschaftliche Aufschwung hat rasch eingesetzt. Heute ist Klausenburg

reze in nicio situație. Ca măsuri adiționale de conciliere, funcția de vice-primar și cea de vice-președinte al Consiliului Județean au fost ocupate de către membri ai partidului maghiar. Proiecte importante, mult timp amânate, sunt acum în desfășurare sau au fost deja încheiate. Acest lucru se referă, de exemplu, la infrastructură. Un proiect deosebit de simbolic este renovarea Pieței Unirii,

care a fost deja tratată mai sus. Mai mult decât atât, se încearcă reducerea corupției în Cluj și simplificarea birocrăției (cât timp Funar a fost primar, după cum mi-au spus mulți locuitori, fiul său a profitat din aproape toate proiectele de investiții pe care orașul le-a făcut în acea perioadă). Administrația orașului trebuie

adusă mult mai aproape de cetățeni. Pentru a da un exemplu, au fost înființate în acest scop birouri pentru cetățeni în diferite cartiere.

Coexistența dintre naționalități în Cluj a devenit, conform locuitorilor, mai puțin complicată în ultimii ani. Membrii minorității maghiare pot, de exemplu, să comemoreze public astăzi sărbătoarea lor națională din 15 martie fără obstacole. Opera maghiară și teatrul românesc din oraș se exprimă prin intermediul programelor lor. În cele din urmă, atât maghiarii, cât și românii asistă cu plăcere la spectacolele celui-lalt teatru. Normalizarea nu înseamnă că nu vor mai exista populiști sau extremiști de o parte sau alta, ci că coexistența societății se va desfășura din nou într-un cadru normal și nu va mai fi marcată de polemici zilnice.

Concluzie

Cele mai multe dintre realizările „turbării culorilor naționale“ a lui Funar au fost astăzi îndepărtate, deoarece erau prea jenante chiar și pentru români. A existat, de exemplu, o mișcare a cetățenilor împotriva statuii lui Avram Iancu deoarece aceasta era percepută ca o moștenire neplăcută de la Funar. Totuși, acest monument nu a fost înlăturat, ci este în prezent înconjurat de fântâni arteziene care sunt luminate puternic pe timpul nopții. Coexistența nu este complicată și se întâlnesc destul de mulți români care susțin, de exemplu, că le place cel mai mult să meargă în barurile și cafenele maghiare din oraș.

die Stadt in Rumänien, deren Wirtschaft am zweit- oder drittstärksten wächst⁴.

Viele Rumänen blicken belustigt auf die Zeit zurück, als Funar Bürgermeister war und erzählen Anekdoten über ihn. Sie sind froh, dass die Stadt seit seiner Ablösung einen so positiven Weg genommen hat. Die ungarische Minderheit freut sich über mehr Mitbestimmung und darüber, dass nun auch ungarische Denkmäler saniert, ungarische Schilder wieder aufgestellt und ungarische Straßennamen zurück geändert werden. Dennoch sehen sie auch weiterhin Raum für Verbesserung, denn es wird noch eine Weile dauern, bis alle Kulturdenkmäler dreisprachig (Rumänisch, Ungarisch, Deutsch) beschriftet sind und alle ungarischen Monumente aus der Vergessenheit geholt

.....
4] Timișoara liegt beim Wachstum mal vor, mal hinter Cluj-Napoca.

sind. Von dem wirtschaftlichen Aufschwung und den Verbesserungen in der Verwaltung profitieren indes alle Bürger, egal welcher nationalen oder ethnischen Zugehörigkeit.

Verfasserin: *Annik Trauzettel*,
Universität Regensburg

Tandempartnerin: *Heidi Ciupe*,
Babeș-Bolyai-Universität, Cluj-Napoca

Există școli maghiare și este posibil să se facă studiile în întregime în limba maghiară. Reprezentanții minorității maghiare sunt reprezentați în consiliul orașului prin partidul maghiar și au un vice-primar și un vice-președinte de Consiliu Județean. Investitori importanți au venit în oraș și creșterea economică s-a instalat rapid. În prezent, Clujul este orașul din România situat pe locul 2 sau 3 în termeni de creștere economică.⁴

Mulți români privesc înapoi cu amuzament la perioada când Funar era primar și spun anecdote despre acesta. Sunt bucuroși că orașul a apucat-o pe un drum atât de pozitiv după înlocuirea acestuia. Minoritatea maghiară se bucură că are mai mult cuvânt de spus în conducerea orașului și că prin

.....
4] Timișoara se situează, în termeni de creștere economică, uneori înainte, uneori în spatele orașului Cluj-Napoca.

acest fapt sunt acum restaurate și monumente maghiare, sunt reamplasate plăcuțe maghiare și sunt redenumite străzi cu fostele nume maghiare. Cu toate acestea, aceasta vede încă loc pentru îmbunătățiri, deoarece va mai dura un timp până când toate monumentele culturale vor fi marcate în trei limbi (română, maghiară, germană) și toate monumentele maghiare vor fi scoase din uitare. De avântul economic și îmbunătățirea administrației beneficiază însă toți cetățenii, indiferent de apartenența națională sau etnică.

Autoare: *Annik Trauzettel*,
Universitatea Regensburg

Parteneră de tandem: *Heidi Ciupe*,
Universitatea Babeș-Bolyai, Cluj-Napoca

Alltagsleben ungarischsprachiger Einwohner in Cluj-Napoca

Vor meinem Aufenthalt in Cluj wusste ich denkbar wenig über Rumänien und seine Einwohner. Dass das Land mittlerweile Mitglied der Europäischen Union ist und wir daher für die Einreise keine Reisepässe benötigen, fällt mir erst nach etwas Nachdenken ein. Ähnlich verhält es sich mit meinem Thema. Zwar ist mir bereits bekannt, dass es eine ungarische Minderheit in Rumänien gibt – eine ehemalige Schulfreundin, selbst als „ungarische Rumänin“ geboren, gibt mir die Idee, mich mit den in Cluj lebenden Ungarn auseinanderzusetzen – damit erschöpften sich dann aber auch meine Kenntnisse.

Eine erste Recherche vor unserer Fahrt nach Cluj ergab, dass ungarisch-stämmige Menschen vor allem in der an Ungarn grenzenden Region Siebenbürgen leben. Dort wird Cluj von den Ungarn auch Kolozsvár genannt. Siebenbürgen, vielleicht besser unter der Bezeichnung „Transsilvanien“ bekannt, wechselte im Laufe seiner Geschichte mehrfach seine nationale Zugehörigkeit. Vom 10. oder 11. Jahrhundert bis zum Ersten Weltkrieg gehörte es zum ungarischen Königreich. Nach Ende des Ersten Weltkrieges wurde es Rumänien zugesprochen, das auf der Seite der siegenden Franzosen und Briten kämpfte. Es blieb bis zu Beginn des Zweiten Weltkrieges auf ungarischer Seite, wo es dann 1940 im sogenannten „Zweiten Wiener Schiedsspruch“ Ungarn zugesprochen wurde. Nach Ende des Zweiten Weltkrieges ging Transsilvanien endgültig an Rumänien. Noch heute scheint es historische Uneinigkeit darüber zu geben,

ob Transsilvanien zuerst von Rumänen oder Magyaren, wie die Ungarn ebenfalls genannt werden, bevölkert wurde. Die Zugehörigkeit zu Rumänien wird aber zumindest von politischer Seite heute nicht mehr in Frage gestellt. Abgesehen von vereinzelt Konflikten scheint das Zusammenleben zwischen den über 1,4 Millionen Magyaren und den restlichen, ca. 20 Millionen Rumänen weitestgehend friedlich abzulaufen. In ganz Rumänien sind ungefähr 6,6% der Bevölkerung Ungarn, in Cluj sind es sogar 19%. Ein multikultureller Anspruch der Stadt lässt sich neben seinem in drei Sprachen gebräuchlichen Namen (Cluj-Napoca, Kolozsvár, Klausenburg) vor allem an einer bis heute existierenden dreisprachigen Universität ablesen, die neben Studiengängen in rumänischer und ungarischer Sprache auch ein deutschsprachiges Lehrangebot anbietet.

Dennoch konnte ich mir den Alltag der beiden Bevölkerungsgruppen, die mit jeweils eigener Sprache und Tradition auf relativ dichtem Raum zusammenleben, nur schlecht vorstellen, was das Thema für mich aber nicht weniger interessant machte. Wie sich das Alltagsleben der Ungarn in diesem multikulturellen Umfeld gestaltet, konnte ich weniger durch meine Recherchen vorab herausfinden, sondern umso mehr durch die eigene Betrachtung vor Ort.

In Cluj gelandet, begann nach einem herzlichen Empfang die Zusammenarbeit in Tandemgruppen. Ich traf meine Tandempartnerin Agnes, die, wie ich erst

Viața cotidiană a populației maghiare din Cluj-Napoca

Înainte vizitei mele la Cluj, știam puține lucruri despre România și despre locuitorii săi. Îmi amintesc că m-am gândit prima dată că acest stat este acum membru al Uniunii Europene și astfel nu mai avem nevoie de un pașaport pentru a intra. Lucrurile au stat într-un fel asemănător și cu tema mea. Știam încă dinainte că există o minoritate de etnie maghiară în România – o fostă prietenă din școală, ea însuși născută ca româncă de etnie maghiară, mi-a dat ideea să mă documentez despre maghiarii care trăiesc în Cluj – dar aici se terminau și cunoștințele mele despre subiect.

O cercetare preliminară înainte de călătoria noastră spre Cluj a relevat faptul că populația maghiară locuiește în special în regiunea din Transilvania care se învecinează cu Ungaria. Acolo, Cluj este numit de către maghiari și Kolozsvár. Transilvania, cunoscută și prin denumirea de „Ardeal“, și-a schimbat în cursul timpului de câteva ori apartenența națională. Din secolul al X-lea sau al XI-lea până la Primul Război Mondial, aceasta a aparținut Regatului Ungariei. La sfârșitul Primului Război Mondial a fost acordată României, care a luptat de partea francezilor și britanicilor victorioși. A rămas în posesia României până la începutul celui de-al Doilea Război Mondial, când a fost acordată din nou Ungariei în 1940 prin așa-numitul „Cel de-al Doilea Arbitraj de la Viena“. La sfârșitul celui de-al Doilea Război Mondial, Transilvania a revenit în cele din urmă României. Există încă și astăzi un dezacord istoric asupra faptului

dacă Transilvania a fost întâi locuită de către români sau maghiari, deoarece maghiarii sunt de asemenea menționați aici. Apartenența la România, cel puțin din de punct de vedere politic, nu mai face astăzi obiectul discuției. În afara unor fricțiuni, cei peste 1,4 milioane de maghiari și restul, aproximativ 20 de milioane de români par să coexiste în mare măsură pașnic. Pentru întreaga România, populația maghiară reprezintă în jur de 6,6%, iar pentru orașul Cluj reprezintă 19%. Prezența de multiculturalitate a orașului se manifestă pe lângă denumirea sa folosită în trei limbi (Cluj-Napoca, Kolozsvár, Klausenburg) mai ales în forma unei universități cu trei limbi de studiu, care pe lângă liniile de studiu în limba română și maghiară oferă specializări și în limba germană.

Puteam să-mi imaginez însă destul de greu viața cotidiană a celor două comunități care trăiesc împreună într-un spațiu comun relativ restrâns, fiecare cu propria limbă și tradiție, lucru care nu a făcut subiectul mai puțin interesant pentru mine. Am putut afla mai puține lucruri prin cercetarea mea anterioară, și mult mai multe prin observație la fața locului, despre cum se caracterizează viața cotidiană a maghiarilor din acest mediu multicultural.

Ajuns în Cluj, cooperarea în cadrul proiectului tandem a început după o primire caldă. Mi-am întâlnit partenera de proiect, Agnes, care, după cum am aflat mai târziu, provenea ea însăși dintr-o familie maghiară și mi-a fost de mare ajutor în cercetarea ulterioară.

später erfuhr, selbst aus einer ungarischen Familie kommt und mir bei der weiteren Recherche eine große Hilfe war.

Schnell stellte sich heraus, dass die ungarischen und rumänischen Bewohner in einigen Bereichen weniger verschieden sind, als von mir zuvor vermutet. So gibt es keine abgegrenzten Stadtviertel mit Ungarn oder Rumänen, sondern ein relativ durchmisches Zusammenleben, bei dem sich beide Bevölkerungsgruppen über die ganze Stadt verteilen. Überhaupt fällt es als ungeübter Betrachter schwer, den multikulturellen Charakter der Stadt auf den ersten Blick zu entdecken, da optisch keine Unterschiede zwischen den Lebensweisen der ungarisch- und rumänischstämmigen Einwohner feststellbar sind. Erst bei genauerem Hinschauen im Laufe der Woche stieß ich immer wieder auf eindeutige Hinweise auf ein multikulturelles Stadtbild. So finden sich an Zeitungsständen neben vielen rumänischen Zeitungen vielfach auch ungarischsprachige Presseartikel; dasselbe gilt für Büchereien. Oft kommt es vor, dass sich dort neben rumänischen auch ungarische Bücher befinden. In einer dem Namen nach ungarischen Bücherei, die ich aufsuchte, fand ich neben einer großen Auswahl an ungarischen Büchern auch eine Abteilung für englische und rumänische Literatur vor. Überhaupt, so schien mir, ist der Unterschied zwischen den Gruppen in erster Linie ein sprachlicher. Ungarische Einwohner wachsen, so erfuhr ich in mehreren Gesprächen, zunächst meist ausschließlich mit der ungarischen Sprache auf und lernen, je nach Umfeld, früher oder später Rumänisch als Zweitsprache und verwenden im Laufe ihres Lebens beide Sprachen – wie oft welche Sprache verwendet wird, hängt mit der ganz persönlichen Biografie zusammen. Da ungarische Einwohner jedoch in der Regel zuerst mit Ungarisch aufwachsen, ist es naheliegend, dass auch fließend Rumänisch sprechende Ungarn an einem leichten ungarischen Akzent zu erken-

nen sind. Hierzu passt auch die Anekdote, welche mir Frau Dr. Gabriella-Nóra Tar erzählte. Demnach bekommt ein Ungar, wenn er auf Rumänisch ein Taxi bestellt, eine ungarische Antwort, falls der Taxifahrer ebenfalls ungarischer Herkunft ist, denn er hört sofort heraus, dass es sich um einen gleichsprachigen Landsmann handelt. Ungarn sind es gewohnt, wenn sie sich über die Identität ihres Gegenübers unsicher sind, auf Rumänisch ein Gespräch zu beginnen, sprechen untereinander in der Regel aber Ungarisch.

Der vielleicht größte Unterschied im Alltagsleben zwischen ungarischen Einwohnern und der restlichen Bevölkerung liegt im Schulbesuch. Ungarn gehen in der Regel auf eigene Schulen, in denen der Unterricht komplett auf Ungarisch abläuft. Aufschlussreich war für mich in diesem Zusammenhang ein Gespräch mit einer jungen Deutsch- und Ungarischlehrerin an einer ungarischen Schule. Sie erzählte mir, dass an ungarischen Schulen bis auf das Zusatzfach Rumänisch exakt der gleiche Lehrplan wie für rumänische Schulen gelte. Sogar die Abschlussprüfungen an den Schulen seien, so berichtete sie weiter, ebenfalls genau gleich, bis eben auf die Sprache. Ein Problem sei für einige Schüler, dass das Fach Rumänisch auf demselben Niveau wie auf rumänischen Schulen unterrichtet werde. Für viele Ungarn, die Rumänisch ja in der Regel erst als Zweitsprache oder je nach Betrachtung als erste Fremdsprache lernten, sei es schwierig, anspruchsvollere Texte zu lesen und zu interpretieren. Speziell für ungarische Kinder aus Gebieten mit einem sehr hohen Ungarn-Anteil von teilweise über 50 % der Bevölkerung sei es extrem schwierig, sich mit der Unterrichtssprache Rumänisch, die sich auf einem Niveau für Muttersprachler bewegt, zurechtzukommen.

Nach dem Schulabschluss stellt, so habe ich den Eindruck, vor allem wieder die Sprache das entscheidende Kriterium bei der Studien-

A devenit rapid evident că locuitorii maghiari și români diferă mult mai puțin în unele domenii, decât mi s-a sugerat anterior. Nu există cartiere clar delimitate pentru maghiari și români, ci aceștia trăiesc împreună relativ amestecat, ambele grupuri de populație fiind răspândite de-a lungul întregului oraș. Ca observator neinstruit, este destul de dificil să descoperi de la prima privire caracterul multicultural al orașului, deoarece nu se pot detecta diferențe vizibile între modul de viață al locuitorilor de etnie maghiară și a celor de etnie română. Doar la o cercetare mai îndeaproape pe durata unei săptămâni am tot întâlnit dovezi clare ale unui oraș multicultural. Astfel, la chioșcurile de ziare, pe lângă numeroase ziare în limba română se găsesc adesea și articole de presă în limba maghiară; același lucru este valabil și pentru librării. Se întâmplă frecvent ca pe lângă cărți românești să se găsească și cărți maghiare. Într-o librărie maghiară după nume, pe care am vizitat-o, am găsit pe lângă o mare varietate de cărți în limba maghiară și o secțiune pentru literatură în limba engleză și română. Mi s-a părut astfel că, în general, diferența dintre grupuri este în primul rând una lingvistică. Locuitorii maghiari sunt crescuți, după cum mi s-a spus în mai multe conversații, vorbind mai întâi aproape exclusiv limba maghiară și învățând mai devreme sau mai târziu, în funcție de împrejurări, limba română ca limbă secundară și folosesc ambele limbi în cursul vieții lor – cât de frecvent este folosită o anumită limbă depinde doar de biografia personală. Totuși, cum locuitorii maghiari sunt în general crescuți vorbind în primul rând limba maghiară, este aproape evident că maghiarii, deși vorbesc limba română fluent, pot fi recunoscuți după un ușor accent maghiar. Aici se potrivește și anecdota pe care mi-a povestit-o doamna Dr. Gabriella-Nóra Tar. Un maghiar care comandă un taxi primește un răspuns în limba maghiară, dacă șoferul de taxi este și el de origine maghiară, deoarece acesta își dai seama imediat că este vorba despre

un compatriot care vorbește aceeași limbă. Maghiarii sunt obișnuți, ca atunci când nu sunt siguri de identitatea interlocutorilor lor, să înceapă o conversație în limba română, dar de obicei vorbesc între ei în limba maghiară.

Probabil cea mai mare diferență dintre locuitorii maghiari și restul populației în ceea ce privește viața cotidiană este școala. Maghiarii urmează în general școlile proprii, în care predarea se desfășoară în întregime în limba maghiară. Informativă a fost pentru mine în acest sens discuția cu o profesoară tânără de limba maghiară și limba germană de la o școală maghiară. Acesta mi-a povestit, că la școlile maghiare, orele opționale de limba română se predau în conformitate cu aceleași planuri de învățământ ca cele din școlile românești. Chiar și examenele de absolvire a școlii, după cum a relatat ea în continuare, sunt de asemenea la fel, cu excepția doar a limbii. O problemă pentru unii studenți este aceea că disciplina de limba română este predată la același nivel cu cel din școlile românești. Pentru mulți maghiari, limba română, care este de obicei învățată la început ca limbă secundară sau, în funcție de unele considerații, ca limbă străină, se face prin texte complicate, greu de citit și interpretat. În special pentru copiii maghiari din regiunile în care maghiarii reprezintă peste 50 % din totalul populației este extrem de greu să se descurce cu predarea în limba română, care decurge la același nivel cu vorbitorii nativi.

După terminarea școlii, am impresia, limba reprezintă criteriul decisiv în alegerea universității. Mulți studenți maghiari aleg specializările cu predare în limba maghiară la Universității. Din moment ce unele programe de studii, ca de exemplu Drept sau Inginerie, sunt oferite doar în limba română, fie că doresc sau nu, o parte a studenților maghiari sunt reținuți de la a studia în aceste domenii. Un exemplu că se întâlnesc și excepții este reprezentat de Réka. Aceasta a crescut în

platzwahl dar. Viele ungarische Studierende besuchen die ungarischsprachigen Lehrgänge der Universität. Da einige Studiengänge, wie beispielsweise Jura oder Ingenieursstudiengänge nur in rumänischer Sprache angeboten werden, wird hier, ob gewollt oder nicht, ein beträchtlicher Teil der ungarischen Studenten von vornherein vom Studieren dieser Fächer abgehalten. Ein Beispiel, dass es auch Ausnahmen gibt, ist Réka. Aufgewachsen in Satu Mare mit einem ungarischen Anteil von 40% der Bevölkerung war sie als Kind, abgesehen vom Aufenthalt in einem rumänischsprachigen Kindergarten, selten in der Situation, Rumänisch zu sprechen. Bei der Studienplatzwahl entschied sie sich für einen technischen Studiengang. Gezielt beschloss sie, wie sonst für technikinteressierte Ungarn üblich, nicht in die englischsprachigen Lehrveranstaltungen zu gehen, sondern wählte die rumänischsprachige Sektion. Hier sah sie sich als eine von nur 5% ungarischsprachigen Studierenden zu Beginn einigen Sprachproblemen und dem damit verbundenen Gelächter rumänischer Muttersprachler ausgesetzt. Mit der Zeit legten sich jedoch die Probleme. Sie lernte besser Rumänisch und die Vorbehalte der rumänischen Kommilitonen legten sich mit der Zeit. Heute beschreibt Réka das Verhältnis zu den rumänischen Kommilitonen als kollegialer, und wenn es doch einmal zu Sprachproblemen kommen sollte, kennt sie inzwischen hilfsbereite Muttersprachler, die ihr bei der Interpretation des einen oder anderen Fachworts weiterhelfen können.

Auch wenn Rumänen und Ungarn oft in denselben Geschäften einkaufen, in dieselben Restaurants gehen und in der selben Nachbarschaft leben, bewegen sie sich bei genauerem Hinschauen dann doch über eine längere Periode ihres Lebens in einem getrennten Umfeld. So ist aufgrund des Besuchs unterschiedlicher Schulen auch nachvollziehbar, dass einige Ungarn, mit denen ich spreche, nur oder fast nur einen ungarisch-

sprachigen Freundeskreis haben. Wie steht es denn dann mit den Traditionen und dem Selbstverständnis der Magyaren? Ein erstes Indiz, dass es auch hier einige Unterschiede gibt, zeigt sich an den ungarischen Restaurants in Cluj. Dort sprechen einerseits viele Besucher Ungarisch, auch die am Tresen ausgelegten Zeitungen und Broschüren sind in ungarischer Sprache gehalten. Andererseits befindet sich neben der ungarischen Speisekarte auch eine rumänische und englische und man hört an den Nachbartischen auch einige Diskussionen auf Rumänisch.

Nun stellte sich mir auch die Frage nach dem Zugehörigkeitsgefühl eines zunächst auf Ungarisch aufgewachsenen, aber der Nationalität nach rumänischen Menschen. Besonders interessant waren in diesem Zusammenhang die Antworten auf die Frage an ungarischsprachige Einwohner der Stadt Cluj, wo sie sich „zu Hause“ fühlen. Ich stellte mir vor, dass es gar nicht so einfach sein dürfte, eine eindeutige Antwort darauf zu finden. Die Reaktionen waren dann auch sehr unterschiedlich. Einige antworteten schnell, so zum Beispiel Frau Dr. Tar, die spontan Siebenbürgen als ihre Heimat bezeichnete. Andere brauchten länger, einige haben gar keine eindeutige Antwort auf die Frage gegeben. Es zeigte sich, dass viele, wenn nicht die meisten Befragten, wie Frau Dr. Tar, ihre Zugehörigkeit regional definierten. Oft fiel als Antwort „Cluj“, „Geburtsort“ oder „Siebenbürgen“, seltener war die Antwort „Rumänien“. Kein einziges Mal kam jedoch die Antwort „Ungarn“. Der Grund sei, so erfuhr ich auf Nachfrage, dass man zu Ungarn zwar einen sprachlichen und kulturellen Bezug habe, man jedoch dort als Nicht-Ungar wahrgenommen werde. Dies erklärt vielleicht auch die Sensibilität gegenüber Beschimpfungen. Eine typische Beleidigung stellt das Wort „bozgor“ dar, welches schon viele Ungarn einmal in ihrem Leben zu hören bekamen. Dieses Schimpfwort

Satu Mare, zu 40% Magyaren, die in der Region leben, aber in der Sprache der rumänischen Mehrheit sprechen, ist ein gutes Beispiel. Satu Mare, zu 40% Magyaren, die in der Region leben, aber in der Sprache der rumänischen Mehrheit sprechen, ist ein gutes Beispiel. Satu Mare, zu 40% Magyaren, die in der Region leben, aber in der Sprache der rumänischen Mehrheit sprechen, ist ein gutes Beispiel. Satu Mare, zu 40% Magyaren, die in der Region leben, aber in der Sprache der rumänischen Mehrheit sprechen, ist ein gutes Beispiel.

Chiar dacă românii și maghiarii își fac cumpărăturile în aceleași magazine, merg la aceleași restaurante și locuiesc în același cartier, la o privire mai îndeaproape, aceștia se mișcă în medii separate pe parcursul unei perioade mai lungi din viață. Astfel, datorită școlilor frecventate diferite este de înțeles și faptul că unii maghiari cu care am discutat au un cerc de prieteni cu care vorbesc doar sau aproape doar în limba maghiară. Care este situația atunci în ceea ce privește tradițiile și imaginea de sine a maghiarilor? Un prim indiciu că există și aici unele diferențe este reflectat de restaurantele maghiare din Cluj. Pe de-o parte, aici vorbesc mulți clienți limba maghiară, iar zierele și broșurile disponibile la bar sunt tot în limba maghiară. Pe de altă parte, pe lângă descrierea meniului în limba maghiară, apare și una în limba română și engleză, iar la mesele învecinate se aud și unele conversații în română.

Mi-am pus șădar întrebarea unui simț al apartenenței la oamenii care sunt crescuți mai întâi cu limba maghiară, dar care după naționalitate sunt români. Interesante au fost cu precădere în această privință răspunsurile locuitorilor maghiari din orașul Cluj la întrebarea, unde se simt ei „acasă“. Mi-am imaginat că s-ar putea să nu fie atât de ușor de găsit un răspuns clar. Reacțiile au fost apoi și ele foarte diferite. Unii au răspuns rapid, ca de exemplu doamna dr. Tár, care a denumit Transilvania în mod spontan ca fiind casa sa. Alții au avut nevoie de mai mult timp, alții nu au dat un răspuns clar la această întrebare. S-a dovedit că mulți, dacă nu toți, dintre respondenți, își definesc apartenența în mod regional, precum doamna dr. Tár. Răspunsul a fost adesea „Cluj“, „locul de naștere“ sau „Transilvania“, rar a fost răspunsul „România“. Niciodată nu a apărut însă răspunsul „Ungaria“. Motivul ar fi, după cum am aflat după conversații, că deși există o legătură lingvistică și culturală cu Ungaria, acolo vei fi perceput ca fiind non-maghiar. Acest lucru poate explica poate și sensibilitatea în ceea ce privește insultele. O insultă tipică este reprezentată de cuvântul „bozgor“, pe care mulți maghiari le-a fost dat s-o audă cel puțin o dată în viața lor. Acest cuvânt insultător înseamnă în traducere liberă același lucru ca „fără patrie“ și se pare că aici atinge un punct sensibil.

O întrebare mai puțin încărcată din punct de vedere emoțional, chiar dacă e greu de dat un răspuns clar la ea, am pus unor reprezentanți ai comunității maghiare: Asupra cărei echipe ar susține într-un meci de fotbal dintre România și Ungaria? Mulți au răspuns „Ungaria“, dar au fost și unii care au rămas în acest caz la România, iar unii nu au putut să se decidă pentru nici una dintre părți; o tendință clară nu a putut fi determinată.

Am găsit interesantă și poziția celor două limbi și importanța care li se acordă. Am întrebat câțiva reprezentanți tineri ai

bedeutet frei übersetzt soviel wie „heimatlos“ und trifft hier scheinbar einen wunden Punkt.

Weniger emotionsgeladen, wenn auch alles andere als eindeutig zu beantworten, war meine Frage an einige Vertreter der ungarischsprachigen Bevölkerung, für welche Mannschaft sie bei einem Fußballspiel Rumänien gegen Ungarn wären. Viele antworteten mit „Ungarn“, es gab aber auch einige, die in diesem Fall zu Rumänien gehalten hätten, manche konnten sich auch auf keine Seite schlagen; eine klare Tendenz war nicht auszumachen.

Spannend fand ich auch die Einstellung zu den beiden Sprachen und die Wichtigkeit, die ihnen zugeordnet wird. Ich stellte einigen jungen Vertretern der ungarischsprachigen Bevölkerung Cluj's die Frage, in welcher Sprache sie ihre Kinder erziehen würden und erhielt von mehreren die Antwort, dass sie, wie traditionell üblich, ihren Kindern zuerst Ungarisch beibringen würden. Es wurde dabei jedoch betont, dass eine Beherrschung der rumänischen Sprache unumgänglich sei und sie daher sicherstellen würden, dass ihre Kinder über ausreichende Sprachkenntnisse verfügten, um den Alltag in einem rumänischsprachigen Umfeld meistern zu können. Es kam auch der Einwurf, dass die Wahl der Sprache auch von der Herkunft des Partners abhängt und bei einem rumänischen Partner auch eine Erziehung zuerst auf

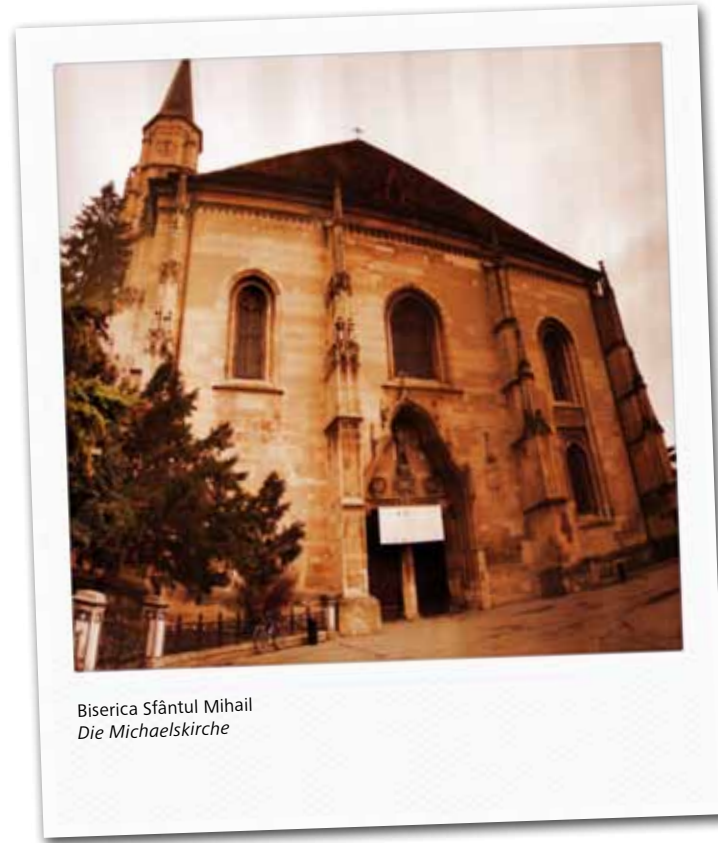
Rumänisch naheliege. Sicher schien jedoch, dass sie die ungarische Sprache in jedem Fall an ihre Kinder weitergeben würden.

Traditionell und kulturell gibt es dann doch auch einige Unterschiede, die ich erst mit der Zeit herausfand. Am auffälligsten

am Stadtbild von Cluj ist dabei vielleicht, dass es eine eigene ungarische Oper und eine beträchtliche Anzahl ungarischer Denkmäler gibt. Die religiöse Vielfalt ist ebenfalls sehr eng mit dem Vorhandensein verschiedener Bevölkerungsgruppen verknüpft. So sind rumänische Einwohner in der Regel rumänisch-orthodoxen Glaubens, während viele

populației maghiare din Cluj în ce limbă ar dori să își crească copiii și am primit de la mai mulți răspunsul că își vor crește copiii, după cum e tradițional, vorbind mai întâi limba maghiară. A fost subliniat însă și faptul că este necesară o stăpânire a limbii române și că se vor asigura de aceea ca copiii

Biserica Sfântul Mihail
Die Michaelskirche

lor să aibă cunoștințe suficiente de limbă pentru a se putea descurca în viața cotidiană într-un mediu care vorbește majoritar limba română. A apărut și obiecția că alegerea limbii va depinde și de originea partenerului și atunci când partenerul este român, educația mai întâi în limba română stă pe o poziție apropiată în răspunsuri. Cu toate acestea, a

părut cert în fiecare caz că își vor transmite cunoștințele de limba maghiară copiilor.

În ceea ce privește tradiția și cultura, există de asemenea unele diferențe pe care le-am descoperit doar în timp. Lucrul cel mai evident în peisajul orașului Cluj este poate că există o operă maghiară proprie și un număr considerabil de monumente maghiare. Diversitatea religioasă este de asemenea foarte strâns asociată cu prezența a diferite grupuri de populație. Astfel, locuitorii români sunt de obicei de confesiune creștin-ortodoxă, în timp ce mulți dintre maghiari aparțin de Biserica Protestantă sau Catolică. Există unele diferențe și în ceea ce privește sărbătorile naționale. Românii sărbătoresc pe 1 decembrie Ziua Națională oficială a României, care este mai puțin luată în considerare de către locuitorii maghiari. Un motiv pentru reticența din partea maghiarilor ar putea fi faptul că Transilvania a intrat în posesia României la 1 decembrie 1918 și introducerea zilei de 1 decembrie ca zi națională în anul 1990 a fost astfel văzută ca o provocare. Ca o

alternativă la această dată, maghiarii sărbătoresc pe 20 august Ziua Sfântului Ștefan. În această zi se întâlnesc în Cluj numeroși maghiari pentru a sărbători, de obicei în piața din fața Bisericii Sfântul Mihail. Este unul din puținele momente în care locuitorii maghiari se prezintă public ca grup în număr mare și astfel ei pot fi identificați ca maghiari. Mi s-a povestit că în această dată

Ungarischsprachige sich zur protestantischen oder katholischen Kirche zugehörig fühlen. Auch bei Feierlichkeiten gibt es einige Unterschiede. Rumänen feiern am 1. Dezember den offiziellen Nationalfeiertag Rumäniens, was von ungarischen Einwohnern weniger wahrgenommen wird. Ein Grund für die Zurückhaltung auf ungarischer Seite dürfte sein, dass am 1. Dezember 1918 Siebenbürgen an Rumänien übergang und die Einführung des 1. Dezembers als Nationalfeiertag im Jahre 1990 daher als Provokation verstanden wurde. Als Alternative zu diesem Datum begehen die Ungarn am 20. August den Tag des Hl. Stefan. An diesem Tag treffen sich in Cluj viele Ungarischsprachige, üblicherweise an dem Platz vor der St. Michaelskirche, um zu feiern. Es ist einer der wenigen Momente, in denen ungarischsprachige Einwohner in großer Zahl geschlossen auftreten und auch als solche zu erkennen sind. Mir wurde erzählt, dass es an diesem Tag auch schon zu Rangeleien zwischen ungarischen und rumänischen Einwohnern gekommen ist. Die ist aber die einzige größere Auseinandersetzung von der ich zu hören bekam.

Ein schönes Symbol der Vereinbarkeit von ungarischen und rumänischen Traditionen ist das Feiern eines ungarischen sowie rumänischen Jahresanfangs. Da zwischen Rumänien und Ungarn eine Zeitverschiebung von einer Stunde besteht, wird zuerst in das rumänische Neue Jahr gefeiert, bevor eine Stunde später erneut die Sektegläser auf den ungarischen Jahresanfang erhoben werden. Auch wenn es einerseits so manche kulturellen Auseinandersetzungen geben mag, so gibt es andererseits zahlreiche Traditionen, die ein positives Bild auf das Zusammenleben werfen.

Die Woche in Cluj, Kolozsvár oder auch Klausenburg war schnell vorbei und ich blicke auf viele Geschichten und Erfahrungen zurück. Wie fasse ich das Erlebte am besten zusammen?

Fest steht für mich, dass sich der Ausflug gelohnt hat. Schon allein deswegen, weil ich jetzt ein viel klareres, wenn auch sicher nicht vollständiges Bild davon habe, wie das Alltagsleben eines ungarischen Einwohners in Cluj aussieht:

Der typische Magyar, wenn man sich auf diese Vereinfachung einlassen will, wächst zweisprachig auf. Er lernt zuerst Ungarisch und später, oft im Kindergarten oder in der Nachbarschaft, Rumänisch. Später geht er auf eine ungarische Schule und studiert tendenziell ein auf Ungarisch gelehrtes Fach. Zusätzlich ist er in einen hauptsächlich rumänischsprachigen Alltag eingebunden und wird sich, ob beim Bäcker, in der Straßenbahn oder bei öffentlichen Ämtern, im Zweifelsfall auf Rumänisch unterhalten. Er pflegt, wenn auch zurückhaltend, seine eigenen Traditionen, die neben ungarischen auch rumänische Einflüsse erkennen lassen. Er fühlt sich nicht als ungarischer Ungar, sondern als siebenbürgischer oder sogar rumänischer Ungar. Er trägt zu einem bunteren und vielfältigeren Stadtbild von Cluj bei – sei es durch seine Sprache, die ungarische Oper oder den Besuch einer Kirche mit anderer Konfession. Gelegentlich, wenn auch nicht allzu häufig, kann es dabei noch zu Auseinandersetzungen mit rumänischen Einwohnern kommen und vielleicht wurde er auch schon als „Heimatloser“ beschimpft. Insgesamt, so ist mein Empfinden, läuft das Zusammenleben zwischen den ungarischsprachigen Einwohnern und den anderen Bevölkerungsgruppen jedoch auch im Alltag friedlich ab und kann einem zusammenwachsenden Europa als Vorbild einer funktionierenden Multikulturalität dienen.

Verfasser: *Simon Trenkle*,
Universität Regensburg

Tandempartnerin: *Ágnes Simon*,
Babeş-Bolyai-Universität, Cluj-Napoca

s-a ajuns chiar și la încăierări între locuitorii români și maghiari. Dar acesta este singurul conflict major de care am auzit.

Un simbol frumos al compatibilității dintre tradițiile maghiare și cele românești este sărbătorirea Anului Nou maghiar, precum și a celui românesc. Deoarece între România și Ungaria există o diferență de fus orar de o oră, se sărbătorește mai întâi Anul Nou românesc, iar apoi, o oră mai târziu este ridicat paharul de șampanie pentru Anul Nou maghiar. Chiar dacă pe de-o parte pot apărea unele controverse culturale, pe de altă parte există numeroase tradiții care construiesc o imagine pozitivă a conviețuirii.

Săptămâna petrecută în Cluj, Kolozsvár, sau Klausenburg, a trecut repede și privesc înapoi la multe povești și experiențe. Cum să rezum cel mai bine experiența?

Este clar pentru mine că vizita a meritat. Deja datorită faptului că acum am o imagine mult mai clară, chiar dacă cu certitudine nu de ansamblu, despre cum arată viața cotidiană a populației maghiare din Cluj:

Locuitorul maghiar tipic, dacă se dorește să se facă o astfel de simplificare, crește bilingv. Învață mai întâi limba maghiară și mai târziu limba română, adesea la grădiniță sau în cartier. Mai târziu, merge la o școală maghiară și tinde să studieze o specializare în limba maghiară. În plus, este implicat într-o viață cotidiană în care se vorbește în marea sa majoritate limba română și conversează în română, în cazul în care nu este sigur, fie la brutărie, fie în tramvai sau în instituțiile publice. Își păstrează, chiar dacă este rezervat, propriile tradiții, în care pot fi recunoscute și influențe românești pe lângă cele maghiare. Nu se percepe ca fiind asemenea unui maghiar din Ungaria, ci un maghiar transilvan sau chiar român. Contribuie la un peisaj colorat și diversificat al orașului Cluj – prin limba sa,

prin Opera Maghiară sau prin frecventarea unei biserici alături de alte confesiuni. Din când în când, chiar dacă nu prea des, pot apărea încă unele controverse cu populația românească și poate este chiar insultat ca fiind „fără patrie“. Sentimentul meu este că, per ansamblu, conviețuirea de zi cu zi dintre populația de etnie maghiară și celelalte grupuri demografice se desfășoară însă în mod pașnic și poate servi ca model de multiculturalism funcțional pentru o Europă unită.

Autor: *Simon Trenkle*,
Universitatea Regensburg

Parteneră de tandem: *Ágnes Simon*,
Universitatea Babeş-Bolyai, Cluj-Napoca

Impressum

Herausgeber: Europaeum. Ost-West-Zentrum der Universität Regensburg
Leitung: Prof. Dr. Walter Koschmal
Institut für deutschspr. Lehre und Forschung der Babeş-Bolyai-Universität Cluj-Napoca (IDLF)
Leitung: Prorektor Univ.-Prof. Dr. Rudolf Gräf

Redaktion: Lisa Unger-Fischer, M.A. (Geschäftsführung Europaeum)
Dr. Gabriella-Nóra Tar (Koordinatorin IDLF, Univ.-Lektorin)

Texte: Studierende der Universität Regensburg und der Babeş-Bolyai-Universität Cluj-Napoca

Rumänische Übersetzungen: Stela Avram und Alexandra Tieanu

Bilder: Studierende der Universität Regensburg und der Babeş-Bolyai-Universität Cluj-Napoca

Grafik und Layout: Klaus Bahringer

Stand: Oktober 2011

*Herzlichen Dank an den Verein der Freunde der Universität Regensburg e. V.
für die freundliche Unterstützung dieses Projekts!*

Editat de: Europaeum. Centrul Ost-Vest al Universităţii Regensburg
Director: Prof. dr. Walter Koschmal
Institutul de Studii Germane al Universităţii Babeş-Bolyai Cluj-Napoca (IDLF)
Director: Prof. univ. dr. Rudolf Gräf (Prorektor UBB)

Redactat de: Lisa Unger-Fischer, M.A. (Director executiv Europaeum)
Lect. univ. dr. Gabriella-Nóra Tar (Coordonator IDLF)

Texte: Studenţii Universităţii Regensburg şi ai Universităţii Babeş-Bolyai Cluj-Napoca

Traducere în română: Stela Avram şi Alexandra Tieanu

Fotografii: Studenţii Universităţii Regensburg şi ai Universităţii Babeş-Bolyai Cluj-Napoca

Grafică şi layout: Klaus Bahringer

Octombrie 2011

*Mulţumim asociaţiei Freunde der Universität Regensburg e. V.
pentru susţinerea acestui proiect!*

Bildnachweis

Photo credit

[Seite: | Pagina:]

CameliaTWU | flickr.com: 178

Carlos Carmonamedina | flickr.com: 99, 179

Cluj Kolozsvár Klausenburg | flickr.com: 177

Stefanie Dolvig: 43

draculina_ak | flickr.com: 56

Patricia Erkenberg: 115

Istvan | flickr.com: 187

Almut Karl: 112/113, 120, 122, 125, 126, 127

Simon Kendrick | flickr.com: 131

Julie Kertesz | flickr.com: 63, 98, 142, 143, 201,
210

Julia Kling: 149, 150, 152, 153, 154, 155, 157, 159

Kokkalis Program | flickr.com: 59

korkodush | flickr.com: 77

James Marshall D | flickr.com: 211

Ruxandra Papp | sxc.hu: [Umschlag | Plic] 1

Oliver Repaszky: 85, 86, 90, 91, 93

Tudor Seulean | flickr.com: 145

Annik Trauzettel: 196, 197

Mircea Tudorache | flickr.com: 186

Camil Tulcan | flickr.com: 32/33

Universitatea Babeş-Bolyai | flickr.com: 36,
39, 57, 163

wimbledonian | flickr.com: 158

TANDEMBUCH

CARTE ATANDEM